

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

	<i>Necati Mert'e "Fahri Doktora" Unvanı</i>	3
Cemal Sakar	<i>Eserin Kim-liği</i>	6
Merve Kıyak Şahin	<i>Satranç</i>	7
Oğuz Öcal	<i>Yıldırım Türk ile Ayrı Düşmüş Zamanlar Üzerine Söyleşi</i>	9
Rızaeddin Fahreddin	<i>Ahmet Midhat Efendinin Sürgünlüğü...</i>	11

ÖYKÜLER

Cemal Sakar	<i>Küçük Şeyler Düeti</i>	15
Mihriban İnan Karatepe	<i>Yağmur Yağıyor</i>	20
Yunus Develi	<i>Küçük Oyunlar Vadisi</i>	23
Ahmet Büke	<i>Düşen/Düşünen Adamın Bir Günü</i>	36
Kamil Yıldız	<i>Tahir Sami Beyin Notları</i>	39
Hayriye Ünal	<i>Umut</i>	46
Hasibe Çerko	<i>Gülperinin Dönüşü</i>	56
Güzide Ertürk	<i>Bak Postacı Gidiyor</i>	61
Hasan Harmancı	<i>Pazardı Öğleden Sonraydı</i>	65
Selahattin İpek	<i>iki Küçük Çivi</i>	68
Celal Gür	<i>Eskiye</i>	70
Ercan Y. Yılmaz	<i>Yastık</i>	78

Çizgi

80

CEZAEVİ ÖYKÜLERİ

Hasan Aycin	<i>Türk Edebiyatında Cumhuriyetten Bugüne Cezaevi Öykücülüğü</i>	82
DOSYA	<i>Yeni Bir Cezaevi Simülasyonu: Ütopya 337 Milisaniye</i>	95
Canan Olpak	<i>Erdal Özün "Güvercin" Adlı Öyküsünde Labirent Bir Mekân...</i>	101
Kadir Can Dilber	<i>Dursun Akçaman Eserlerinde Algısal Bağlamda Kapalı/Dar...</i>	110
Gaye Belkız Yeter	<i>Erdal Özün "Kurt" ve "Sığırcıklar" Adlı Hikâyelerinde...</i>	116
Aysel Aslanboğa	<i>Afet İlga ile Cezaevi Öykücülüğü Üzerine Söyleşi</i>	120
Biröl Bulut	<i>Obamızın "Hüseyin"i</i>	124
Canan Olpak		
Yavuz Ahmet Koç		

ÖYKÜLER

Aykut Ertuğrul	<i>Şişlerin Ucunda Zaman</i>	127
Handan Acar Yıldız	<i>Askerlik Arkadaşım Ayşegül'e Mektup</i>	128
Selvigül Kandoğmuş Şahin	<i>Asker Kınası</i>	131
Ayşe Aldemir	<i>Kahvenin Telvesinde Zaman</i>	135
Zeynep Delav	<i>S/Anki...</i>	139
Zeynep Hicret	<i>Beyaz Alçı</i>	141
Ali Işık	<i>Çekmeceler</i>	144
Hale Sert	<i>Adem'in Aynası Havva'ya Psikanalitik Bir Bakış</i>	148
Ayşe Bağcıvan	<i>Çivi</i>	152
Ahmet Haydar Ak	<i>Lâl- 1/Lâl-2/Karınçalanma/Düşüş</i>	155
Müzeyyen Çelik	<i>Müsevid Bahçesi</i>	158
Fatma Atıcı	<i>Kaçış</i>	161
Necib Mühfuz	<i>Unutuşun Yankısı: Hafızada Kalanlar</i>	163

Aykut Ertuğrul	<i>Mihriban İnan Karatepe'yle Aramızda Üzerine Söyleşi</i>	166
Necip Tosun	<i>Mihriban İnan Karatepe Öyküleri</i>	172
Jekaterina Sadovska	<i>Çağdaş Edebiyatta Üstkurğu/Üstroman</i>	176
Özlem Sönmez Yazıcı	<i>Ayfer Tunç'un Suzan Defter Öyküsünde Biçim ve İçerik</i>	182

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Handan Acar Yıldız	<i>Sabahleyin Bir Tantana</i>	189
Zeynep Delay	<i>Karaduygun</i>	190
Ayşe Bağcıvan	<i>Ayrı Düşmüş Zamanlar</i>	191

OY KÜ

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 9 SAYI: 51 HAZİRAN-TEMMUZ 2012

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. fiti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2012 Yılı Abone Bedeli:

Yıllık: 45 TL.

Kurumlar İçin: 120 TL.

Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. fiti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.05.2012

H E C E Ö Y K Ü

NECATİ MERT'E

"FAHRİ DOKTORA" UNVANI

Sakarya Üniversitesi Senatosu 1 Mart'taki 386 nolu toplantısında Necati Mert'e, kırk yıldır istikrarlı olarak öykü, deneme ve incelemeler yazması, Adapazarı insanının gözleme dayanan özelliklerini ve ilişkilerini incelikli bir duyarlılıkla sanatlaştırması, Adapazarı'nı ulusal edebiyatın teması haline getirmesi, başlangıcından beri de duru ve sağlam bir dil kullanması nedeniyle "Fahri Doktora" unvanı verdi. 9 Nisan'da da Üniversite'de Kültür ve Kongre Merkezi'nin büyük salonunda Necati Mert'e Rektör Prof. Dr. Muzaffer Elmas tarafından diploması verildi ve binişi giydirildi.

Necati Mert törende aşağıdaki konuşmayı yaptı:

Pek değerli zevat, pek değerli konuklar!

Yıl 1966 olmalı, Ingmar Bergman'ın *Yaban Çilekleri*'ni Ankara'da, Sinematek'te izledim. Film -nedense- çarptı beni. Senaryosu da yayımlanmıştı, okumuştum, geçen hafta yeniden aldım elime, o yıllarda okuduğum kitaplara beş üzerinden yıldız veriyordum, gördüm ki hikâyeye de çarpılmış beş yıldız vermişim. Nedense, diyorum; çünkü yirmi yaşımı henüz geçmiştim, öğrenciydim, hikâyesi anlatılansa 76'sında bir profesördü: Isak Borg.

Kâbus gibi bir rüyadan uyanır profesör. Hekimlikte elli yılını doldurduğu için ertesi gün Lund Üniversitesi'nce ödüllendirilecektir. Stockholm'den Lund'a uçakla gitmek düşüncesinden cayar birden, otomobiliyle gitmeye karar verir. Çocukluğunun geçtiği eve uğrar yolda, yaban çileklerini görür, annesini ziyaret eder, bütün bunlar ve otomobile aldığı alaycı ve kavgacı iki delikanlıyla bir kız -ki gençken sevdiği kıza pek benzemektedir- profesöre hem dün'de hem bugün'de yaşama fırsatı verir, yahut şöyle: kendisiyle baş başa kalmasını sağlar.

Hayatı boşluklarla, anlamsızlıklarla doludur. Çocukluğu bencil bir aile ortamında geçmiş, bencillik sonraki hayatının da özelliği olmuştur. Bu iç yolculuğunda anlar ki yalnızlığı yanlışlarının sonucudur. Tören gözün-

M

ÖYKÜ GÜNDEMİ

M

H E C E Ö Y K Ü

den düşer profesörün; çünkü bu tören insanlık ve hissiyat yönünden sıfır bir hayatın mübalağa ile yüceltiliştir gözünde artık.

Bu film o genç yaşında beni niçin bunca etkiledi, bugün de bilmiyorum. Hayatın, muhasebesi çıkarılarak tamamlanacağı fikrini erken erken edinmek mi pek ağır gelmişti acaba -dedim ya, bilmiyorum.

Ben Isak Borg değilim. Bir eşim, iki oğlum var. Yazarlı ev, zor evdir; sorunlarımız oluyor, aşarak yaşıyoruz. Yazı demeseydim, hikâye demeseydim eğer -biliyorum- daha iyi eş, daha iyi baba olurum. Öyleyken hiç takazalarıyla karşılaşmadım. Bunun kolaylık getirdiğini söyleyemem ama. Kerim Korcan, okulların yeni açıldığı haftaya rastlayan bir Adapazarı ziyaretinde, kitabevimdeki harala güreleyi görünce, "Evladım!" dedi, "Bu gürültüden, bu yorgunluktan sonra, senin eve gidip hikâye yazman mümkün değil. Kapat dükkânı. Kapan eve. Ver kendini yazmaya." Evet, öyle yapanlar var, ben de öyle yapsaydım şüphesiz daha çok, belki daha güzel yazardım. "Kerim Ağbi!" dedim, "Ben evime baba olmak, dükkânıma sahip çıkmak, hem de yazmak istiyorum." "Çok zor evladım!" dedi. Sacayağını tutmak zor oldu gerçekten. Ama olduysa evle oldu.

Bergman'ın filminde bugünkü ben de yokum. Ne ki film -hele simgeleriyle- hâlâ çekiyor beni. Şu şehrin her parçası, otomobille alınan üç genç, profesörü geçmişine nasıl götürdüysen beni de öyle götürüyor: Eski Hendek Caddesi, çocukluğumdur. Kurbanlar, ergenliğim. Döner Geçit ve Parlak Sokak, öğretmenliğim. Çıracılar, İzmit ve Çark Caddeleri esnaflığım. Semerciler Şen Sokak da emekliliğim. Geçtiğim her dükkân, her bi-

na, kurum, kuruluş; girdiğim her çarşı, pazar; küçüğüm, yaşıtım, büyüğüm her aşına ile onlarca, yüzlerce hatıra canlanıyor zihnimde. Hatta üç beş yılın yapıları, düzenlemeleri bile eskiyi unutturmuyor. Şairin dediği gibi: "erguvanlar geçip gittiler bahçelerden/geriye sadece erguvanlar kaldı." Sanki fotoğraf kartıym, kaydedilmiş olanı ilaçlı suyla yüze çıkarıyorum. Aşk gibi, kitap gibi, tiyatro gibi insani eğilimler de var kartlarda, onları geçiriyorum; baskın olanlar "Keşke yaşanmasaydılar!" dediklerimiz çünkü: İfade. Cezaevi. İdari tahkikat. Bakanlık emri, yani kızağa çekiliş. Tehdit mektupları. Saldırı. Kitabevimin

bombalanması vs. vs. En ağrıma gideni de sabıka dosyam için Emniyet'te numaralı mengine de fotoğrafımın çekilmesidir.

Hay Allah! Tören konuşması yapacaktım, kalkmış kendi yaban çileklerinden söz ediyorum, dahası onları açıyor, açıklıyorum. İsveç dilinde bir deyrmiş "yaban çileği." Sığınak, liman, yeryüzü cenneti anlamlarına geliyormuş. İlkokulda takvim yaprakları, ortaokulda tek ciltli bir ansiklopedi ile TDK'nın 1955 baskısı

Türkçe Sözlük'ü, lisede okuldan atılmama ne redyse sebep olacak rütbe başıbozukluk, üniversitede sinema ve tiyatro, *Bizim Köy*'le, *Nur Baba*'yla, *Rezil Dünya*'yla karşılaştığım ortadikiden beri de edebiyat, özellikle hikâye yaban çileklerim oldu benim. Oralarda buldum kendimi. Ormandasınız. Bir basmasınız. Yürüyorsunuz. Yaban çileği çıkar karşınıza. Hani sunar kendini. Hani alır, sever, yersiniz. Aranızda kalır bu. Paylaşmazsınız kimseyle. Yahut şiir olur, hikâye olur, roman olur, oyun olur bunlar. Yazdıklarımız, yaban çileklerimizdir aslında.

Ben Isak Borg değilim. Tamam, bugün Üniversite'ye çıkarken dinledim kendimi. Şimdi de sürdürüyorum. Ama ilk olmuyor bu. Bildim bileli kendimi tanımaya çalışıyorum. Dediklerimi, yaptıklarımı tartıyor, sorguluyor, kendimle yüzleşiyorum. Kimim ben? Siyasallaştığım ilk gün ne idiysem yine oyum. Ne var ki solculuğu eşitlikle ve sömürüye karşı olmakla, sağcılığı da kapitalizmle tanımlarım. Rujla, ojeyle, kısa etekle yahut sinekkaydı tıraşla yahut da kravatla tanımlanamaz solculuk. Bunlar pozitifizmin, modernizmin, daha özel dille söyleyeyim: Kemalizmin alametifarikaları. Benim açımdan siyasal değerleri yoktur. Ben mest lastikli, sakallı bir muhteremin eşitlikten yana olabileceğine, sömürüye karşı çıkabileceğine inanır, onunla eyleme de katılabilirim.

Yazarlığımın onuncu yılında, 1982 Mayıs'ında kurdum cumhuriyetimi. O günden bugüne de geliştirdim. İktidarın her çeşidine karşıyım, iktidarı sorgulayan her duruşun yanındayım artık. Hikâyedeki toplumcu gerçekçiliğim de -postmodernizm de dahil- hemen her karşı akımın anlatım imkânlarından beslendi, beslenmekte. Bunun alkış aldığını söyleyemem. Hatta bölmeli kafalılarınca sığ mı sığ nitelendirildim bile. *Minnacık Bir Uçurum* yeni çıkmıştı, yıl 1994 demek, sosyal demokrat sanılan bir partinin kontrolündeki gençlik örgütünden beni seven bir genç söyleşi rica etti, olur dedim, fakat arkasını getirmede, nedenini sorduğumda, başkanlarının "Bırak şu tarikatçıyı!" dediğini öğrendim. Yine o günlerde, muhafazakâr bir partinin kontrolündeki bir mahalle kahvesi de söyleşi programları düzenlemiş, beni de konuşmacı olarak programlarına almıştı; ilginçtir, o söyleşi de ilçe teşkilatının "Nerden buldunuz bu komünist?" itirazıyla gerçekleşmemiştir.

Bir kundura gibi iki taraftan muştı ile dövüldüğüm için bugün kimseye kızmıyorum. Derin kuvvetler dönemiydi ve Türkiye güzel yarınlar talep eden insanları için zor bir ülkeydi. Köprülerin altından çok sular aktı, devran

döndü, dün tabu olan, dokunulmayan nice konunun üstüne gidildiğini görüyoruz şimdi. Gerçi eksikleri, tereddütleri, belki yanlışları da var gidişin ama kendi adıma şunu söyleyebilirim: Ömrümün ilk yedi sekiz yılında nasıl mutlu idiysem öyle mutluyum şu birkaç yıldır. Gelecekte umutluyum. Bunları geçen yıl verilen Hikâye Büyük Ödülü'nden ve üniversitemiz senatosunun geçen ay aldığı karardan dolayı söylüyor değilim. Tersine, görünürlüğü bu toplumsal iyileşmenin sonucu. Çizimde ve hikâyemde kırk yıldır, hele 1982'den beri paradigma değişikliği olmadı çünkü.

Lanet olsun 12 Mart'a! Olmasaydı üniversiteye geçerdim herhalde. Ömer Seyfettin incelememi, Sait Faik yazılarımı, onlarca makalemi ve fazlasını aslı üye olarak orada çalışıp tamamlamak isterdim. Hikâyem yine olur muydu? Şimdiki gibi mi olurdu? Ne kadar etkilenirdi? Bunları soruyorum, bilimle edebiyat/hikâye birbirinden farklıdır çünkü. Bilim geneldir, mantıkidir. Dili kavramlara dayanır. Bilgisi kanıtlanabilir, defalarca tekrarlanabilir bilgidir. Saat gibidir. Edebiyat böyle değil. Edebiyat gayet öznel. Metaforik dil kullanır. Bilgisi artistik imajların yansıttığıncadır. Yani şöyle böyle. Bu yüzdendir, bilimle sanat aynı toplumsal gerçekliği konu edinseler de verdikleri bilgi farklıdır. Karşıt mıdırılar? Hayır. Başkadırlar sadece. Yöntemleri farklıdır, doğallayın birbirlerine benzemezler. Şu dize-ler örneğin: "Ben bir ceviz ağacıym Gülhane Parkı'nda/Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında" öznellik, imaj ve yansıtma açısından müthiştir ama bir dendroloji kitabında hiç mi hiç yeri olamaz.

Bizde bilim deyince akla pozitif bilimler ve mühendislik gelir önce. Bunlarla edebiyat arasında geçmiş iki yüzyıla uzanır bir rekabet vardır. Daha doğrusu, fasa fiso görülür edebiyat, hatta bütün güzel sanatlar. Bundan felsefe de alır payını. Vahameti Yusuf Akçura'nın felsefeci ve sosyolog Mehmet İzzet'e söylediklerini içeren anekdottadır. Bu şartlanmışktan olacak üniversiteler devlet adamlarına, siyasetçilere ve popüler isimlere cömertçe verdikleri

Fahri Doktora unvanını edebiyatçılardan esirger. Benim bildiğim, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nce Rasim Özdenören'e verildi geçen yılın kasımında bir, bir de aralık ayında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nce Yaşar Kemal'e. Senatonun benim için aldığı karar bu yüzden pek kıymetlidir. Kararın gerekçesinde kırk yıldır istikrarlı çalışmam, Adapazarı insanını sanatlaştırmam, şehrimi ulusal edebiyatın teması yapmam ve hele başlangıçtan beri duru ve sağlam bir dil kullanmam var ki ayrıca sevindiriyor, mutlu ediyor.

Sözü uzattım. Otomobildeyim. Gidiyorum. Yol bitiyor. Lund'a az kaldı. Saat, büyük saat 12'ye 5 kaldığını söylüyor. Sol kolumda, sol ayağımda da bir tembellik. Boynum, sırtım bir tuhaf. Sesim benim sesim değil. Kelimeleirim ağızımda yuvarlanmakta. El yazım okunmuyor. Sanırım hikâyem bitmek üzere. Yok, yok, asıl şimdi başlayacak. Neyse...

Profesör Isak Borg, kâbus gibi rüyasında akrep-siz, yelkovansız bir saat görür. Hemen peşinden de, at arabasıyla taşınan bir tabut. Annesini ziyaretinde de karşısına çıkar bu akrep-siz, yelkovansız saat. Ölmüş kardeşinden kalmıştır. Ne anlatır? Belki zamansızlığı. Geçmişin de, geleceğin de olmadığını yani. Belki bir büyük zamanda, hem dün'de hem bugün'de ve rüyayla gerçeğin iç içe girdiği bir geniş mi geniş uzamda yaşandığını belki de.

Kırk yıl, sayısız kırkı anlatmıyor bugün. Kırk yıl önce, Temmuz 1972'de *Yansıma* 'da ilk hikâyem Mustafa'nın Karesi çıktığında yirmi yedi yaşındaydım, uçuyordum sevincimden. Kırk yıl sonra ne olacağını bilmiyordum. O, hayaldi. Bugün ise kırk yıl öncesi rüya gibi. Hangisi gerçek, hangisi düş? Yine sevinçliyim. O kadar ki kaç yaşındayım? Bilmiyorum.

Böylese sevinç az bulunur. Ne mutlu ki hayattayım, tattım. Başta Rektör Prof. Dr. Muzaffer Elmas olmak üzere Sakarya Üniversitesi Senatosu'nun sayın üyelerine ve tüm üniversiteye, şehir protokolünün ve beni bugünümde yalnız bırakmayan, dahası hayat hikâyeme tanıklık eden siz kıymetli konukların huzurlarında teşekkür ederim.

Hepiniz sağ olunuz, var olunuz!

CEMAL SAKAR

ESERİN KİM-LİĞİ

Soru şu: Edebi türler, birbirlerine göre daha iyi, daha güzel olabilir mi? Biri diğeri-ne göre daha üstün müdür? Devam edelim: Edebi türler bizatihi değerli midir?

Elbette sanatçıların ürün verdikleri türleri, diğerlerine göre daha iyi ve güzel bulmalarında bir masumiyet aranabilir. Ama savunularında, türlere bizatihi değer atfetmeleri en hafifinden naifliktir. Çünkü bu durum bir aracın, bir enstrümanın kutsanması gibi isnenmedik bir sonuca varabilir.

Aslında durum basittir; duvarda yan yana asılı duran örneğin bağlama, keman ve gitarın birbirine üstünlüklerinden söz edilemeyeceği gibi, edebi türlerin de birinin diğerine göre üstünlüğünden söz edilemez.

Bu tartışma daha derinlerde yatan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Sanat amaç mıdır, değil midir gibi lüzumsuz bir tartışmaya girecek değilim. Ama buradaki tartışmanın böylesi bir sorundan kaynaklandığını belirtmeliyim. Zira birisi çıkar da 'sanat amaçtır; sanat değerleri belirler,' derse; o kişi için elbette kendini ifade ettiği tür, bizatihi değerlerin kurucusu ve taşıyıcısıdır.

Ne ki, Müslümanlar açısından durum farklıdır. Çünkü bizler, değerleri dinin belirlediğine inanırız. Dahası Allah'ın yarattıklarını iyi ve güzel bulurken; insanların ürettiklerini, onların insani niteliklerine uygun olarak kusurlu görürüz. Yani Allah'ın yarattıkları mutlak iyi ve güzelken, insanlarınki ızafidir. Hal böyle olunca, Müslümanlar açısından sanat ve edebiyatın türleri de duvarda asılı duran enstrüman mesabesinde.

Sanat ve edebiyatı gidilecek yolu kat etmek için kullanılan bir araç olarak görüyorsak, o zaman bu aracı kimin kullandığı önem kazanır. Zira araçlar, kimilerinin elinde birer 'trafik canavarına' dönüşebilmektedir. Türler bizatihi iyi ve güzel olmadıklarına göre, onaböylesi değerlerin temsilini yükleyebilecek olan insandır. Şöyle de diyebiliriz: Okuduğu-

muzun şiir mi, öykü mü, roman mı olduğunun -kişisel zevkleri bir kenara bırakırsak- bir önemi yoktur. Önemli olan eseri kimin ortaya koyduğudur; yani bağlamanın telleri ne kimin dokunduğudur.

Buradaki kim-lik sorusu, işin can alıcı yanındır. Çünkü bir insanı tanımının yolu onun kim-liğiyle ilgilidir. İnsanlarla hukukumuzu belirleyen de kim-liklerdir. Bir eseri okurken, dinlerken veya izlerken öncelikle onu kimin ortaya koyduğuna bakar ve eserle bu kim-lik üzerinden ilişki kurarız. Bundan dolayı filmler yönetmenleriyle müzikler bestekarlarıyla resimler ressamlarıyla edebiyat eserleri de müellifleriyle anılırlar. Böylesi bir yaklaşımı kimileri ideolojik bulabilir ve eseri ortaya koymayı önemsemediğini; önemli olanın eserin nite-liği olduğunu söyleyebilir. Liberal düşüncenin besleyip büyüttüğü 'saf sanat' inancının bir tezahürü olan bu tutum, öncelikle sanatı 'her şey'den bağımsız ve özerk gördüğü için batıldır. Dahası bağımsız, özerk sanat anlayışı, sanatçıyı dahi eserden bağımsızlaştırır ve eserin; taştan, notadan, renkte ya da sözde içkin olduğunu iddia eder. Sanatçıya düşen sadece taşın, notanın, rengin ya da sözün fazlalığını alıp eseri gün yüzüne çıkarmaktan ibarettir.

İnsanın hem ontolojik hem de toplumsal sınırlarından bağımsızlaşmasını talep eden bu iddia, onu ipten-kazıktan kurtulmuşçasına özgürlükler ormanına bırakıvermekten yanadır. Nasıl olsa, ipekten-kazıktan kurtulmuş bunca insanın bir arada yaşaması için gerekli uzlaşımın 'gizli bir el' tarafından yaratılacaktır. Sınırsızca özgürlük taleplerinin karşısında, Kur'an ısrarla insanları, kendisinin belirlediği ve adına Allah'ın sınırları dediği belirli bir alanın içine çekmeye; insanları bu alan içinde tutmaya çalışmaktadır.

Bu bağlamda eserle kim-lik arasında organik bir bağ vardır. Dolayısıyla esere değer katan şey altına atılan imzadır. Okuyucu da eserle ilişkisini ister istemez kim-likler üzerinden kurar. Zaten bu bir zorunluluktur ve başkaca yolu yoktur; zira hukuk, yani geniş anlamıyla ilişkiler kim-likler üzerinden belirlenir.

MERVE KIYAK ŞAHİN

SATRANÇ

İtalyan yazar Carlo Collodi'nin Pinokyo'sunda, yoksul ve yalnız marangoz Geppetto, ormanda nasibine düşen kütüğü yontayontaya hiçbir zaman sahip olamadığı çocuğunun yerine koyabileceği bir kukla yapmış. Tam da hayallerindeki gibi bir oğlana sahip olan Geppetto, kuklanın tatlı dili karşısında şaşırılmış, sevinmiş, korkmuş... Yaşlı Geppetto usta, hayatı boyunca kuklasının haylazlıklarıyla uğraşsa dursun, Pinokyo, yontula yontula bir gün gerçek bir çocuk olmanın hayalini kurar dururmuş... Masalın sonunda Pinokyo, gerçek bir insan gibi etten kemikten oluşmadan önce insani duyguları keşfederek peri kızı tarafından gerçek bir çocuğa dönüştürülerek ödüllendirilmiş. Masal da burada bitmiş...

İşte böyle bir heyecanla sahiplenir Stefan Zweig'ın *Satrançında* yalnız Papaz on iki yaşında yetim kalan Mirko Czentovic'i... Ama her şey masallarda anlatıldığı gibi gerçekleşmez. Masalın sonunda yontulmuş kütükten gerçek bir çocuk çıksa da ortaya, *Satranç*'taki Papaz'ın bütün çabalarına rağmen yontulamayan Czentovic, aldığı eğitime rağmen yerinde sayar. Yerinde sayar saymasına ama satranca olan kabiliyetinin ortaya çıkması diğer bütün olumsuz özelliklerine rağmen onu bir Dünya Şampiyonu yapar. Eserde, Czentovic karakteri hak etmediği bir başarının ukalaca keyfini süren bilgisiz bir adam olarak sürekli yinelenir. Czentovic üzerinden kendini büyük adam sayanlara inceden de olsa bir sitemde bulunur yazar: 'İşte o zaman bir Rembrant, bir Beethoven, bir Dante, bir Napoleon hakkında en ufak fikri olmayan birinin, kendini büyük bir insan sanması aslında o kadar kolaydır ki.'¹

'Bütün yontulmamış varlıklarda olduğu gibi onda da gülünç bir kendini beğenmişlik hali vardı' derken² Zweig, çizdiği karakterin eksik noktalarını mizahi bakış açısıyla tasvir eder. Kitabın girişinde şefkat tohumları bı-

H E C E Ö Y K Ü

raktığı yüreğimizi, Czentovic'in soğuk ve gurur kokan halet-i ruhiyesi ile sıkar: 'Dünya turnuvasındaki zaferinden beri kendini dünyanın en önemli adamı olarak görüyordu.'³

Dünya satranç şampiyonu Mirko Czentovic, yolculuğun ilk saatlerinde gemide yolculuk eden, California'da petrol yatakları olan milyoner McConnor ile maça başlar. Hırslı milyonerin dünya şampiyonunu alt etme arzusu Avusturyalı Dr. B.'nin müsabaka sırasında oyuna karışmasıyla alevlenir. Kendini oyuna karışmaktan alı koyamayan Dr. B.'nin hastalıklı takıntısı yanındakilere umut olur. Dr. B.'nin direktifleriyle oyun berabere kalır. Eserin ilerleyen sayfalarında bu esrarengiz satranç ustasının asıl hikayesini anlatıcıdan dinliyoruz. Öykü içinde öykü tekniğinin eser içinde açtığı parantez, anlatıcı, Dr. B. ve bizler, yani okurlar arasında kalan bir sırda dönüşüyor. İtiraf, sancılar belki de pişmanlıklar içeren bu sırlar, bir iç ses gibi yankılanıyor eserin sayfalarında: 'Bu otel odası sisteminin ne kadar şeytani ve akıllıca, ne kadar psikolojik işkence amaçlı olduğunu ancak şimdi anlıyordum.'⁴

Stefan Zweig

Dr. B.'nin satranç kitabına ulaşması, yazarın tasarladığı öyküyü başından beri getirip açacağı noktadır. Öykü içinde öykü anlatmasının nedenidir Dr. B.'nin duvarda asılı duran asker paltosunun dışından tanıyacağı satranç kitabı. Onu bir nebze olsun yalnızlığından alı koyacak bir uğraş bulunduğu için sevinir okur kitabın 68. sayfasında. Satranç kitabını fark ettiği sorgulama komitesinin odasından çalarken, kahramanımızın kalp atışları kulaklarımızda yankılanır. Ve okur bu hırsızlığı göz göre destekler, onunla birlikte heyecanlanır ve odasına götürüne kadar soluksuz kalır. Tıpkı Dr. B. gibi...

'Kumaşa dokundum ve gerçekten de kumaşın arkasında dikdörtgen bir şey hissettim; bir kitap! Bir kitap! Ansızın çılınca bir dü-

şünceye kapıldım: Kitabı çal! Belki becerirsin bunu, onu hücrene gizleyebilir ve sonra okuyabilirsin, okuyabilirsin, en sonunda yeniden bir şey okuyabilirsin!'⁵

Seçilmemiş yalnızlık, insana verilen en büyük cezalardan biri olsa gerek. Ama kendisini hapseden sirk sahibinden kaçan Pinokyo ne yapabiliyordu ki? Gestapo'dan kaçan Dr. B.'nin akıbeti farklı mıydı? Kolundan tutulup denize atılan Pinokyo da kendini kocaman bir balığın karnında bulmamış mıydı? Pinokyo masalı, sadece Pinokyo ve Mirko Czentovic için yazılmamıştı, öyle değil mi?

Dr. B. uzun öykümüzün kendine ait en mühim kısmını anlatırken, Hitlerin Viyana'ya girmesinden bir gün önce SS'ler tarafından tutuklandığını söyler. Döneminin en vahim katliamları gerçekleşirken, kendini şanslı azınlığın içinde sayar. Gestapo'nun nam-ı değer Nasyonel Sosyalistlerin otelinde kalır aylarca. Seçilmemiş yalnızlığı, mecburi bir bekleyişe dönüşür ama Pinokyo gibi değildir, kendini sorgulamalarla geçirmez, babası aklına gelmekte midir bilinmez. Ama ikisi de aslında tutsak oldukları balık karnından kurtulmak isterler.

Biri aynada gerçek bir çocuk görmek isterken, diğeri gerçek bir ağızdan çıkacak anlamlı-anlamsız kelimelere muhtaçtır. Nazi işkencesi denince aklımıza düşen gaz odaları ve toplama kamplarının aksine bambaşka bir cezalandırma yöntemini aktarır yazar: 'Bize hiç bir şey yapmadılar, bizi tümüyle hiçliğin içine yerleştirdiler, çünkü bilindiği gibi yeryüzünde hiçbir şey insan ruhuna hiçlik kadar baskı yapmaz.'⁶

Dr. B.'yi kurtarmaya gelen Geppetto babası olmamıştır hiç. Onu, yalnızlığın çıldırttığı bir sinir krizi taşır özgürlüğüne. Çünkü onun Gestaposu vardır. Bu nedenle onun satranççı diğeri satranç tutkunlarından oldukça farklıdır. Şimdiye kadar zihninde kendisiyle karşı karşıya bırakmıştır onu satranç...

Seçilmemiş yalnızlığının içinde seçemediği rakibi kendisi olmuştur çünkü...

'Her çocuk onun temel kurallarını öğrenebilir, her acemi onda şansını dener, ama yine de bu değişmez dar karenin içinde özel ustalar yaratır satranç, öteki insanların hiçbirisiyle karşılaş-tırılmaz bunlar, yalnızca satranca yönelik bir yeteneği olan insanlar görüş, sabır ve tekniğin tıpkı matematikçiler, şairler ve müzisyenlerdeki gibi belirli bir oranda, ama farklı katman ve bağlamlarda etkin olduğu özgül dâhiler.'⁷

Şimdi gerçek bir rakibi vardır. Hem de bir dünya şampiyonu! İlk oturumda seri hamlelerle ezberindeki taktikleri yürüterek dünya şampiyonuyla berabere kalması, onu ne kadar cesaretlendirse de, satranç kariyerinde sürekli kendine yenilen bir adam olduğu gerçeğini göz ardı etmemelidir. Göz ardı da etmez aslında; 'Çevremdeki korkunç hiçliğin beni boğmaması için kendimi siyah ve beyaz bölme-yi en azından denemek zorunda kaldım'⁸ diye bir güzel de itiraf eder. Dr. B.'nin tam adını hiçbir zaman öğrenemememiz acaba bu bölünmüşlük halinin bir yansıması mıdır yoksa hala Nazilerden mi korkmaktadır?

Dr. B., geminin sigara salonunda yapayalnız kalır bir ara... Etrafında satranççı onun gibi tecrübe eden kimse de yoktur. Pinokyo da gerçek çocukların arasında yapayalnız tahtadan yapılmış bir kukla değil miydi? Dr. B.: 'Bir satranç oyununu bütün kurallarına uygun olarak oynayıp oynayamayacağımı gerçekten bilmiyorum'⁹ diyordu eserin 34. sayfasında... Pinokyo'nun yalnızlığını desteklercesine...

Eserde, McConor'un ısrarıyla oynanacak ikinci oturum da dünya şampiyonumuz Czentovic, Dr. B'nin soyut oyun kuralları ile alt edilir. Onun kendisinden başka birine karşı kazandığı zafer, hırsını daha da kamçıları ve yeni bir maç teklifine balıklama atlar. Kendisiyle yarışan insan, kendini kendine karşı kıskırtan insan, kendi kendinin rakibi olan insan... Başka birine nasıl karşı durur? 'Siyah ve beyazdan oluşan her iki ben de yarışa girişmeden edemiyordu ve her ikisi de yenmek, kazanmak için kendine göre bir hır-sa, bir sabırsızlığa kapılıyordu.'¹⁰

Dr. B., kendisiyle girdiği müsabakaların heyecanını şimdi yeni bir heyecanla bir dünya şampiyonuna karşı yaşar. Ama ne var ki satranç ezber bozan bir oyundur... Eserin son cümlesi olması gerektiğini düşündüğüm cümle ise 41. sayfada yerini bulur. Pinokyo'nun burnunu uzatan yalanlara burada yer yoktur. 'İnsan sabahtan akşama kadar bir şey olması-nı bekler ve hiç bir şey olmaz. Bekleyip durur insan. Hiçbir şey olmaz. İnsan bekler, bekler, bekler, düşünür, düşünür, düşünür. Hiçbir şey olmaz. İnsan yalnız kalır. Yalnız. Yalnız.'¹¹

¹ Stefan Zweig, Satranç, Çeviri: Ayça Sabuncuoğlu, Can Yayınları, İstanbul 2006, s. 15

² Stefan Zweig, a.g.e., s. 14

³ Stefan Zweig, a.g.e., s. 14

⁴ Stefan Zweig, a.g.e., s. 43

⁵ Stefan Zweig, a.g.e., s. 48

⁶ Stefan Zweig, a.g.e., s. 39

⁷ Stefan Zweig, a.g.e., s. 17-18

⁸ Stefan Zweig, a.g.e., s. 54

⁹ Stefan Zweig, a.g.e., s. 34

¹⁰ Stefan Zweig, a.g.e., s. 56

¹¹ Stefan Zweig, a.g.e., s. 41

YILDIRIM TÜRK İLE AYRI DÜŞMÜŞ ZAMANLAR ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Konuşan: Oğuz ÖCAL

İlk öykü kitabı Mart 2012'de yayınlanan Yıldırım Türk ile öyküye nasıl başladığını, öykü türünü tercihini, edebiyat dergilerini ve öykülerini konuştuk. Yıldırım Türk, 1975 yılında Sivas'ın Suşehri ilçesinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini burada tamamladı. Kırıkkale Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Öyküleri *Heceöykü*, *Yedi iklim*, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *Türk Edebiyatı*, *Mavi Yeşil*, *Gümüşkalem* ve *Edebdag* dergilerinde yayımlandı. Hâlen edebiyat öğretmeni olarak görev yapmaktadır. *Ayrı Düşmüş Zamanlar* ilk kitabı.

— Öyküye ne zaman ve nasıl başladınız?

— Babaannemden bıkip usanmadan, onun her anlatmasında ilk defa dinliyormu-

H E C E Ö Y K Ü

şum gibi haz aldığım halk hikâyelerinin ve masalların etkisi oldu mu bilmiyorum ama özellikle üniversitenin ilk yıllarından itibaren yoğun olarak okumaya başladığım öykülerin gönlüme öykü yazma sevdasını düşürdüğünü söyleyebilirim. Gerçi o dönemde masamın çekmecesinde biriktirdiğim, acemice yazdığım çokça deneme ve şiir çalışmam olduysa da bir süre sonra kimselere göstermeden, dergilere gönderme cesaretim olmadan gönlüme düşen bu öykü sevdasını gizli gizli kâğıtlara dökmeye başlamıştım bile.

— Bir tür olarak neden öyküyü seçtiniz?

— Aslında zorlamadan, kendiliğinden olan seçimler en doğru seçimdir diye düşünüyorum. Öykü yoğunluğuyla, şiirsel diliyle, kelime tasarrufuyla, sarsıcı etkisiyle bana daha yakın geliyor. Romanda uzun uzun anlatılan olayların, durumların öyküde birkaç cümleyle anlatılabilmesi büyülüyor beni. Gevşek cümlelerin arasına sızıp orada donan kelimelerin hayatla ilk temasında olduğu gibi çatlaklar oluşmuyor öyküde. Bu anlamda kelimelerin ve öykü dilinin sihirli olduğunu düşünüyorum. En önemlisi anlatacaklarım hep öykü formuyla geliyor kalemime. Bir bakış, bir söz, anlık bir durum, insanın özüne aykırı durumlar, kısacası insan ve insanlık hâlleri kendiliğinden öyküye dönüşüyor. Bunda belki öykü okumalarımın etkisi vardır, belki öğretmenlik yaptığım için bölünmüş hayatımda roman gibi uzun soluklu ve o ruh hâliyle iyi roman yazabilecek geniş zamandan mahrum olmam yatmaktadır. Bir anlamda ben öyküyü değil, öykü beni seçiyor.

— Öyküleriniz önce *Heceöykü*, *Yedi İklim*, *Bilim ve Aydın* *Aydınlığında Eğitim*, *Türk Edebiyatı*, *Mavi Yeşil* gibi dergilerde yayımlandı, daha sonra kitaplaştı. Öykünün kitaplaşmadan önce dergi uğrağından geçmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Edebiyat dergilerini çok önemsiyorum. Birçok türü ve yazarı bir arada görebildiğimiz bir bahçedir edebiyat dergileri. Dergiler olmadan edebiyat tatsız ve yavan olurdu herhalde. Çünkü halis edebiyat, dergilerde nefes alır, derinleşir, yeni yazarlarla zenginleşir. Hem yazarı hem okuru diri tutar edebiyata karşı. Burada yayımlanmaya değer görülen öykülerde belli bir estetik kaygı, kültür düzeyi, dil olgunluğu gibi özellikler aranır, gözetilir. Bu yönüyle bir eleştiri ve okul görevi üstlenir. Dergilerin yayım süzgecinden geçen öyküler de ilk onayı almış olur. Bilhassa yeni yazarların, öykülerini doğrudan kitap olarak

değil de önce edebiyat dergilerinde dinlendirmesi, kendisine dışarıdan bakması, buradaki ustalara kulak vermesi gerekir. Yazar böylece kitap safhasına geçmeden önce eksikliklerini giderir, fazlalıklarından arınır, öyküsünü pişirir ve belli bir seviyeye çıkarır. Edebiyat bahçemiz de günlük kaygılar peşinde koşan çalاکalem yazılmış kitaplar yerine nitelikli kitaplarla çiçeklenir.

— ilk kitapların yayımlanmasında genellikle zorluklarla karşılaşılır. *Ayrı Düşmüş Zamanlar*'ın yayım macerası nasıl oldu?

— Anadolu'da yazmayı kendisine dert edinmiş, yayıncı çevresinden uzak, daha önce kitabı yayınlanmamış biri olarak zorluklarla karşılaşacağımı düşünüyordum. Hatta Selim İleri, Hasan Ali Toptaş gibi yazarların ilk kitaplarını yayınlattırlarken karşılaştıkları zorlukları düşündükçe kitap yayınlama kararımı erteleyip duruyordum. Ancak düşündüğüm gibi bir zorlukla karşılaşmadım. Bu konuda kendimi çok şanslı hissediyorum. Bu zorluğu aşmamda sanırım yedi yıldır yazdığım edebiyat dergilerinin süzgecinden geçmiş olmamın ve Ötüken Neşriyat'ın yeni yazarlara kapılarını açık tutmasının etkisi oldu.

Yıldırım Türk

— *Öykülerinizde imgesel bir dil olmasına rağmen son derece duru bir anlatım dikkati çekiyor. Henüz ilk olmasına rağmen kitabınızda bu dile nasıl ulaştığınızı sormak istiyorum.*

— Öncelikle çok teşekkür ederim. Daha yolun başındaki biri olarak bunu ne derece başarabildim bilmiyorum ama öyküde yalın, duru, temiz bir dil kullanmak benim öncelikle rim arasında yer almaktadır. Bu anlamda önce iyi bir öykü okuru olmak istiyorum. Edebiyatımızda öykü türünün örneklerini vermiş yazarları, ideolojik ayırım yapmadan başlangıçtan günümüze kadar külliyat hâlinde okumaya çalışıyorum. Okuduğum bu eserlerden hareketle zamana kalabilen öykülerin işlenmiş bir dilinin olduğunu söyleyebilirim. Dile gereken özeni gösteren, onun imkânlarını zorlayan öyküler hâlâ okunmaktadır. Bunun için de dil üstünde hassasiyetle durmaktayım. Tekrar tekrar yazdığım öyküleri edebiyat dergilerine göndermeden önce bunlar hakkında arkadaşlarımdan da görüşlerini dikkate alıyorum, öykünün pürüzlerini giderene kadar uğraşıyorum. Bunu ne kadar yapabildiğimi sanırım en iyi eleştirmen olan zaman gösterecektir.

RIZAEDDİN FAHREDDİN*

Türkçesi: Ömer KÜÇÜKMEHMETOĞLU

**AHMET MİDHAT EFENDİNİN
SÜRGÜNLÜĞÜ VE SÜLEYMANİYE
MEDRESESİ**

Dünyada rahat bir şekilde yaşayıp gün geçiren insanlar, ihtimal ki vardır. Lakin böyle bahtiyar kimseler her halde az olsalar gerek. Birçok kimse dünyada meşakkat çekmeye ve ağır yüklerle mahkum olmakta, bir gün şâdhk görse, bin gün zahmet çekmektedir. Bir saat nimetleri beraberliğine hatta ömürleri boyunca azap ve bela altında oluyorlar. Meclislerde gülüşüp konuşanlar ile bir yerde rastlaşsan, bir derdini anlatmaya, içini dökmeye kast etsen, onun içindeki dert ve elem seninkinden üç beş kat fazladır ve bu yüzden merhamet ki layık görüle ve çaresiz olarak bir Arabin: "*Küllü*

men telgâ yeşkû dehre/Leyte fli'ri hâzihi'd-dünyâ limen" (Kimi görürsen sıkıntısını şikâyet eder/Keşke şiirim bu dünyada kim için ol-saydı.) dediği beyitlerini okuyup kendi kendine sorular sorarsın, lakin cevabını alamazsın. Her halde dünya, meşakkat yurdudur. İşte bu kaide hükmünce, gecesini gündüzüne katarak hizmet eden ve bütün gücü, ten ve canı ile vatandaşlarına, dindaşlarına ruhanî gıdalar verdiği bir zamanda, Ahmed Midhat Efendi, İstanbul'dan sürülüp Rodos adasına gönderildi ve zindana koyuldu.

Ahmed Midhat Efendi *Dağarcık'ta* "Darvinizm" hem de haşır-ı ecsada müteallık "Duvardan Bir Sada" isminde makaleler neşretmişti. Bugün her bir din âlimi ve her bir din tahsil eden talebe tarafından söylenen böyle meseleler o günün uleması tarafından hazmedilmedi. Sinirlendiler. Ahmed Midhat Efendi'nin itikatsızlığına ve dinsizliğine hüküm verip hükümete şikâyet ettiler. İşte Ahmed Midhat Efendi'nin İstanbul'dan sürülmesine sebeplerin biri budur. Kâmil ve varlıklı insan için en çetin iş, boş durma ve işsizliktir. Bizim de gayretli ve boş durmayı bilmeyen efendimiz, hapiste de boş durmadı. Nasıl yaptıysa yaptı, mahpuslarla konuştu. Mahpuslarla birlikte bir medrese inşa edip adada ilim yaymaya, din anlatmaya vesile oldu. Mezkur "Süleymaniye" medresesinin tesisi vak'asını muhterem İsmail Bey Hazretleri *Tercüman* gazetesinde işte bu mazmunda hikaye etmektedir.¹

En büyük kabahatleri işleyen insanları Rusya nizamına göre katile ömür boyu Sibiryaya sürgüne yolladıkları gibi Türkiye'de Sibiryaya makamında hapis ve zindanlara atarlar. Böyle bir sürgün hapishanesi denizde Rodos adasıdır. Günlerin birinde İstanbul'dan Rodos hapishanesine el ve ayakları zincirli bir mahkum getirdiler. Hapishanede ki iki üç yüz mahkum o kişinin suçunun ne olduğunu anlamadı; çünkü adam öldürmemiş, kimsenin malına, ırzına kastetmemiş, devlet millete hainlik yapmamış idi.

Bu adam erbâb-ı ulüm ve fünundan hem de ehl-i kalemden olup mahkum arkadaşları kanlı kâtiler arasında, yıldızlar arasındaki güneş gibi hapishane cemi'yetine babalık, ho-

calık yapmaya başladı. Yol kesmeden, adam boğazlamadan utanmayan sürgün makumları, bu adam huzurunda edepsizlik yapmaktan utanmaya başladılar. Bir gün, bu mahkumun İstanbul'daki kardeşi gelerek onunla görüşmek için izin aldı. Yalnız kaldıklarında kardeşi, ağabeyinin hapisanede olmasında, "Günahsız olduğumu padişaha anlatacak kimse yok. Padişah belki sizi unutmamıştır. Şimdi bu hapisane sizlere kabir olacak. Filan devletin elçisi beni çağırıp: 'Eğer ağabeyiniz İstanbul'a döndükten sonra, bazı bir siyasî meselelerde benim nasihatime göre kalem oynayacak ve bizim devletimiz faydasına hizmet edecek olursa Sultan Hazretlerinden istirham edip ağabeyinizi affettiririm. Rodos'tan İstanbul'a getirtirim.' dedi." Bu konu hakkında fikrinizi almak için gelmiştim dediğinde, o: "Başıma bir kazadır geldi, lakin bu kara yazılardan da daha müşkül durumlar var. Ben hapisten kurtulmak için milletime hıyanet etmem. Millet uğruna canım feda oldu, şimdi bu can uğruna milletimi mi feda edeyim? Başımın faydası için milletin haraplığına mı râzı olayım? Ben böyle işlere asla razı olmam. Böyle yumuşlarla benim yanıma gelme! Elçi hazretlerine selam söyle, ama şahsî menfa'ati için kendi milletine hıyanet gerekse o kişiyi Rodos hapisanesinde aramasın!" diye cevap verdi. Hapisanede mahkumlar arasında, her türlü işin ustası adamlar vardı.

Taşçı, demirci, baltacı, silahçı ve başkaları da çoktu. Bir gün mahkumların toplandığı yerde, o gelip selam verdikten sonra şöyle bir şey zikredildi, işte bu doğrultuda bir maslahat arz etti: "Ey karındaşlar! Allah Ta'âlâdan şikâyet değil, lakin cümlemiz bundan sonra dünya yüzü göremeden bu dört duvar içinde ömrümüzü tamamlayacağız. Dünyaya geldik mi gelmedik mi, haberimiz olmayacak. Yazgımız böyledir... Hürriyet ve hukuktan mahrum bir halde

olsak da insanlıktan çıktığımız yok. İnsan evladı insanız. İnsan olduğumuz için insanların vazifelerini yapmaya borçluyuz. İnsanlık vazifesiye Cenâb-ı Hakka ibâdet etmek vatan ve millet faydasına çalışmaktır. Biz mahkum olsak da elimizden iş gelir. Aramızda her türlü ustalar var. Dışardan kişi aramaya gerek duymuyoruz. Şehir ahâlisi ağaç, taş ve başka lüzumlu şeyleri hazır etseler, Allah yolunda gayret edip bu şehirde medrese için büyük bir bina inşa etsek, bu medrese biz âcizlerin vatanperverliği olur, meşakkatimiz beraberine ruhu muza fâtihâ kesbetmiş olur idik."

Buna karşı mahkumlar:

"Baş üstüne!" diye bu maslahatı kabul ettiler ve şehir ehline de niyetlerini bildirdiler. Şehir halkı bina için lâzım olan taş ve ağaçları getirdi. Yer verdiler. Mahkumlarda az vakit içinde mükemmel surette bir medrese binası inşa ettiler. Bugünde Rodos'ta Medrese-i Süleymaniye ismindeki medrese, işte bu medresedir. Medresede ta'lim ve tedris edilen kitapların çoğu da bahsettığımız insanın eserleridir. Medrese-i Süleymaniye, Türkiye'de emsalsiz bir medrese olup orada Arabî, Türkî, ulûm-ı edebiye ve şer'iyyeden başka, matematik, coğrafya, târih, hikmet, ilm-i sıhhat ve usûl-i tedris okutulurdu. Fen talim edip bitiren efendiler, Türkiye'nin cümle vilâyetlerinde rağbet kesbettiler. Bu medresenin te'sis edilmesine sebep olan zât, İstanbul'da *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinin sâhibi ve muharriri Ahmed Midhat Efendi hazretleridir. Zât-ı âlileri Türkiyenin birinci sınıf muharrirlerinden ve ediplerinden olup bunun kalemi gibi yemişli ve çabuk kalem Asya'da da Avrupa'da da yoktur. Bazı hakâik-ı fenniye ve tasavvurat-ı mâîşiyeleri âlimlik davası yapanlar, bazı nâdânlar tarafından hazme dilemedi. Sû-i zan ve iftira yoluyla muhâkemesiz olarak sürgün hapisanesine gönderilmesine sebep oldu. Kendisi kırk, kırk beş yaşlarında sıhhati kâmil bir adamdır.

Tercüman'dan naklettığımız sözler burda tamam oldu. Mekteb-i Süleymaniye, böyle bir mekteptir ki Osmanlı'nın ma'ârif nezâreti bugüne kadar bunu görmeye muvaffak olmadı. Hattâ kıskançlık etmesi sebebiyle Meşrutiyet'ten önce bu mektebi dağıttı; Ahmed Midhat Efendi'nin gurbette, sürgünde hürriyet ve huktan mahrum bir vakitte yaptığı işi hazinenin milyonlarını sarf eden ma'ârif nezâretinin yapamaması elbette büyük noksanlıktır, derler.

* Rusya Müslümanları içerisinde yetmişmiş önemli bir aydın ve din adamıdır. 1859 yılında Hamar bölgesinin Yuldaş köyünde doğan Rızaettin Fahrettin, aslen Başkurt'tur. Babası hoca olduğu için kendisi de dinî eğitim gördü. Medrese eğitimi aldı, Ufa Din İşleri Başkanlığı'nda çalışmaya başladı. 1906 yılında Orenburg'a, orda yayımlanan Vakıf gazetesinde çalışmak üzere davet edildi. 1906-1908 yıllarında bu gazetenin redaktör yardımcılığını yaptı. 1908 yılı Ocak ayında Orenburg şehrinde Şura adlı dergisini yayımladı. Şura dergisinin baş yazarlığını yaptı. 1922 yılında Rusya Müslümanları Müftüsü olur. Hüseyiniye Medreselerinde dersler verdi, hocalık yaptı. *Selime yeki iffet* (Selime veya İffet), *Esme yeki Gemel ve Yazı* (Esma ya da Amel ve Ceza) adlı romanların yazarıdır. 11 Nisan 1936 tarihinde 77 yaşında hayata veda etti.

¹ 1886, 28-29 sayılar

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

YILDIRIM TÜRK, AYRI DÜŞMÜŞ ZAMANLAR (Ötüken Neşriyat, İstanbul 2012, 18 öykü: Göçüyoruz; Hatıralar Gel Devince; Ayrı Düşmüş Zamanlar; Çay Ocağında Karışır Zaman; Borç; Kasiyer Kız; Talaş Yığını; Dayım Gelmiş Ellerinde Çiçekler; Kilitli Parke Taşı; Bir Yıldız Düşü; Tayyare Geçiyor; Hastane Koridoru; Yalnızlık Sardı Ruhumu; Yazgı; Korkuyal Yaşamak; Küller Savrulunca; Ayazda Güvercin İzleri; Baki Çemende Hayli Perişan İmiş)

TÜLAY GÜZELER, DAR KORİDOR (Kanguru Yayınları, Ankara 2012, 12 öykü: Gerçek Cini; Gün Görgüsüzleri; İstasyon

Mahallesi Kadınları; Cam Duvar; Yeni Cennem; İlk Cennet; Şato; Ütopya; Aşk Uçuşu; Beden; Özel Fotoğraflar; Uyum)

KADİR AYDEMİR, SONSUZ UNUTUŞ (Yitik Ülke Yayınları, İstanbul 2012, 38 öykü: Japonbalığı; Denizin Yonttuğu; Sonsuzluğu Arayan; Dönüş Yılanı; Kar; Son Şarkı; Çapari; Şair; Beklemek; Yağmur Vakti; Ölümle Konuşma; Don Uykusu; Dikenli Yolun Dediği; Kuyudaki Kadın; Hangi Yıldız?; Ke-di Oyunu; Kurdun Ağıtı; İnciten Şarkı; Nereden Tanıyorsun?; Ölmeden; Tanıdık Yabancı; Ke Ke Me Bir Öykü; Üşümek; Kavuşmak; Bir Kuru Kurgu; Ayrılık; Düş; Taş Yol; Kara Ağacın Söylediği; Sonsuz Bir Soru; Söz mü?; Ay, Zaman, Ölüm; Zamansız; Kayalık; Tenedos'ta Ayrılık; Gitmek!; Kayıp Mektup; Monologu; Yoksul Ölüler İçin Bir Şarkı)

İLHAN DURUSEL, GÜL ÖKSÜREN MELEK (YKY Yayınları, İstanbul 2012, 18 öykü: 'K'T'B'; Ölü Karımın Bir Ozanı Ziyaret; Nasıl Bir Mezara Acaba Hamlet?; Köprü-lü Mehmet Otel; Aya Sofya Loren; Gül Öksüren Melek; Tekbaşına Subaşına Gazel; Sema-ver Fokurduyor, Taşacak; Nerde Tabanca?; Dedemin Donu; Nerde Payton?; Nerde Ferit Horoz?; Nerde Dünür?; Osman Hamdi Bey'in Fes Kırmızısı; Gölgede Oyun; Metin Kurt: Şiri Kurtaran Adam; Ağlayan Kaya; Solbekler)

ORHAN TEZ, KIRIK AŞK ÖYKÜLERİ (Etki Yayınları, İzmir 2012, 74 öykü: Kırık Bir Aşk Öyküsü; Yıka Yüzünü; Dut Ağacı; Donsuz Kız; Kan; Kurşun Dökme ve Köfte; Zavallı Sinekler; Denizdeki Yalnız Adam; Teyzem; 12 Eylül; Her Yanımız Asker; Kandı Kırık Turna; Çocuk Masalları; Şeytan; Işık; Cambaz; Özgürlük; Sinek; Çıyan; Yengeç; Denizkestanesi; Martı; Sevişirken Konuşan Adam; Yürüyordum; Yabancı; Dolunay Gecesi; Güçlü Kralın Hazin Sonu; Savaşın Atlısı; Kara Böcekler; Cangani ile Dev; Yaşlı Yakışıklı; Özgürlük; Yumurta Sarısı; Yağmurun Hızı; Şiir mi Şiircik mi?; Boku Kıymetli Adam; Nankör Kedi; Kulağa Kaçan Böcek; Yorum Manyacı; Başk; Adam ve Felçli Kan-sı; "Kefal Ustası" Amca; Öptürdü; İçkinin Halleri; Karanlıktaki Aşık; Kitaplardaki Kah-

ramanlar; Çocuktan Utanmak; Yalan Yılanı; Lahananın Melodisi; Otuz Santimetre; Yalnızlık; Kumsalda Yedi Kişi; Bir At; Bir Düş; Barış; Balkon; Sararan Yapraklar; Sinek; Gerçek; Kızları Koklayan Adam; Tıp; Düşmüş; Rosemary; Ada ve Göl; Avucundan Uçan Ölüm; Zirvede Zaman; Aksi İhtiyar; Gecenin Korkusu; Bilgi Tembeli; Küpenin Klipsi; Gökten Düşen Üç Elma; Nar Ağacı; Bilge Dağ'na Tırmanan Çiçek; İblis Burnu)

SİNE ERGÜN, BAZEN HAYAT (Can Yayınları, İstanbul 2012, 34 öykü: Anlatıcı; Bırakalım Ölsün; Hayatımın En Güzel Günü; Neden ve Ne İçin; Kuaförde; Barda; Dinleyici; Yoğurtlu Semizotu; Ölüler Susmalı; Kamyon Şoförleri; Buluşması; Sinek; Kırmızı Işıktaki; Yükseklik Korkusu; Kadınlar; Oje Sürmenin; İncelikleri; Önemli Olan Sevgi, Sevgi Önemli; Kelebek Mevsimi; Aile Hayatı; Kalk Hadi; Et; Bazen Ölüm; Ziyaret; Trende; Güzel Bir Erkek; Boş; Ev; Söz; Ver; Yol Bir; Bitse; Karanlıkta)

SİNE ERGÜN, BURASI TEKİN DEĞİL (Can Yayınları, İstanbul 2012, 29 öykü: Uyarmıştım; Edgar; Çikolatalı Dondurma; İyi; Suç Değil Beceriksizlik; Burası Tekin Değil; Güzel Kız; Kulak Misafiri; Karşı Pencere; İnanabiliyor musun, Büyütme, Dedi; Kahve; A Gı; Ayşe; Cenaze Evi; Sıcak; Buralar Sakin; Yanlış Numara; Bodur İskelenin Ucu; Hazır Çorba; Adsızparmak; Alkolik Kız; Masal Anlat; Matematik Sorunu; Ankara; Aradığınız Kişiye Şu An Ulaşılamıyor...; Beyin Akıntısı; Boz)

NALAN YILMAZ, KÖZ (Şenocak Yayınları, İzmir 2012, 18 öykü: Ağu; Küçülen Adam; Çatıdaki Kartal; Kendini Silen Metinler; Onu Gördüm; Oteldeyiz; E-Personel; Müjde; Greenwich Kenan; Sinemada; Şark Geceleleri; Cebindeki Parayı Bana Ver!; E-Aile; Gözünü Kırpmadan; Sıradan Bir Gün; İlk Deneme; Yok Oluşa Yazılan; Kirli Bir Efsane)

SOFYA KURBAN, GÖÇ (Phoenix Yayınları, Ankara 2012, 19 öykü: Kazan; Kış;

Kömür; Kış Akşamı; Aktaban; Göçten Bir Önce; Mektup; Kitap; Gidemeyen Tursunay; Göç; Karşılaşma; Moskova; Ayasofya; Nan; Yokluğa Doğru; New York'tan İnsan Manzaraları; Çayın Yolculuğu; Bir Sebep Söyle; İdil Boyları)

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR, MEMLEKET MESELESİ (Zambak Yayınları, İstanbul 2012, 20 öykü: Tezgâh; Pamuk; Kör Yolculuk; Dargın; Lostra; Aynalı Kavak; Deli Dövmesi; Ezanla Kovulan; Güneş Özlemi; İncitmeyen; Kaymakam; Tebessüm; Nefer; Babam; Kara Bulut; Anaç; Erenler; Ev Taksidi Bitince; Melâl; Mavi Çağrı)

ATILLA DORSAY, HEPSİ SENİN İÇİN (Altın Kitaplar, İstanbul 2012, 7 öykü: Aşk Filmlerinin Unutulmaz Çifti; Hepsinin İçin; Evin-ü Mirin; Seveda Sevdiklerine Nsıl Kavuştu?; Bir Kurtuluş Hikâyesi; Müze Memuru Mithat'la Şişman Ayten; Ünlü Okulun Gayri Resmi Tarihinden)

ORHAN VELİ, HOŞGÖR KÖFTECİSİ (YKY Yayınları, İstanbul 2012, 7 öykü: Hoşgör Köftecisi; Kan; Baharın Ettikleri; Öğleden Sonra; İşsizlik; Denize Doğru; Yaşasın Aşk)

MEHMET ALİ BAYRAM, CEPHEDEN HİKÂYELELER (İstanbul 2012, 6 öykü: Vatan İçin; İşkence; Kardelen-Gerilla Günlüğü; Adalet İçin; Ölürken; Yükseliş)

MEHMET ALİ BAYRAM, PORTRERLER (İstanbul 2012, 9 öykü: Suzan Hanım; Fatma Hanım; Mektub; Gamsız; Hayata Doğmak; Hürriyet Fırar; Aşk ve Hicran; Sirmalı Camlar; Yolculuk)

TUNA LÜTFÜ YUKAY, KARIŞIK ODALAR (Şule Yayınları İstanbul 2012, 15 öykü: Saklı Hikâye; Psikiyatri Polikliniği; Kahraman; Kül Tablası; Savaş'ın Ölümü; Hamam Sefası; Yılan Tacı; Düşmeyiniz; Kıskaçlık; Akarofobik; Sen de Kimsin?; İhtiyar Muhiddin'in Hortlağı; Nihayet Tanıtık; Oyun; Kaçış)

H E C E Ö Y K Ü

CEMAL SAKAR

KÜÇÜK ŞEYLER DÜETİ

G[^]eç kalmışçasına, nefes nefese giriyorum; naylonla örtülmüş mekana.

Nargile aromaları, sigara dumanları arasında, dipte bir masada.

Dumanlara, aromalara boğulmuş nefes alamıyor; dumanlar, aromalar gözlerinden çıkıyor.

Gözlerinin elasına bulanmış dumanlar; bir acılık... bir acılık gözlerinde.

Uzaklardan, çok uzaklardan getirdiği toprak kokusu, dağlara gelmiş bahar masada.

Sırtımda çanta, çantada ağır kitaplar, kitaplarda küçük dünyalar.

Kitaplardan mı konuşacağız, hayattan mı?

Nefes alamıyorum diyor.

Çıksak, yağmur yağıyor; yürüsek yağmurun altında.

Bahar yağmurları güzeldir, bereketlidir.

Bembeyaz pamucuk bulutlar, masmavi göğün sonsuzluğunu bölmüş; betonun arasına sıkışmış, erguvanlar, erikler, bademler uzanıyor insanın içini ısıtan bahar güneşine; güneş ne kadar da uzak.

Bulutları, güneşi, baharı çekiyorum içime; içim genişliyor, ferahlıyor. Verdiğim nefesle içim daralıyor, hiçbiri benim olamıyor; ben hiçbiri.

Bahar yağmurları güzeldir, bereketlidir, dese de, işte böyle sırlısıklam oluyorum.

Seyrek saçlarım yapış yapış; ensemden giren sularla ürperiyorum.

Söylemesem bilmezsin, böyle olunca kendimi fare gibi hissederim; pis bir sıçan.

Sen bilmezsin kanalizasyonlardaki ağır, karanlık hayatı; yok, ölümü!

Orada sadece karanlık vardır, ölüm vardır.

Yürürüm dizime kadar gelen sularda; her yan laşe.

Etleri dökülmüş kemikler arasında yürürüm; göz göze, el ele.

Öldürülen, yakılan, yıkılan, asılan, kesilen herkes buradadır.

Sizin dünyanız ne kadar da temiz ve aydınlıktır.

Rögarlardan, ızgaralardan sızar, süzülür sıcak kanlar.

Yürürken kanlara bulanırım, her yan kan. Kan sızar, süzülür buralara.

Lainler.

Temizleyin dünyayı, temizleyin.

H E C E Ö Y K Ü

Akıttığınız kanlar, burada beni besliyor.

Yer altı bilirsin; bilmezsin nereden bileceksin, karanlıktır, uğursuzdur, meşkuktur.

Siz akıttığınız kanda beni boğamazsınız.

Bekle, göreceksiniz, çıktığımda buralardan lanetlenmişlerle, leşlerle; işte o zaman yıkılacak bentler.

Batakliklarda büyüyen şeylerden ne haberiniz olacak!

Hep böylesin; şimdi de böyle, hep aynı.

Daldın kendi karanlıklarına, çekildin kendi kuytularına.

Kitaplar dedim sustun, hayat dedim çekildin.

Ne getirdiğim toprak ne patlayan bahar umurunda.

Sırt döndüğün çocuk, sattığı mendil kadar.

Kestane kokularına karışmış bir baba, gram gram baba.

Çatlamış elleri, nasırlaşmış dizleriyle parkelerde, camlarda bir anne.

Ne getirdiğim toprak ne patlayan bahar umurunda.

Bulutların arasından sızan güneş, yağmur damlalarının arasından sıza sıza sırtlarına vuruyor. Gülhane'nin yüksek duvarlarına, birbirine karışmış koca bir gölge düşüyor. Kaldırımdaki insanlarda dalgalanan gölge bir leke olarak ilerliyor duvarda. Sarayburnu'na varsalar, denizi görseler, yağmur dinse, deniz güneşi boyasa masmaviyle istanbul böyledir işte deseler... insanların iştahla açılmış gözleri, görülmesi gereken hiçbir şeyi kaçırmama telaşında tüm istanbul'u yutuyor-orken, üzerinde dalgalanan gölgeyi yağmur bulutlarından bildiler. Sırtındaki çantada yüklü küçük dünyaların ağırlığından belleri iki büklüm, çarpa çarpa ilerliyor-lar insanlara; yalçın kayaları eriten dalgalar gibi insanlara çarpa çarpa bölünüyor, ufalanıyorlardı.

Baksana gözlerime, karanlığa bakar gibi.

Korkar mısın karanlıklardan.

Bilirsin karanlık benim: bildiğin karanlıklardan bile korkuyorsun.

Güneşmiş, toprakmış, deli baharmış; ben karanlığım.

Bak ve gör.

Fosfor olup yakarım, şarapnel olur parçalarım: Çocukların çığlıkları, annelerin feryadı, babaların isyanı bende birikir.

Sen yüz tatlı sularda; denize düşen yakamozlarla oynaş; bal gibi dolunaydan süzölsün şerbetler; yıldızlardan simler dökölsün omuzlarına; üzü, hüzünlen, kahrol dertlerinle; bu çiçek beni özetler mi diye gördüğün her çiçeğe bak; şeker koması böyledir işte!

Dökeyim mi eteklerimdekini. Sesler... Ah dünyaya doyamamış sesler!!!

Olmaz ama böyle. Tempo! Tempo!

Modern hayat böyle miskin miskin, hımbıl hımbıl köşeye sinenleri siler.

Sen bilirsin, silin istersen bu rap şarkının ritminde.

Silin, sil ıslak mendille ceketine kravatına döktüğün artıkları.

Artık ar çatlamışken takınsan da maskeleri, yürüsen de içinin zenginliklerine doğru engin seyahatlerde; Hasan Aycın bıkmadan, usanmadan çizse de maskeleri, düşmez maskeler; bir maskeli balodur, festivaldir, karnavaldır değil mi modern hayat?

Kaçma. Sinme. Gel. Göğüsle. Çarpış. Hesaplaş.

Hani Musa çıkarmıştı ya halkını, çıkmak hâlâ mümkündür.

Onlar Sazlık Denizlerinde boğulmadılar, sen kendi tükürüğünde boğuluyorsun.

Sövelim mi şimdi firavunlara, tağutlara, despotlara...

Yapamazsın.

Yapma. Nasıl olsa Ömer Lekesiz sövüyor, sen duysan da duymasın da.

Kal firavunların gölgesinde bir yanaşma gibi, zillet içinde.

Öfkende boğuluyorsun, her şey boğazında bir düğüm.

Çözsen palamarlarını, salsan kendini bana doğru,

Kalk hadi! Yaralar içinde böğürme, doğrul ve bir adım at.

Her zaman mümkündür kalkmak ve insanlara doğru yürümek.

Bir gölge gibi düşüyorsun insanlara, duvarlara.

Bir kin bir nefret... Kusmuk içindesin.

At kendini denizlere, boğ karanlıklarını, yarın daha aydınlık.

Her zaman mümkündür kalkmak ve insanlara doğru yürümek.

Dudakları kıpır kıpır, dua mı, küfür mü? Sarayburnu'nda, bir iskele babasına oturmuşlar, rahatsızlar. Elllerinde kitap. Kitap yüzlerine yansıyor. Harfler dökülüyor yerlere, denizlere. Yağmur dinmiş. Farkında olmasalar bile ikinci güneşi sırtlarında; Üsküdar'ın camlarında, malum yangın. Uzamış gölgeleri dalgalarla oynuyor; suların üzerindeki yağ, mazot birikintileri güneşle mavileşiyor, menevişleniyor, güneşin tüm renkleri çözülüyor; tahta parçaları, gazoz şişeleri, martıların yemediği simit artıkları bölüp parçalıyor güneşin tüm renklerini; her şey dağılıyor, her şey parçalanıyor, bir avuç yağ ve mazot birikintisinde.

Dur! Bir an dur! Zordur bilirim bu hayatta bir an durmak.
Ama durmalısın.
Dur!
Gözlerini kapat. İyice. Her yan kararsın. Zifir.
Kulaklarını tıka. İyice. Hiçbir ses duymamacasına. Sükun.
Burnunu sık. İyice. Kokular dışında kalsın. Saf.
Tenini topla. İyice. Teması kes. Kimesnesiz.
Ağzını açma. İyice. Tatsız tuzsuz. Doğal.
Hadi!
İyice kapan kendine.
İyice. Kendin ol.
Her şey dışarıda; hatta yok.
Boşluk. Boşluğun içindesin. Bu kendi boşluğun: zifir, sükun, saf, kimes-
nesiz, doğal.
Büyüt şimdi içindeki boşluğu.
Büyüt!
Yansız, yönsüz.
Düşüyor musun, yükseliyor musun? Bir önemi yok.
Sensin.
Kendinsin.
Şimdi duyuyor musun, kaybolmayan, hiç kesilmeyen dünyaya doya-
mamış sesleri.
Onlar jetlerin homurtusu... Onlar topların gümbürtüsü... Onlar bom-
baların cayırtısı. Onlar makinelinin saydırması.
Bırak onları.
Duyma.
Kapat kendini.
Biraz daha gayret, saflaş.
Saflaşınca daha net duyacaksın çocukların sesini, ihtiyarların,
kadınların.
Olmaz. Hemen, şimdi sövme Amerika'ya, İsrail'e, Rusya'ya, Çin'e.
Büyüt öfkeni.
Büyüt kendinle.

Nefes aldıkça şifliyorsun, bir kibir, bir ego,
Sana uzattığım çuvaldız değil, korkma.
Ellerimi tut, tutmazsan kalırsın; tutmazsan düflerim.
Düflük mü, kalktık mı, nedir bu karanlıklar içinde kalışımız.

H E C E Ö Y K Ü

Eğilme düşersin. Dalgalarda gördüğün güneş değil.
Güneş sırtında. Çiçek dürbününden gördüklerine kapılma.
Büyüt öfkeni, büyüt Marmara'nın mavi sularıyla.
Düştük mü, kalktık mı, nedir bu karanlıklar içinde kalışımız.

Ayağa kalktılar. Uzayan birer gölgeydiler; Sarayburnu'ndan Üsküdar'a. Kimse fark etmemişti gölgeyi. Yağmur bulutları geri geldi sandı herkes. Tuhaf bir alan-
calanma Boğaz'da. Bir fırtına ha koptu ha kopacak. Giden, kaybolan, ölenlerden
artakalan bir şeyler fışkırıyordu hâlâ denizden. Mavi Marmara'nın üzerinde
uçuşan martılar, karabataklar; tutunsunlar mı kuşlara? Kubbet'üs Sahra'dan bütün
kubbelere yükselebilirler mi?»

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

YAĞMUR YAĞIYOR

'Dinamitin mucidi' olarak bilinen Alfred Nobel (1833-1896)

servetinin bir bölümüyle bir fon kurulmasını ve insanlığa yararlı olan yazar ve bilim adamlarına her yıl bu fondan ödül verilmesini vasiyet etti *{bak. Nobel Ödüllerî}*.

Başının sağ tarafında açılan oyuktan koyu kırmızı bir kan fışkırıyor. Kurşun beynine saplanıp kaldı. Başının diğer tarafında bir iz yok. Kurşun kafatasını delip beyin kıvrımlarına sıcacık gömüldü.

Kan, oyuğun kenarlarında pıhtılaşmaya zaman bulamadan şiddetle akıyor. Canlı, capcanlı bir kırmızı yağmur sularına karışıyor.

Kurşunu yiyince yüzüstü yere düştü. Parkasının polar yakası düşer düşmez yağmur sularını emdi. Boynuna oradan göğsüne sızan sular serin serin bütün vücuduna yayılıyordu. Kaburgaları düşmenin etkisiyle batışmış durumda, bir kaçı kırılmış bile olabilir. Bütün ağırlığıyla taş döşeli tramvay yoluna vücudunun baskısını çıkarır gibi yüzüstü boylu boyunca uzanmış yatıyor. Sırılsıklam pantolonu bacaklarına yapışmış. Ayakları düşerken çarpılmış olmalı. Çenesi taşların birleşim yerine çakılıp kaldığında, kırılan gözlüğünün camları şakağına saplanmış. Başının sağ tarafında kaynayıp duran kan gözesine inat bütün vücuduna yayılan bir serinlik hissi; yağmur suları sırtını dövüyor. Su. Tam da ihtiyacı olan, ohh.

*

Bomba imha uzmanı sırt çantasının fermuarını yavaşça açtı.

Dört adet patlayıcı madde:

Zaman ayarlı ve parça tesirli; 'ATEfiten Kelimeler'

Bir adet el yapımı; 'Sular TUTUfituğunda'

Bir adet C4 tipi; 'KÜLler ve Uçurumlar'

Bir adet molotof; 'YOL Hakkı'

Cüzdan

Kâğıt mendil

Çakmak (yarıya kadar dolu)

Sigara paketi (sadece üç dal)

— Operasyon başarıyla tamamlandı amirim, tamam

H E C E Ö Y K Ü

— Etkisiz hâle getirildi efendim, tamam.

— Kimlik Bilgilerini veriyorum;

Soyadı: Yakar

Adı: Hami

Baba Adı: Efruz

Ana Adı: Suzan

Doğum Yeri: Yakacık- İstanbul

Doğum Tarihi:1952

— Ambulansa gerek yok, eks oldu amirim, tamam.

— Sağolun, amirim.

*

Ne oluyor be, dedi, oturduğu yerden ürküntüyle. Kitabı kapatmadan dizlerinin üzerine bıraktı.

Bir el silah sesi aniden patlamış, dalga dalga yayılarak kulaklarında çınlamıştı. Başlar sesin yönünü anlamaya çalışırken, cadde birden polisle dolmaya, güvenlik şeridi çekilmeye, kalabalık tramvay durağına doğru itilmeye başlamıştı bile... Siren sesleri ortalığı doldurmuş, daha ne olduğunu anlayamadan yanında oturan arkadaşı ani bir refleksle kulaklığını indirip hadi bee, diyerek hayretle ayağa kalkmış, öne doğru atılmıştı.

Kim vuruldu? Ne oldu? Dedi ortaya.

Kimse kim?! Yakacaktı lan hepimizi! Dedi, hiç tanımadığı biri.

Yaa. dedi, sessizce.

Koşuşanlar, bağışanlar, çöp konteynırının arkasına gizlenen bir adam, çığlık çığlığa bir kadın.

Kulaklığından yayılan müzik yanağında cızırdayıp duruyordu:

"Yağmur yağıyor şakır şakır

Yarabbi şükür şükür Yarabbi şükür şükür

Yağmur yağıyor içim kıpır kıpır

Yarabbi şükür şükür Yarabbi şükür şükür

*Gökten düşen damlalar kadar berrak kalbim şu anda
Üstümdeki bulutlar kadar uçtu ruhum bi anda"*

Tırırım, tırırım...

Arkadaşının yanına dönüp eliyle 'her şey kontrol altında' işareti yaparak, kitabına şöyle bir baktı:

YAĞMUR suları gittikçe soğu... SIRTını aşındırmaya devam... kulakları suyla dolu... artık ne bir ses ne bir söz... büyük sessizliğine ulaşabiliyor... KANı çekildikçe eklemleri.... katılaşı... TRAMVAY yolu... SAĞında, kanından bir nehir ince ince... DURAKTA BEKLEŞEN... ayaklarına doğru akı..

YUNUS DEVELİ

KÜÇÜK OYUNLAR VADİSİ

Babam hikâneyi bitirdiğinde gece yarısı olmuştu neredeyse, ama hiçbirimizin gözünde uyku yoktu. Hatta küçük kardeşim Mervegül 'Sonra ne olmuş baba?' diye sormuştu da, gülüşmüştük.

Ben o gece babamın anlattığı bu hikâyenin (kardeşleri tarafından kuyuya atılan küçük bir çocuğun hikayesiydi bu) bir hikâye değil, bir başka hikâye olduğunu çok sonraları öğrendim. Ve yine, bendeki rüya tutkusunun da tâ o zamanlara dayandığını. Anladım ki, rüyaların bir dili varmış, rüyalar bir şey söylenmiş. Anladım ki, rüyalar Tanrı'nın insana verdiği gece eğlenceleri değilmiş.

Yeşiller Vadisi'nden de, Düşler Vadisi'nden de ayrılmayı sorun etmediğimi, aksine her iki Vadiden de kendi isteğimle ayrıldığımı söylemiştim. Evet öyle. Yeşiller Vadisi neyse ne de, Düşler Vadisi ile ilgili farklı bir durum vardı. Çünkü beni Düşler Vadisi'ne biraz önce söylediğim, rüyalarla ilgili o tutkum sürüklemişti nihayetinde. (Anımsayın o rüyaları lütfen!) İşte, Düşler Vadisi ile ilgili yaşadığım hayal kırıklığı, bende rüyalarım karşı bir soğukluk, bir umursamazlık doğurdu. Artık düş görüp görmemeyi, ya da gördüğüm düşlerin bana ne dediğini merak etmiyordum eskisi gibi. Oysa benim için çok önemliydi bu. Düş gördüğüm sabahlar kendimi çok mutlu hissediyordum, düş görmediğim zamanlarda müthiş bir iç sıkıntısı yaşıyordum. (İşte o konuşma isteksizliğinin olduğu günler, bu zamanlara da rastlayabilir.) Kimi geceler yatağa girdiğimde, bana güzel düşler göstermesi için dua ediyordum Tanrı'ya. Tanrı kimi zaman kabul ediyordu bu dualarımı, kimi zamansa hiç dönüp bakmıyordu bile. Hatta kimi zaman öyle düşler gönderiyordu ki gecelerime, yok, böyle düşler görmektense uykusuz geceler geçirmeyi tercih ederim, diyordum. İşte böyle, kendime çok özel bir dünya kurmuştum onlarla. Hatta çoğunu günlük defterime yazıyordum da. Öyle ki, kimi zaman günlerce bir düşün etkisi ile mutlu oluyor, kimi zamansa bunun tersini yaşıyordum. Gerisi neyse de, Düşler Vadisi benim en büyük hazinem altüst etmişti. Yine öylesi rüyalar görüyordum ama inanın dönüp bakmıyordum bile. Örneğin, daha geçen gün Başbakanın yanına gittim. Geleceğimden görevlilerin haberi varmış, çünkü herkes ceketini ilikliyor ve bana gideceğim kapıyı gösteriyordu. Çok özel bir yerdi burası. Sonunda Başbakanın bulunduğu salona girdim. (Bina'nın dışından uzunca bir merdiven çıkmıştım ve aşağıya dönüp baktığımda,

ellerinde uzun namlulu silahlarla nöbet tutan korumaları görmüştüm.) Salon haddinden fazla genişti. Gecenin ilerleyen bir saatindeydik. Çok özel yiyecekler vardı Başbakanın masasında ve bana da ikram etti. Demek ki, bunca yoğun tempoya rağmen dinç kalması bundanmış, dedim kendi kendime. Beni özel ekibine almış. Bir süre burada bazı çalışmalar yapacakmışım ve sonra beni önemli bir göreve getirecekmiş. Bunlara dair şeyler konuştuk...

Sabah uyandığımda bütün tazeliği ile anımsıyordum düşü. Ama hiç heyecanlanmadım ve 'ne diyor bu rüya' diye, üzerinde durmadım. Eskiden olsa, önce günlük defterime yazar, sonra günlerce o rüyayı tekrar tekrar yaşırdım. Bu heyecansızlık iyi bir şey değil. Fakat ortadaki gerçeği de görmezden gelemem.

Ama ne tuhaf, her şey üst üste geldi.

Yeşiller Vadisi'nden sonra Düşler Vadisi'nden de ayrılmam, oyundan çıkmam, kendime bir kule yapmam ve en son karımın evi terk etmesi.

Evet, karım evi terk etti.

O sabah gitti ve bir daha da dönmedi. Oysa kravatlarımı yakmış, bir de gidip küçük bir bilgisayar almıştım kendime. (Hiç sormayın, çok hüznü bir akşam oldu o gün. Bu benim açımdan çok uzun bir hikâye ama sizi merakta koymamak için şu kadarını söyleyeyim: Yıllar önce bir gün elimde bir daktilo ile eve döndüğümde de yaşanmıştı böyle bir şey. Kalemlerim uzun süre sitem etmişlerdi bana, artık onlarla yazmayacağım için. Ne tuhaf, aynı sitemi o akşam daktilom yaptı. Bunca yıllık hukuku nasıl 'bir kalemde' silip atarsın, diye söylendi. Üzerine kuma gelmiş bir kadın gibi surat astı. Gönlünü almaya çalıştım ve anlayışlı olmasını istedim ondan. Benim böyle bir şey yapmayacağımı en iyi sen bilirsin, dedim. Ama biliyorsun ki, senin o bana huzur veren çıt çıt seslerin bile sorun oluyor bu evde. Yazık, boynunu büküp sustu öyle deyince. Sonra onu gizelce pakitleyip öptüm ve kitaplığımın alt bölümüne yerleştirdim. Bunlar acı şeyler. Hayat, neresinden bakarsan bak, acı veriyor.) Evet, milletvekili olup onu rahata erdirememiştim ama gönlünü alacak iki küçük şey yapmıştım işte.

Doğrusunu söylemem gerekirse çok da sürpriz olmadı benim için. Hem, hayatla ilişkim açısından sürpriz olmadı (çünkü hiç güven vermedi bu hayat bana, o nedenle hep ondan gelecek sürprizlere hazırlıklı tutmaya çalıştım kendimi) hem de içimde hep böyle bir ihtimal zaten vardı. Bunu yalnızca onun adına da düşünmüyordum. Benim için de böyle bir ihtimal her zaman vardı aslında. Ne ki, bunu zaman zaman dillendiriyordum da. Bir gün her şeyi bırakıp gideceğim, diyordum kimi öfke zamanlarımda. Başımı alıp gideceğim buralardan! (İşte bu söz, Evlilik Vadisi'nin en sık tekrarlanan sözüdür.) Sonra da, gittikten sonrasına dair hayaller kuruyordum. Çoğunlukla sıkıntılı hayallerdi bunlar. Evet, ikimiz de mutsuzduk ve ikimiz de acı çekiyoruk bu Vadide. Ama doğrusu ne o, ne de ben böyle bir şeye cesaret edebiliyorduk. Galiba en çok çocuklar düşündürüyordu ikimizi de. Ya da, bir tür

'kadere boyun eğmiştik' gibi bir şeydi bu. Ben kendi adıma, ne pahasına olursa olsun böyle bir şey yapmamam gerektiği konusunda uyarıyordum kendimi. Ama buna rağmen biliyordum ki, kader bir yol çizmişse, vakti zamanı geldiğinde insan o yola düşer.

Buraya kadarmış!

Artık kendime yeni bir hayat seçmem gerekiyordu. Belli ki, Hayaller Vadisi'nde yaşamak da kolay olmayacaktı.

Birkaç gün sonra kapı zili çaldığında bunun karım olabileceğini düşünerek sevindim ve heyecanla gidip açtım kapıyı. Ona, kravatları nasıl yaktığını anlatacak, sonra da bilgisayar sürprizimi gösterecektim. Bak hayatım, diyecektim ona, milletvekili olup seni mutlu edemedim ama, yine de bir şeyler yaptım senin için, diyecektim. Artık kravatlarım seni üzmeyecek, artık bu evde çıt çıt sesleri duyulmayacak. Artık...

Özel kıyafetli, iri yarı bir adam dikiliyordu kapıda. Fevzi Kederli (aslında Kaderli'ymiş de nüfusta öyle yazılmış) siz misiniz, dedi. Evet benim, deyince de elindeki zarfı uzattı. Üzerinde isim, adres filan yoktu. Kısa bir tereddütten sonra anladım. Evet, bu olsa olsa karımdan gelen bir mektup olabilirdi.

Zarfı açıp, yazısını tanıyınca birden çok gerilere gittim. Yıllar öncesinin askerlik günlerine... Akşamları yemekhanede gelen mektupların okunduğu heyecanlı zamanlara gittim. Evet, adım okunmuştu ve yerimden heyecanla kalkıp gidip zarfı almıştım.

Canım Fevziciğim!

Satırlarıma başlarken sevgi ve selamlarımı iletir hasretle kucaklarım.

Göndermiş olduğun mektubunu aldım, öyle sevindim ki, bu sevincimi yazılarla tarif edemem. Aslında mektubunu dün çok bekledim. Her zil çalışınca da acaba postacı mı, diye öyle merak ediyordum ki, kalbim küt küt atıyordu. Mektubunu beklediğimden olsa gerek gece rüyamda seni gördüm. Sabah uyanınca kalktım, sanki hemen mektubunu alacağım. Ve derken Huriye içeri girdi, sana bir haberim var ama karşılığında müjdelik isterim, dedi. Mektuptur, dedim, yok, dedi. Israr ettim, söylemedi. Hediyeni yapacağım, ver şu mektubu dedim ve zorla hediye karşılığında mektubu aldım.

Canım, nasılsın, iyi misin? İnşallah bir rahatsızlığın yoktur. Aman kendine dikkat et, sevmediğin yemek olsa dahi yemeye çalış. Eğer ki, kantinden yiyebilirsen oradan ye. Ne yaparsın ki, her şeye katlanmak zorundasın, yoksa günlerin zor geçer. Sana bir şey söyleyeyim mi, sakın günlerini sayma, hiç geçmek bilmiyor. Arkadaşlar edinebildin mi? Hani otobüste tanışmıştınız, Kozanlı, abimin arkadaşıydı, onunla konuşuyor musun? Hani Kurşunlu'da olduğu gibi, ona çöplü, buna budaklı deme. Her şeyi bir kenara bırak, gelirken alıp gelirsin. Eğer böyle olmazsan günlerin zor geçer. Sık dişini verme canını.

Beni de sorarsan, çok çok iyiyim. Senden, telgraf, telefon ve mektupla haberlerini alıyorum, daha da çok mutlu oluyorum. Pazar günü teyzemler geldi, Fevzi'nin selamı var, dediler. Hayret ettim. Hani hiç telefon açacağın aklıma gelmiyordu.

Hayatım, bizim günlerimiz de önceden bildiğin gibi yemek, bulaşık, ev işi derken öğlen oluyor. Tabi önce de olduğu gibi saat ona kadar yatıyoruz. Geç de kalkınca işler de çabuk bitmiyor. Arada sırada gezmeye gidiyoruz. Yani ben gayet iyiyim, sen beni hiç merak etme. Aslında bu mektupla birlikte fotoğraflar da bekliyordum, ileride çektirip gönderirsen sevinirim.

Biraz da bizim fotoğraftan bahsedeyim. Sen çok hoş çıkmışsın. Zaten hoş, güzelsin ya! Güzel her yerde güzeldir. Fotoğrafta da öylesin. Bense, gayet ciddi, neredeyse gözlerimden yaşlar akacak. Görenler, niye ağlıyorsun, diye soruyorlar. Ben de ne cevap vereyim, beyim askere gideceği gün çekildik, bu da normal değil mi, diyorum. Fotoğrafları dağıttım, bizde bir tane kaldı. İşte yine verdim. (Pozumuza bayıldılar da!)

Fevziciğim, ben bugünlerde annelere gideceğim. Abimin perdeleri dikiyecek, yardım edeceğim onlara. Annelere telefon açabilirsin. Çekinme, ödemeli aç. Her ne kadar mektuplaşıyorsak da, bununla yetinmiyorum, sesini duymak istiyorum tamam mı?

Satırılarımı burada bitirirken selam eder, özlemle, hasretle ve de içtenlikle öperim.

Seni özlemle bekleyen eşin Mukadder.

(O yazdığın harfleri çözdüm, hoşuma gitti. Ama altına bakmadım, sonunda fark ettim. Ben de sana yazıyorum, bakalım çözebilecek misin?)

S. C. B. S. Ç. Ö. K. G. D. G

Mektubu iki kez daha okudum ve sonra arkadaşlarımdan izin alarak yemekhaneden ayrıldım. Saat henüz sekiz olmamıştı. Eğer mektup gelmemiş olsaydı şimdiye çoktan yatağı boylamıştım. Müthiş yorgun hissediyordum kendimi, çünkü Tadat alanında fazla bekledik bugün. Nöbetçi subay yürüyüşümüzü beğenmediği için bizi cezalandırdı. İki kez tekrarlattı yürüyüşü. Koğuşa geldim. Evet yorgundum, ama ortalığı da sakın görünce yatağın içine oturup mektup yazmaya karar verdim.

Dünyanın en güzel, en sevgili ve en iyi kadınına,

Aydın on beşinde gönderdiğin senin kadar kıymetli mektubunu bugün aldım. Yemin ederim ki, sevincimi, neşemi anlatamam. Eğer bugün de mektup almasaydım, moralim çok bozulacaktı. Mektubu şimdilik üç kez okudum.

Bir tanem! Nasılsın, iyi misin? İyi ve rahat olmanı Yüce Allah'tan dilerim. Sen de beni sorarsan hamdolsun iyiyim.

Hayatım, ben artık buraya alıştım. İlk günlerdeki zorluklar alışana kadar-

miş. Senden, evimden, dostlarımdan ayrı olmanın dışında hiçbir sıkıntım yok. Demek ki, şartlar insanı her şeye alıştırmıyormuş.

Sabahları aynı masadaki dört arkadaşla çay alarak kahvaltı yapıyoruz. Diğer vakitlerde ise mecburen çıkan yemeklerden yiyorum. Tabi bu zor oluyor ama senin de dediğin gibi başka çare yok. Sürekli dışarıdan yemek ise imkânsız. O zaman çok masraflı olur.

Bizi burada her Salı topluca (yetmiş kişilik gruplar halinde) hamama götürüyorlar. Hamam askeriyenin içinde. Ayrıca her sabah bir saat süreyle de açık. Fakat artık bu tür şeylere fazla önem vermiyorum. Saçlarım kısa olduğu için fazla rahatsız etmiyor.

Güzelim, burada havalar oldukça güzel gidiyor. Sabahları spor yapıyoruz. Dün de tüfek verdiler, artık tüfekle eğitim yapıyoruz. Tüfeğin ağırlığı dört buçuk kilo. Devamlı taşımak biraz sıkıcı ama fazla bir zorluğu yok.

Hayatım, burada beni sıkın iki şey var. Tabi senden ayrı, uzak olmanın dışında. Birincisi, namazlarımı çeşitli nedenlerle düzenli kılamayıp, ikincisi de, hiçbir şey okuyamıyor olmam. Namaz için bazen vakit denk gelmiyor, bazen çok yorgun oluyorum, bazen de sular kesik oluyor. İnşallah Cenab-ı Hak bağışlar.

Teyzemlere telefon açtığımda aslında annelere açmıştım. Telefonun anı zalı olduğu söylenince orayı yazdırdım. Burada telefon etme imkânı var. Yüzbaşından kart alarak rahatça telefon açabiliyorsun. İnşallah bir gün, önce açar seni çağırırtım, sonra tekrar aradığımda da konuşuruz. Hiç olmazsa sesini duymuş olurum.

Canım karıcığım! Burada eğer insanın sık sık mektubu gelirse günler daha neşeli ve daha çabuk geçiyor. Birkaç gündür arkadaşlara mektup geldi, bana gelmeyince bayağı etkilendim. Bunun için senden şunu istiyorum: Lütfen bana sık sık yaz hayatım. Ben cevabını geciktirsem bile sen yine yaz. Elbette bugünler senin için de zordur ama herhalde benim kadar değil.

Bir tanem, kendini hiç üzme, gayet neşeli ol. Gez, dolaş. Evde sıkılırsın.

Burada epeyce arkadaş buldum kendime. Çoğunluğu Adanalı ve Kozanlı. Abinin arkadaşı olan ve birlikte geldiğimiz üç kişi ile de sürekli görüşüyoruz. Aynı bölükte değiliz ama yerlerimiz çok yakın. Akşamları bazen biz oraya çaya gidiyoruz; bazen de onlar bize geliyorlar. Ayrıca Adana İmam-Hatip'ten bir sınıf arkadaşım ve İstanbul'dan da çok tanıdıklarım var.

Az kalsın unutuyordum, bizim meşhur Ahmet Tuna da burada. Ara sıra görüşüyoruz. Adamla bir de asker arkadaşı olduk, iyi mi?

Tavsiyelerine uyarak kimseye çöplü-saplı demiyorum. Ama inan ki hayatım burada öyle tipler var ki, beni gerçekten sıkıyor. Fakat bir noktadan da hiç alâkadar etmiyor. Çünkü çok sayıda arkadaşım var. Öyle ki, başka bölükler-

den gelenler oluyor ve tanışıyoruz. Adımı duyunca: Yaa! diyor, bizim orada senin lafin geçiyor, herhalde arkadaşların var. (Tabi buna sen inanmazsın ya!)

Hayatım, gördüğün gibi sana oldukça uzun yazdım. Ben de senden aynı şekilde cevap beklerim. Sana önceki mektubu yazdıktan sonra fotoğraf çek-tirmiştim, pek iyi çıkmamış ama yine de gönderiyorum. İleride daha değişik pozlarımı bekleyebilirsin.

Sevgilim, satırlarıma istemeyerek son verirken selam ve sevgilerimi sı-
nar, özlemle, hasretle, içtenlikle öperim.

Lütfen acele yaz.

Annemlere, annenlere, ablanlara, teyzemlere ve tüm soranlara selam.

Seni seven Fevzi

Kapıya tekrar yöneldim ve postacının arkasından seslendim. (Postacı, de-
dim ama belki de bir özel kuryeydi.) Adam, bir yanlışlık yaptığını sanarak, biraz da şaşkın bakışlarla kapının önüne geldi ve buyrun efendim, dedi. Kü-
çük bir bahşış uzattım ve iyi çalışmalar diledim.

Sonra koltuğa oturdum (en son konuştuğumuzda da bu koltukta oturmuş-
tum, o da karşı koltukta oturmuştu) ve mektubu okumaya başladım.

Beyefendi!

İnsan mutlu olmadığı yerde fazla vakit geçirmemeli. Ama ben yazık ki, mutlu olmadığım bir Vadide yıllarımı geçirdim. Siz nasıl Yeşiller Vadisi'ni, Düşler Vadisi'ni terk ettiyseniz (ki bunlar yalnızca bilinenler, bence belki da-
ha onlarca Vadi var sizin terk ettiğiniz) ben de, bana yıllarca ızdırap veren Evlilik Vadisi'ni terk ediyorum. Oysa ben de, tıpkı sizin Düşler Vadisi'ne bü-
yük umutlar bağlayarak gittiğiniz gibi, büyük umutlarla gelmişim bu Vadi-
ye. Evet, hayallerim vardı. Sizin düşleriniz, benimse hayallerim vardı. Görü-
yorsunuz ya, hiçbir konuda anlaşılmadığımız gibi, bu konuda da anlaşama-
dık. Çünkü, sizin düşlerinizde benim hayallerim gizliydi ve ne yazık ki, siz düşlerinizi terk ettiniz. Aslında birazcık sabredebilirdiniz. Milletvekili olsay-
dınız kötü mü olurdu yani? Biz de biraz mutlu, rahat yaşasaydık bu hayatı, kötü mü olurdu? En azından o kararı almadan önce benimle de konuşabilir-
diniz. Ama her zaman olduğu gibi yine tek başınıza karar verdiniz. Çünkü bu sizin hayatınız ve siz hayatınızı kendiniz için yaşıyorsunuz. Hayatınızı hiç kimseyle paylaşmazsınız! O odaya kapanarak dünyayı kurtaracağınızı sanı-
yorsanız, aldanıyorsunuz. Hem benim bildiğim dünya, sizin o odadan kurtar-
amayacağınız kadar berbat bir durumda. Bütün Vadiler karışık. Neyse, bun-
lar beni ilgilendirmiyor. Madem öyleydi, madem odanıza kapanıp, kitap oku-
yacaktınız, yazı yazacaktınız, neden evlendiniz beyefendi? Neden bir genç

kızın hayallerini altüst ettiniz? Neden benim de başkaları gibi yaşama hakkımın olduğunu görmediniz? Gerçi artık bunları konuşmanın bir anlamı yok. Siz nasıl kendinize bir Hayaller Vadisi kurup, orada yaşamaya karar verdiniz, artık ben de kendi Hayaller Vadimde yaşamaya karar verdim. Her ne kadar siz erkekler, kadınlar için böyle şeyleri uygun görmeseniz de bu böyle. Evet doğru, bizim öyle sizin gibi, dünyayı kurtarma hayallerimiz yok. Ama sonunda bizim de kendimize göre hayallerimiz var. Sizin asla anlayamayacağınız bir kadın dünyamız var bizim. Yazık ki, hemen hemen hiçbir erkeğin nüfuz edemediği bir kadın dünyası bu. Çok mu karmaşık, çok mu anlaşılmaz? Hayır! Sadece sizin önemsememenizden kaynaklanan bir sorun bu. Belki de bencilliğinizden! Ben, hiçbir erkeğin karısını ciddi anlamda önemseyebileceğine inanmıyorum. Bunu yalnızca kendi deneyimime dayanarak da söylemiyorum. Pek çok kadın bu sorunu yaşıyor ne yazık ki. Neyse.

Beyefendi!

Yıllardır içimde gizlediğim bir şeyi de bu vesileyle belirtmek istiyorum. Siz ne dersiniz deyin, ben bu konuda kesinlikle haklıyım. Çünkü siz erkekler asla bizim kadın önsezimizi anlayamazsınız. Evet, hep kuşkulanmıştım sizden. Bilerek, isteyerek bu evliliği sonlandırmak istiyor olabileceğiniz kuşkusuyla yaşadım hep. Beni, evi terk etmeye zorlayarak, kim bilir belki de planını yaptığınız bir başka evliliği gerçekleştireceğinizi düşündüm. Bu konuda kendimle çok mücadele ettim. İçten içe, size haksızlık ettiğim düşüncesiyle huzursuz geceler geçirdim. Ama gördüğünüz gibi, öyle veya böyle sonuç oraya geldi. Belki de bu Düşler Vadisi tamamen bunun için planladığınız bir senaryo idi. Çünkü oraya çok umut bağladığımı biliyordunuz. Sırf bu yüzden katlandım o lanet olası kravatlarınıza. Eğer devam edip Milletvekili olsaydınız, artık o planınız gerçekleşmeyecekti. Benden kurtulma, içten içe özlemini duyduğunuz (sadece siz değil, pek çok erkeğin hayalidir bu) o ikinci evlilik hayalleri de suya düşecekti. Madem öyle bir niyetiniz vardı, neden bunu açıkça söylemediniz de bana yıllarca işkence ettiniz? Eh, artık Hayaller Vadisi'nde bütün hayallerinizi gerçekleştirebilirsiniz. Ne diyelim, sizin hayalleriniz size, benim hayallerim bana. Sonuçta, siz benim hayallerimi kabul edecek değilsiniz, ben de sizin hayallerinizi kabul edecek değilim. Çünkü artık şunu ben de kabul ediyorum: Erkek ve kadının dünyası, tıpkı doğu ve batı gibidir ve asla bir araya gelemez. Ama siz de biliyorsunuz ki, bütün hesapların bir araya geleceği bir gün gelecek.

Her şeye rağmen, bundan sonraki hayatınızda size mutluluklar dilerim!

Evet, Fevzi Kederli şimdi söz senin!

Keşke hiç söz olmasaydı, keşke konuşmayı yaratmasaydı Tanrı değil mi? Belki o zaman daha az incitirdi bu hayat bizi. Hep sussaydık, bir ömür ağzı-

mızdan tek kelime çıkmadan, kuşlar gibi yalnızca kanat çırpıp keyfini sürseydik bu hayatın. Bir ömür acı çekeceğimize, rengârenk kanatlarıyla bir baharlık kanat çırpıp, sonra çekip giden kuşlar gibi çekip gitseydik buralardan.

Hayat böyledir Fevziciğim! Bir baharlık bile kanat çırpırtmazlar burada adama. Hep döverler. Çocukken baban döver, okula gidersin öğretmen döver, büyüsün gençliğin döver, nefsin döver, polis döver... Burada hep döverler adamı Fevziciğim. İncitirler, üzerler. Evleneyim, bir yuvam olsun dersin, onu da burnundan getirirler ve sonra böyle çekip giderler.

O gece geç saate kadar konuştular. Koltuğa gömüldüm ve onları dinledim. Onlar konuştu ben dinledim...

Sonra masaya geçip bilgisayarı açtım. Tam yazmaya başlayacaktım ki, bunun yanlış olduğunu düşündüm. Bilgisayarı kapatıp kitaplığa yöneldim ve daktilomu çıkardım koyduğum yerden. Paketi açıp öptüm onu. Özür diledim. Nasıl keyiflendiğini görmeliydiniz. Sonra masaya oturdum ve hızlıca vurma-ya başladım tuşlara.

Sayın Bayan!

Tanrı hepimizi korusun! Çünkü kötü bir dünyada, kötü bir zamanda yaşıyoruz. Her şeyin çıkırından çıktığı, hiçbir şeyin kendisi olmadığı, insanın her şeyi yeniden kendine göre yarattığı bir dünyada yaşıyoruz. O nedenle de, ne kadınlar kadın, ne erkekler erkek ve tabi ki, doğal olarak, ne de evlilikler evlilik!

Ah, hele de kadınlar!

Tanrı'nın istediği gibi olmayan, Tanrı'ya adanmamış her şeyden tiksiniyorum biliyor musunuz? Çünkü hepsi kirli, Tanrı'nın elinin değmediği her şey kirli. Bu nedenle, yaşadığım çağdan, yaşadığım her şeyden tiksiniyorum. Nasıl tiksinsinmeyeyim ki, hayat yolunu, tıpkı dikenli bir patikada yürüyormuşçasına paçalarını toplayarak yürüyen benim gibi biri, karısı tarafından terk ediliyor ve yetmezmiş gibi mahkeme salonlarında mahremiyetime dair her şey ulu orta konuşulabiliyor. Yıllarca sesini komşularından gizleyen ben, mahremiyetin sesi evden dışarı çıkmasın diye tam on beş yıldır sesini, acısını, hüznünü içine akıtan ben, mahkeme heyetinin ve şahitlerin huzurunda ortalığa saçılan mahremiyetimin duruşmalarına katılıyorum. Mübaşir, elindeki listeye bakıp, adımı okuyor onlarca insanın beklediği koridorda. Katillerin, hırsızların, ırz düşmanlarının arasında adım çağırılıyor: Fevzi Kederli!

Ne yaptım ben?

Biliyor musunuz, ben hep karşıma çıkacak bir prensesin hayaliyle yaşadım. O prensese haksızlık etmiş olmayayım diye, yıllarca gözümü sakındım etraftan. İçimde ne zaman delikanlılık duyguları kabarsa, ne zaman çarşıda pazarda uzaktan bir genç kız ilişse gözüme, hayır, dedim, bunu yapmaya, ona, o muhayyel, o mukadder prensese bu haksızlığı yapmaya hakkın yok! Delikanlılığı-

mı bir kor gibi saklayıp içime, başımı uzaklara çevirdim ve yürüdüm. Bulvarlardan, caddelerden kaçırdım biliyor musunuz, oralarda ihanet var, günah var diye. Ne yalan söyleyeyim, içim giderdi kimilerinin gözleri değince gözlerime ama uzatmazdım bakışımı. Hayır, Tanrı'ma da aşkıma da ihanet edemezdim.

Bir gün siz çıktınız karşıma. İşte, dedim; benim prensesim bu!

Artık caddeler de, bulvarlar da, kızlar da umurumda değildi. İçimden alay bile ediyordum onlarla. Hiç şansınız yok, diyordum; prensiniz artık gönül sarayının hanımefendisini buldu! Çünkü ben, birbirini seven her erkek ve kadının tıpkı masallardaki gibi bir prens ve prenses olduğuna inanırım ve onlar nerede yaşarlarsa yaşasınlar, orası bir saraydır onlar için. Çünkü hiçbir mekân kendi başına kendini anlamlandıramaz. Belki adlandırabilir ama anlamlandıramaz. O nedenle prens diyordum, prenses diyordum, saray diyordum!

Benim muhayyel, mukadder prensesim bu! (Adı Mukadder'miş, dediğinde annem, inanmamıştım!)

Hatırlayın, hani 'Nerede oturacağız?' diye sorduğunuzda 'Sarayda!' cevabını verdiğimde nasıl da şaşırıp, sizinle dalga geçtiğimi sanmıştınız. Sonra bunları anlatmıştım size. Akşamdı.

Aslında şimdi bunları yazarken tarifsiz acılar duyuyorum. Rumeli Hisarı'nda oturup, türkü tutturan ve tarifsiz kederler içinde olan Orhan Veli'den bile kederliyim. Yazmamak, o mektuba hiç karşılık vermemek için çok direndim, ama olmadı. İki nedenle yazmak istemiyordum:

Mektupların bendeki karşılığını bilirsiniz. Mektup demek, heyecan demek, coşku demektir benim için. Okumaya da yazmaya da bayılırım. Günlerce postacının yolunu gözlediğim olur bir mektup alabilmek için. Gönderdiğim mektubun gideceği yere ulaşmasına kadar da ayrı bir sancı çekerim. Bin bir türlü kuruntu beni meşgul eder bu arada. Postacı hasta olup izin alır, posta idaresi greve gider, yanlış adrese gider de biri alıp çöpe atar, ne bileyim, kapıcı bir lüzumsuzluk yapar vs. diye sancılanırım. Tıpkı Düşler Vadisi'nin beni düşlerimden kopardığı gibi, bendeki 'mektup' tutkusunu yıkacağı, artık hiçbir mektuba bir daha o gözle bakamayacağım için yazmak istemedim bu mektubu.

Bir de şu: Siz nasıl 'Çünkü siz erkekler asla bizim kadın önsezimizi anlamamazsınız!' diyorsanız, işte tıpkı onun gibi ve ne yazık ki, sizin de tam on beş yıldır bir türlü nüfuz edemediğiniz bir ince yüreğim var benim. Susmaktan, geceleri içine ağlamaktan, Tanrı ile konuşmaktan ipince olmuş bir yürek bu. Onun bu mektuba ne denli üzüleceğini, on beş yıldır içine gömdüğü, kimsele açmayıp, açamayıp, yalnızca Tanrı'sıyla paylaştığı, onunla dertleştiği bunca acıyı ona yeniden yaşatmak istememiştım. Pek çok şeyi gömdüğüm gibi bunu da gömmüştüm aslında. (Siz de bilirsiniz az çok, içimde ne mezarlar sakladığımı.) Ve tabi siz... Bu bir veda mektubu, bir öfke mektubu olacağı için elbette sizi incitici şeyler olacaktı ve her şeye rağmen bunu yapmak istemiyordum. Gerçi yıllarca incitmemeye özen gösterdim de ne oldu değil mi?

Benim kuruntumdan öteye gitmedi bu düşüncem. Sabırla mahkemenin bitmesini bekliyordum. Sabırla bir başka mahkemeyi bekleyecektim...

Ama anladım ki bu hayat, inceliği, nezaketi hak edecek bir hayat değildir. Hele susmayı, acıları içine gömmeyi hak edecek bir hayat hiç değil. Bu hayat, kaba insanların, pervasızların, umursamazların, kadir-kıymet bilmezlerin hayatı. Bu hayat gezmelerin, giymelerin, pastaların, keklerin, bayramların hayatı... Öyle olunca ve siz mektubunuzda yine her zaman yaptığınız gibi aklımın ucundan bile geçirmediğim şeylerle itham edince beni, yazmak zorunda kaldım. Hem, susmanın asaletini anlamayan bir dünyaya, olur olmaz şeyler söylesek, haddimizi aşsak, ya da sürçü lisan etsek, ya da diyelim edebimizden sıyrılıp, sövüp saysak ne olur?

Hanımfendi!

Şunu hemen ilk başta (yok 'bütün içtenliğimle' demeyeceğim; çünkü sizin için bunun bir anlamı olmadığını biliyorum artık) söyleyeyim ki, hayatımın hiçbir döneminde ikinci evlilik gibi bir deliliği asla düşünmedim. Ne Düşler Vadisi'nden önce, ne de sonra. Hem bunu nasıl söylersiniz hanımfendi? Düşler Vadisi macerasını nasıl böyle ilgisiz bir konuyla ilişkilendirebilirsiniz? Benim böyle adice niyetlerim ve planlarım olmadığını, olmayacağını nasıl anlamamış olabilirsiniz? Bu söylediğinizin benim kişiliğimle uzaktan yakından alakası olamaz. Kimi kadınların, ya da kimi erkeklerin, bir tür vefasızlık olur düşüncesiyle böyle bir şeyden uzak durmalarıyla da ilgisi yok bu kararımın. Eğer gerekçe bu olsa, kimin ne diyeceğine zerrece aldırılmaz, düşündüğüm şeyi yaparım. Ben, henüz daha kendisi yokken, henüz muhtemel, muhayyel, mukadder bir sevgili iken kendisine vefasızlık etmediğim ve yazık ki, buna karşılık, hayatı benim için kâbusa çeviren bir kadının ardından, öylesi bir vefasızlığı yapmaktan çekinmem. Aksine bu büyük bir keyif olur benim için, zevkle yaparım; ama sorun orada değil. Sorun, sizin bendeki kadın ve evlilik hayallerini tamamen yıkmanızla ilgili. Artık bu yaşananlardan sonra, yeni muhayyel ve mukadder sevgililere zaman ayıracak kadar aptal değilim. Çünkü hiçbir saray, kendisine gelen ikinci prenesten artık o saray değildir. Benim gönül sarayım yolgeçen hanı mıdır ki, kapısını tekrar birilerine açsın? Çünkü iyi biliyorum ki, bir kadın, bütün kadınlar demektir. Bir kadın neyse, üç aşağı-beş yukarı bütün kadınlar da odur. Doğrusu 'üç aşağı-beş yukarıya' bu deliliği yapmam. Eğer siz bu cümlemin karşılığı olarak, bir erkek de bütün erkekler demektir, dersanız buna itiraz etmem. Daha doğrusu karışmam böyle bir yargıya. O sizin meseleniz. Çünkü artık ne kadınlar ne de onlardan şikâyet etmeye hakları olmayan erkekler ilgilendiriyor beni. Evet, bu duygum o derece sarsılmış ki kimi zaman gerçek hayatla ilişki kurmakta zorlanıyorum. Örneğin, anemi ya da kız kardeşimi gördüğümde ne yapacağımı şaşıyorum. Bir kadın olarak gözümün önüne getirdiğimde annemden bile tiksiniyorum biliyor mu-

sunuz? Nice uğraştan sonra onun bir kadın değil, bir anne olduğuna ikna ediyorum kendimi de, ancak ondan sonra sarılıp koklayabiliyorum.

Aslında şöyle düşünüyorum: Bazı kadınlar ve bazı erkekler asla evlenmemeli. Bazı kadınlar ve bazı erkekler ise asla *birbiriyle* evlenmemeli. Evlilik, salt kadın olan kadınlarla, salt erkek olan erkekler için düşünülebilecek bir şey bana kalırsa. Evlilik, tıpkı çocuklukta, özellikle de kızların oynadığı 'evcilik oyunu' gibi bir oyun olarak düşünülebilir ancak. Hani böyle çay kahve takımları filan olur, misafirleri gelir ve onlara çay kahve ikram ederler, birazdan da bunlar onlara giderler ve bu defa onlar bunlara çay kahve ikram ederler ve böyle saf, temiz sürüp gider bu evcilik oyunu. (Koca rolünde de eşinin bir dediğini iki etmeyen, çarşıya-pazara gönderilip ihtiyaçları bir solukta alıp gelen bir küçük erkek kardeş olur çoğu zaman.)

Meğer saray da, prens de, prenses de bir hayalmiş. Yokmuş öyle bir şey! Adını kim koymuşsa yanlış koymuş bu Evlilik Vadisi'nin. Burası, olsa olsa Cehennem Vadisi olabilir.

Peki benim hayallerimi neden yıktınız hanımefendi? Bulvarlardan, kızlardan, delikanlılığımdan kaçırıp size sakladığım gönül sarayımı neden harabe-ye çevirdiniz? Neden küstürdünüz beni dünyaya? Neden bir evlilik değil, evcilik oyunu düşündüğünüzü söylemediniz baştan?

Ne güzel! Bir eviniz olacak, bir kocanız ve sonra çocuklarınız... Ama bunların hepsinin üzerinde, sizin kendi kadın dünyanız olacak. İstedığınız gibi bir hayat yaşayacaksınız, istediğiniz zaman gidecek, istediğiniz zaman geleceksiniz. Gezmeler, günler, çarşılar, alışverişler... Sonra dönüp, aç mı koydum, ütüsüz mü giydirdim, diyeceksiniz. Yazık ki, benim bir ruhum olduğunu, ipince bir yüreğim olduğunu anlayamadınız hanımefendi. Bir kadının dünyasının kendi evi olduğunu, artık hayata oradan bakması gerektiğini kabullenemediniz. Yeni evin kurallarını, dilinizden hiç düşürmediğiniz özgürlüğünüze (o ne demekse?) bir kısıtlama olarak gördünüz. Oysa burası bir saraydı, yalnızca ikimize ait olması gereken bir saray! On beş yıl boyunca 'özgür kadın mücadelesi' verdiniz bana karşı. Yazık ki, bir Müslüman olarak asaleti; ne pahasına olursa olsun 'kendiniz' olmayı seçmeniz gerekirken, televizyon programlarından etkilenip sıradan bir kadın gibi 'özgürlük mücadelesi' verdiniz. Ben öbür odada (o lanetler yağdırdığınız öbür odada) kimlerle kavga ediyorsam, siz tam da onlarla dolduruyordunuz evin içini. Evimin içini tanıyamıyordum. Karım dediğim kadını tanıyamıyordum ve galiba ileride çocuklarımı da tanıyamayacaktım. Kıssalar, hadisler, ayetler anlatıyordum kimi zaman, ama hiçbir şey sizi o yalnız kendinize ait olan dünyadan, ufuktan uzaklaştıramıyordu. Sizinle değil, bir dünyayla tartışıyordum bu nedenle. Bütün değerlerim altüst olmuştu. Cahil cühela değil ki, okumuş kız; oturup konuşuruz, diye düşünüyordum. Şimdi içinden çıkamıyorum, okumuşluk ne, cahillik ne, itaat ne, din ne, Tanrı ne? En çok da din konusunun içinden çıkamıyorum. Acaba diyorum,

bir Müslüman'la evlenip bunca eza-cefa çekinceye kadar, bir İsevi, ya da bir Tanrı'sızla evlenseydim daha mı doğru yapmış olurdum? Mutlu olursak, belki Müslüman olurdu ve bunun bir anlamı olurdu; yok eğer mutsuz olursak, zaten sorun yoktu. Bir Müslüman'la bir İsevi'nin, ya da bir Tanrı'sızın birbirleriyle didişmelerinden daha doğal ne olabilirdi?

Bir İsevi olsaydınız hanımefendi, inanın bunların hiçbiri yaşanmazdı. Dini üzere yaşıyor der, sineme çekerdim. Yaptığınız saygısızlıkları da, bitip tükenmeyen kadın, akraba, eş, dost gezmelerinizi de, makyajınızı da, kafelerde oturmalarınızı da, kızınızı da tıpkı kendiniz gibi özgür(!) yetiştirme çabanızı da, bir söylediğime bin karşılık vermenizi de, 'benim karım bu kıyafetleri giymemeli' dememişim gibi inadıma o tarz kıyafetleri giymenizi de, kaçmak sigaralar içmenizi de, hafta sonları geç kalkmanızı da, her ay yetmeyen maaşımı (o lanet olası, o kahrolası maaşımı) yüzüme vurmanızı da, paran var mı yok mu demeden yalnızca isteklerinizi sıralamanızı da, bir günden bir güne gönlüme girmemiş olmanızı da, bir gönlümün olup olmadığını bile on beş yıl fark etmemenizi de, okuduğum kitaplara, yazdığım yazılara saygı duymamanızı da, hâlini hareketini pek de ahlâki bulmadığım için, sırf sizi, sırf sarayımızı koruma kaygısıyla görüşmenizi istemediğim o en dindar, o en Müslüman kadınlarla görüşmeyi sürdürmenizi de, çarşı pazarda lüzumlu lüzumsuz satıcılarla muhatap olmanızı da, beni eşimden, dostumdan uzaklaştırma çabalarınızı da, başkalarının yanında övüp (hatırlayın lütfen, bunu defalarca siz söylediniz, siz söylediniz ve ben içimden 'bat dünya bat!' diye isyan ettim, bu nasıl bir şeydi Tanrım, karımın kocası olan ben, başkalarına karım tarafından övülüyordum ve yine aynı karım evde benim için olmadık hakaretler yağırdırıyordu) benim üzerimden kendinize pay çıkarma çabanızı da, yani bu ikiyüzlülüğünüzü de, ben ne kadar kimi lanet olası ortamlardan, düğünlerden, nişanlardan, bayramlardan, akşam gezmelerinden kaçmaya çalışıyorsam, aksine beni bu dünyaya girmeye zorlamanızı da, bunu başaramayınca evde huzursuzluk çıkarmanızı da, her şeyi sorun etmenizi de, beni bunca incitip kırdıktan sonra elinizdeki tesbihle zikir yapmanızı da, tarikat sohbetlerine katılmanızı da, şeyhinizi benden çok sevmenizi de, benden daha çok gece namazı kılmanızı da, beyaz yalanlar söylemenizi de, beni çıldırtırcasına televizyonun karşısına geçip evlilik programları izlemenizi de, o esnada elinizde tesbihinizin bulunmasını da, bunu yapmanızın beni tarifsiz incitmesini de, pazartesi annenize, salı ablanıza, çarşamba kız kardeşinize, perşembe diğer ablanıza, cuma dini sohbetinize, cumartesi özel sohbetinize gitmenizi de, yetmezmiş gibi pazarları ısrarla, bugün bir yerlere gidelim sıkıldım ben, demenizi de, hiçbir iyiliğin sizde bir karşılığının olmayışını da, böylesi ekstra zamanlarda bir solukluk kendinizi ertelemenizin ardından ilk fırsatta o muhteşem kimliğinize geri dönmenizi de sineme çeker, sesimi çıkarmazdım. Olsun,

H E C E Ö Y K Ü

sevdimse bir İsevi sevdim, sevdimse bir Yahudi kız sevdim, sevdimse bir Tanrı'sız sevdim, der ve susardım. Ama hatırlarsınız (tabi siz o anda odada değildiniz, ama mutlaka bilirsiniz) rahmetli dedem sizi isterken 'Allah'ın emri, peygamberin kavli üzere' demişti. Ben, insanlar dinleri üzere yaşarlar, biliyordum hanımefendi, benim derdim oydu.

Ben biliyordum, benim derdim büyüktü!

Sayın Bayan!

Milletvekili olsaydım, bu şehirden, bu lanet olası şehirden gitseydik, daha büyük bir evimiz, daha çok paramız, daha çok kıyafetlerimiz (yani sizin kıyafetleriniz) daha çok bayram şekerlerimiz, daha çok gezmeleriniz, plazma tv izlemeleriniz olsaydı, mutlu mu olurduk sanıyordunuz? Oysa ben bu küçük oyunları oynadım. Buranın bir Küçük Oyunlar Vadisi olduğunu biliyorum. Kimi zaman dürüstlüğümlü zorlayarak, kimi zaman ölüme bile değişmeyeceğim o her taşına bedeller ödeyerek oluşturduğum kişiliğimden ödünler vererek oyunlar oynadım sizinle. Kimi zaman küpeler-kolyeler aldım, kimi zaman birlikte gezmelere gittik, kimi zaman o sizin lanet ettiğiniz odaya girmeyip sizinle olmayı tercih ettim, bana ölüm gibi gelen bayram gezmelerine çıktım sizinle, üstelik yeni kıyafetler giyerek, ama olmadı. Az önce de söylediğim gibi bunlara benzer daha neler yaptımsa sizde bir karşılığı olmadı ve siz ilk fırsatta o muhteşem kişiliğinize geri döndünüz. Siz böyle yaptıkça ben daha çok sustum, siz böyle yaptıkça ben daha çok umursamaz oldum, daha kötü, daha karışmaz oldum. (Yanlış mı söylüyorum, artık bir zamandan sonra yukarıda saydığım o İsevi sevgilimin yaptıklarını yaptığınızda, yani onların her birini eksiksiz yaptığınızda, dönüp bakmıyordum bile, hatta suratımı bile asmıyordum değil mi?) Çünkü bu küçük oyunlardan sonra bütün umudumu yitirmiştim. O beklentilerinizin tümü gerçekleşseydi bile, yokluğunu problem ettiğiniz o mutluluk gelmeyecekti. Çünkü evlilik bir deliliktir hanımefendi. Tıpkı Tanrı'ya inanmak gibi bir delilik. Nasıl ki, Tanrı'ya inanmak hayatı ona adanmaksa, İsmail gibi boynunu uzatmaksa Tanrı'nın bıçağına, evlilik de adanmaktır. Yeni bir hayata boyun uzatmaktır. Bu, erkek için de kadın için de böyledir. Ama ne yazık ki bugün insanlar boyunlarını değil, yalnızca bedenlerini uzatıyorlar. Onun için de bıçak sürekli kanatıp duruyor yaramızı.

Evet, insan mutlu olmadığı yerde fazla vakit geçirmemeli.

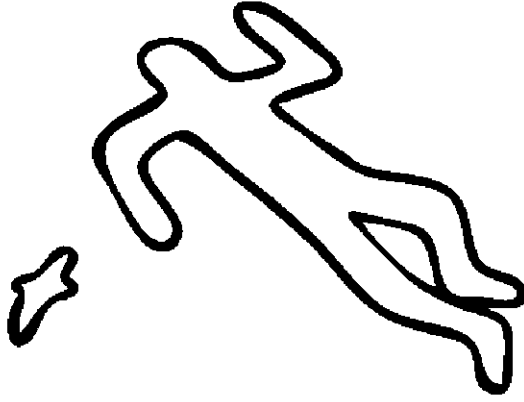
Her şeye rağmen, paylaşılmış on beş yılın hatırasına, belki daha da önemlisi, öncesinde beslenmiş hayallerin anısına, Hicran'ın, Kerem'in, Elif'in ve küçük Yusuf'un anısına size hoşça kalın diyorum. Tanrı hepimizi korusun, çünkü kötü bir dünyada ve kötü bir zamanda yaşıyoruz. Dilerim, kendi Hayaller Vadiniz beklediğiniz mutlulukla sizi buluşturur.

Saygılarımla. Fevzi.«

H E C E Ö Y K Ü

AHMET BÜKE

DÜŞEN/DÜŞÜNEN ADAMIN BİR GÜNÜ

Kargacı Devrim Hareketi yeni kurulmuştu o günlerde. Bir broşür yayımladılar önce. Dünya, Türkiye ve devrimci durum tespitleri yazıyordu. Son sayfada öpüşen iki kadın figürü ve "Ne istediğimizi biliyoruz!" sloganı vardı.

Ne istediklerini biliyorlardı.

Başvurumu yaptım. Formu doldurdum*, imzalam. En zoru bu değildi. En zoru onları bulmaktı.

*"Moda çay bahçesi, y. Masanın muşambasını kaldır. Forma vatandaşlık numaranı yaz, imzala. Aynı yere bırak."

Songül'ü seviyorum ben.
"Hadi çabuk, tost* soğutmayalım," diyor.
"Tamam. İki dakika müsaade ama."
"Hayır, olmaz. Soğuyunca bir boka benzemez bu."

*Kaşarlı. Annesi biber salçası yapıyormuş her sonbahar. Deli acı. Onu da sürüyor.

Gözlerine bakıyorum. Gerçekten kararlı. Ne istediğini biliyor. O, güneş batarken kaşarlı tostunu Büyük Ada'ya bakarak yemek istiyor. Öyle sarı ve huzurlu ki bu konuda. İçim titriyor karpımı çaldığında.

H E C E Ö Y K Ü

"Hadi elimi de tut!"

Utanmayı bıraktım artık. Songül güzel kız. İri gözleri var. Elleri benimkilerden büyük ama. "Ya, nasıl erkek elleri bunlar yahu," diyor. "Çocuk mu kaldın sen?"

Son saniyede bunu anladım: Allah beni seviyor aslında. Günlerce annemi düşünmüştüm. Ona nasıl haber verecekler? Önce ablamı ararlar. Kız düşüp bayılır. Eniştem alır telefonu*. Dili tutulur. Ama içinden de, "ben demiştim," diye geçirir. Hatta "iş çıkardı şimdi," bile der. Ablamı divanın üzerine yatırır. Mutfaktan bir bardak su getirir. Kolonya için bileklerini sıvar. Ama en zoru anneme haber vermek. Mutfakta yemekle mi meşguldür? Fistan dibinde. Sürtünüp durur annemim bacaklarına.

"Dur be kızım!"

"Ay, yok sana bundan. Enginar mı kemirecek sin sanki. Tok evin aç kedisi seni."

"A, bu saatte kapı**. Hayırdır inşallah! Dur be, kızım. Ezileceksin..."

Kapım çalınıyor. O sırada balkondan nasıl düşeceğimi, kaç takla atacağımı, üzerime hangi gazeteyi sereceklerini düşünüyorum. Çok umutsuzum. Annem o kadar da üzülmez, diyorum. Bıkılmıştır benden. Dikiş tutturamayan bir oğlan.

Kapı dövülüyor artık. Dayanamayıp açıyorum.

İki iri göz, neredeyse ağlayacak iki bulutlu göze bakıyor.

"Beni örgütten yolladılar. Benimle geleceksiniz."

"Kim? Ne dediniz?"

Cebinden cüzdanını çıkarıyor. Açıyor. Metal bir arma. Kara Karga.

"Beyefendi, lütfen zorluk çıkarmayın."

*"Başınız sağ olsun."

"Evet, karakoldan arıyorum."

***"Eski Dostlar": annemin kapı zili melodisi.

Babam ölünce bulup getirmişti. O kadar da dedim bu zili taktırmayalım anne, diye.

Sonra her akşamüzeri geliyor Songül. Beraber salçalı ekmeğini yiyoruz.

"Meselemiz şu," diyor.

"Ne istediğini bilen insanlardan oluşan bir yapı güçlü osuruklu işçi sınıfına yeğdir."

"Ama neden ben," diyorum.

Domuz gibi gülüyor.

Sonunda razı geldim. Söylediği yere gidip for-
mu doldurdum.

Ne istediğimi açık açık yazdım.

Ertesi gün kapı çalındı.

"Merhaba, ben Paul Eugen Bleuler"-*

"Buyurun."

"Başvurunuzu aldık. Değerlendirdik.

"Sonuç?"

"On dakika daha bekleyin, efendim."

•* "Paul Eugen Bleuler:

[http://tr.wikipedia.org/wi-](http://tr.wikipedia.org/wiki/Eugen_Bleuler)

ki/Eugen_Bleuler

Kapıyı kapattım. Ağlamaya başladım. Ne saç-
maydı her şey: kargalar, örgütlü kargalar, işçi s-
nınınin azmi, Songül, dünyanın bütün salçalı ek-
mekleri, birleşmeleri.

Kapı çaldı.

Allah beni gerçekten seviyor. Ne istediysem
verdi.

"Oğlum neden daha önce haber vermedin. Koşar
gelirdim ben."

Sarıldım anneme.

"Erişte yapayım mı sana?"

Güneş batarken bahçeye çıkardı annem beni.

Nedense.^

KAMİL YILDIZ

TAHİR SAMİ BEY'İN NOTLARI

(19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'ne Zeyl)

Yayıncının Notu

Birkaç gün önce 1896 tarihli Hazine dergisinin üç yüz ikinci sayısında "Tahir Sami Bey dün gece çalışma masasında ölü bulundu" başlıklı haberi okudum. Yüz on altı yıl önce herhangi birinin çalışma masasında ölü bulunmuş olması kimi konularda beni kuşkuya düşürdü. Sırasıyla şunları merak ediyordum: Tahir Sami Bey kimdi? O dönem fikir ve edebiyat adamlarımızdan benzer bir sonla hayattan çekilenler var mıydı? Günümüzde sıkça kullanılan miskinlik, tembellik, uyuşukluk gibi adlandırmalar o dönem için de geçerli miydi? Bunları konuşabileceğim hiç kimse kalmadığı, herkesin çekip gittiği, yani kendi şaşmazlığına ve bencilliğine gömüldüğü şu günlerde kendimi eski mecmuaları okumaya adadım. Bir zamanlar beni tanıyanların demek istediği ve ima ettikleri kadar beceriksiz bir adam olmasaydım elbette daha derin sorular sorabilir, daha esaslı işlere yönelebilirdim.

Tahir Sami Bey hakkındaki bilgileri yaşadığı dönemde yayımlanmış dergi ve gazetelerden, o vakitler çok iyi tutulduğu anlaşılan jurnal kayıtlarından ve henüz kim tarafından yazıldığını tespit edemediğim -çünkü ne tarih ne de yazar adı veriliyordu- Tahir Sami Beyin Özel Hayatı isimli kitaptan edindim. Tam da bu dağınık, bölük pörçük malumatı bir araya getirmiş yayımlamaya hazırlanırken hâlâ nasıl olup da çalışabildiğine hayret ettiğim postaneden beni aradılar. Adıma gönderilen büyükçe bir kolydi ve içinde, Tahir Sami Beyin titizce muhafaza edilmiş özel eşyaları, birkaç parça giysi, yazı takımı, Fransızca ve İngilizce kitaplar (otuz yedi kitap vardı, demek ki kütüphaneleri sıkça ziyaret ediyordu), Kâtip Çelebinin okunmaktan iyice eskimiş, sayfaları dağılmış Mîzân-ül-Hak fî İhtiyâr-il-Ehak ile Cihannüma'sı ve yakın arkadaşları hakkında tutulmuş notlar ve kendine dair bir iki sayfalık yazı dışında bir şey yoktu.

Çalışmalarına göre Tahir Sami Bey, tuhaf huylarına son vermeden bir hafta öncesine kadar hem Refik'in kahveye (Refik yaşlanınca kahveyi oğlu Halit çalıştırır olmuştu) hem de Şükrü'nün meyhaneye sık sık gider, heyecanlı konuşmaları, hoş sohbetleriyle çoklarını etrafında toplardı. Zayıf, çelimsiz vücudu, bakımsız haline göre fazlasıyla temiz bir yüzü vardı. Konuşmadığı sürece somurtkan ve soğuk duran bu çehre bir soru üzerine parlar, gevşer ve

samimi bir şekilde konuşmaya başladılar. Kahvedekiler olsun, meyhanedekiler olsun açıkça söylemeseler de onun geveze olduğunu düşünürlerdi. Üstelik onun bu mahalleye ne zaman geldiğini bilen yoktu. Birden ortaya çıkmış, kimsenin doğru düzgün tanımadığı bu adam kısa sürede, hiçbir yabancılık hissi vermeksizin, aşına bir ruh gibi aralarına katılmıştı. Gerçi pek konuşmazdı. Yine de çoklarının gevezelikle onu itham etmesi öyle anlaşılıyor ki -bunu, şimdi söyleyeceğimi herkes işitsin- az fakat sürekli öz konuşmasıydı. Yani hep aynı şeyleri söyler, önünde sonunda meseleyi aynı noktaya getirir, farklı mimikler, jestler eşliğinde, devamlı değişen heyecan ve ses tonuyla anlatır, anlatır ve susardı. Sustuğunda kalkıp gitmek arzusu duyar, konuştuğuna bin pişman, defalarca tövbesini bozmuş iradesi zayıf bir günahkâr gibi kahveden, meyhaneden çıkardı. Bir gün kahveye her zamankinden biraz erken gitti. Somurtkan, mesafeli ve soğuktu. Sobaya yakın bir tabureye oturdu. Her zaman böyle yapardı. Onu ya kahveci ya da oradakilerden biri uyandırınca kadar sessizce, kim bilir hangi düşüncelere dalıp giderdi. Hava soğuktu, sıkıca giyinmiş, pardösüsünün yakalarını sıkıca tutarak içeri girmişti. Soba iyi yanıyordu, hemen ısındı, bir süre sonra taburesini biraz geriye çekti. Halit onun soluklanmasına, ısınıp kendine gelmesine her zaman müsaade eder, içeri girer girmez kahveyi getirip eline tutuşturmazdı. Halit işini gerçekten bilenlerdendi; hiç çıkarmadığı başındaki küçük bere, üzerindeki deri yelekle işinden, hayattan hoşnut tam bir kahveciydi. Az önce iyice köpürttüğü kahveyi küçük fincanlara böldü, güzelce tepsiye yerleştirdi, önce Tahir Sami Bey'in kahvesini uzattı. Kapının yanındaki masada iki kişi oturuyordu. Onların da kahvesini verirken, asıl Tahir Sami Bey'in duymasını istercesine "Duydunuz mu Hacı Mustafa'nın oğlu Rıza hem kızı iğfal etmiş hem de daha sonra Vehbi Efendi'yle evlenmesini sağlamış, üstelik kız hamileymiş." Masadakiler kahkahayla gülmeye, alaylı sözler etmeye başladılar, ne fırlama adammış Rıza, ne malın gözüymüş. Tam bir şeytan bu herif. Fakat Tahir Sami Bey o gün ağzını açıp tek kelime etmedi. O vakte kadar kahvenin bir köşesinde sessizce oturan; arada sırada, bundan daha geç vakitler, ekseriya konuşmalar bittikten sonra kemeçesiyle eserler geçen Anastas Efendi toparlandı, kemeçesini dizine yerleştirip çalmaya başladı. İpissiz sessizliği bozan, dışarıdaki soğuğu unutturan kemeçenin sesi kahveyi doldurdu. Halit sözünün ardını getiremedi, alaylı gülüşler tekrar etmedi. Tahir Sami Bey Anastas Efendi'nin kemeçeyle nihavent taksimini sonuna kadar dinledi ve sonra hüzünle ayrıldı kahveden. Bir daha da uğramadı. Artık onu gören olmadı. Köşesine, evine çekildi ve bir hafta sonra da çalışma masasında ölü bulundu.

Buraya kadar eskilerin tahkiye geleneğine hürmeten hikâyeleyerek verdiğim bilgilerde her ne kadar işin içine giren hayal unsurlarını kanıtlayamam da bilgilerin doğruluğundan kuşku duymamıza yol açacak "yalan" ve

"hile" türünden hiçbir şey yoktur. Tahir Sami Bey'le ilgili -hiç ummamakla beraber- akademik çalışmalar yapılınca kadar bu sunduklarım muteberdir. Şimdi sözü fazla uzatmadan, eski yazıları çözebildiğim oranda Tahir Sami Bey'in el yazısı notlarını yayımlıyorum.

Tahir Sami Bey'in Notları

Birinci MektuplIhsan'a

Belki şu yaptığım gülünüp geçilecek bir şeydir, gene de yazıyorum, tahammülümü aşan bir insiyakla, aramızda söylenmedik söz bırakmamak için yazıyorum. Sen dünyaya yalnız aşk ve garam-ı nisvan (kadınlara düşkünlük? Kadın aşkı?) için geldiğine inanıyorsun, inanıyordun, hep öyle de kaldın. Güzel olanın, güzel ve iyi yaşamanın arzusuyla yanıp tutuşuyordun [Bir farkla ben de öyle.] En yakın dostlarımdan biriydin, halin beni fazlasıyla üzüyordu. Okuduğun Fransız yazarlara hayrandın ve "bizde niçin, niçin bunlar yazılmıyor?" diye sorduğunda, belki sen yazacaksın umuduyla sevinirdim. Her an ciddi ve her an gayri ciddi olabilirdin, oysa biz üç arkadaş, elimizden gelenin en iyisini yapacak, yalnız yaşadığımız topraklarda değil, diğer ülkelerde de muhataplar bulacak, bir tartışmayı ya bitirecek yahut yeni bir tartışmayı başlatacak, buralara heyecan, rekabet, düzgünce çalışmayı getirecek, kırık dökük ne varsa yok edecek, devam edecek olanı tamama vardıracak, vücut bulması gerekeni ortaya koyacaktık, çalışacaktık, ciddiyetle çalışacaktık. Hatırlıyor musun, bir gün iskelenin önünden geçerken birbirine tamamen zıt iki kadınla karşılaştık. İkisi de gayet güzeldi. Fakat biri yoksulluğu içinde perişan kıyafetlere bürünmüş, diğeri debdebeli. O sırada sen bir müddet onları seyrettin. Yoksul olanı hemen yanımdan geçip uzaklaşırken, neler düşünüyordun. Hatırla. Ertesi gün bir hikâye yazmıştın, *Zehirlerim* isimli bu hikâyen mükemmel diyebileceğim kadar iyiydi, bir bölümü hâlâ aklımdadır. Bu iki kadını anlatıyordun, birinin diğeri hor görmesi, aşağılamasıydı mesele. O gün 'niçin iyilik güzellik değildir?' diye sormuştun bana. O gün sende hep varlığına inandığım en güçlü şeyi, merhameti gördüm [Bir farkla bende de olan]. Yolunda gitmeyen ne olduğunu, adaletsizliği, haksızlığı görmüştük. O düşünce sürüklendiğin, seni ve yeteneklerini zayıf düşürüp körelten hayattan sıyrılacağını sandığım anlardan biriydi bu. Hâlâ aklımda tutabildiğim *passage*'ı okuyup hatırlatmak isterim, o gösterişli kadına sesleniyordun:

"Âh, bütün hayran olduğum letafet ve rikkatle beraber bil ki cahil olmasaydın sana sefil derdim. Cahil olmasaydın, seni ona güldüren bu servetin bu kadar büyük ve mebzul olmak için kim bilir nenin mahsulü olduğunda gafil olmasaydın... Zira sen bilmezsin ki, sen, beyaz ve pak bir nilüfer, sen bilmezsin ki belki bu akşam böyle sürüklenen sefilin hakkını yiyorsun. Fakat şimdi

sana değil seni ona güldüren, o çamurlar içinde şişmiş ayakları, ölmüş dizleri, inleyen kalbiyle bitap ve serseri sürünürken onun hakkıyla seni debdebe içinde yaşatan talihe lanet olsun."

Şimdi nerelerdesin bilmiyorum, birbirimizi fazlasıyla üzdük, yanlış anladık, birbirimize giderek tahammül edemez, katlanamaz olduk. Sabırsızdık. Her şeyin şimdi ve çabucak düzelmesini istiyor, hayal ettiğimiz iyilikten ve sağlamlıktan kıl payı sapanı eleştiriyorduk, bunu o kadar çok yaptık ki birbirimize ıhtarda bulunmadığımız neredeyse hiçbir an kalmadı. Kimseyi beğenmediğimiz gibi kendimizden de nefret etmeye başladık, düpedüz cahildik. İyi derecede dil bilmiyorduk ve henüz Paris'e gidememiştik. Medeni ülkeler, kibar beyler, zarif hayatlar vardı; sen ne bizi ne kendini buna yakıştıramadın. Arada bir dönüp, "kendi hayatımız, evet romanımızda, hikâyemizde eksik olan kendi hayatımız, içlerinde bizden eser yok" derdin. Bu anlar çok nadirdi. Uzun süre senin yaratılışına sahip birinin, hatalarını yine ancak kendisi düzeltir, düzeltebilir, diyerek bekledim. Fakat ben de esaslı bir adam değildim. Çevremin baskısını belki senden çok hissederdim. Sen pervasızdın, bense temkinli. Cesaret edememekle suçlardın beni. Dehamızı hayatımızı güzelleştirmeye harcamayacaksak, daha iyi yaşamayacaksak ne önemi vardı? Hiçbir önemi yoktu. Okumaktan kızgınlıkla vazgeçecektin. Arada bir yazdıklarını dergilere gönderecektin, onları da beğenmeyerek ve yolunda gitmeyen her aşk macerandan sonra bezginliğin artarak gittikçe daha çok içecek, umursamaz bir hayat sürecektin. Kendini güçlü hissettiğinde ne benim ne Mazhar'ın değeri vardı. Biz yeteneksiz ve hevesliydik. Güya ben felsefede, Mazhar ise hukukta çığır açacaktık, edebiyatı sana bırakmıştık. Bilemiyorum belki daha ilk gençlik yıllarımızda kimler olduğumuzu bilmeden, hayatı hep cömert sanarak büyük sorumluluklar üstlendik, büyük laflar ettik. Her şey çığırından çıkmıştı, yıllarca taklitten, üstelik yanlış edinilmiş bilgilerle ve zevksiz bir şekilde taklitten öte bir şey yoktu hayatımızda. Biz işte bunu görmüştük, yanlışla sapmadan doğru işler yapılabileceğini herkes gösterecektik. Önce sen zaafılarımızı keşfettin. Hâlâ kendini tutabildiğin dönemlerde bunu açıkça söylemedin, gizlice kimi tasarılarından vazgeçtin. Büyükleme olan çok büyüktü, fakat biz küçülüyorduk. Ben gözümü yummuştum, Mazhar ise iyi yönetilmemiş o devasa merakıyla her şeyle ilgileniyordu. Ortada, işte senin tam da sanatçı mizacına yakışacak biçimde kımıltısını duyduğun hayat uyanıyor, çoğalıyor, seni, bazen bizleri giderek daha şiddetli çağırıyordu. Bilmediğin, hepimiz aynı durumdaydık. Ne yapacağımızı şaşırmış, büyük bir telaşla, tıpkı kınayıp durduğumuz önceki nesiller gibi telaşla, durup düşünmeden, gayet güçsüz, çabalıyorduk. Hangi konuda yanılmıştık? Hayat tam da bilmediğimiz taraflarıyla bizi sarsıyordu. Sen kadınlarda, müzikte teselli bulduğunca, ilk niyetlerimizden uzaklaşıyordun. Bir ara Mazhar da iyice işi serseriliğe vurdu, hovardaca birkaç hafta geçirdi. Dokunduğuna defalarca, inatla el sür-

mekten çekinmeyen, haline uygun fakat çabuk bıkan tabiatının izin verdiği sürece böyle yaşadı. Kadın onun için bitmişti. Gerçekte hiç kimseyi sevedimedi. Bizden başka dostu da yoktu galiba. Her neyse ona ayrıca yazmayı düşünüyorum. Demek istediğim gözümüzü kamaştıran, bizi yanıltan neydi? Neydi bizi böyle sevimsiz davranışlara iten, birbirimizle sürekli niçin tartışırdık, sonra neden birbirimizden kaçır olduk? Herhalde hayatımız berbattı. Eski günlere yakışır ne bir eser ne bir hayat, ne bir aile kurabilmiştik. İki kez evlendin, boşandın; ama olmadı. Bize karşı müdafaa ettiğin, bende ve Mazhar'da eksik gördüğün her şeyi bir bir deniyor, tamamlamaya çalışıyordun; fakat sonra çöküyordun. Olmuyordu. Dostum, sana açıkça söylemek isterim, hepimiz, evet hepimiz çuvalladık. Senin hatan, işte yine hatalarımızdan dem vuruyorum, fazlasıyla düşündüm bunu çünkü. Hayat asla bir şeylerin tedarikiyle tamamlanamıyor. Doğrusu bunu hep biliyorduk, seziyorduk, gene de bildiğimizden şaşmadık. Burada bir farkla seni kendimden ayırıyorum. Ustası olduğumuz her ne idiye onda sebat etmeliydik, özellikle sen etmeliydin. Hep yalnızlıktan kaçtın. Hayatı biyolojiye kadar indirdin, düşünmek bize ve sana göre değildi, olacak olan olmuş, un elenmiş, o görkemli çadırlar çoktan toplanmıştı. Böyle düşünüyordun. Kendini hor görüyordun, bir süre sonra herkesi ve bizi hor görmeye başladın. Asıl seni rahatsız eden şey, emin olmaktı. Yeryüzünde karşılaştığın tüm alçaklıklar, zavallılıklar karşısında yüce şeylerin gerçekten yüce olmaları gerektiğine inandın. Kendinde böyle şeyler vehmetmiş, sonra kendini küçük, aciz, ilkesiz ve zavallı görünce; değer verdiğin saygı duyduğun kimselerde de bunları görmeye başladın. Sen dostum yücelik konusunda şüpheyeye düştün. Yoktu böyle soylu şeyler, bunu anladın, üzıldün, kendine ve her şeye acıdın. İnsan; küçük hırsların ve her temiz şeyi çürüten emellerin sahibiydi. [Bir farkla ben de böyle düşündüm.] Bu fark, yollar arasındaki uyumsuzluk, zihnini bulandırdı, iyi şeylere inancını yitirdin. Hayatın tesellisi nerede bunu arayıp durdun. Şimdi açıkça görebildiğim ve söylemek istediğim, zavallı bir düşünüşün içine sürüklendik. Niçin böyle oldu biliyor musun? Zaten seni güçlü kılacak hiçbir iş yapmadın. Kendine söz geçiremedin. Kendini bulamadın. Kendin olmadın. Kaçıp durdun kendinden. Sessizliği sevmezdin, çünkü düşünmekten korkardın, sesler, fısıltılar duymaktan ürkerdin. Şimdi korkmuyorum dostum, hiçbir şeyden korkmuyorum, yolları birbirinden ayıran her şeye şükrediyorum.

ikinci Mektup/Mazhara

Sana da kimi kızgınlıklarımı, kimi zaafılarımızı açıkça anlatmak istiyorum. İhsan'ın hayat karşısındaki tutkuları beni niçin rahatsız ederdi? Senin o iştahın, bitmek bilmez iştahın beni neden kızdırırdı? Galiba *tutkuların yapmacık çılgınlığını* duyardım. Sen *ilk kitaplığını bir ayakkabı kutusundan yapan cocuktun*. Her şeyi kendi çabanla öğrendin, aldığın eğitimi hep yetersiz gör-

dün. Yalnızca bir sahada değil birçok sahada önemli işler yapacaktın, bu heyecanın beni nasıl güçlendirirdi bilemezsin. Gerçi o zamanlar hepimizde vardı bu heyecan, istek ve merak. Fakat senin merakın hepimizin önündeydi. Her şeyi önce sen duyar, önce sen öğrenirdin, her görüşmemizde senden yeni bir şey öğrenmek mümkündü. Zaman geçtikçe ilgilerin genişledi, çeşitlendi. Oysa hukukta karar kılacağını düşünüyordum. Felsefede ben, edebiyatta İhsan ve hukukta sen. Neler yapacaktık? Çok şey. O zamanlar, bilirsin pek de açığa vurmazdım kendimi, içten içe sana özendiğimi, imrendiğimi hatırlıyorum, bildiklerinin çokluğu beni cezp ederdi. Ben de her şeyi öğrenmek, bilmek ve tanımak istiyordum. Fakat gizlice ve daha sakın bir biçimde.

Sen giderek daha çok şeyden daha az haberdar olmaya başladın, konuşmalarımızın tadı giderek kaçıyor, İhsan'ın çok iyi sezdiği zaaflarımız bir bir ortaya çıkıyordu. Sözlerin gittikçe daha az güvenilir oluyordu, çünkü birçok şeyi eksik öğreniyordun yahut yanlış biliyordun. Bir ara dillere merak sardın, İngilizce, İtalyanca, Fransızca öğrendin. Çeviriler yapmaya kalkıştın, çabucak her birinden vazgeçiyordun. Öğrendiğin her dil tutkularını çoğaltmış, merakını artırmıştı, sana; tuhaf, kendine özgü bir telaş ve çalışkanlık vermişti. Bir de her dille birlikte bizden kopuyordun. Ne öğrenirsen onun rengine giriyor, farklı ve tutarsız fikirler ediniyordun. Bunları asla bütünleyemedin, öylece gelişigüzel yan yana koydun. Zihnini berbat ediyordun. Üstelik İhsan gibi, sen de beğenmez olmuştun, bize ait her şeyden nefret ediyordun, kimi zaman beni cahillikle suçluyordun, ben de sizi hafife alıyordum. Bunu kendi tarzımda yaptığım için fark etmediniz. Nihayetinde üçümüz de niyetlerimizden, yola çıkarırkenki düşüncelerimizden uzaklaşıyor, bir daha geri dönüş yolunu bulamamak üzere ilerliyorduk. Yine de seni çalışkan buluyordum. İhsan, işte aylaklık eden oydu. Doğrusu biz, ikimiz epey çalışkandık. Yine üçümüz bir araya gelince, yıllar geçtikçe ellerimizin boşaldığını, ne kadar az şey yaptığımızı görüyorduk, ne edebiyatta ne felsefede, ne de bir zamanlar bizi heyecanlandıran o hukuk çalışmalarından dikkate değer hiç ama hiçbir şey yoktu ortada. Bizimkisi düpedüz pinekleme, tembellikti. Tembeldik. Şimdi bunu başka gözlerle görrebiliyorum, hayır hiçbirimiz tembel değildik, yeteneksiz de değildik. Yalnızca çalışmalarımız biçimsizdi, bir noktada durup derinleşmiyor ve sonuçsuz kalıyordu. Sen bunu çok iyi biliyordun belki de, çalışmalarımız sonuçsuz kalınca, ortada bir şey göremeyince kendimizi suçlardık, doğrusu en çok sen bizi suçlardın. Eğer yanında az çok senin gibi çalışan bir iki kişi daha olsaydı, işte o zaman başarılı olacağına inanmıştın. Biz seni oyalamış, senin başına dert olmuştuk. Kendi yolunda yürümeliydin, bizlerin de bir şeyler -hem de birçok konu hakkında bir şeyler- öğrenmemiz için çabalamayacak, kendi dengin olan insanlarla hayatına devam edecektin. Kimlerle? Kendini kandırıyor-

dun. Hepimiz öyle yapıyorduk belki. Sen de güçsüz ve dayanıksızdın. Merakı sabırlı ve titiz bir çalışma beslemiyorsa ne yapılabilirdi? İtiraf et, tüm bunları çok iyi biliyordun, sen kendini aramızda en çok tanıyandın. Bu yüzden daha çok çalıştın, çabaladın. Kendine hep iş çıkardın. Peki, ne yapmak istiyordun? Sen yalnızca sahip olduğun, ruhunda var olan yetenekleri, her birini tek tek duyup hissettiğin yeteneklerini, ruhundaki birçok yönelimi göstermek ve sergilemenin dışında hiçbir şey yapmadın. Eğer, diye düşünmemizi istedin, uygun şartlar sağlanmış olsaydı... Hayır, hiç de öyle değil. İrademize çullanan, ataletimizi yöneten körlüğümüzdü, nesiller boyu süren bir körlük. Uyanık, atılgan gibi görünen doğrudan doğruya körlüğün yönettiği, giderek tabiatımız olan ilkesizlik, kendine hükmedememek, hayır diyememek. Hem de hiçbir şeye hayır diyememek. Bu yüzden sen, evet diyerek peşine düştüğün her şeyi istediğini, hepsinde usta olduğunu sandın. Sanarak yaşadın, demek oluyor ki sen de başka türlü bir kaçış icat etmiş, başka türlü bir teselli yolu bulmuştun. Ama kimden yahut neyden kaçıyordun? İhsan'a dürüstçe söylediğim gibi sana da söylüyorum: Sen pek az hususta yetenekliydin. Bunu gördüğün halde kabul etmeyecek kadar güçsüz, sonra kendinden kaçtığın için korkağın tekiydin. Dua ediyordun belki de "Allah'ım beni benden kurtar" diye. Sen sendin ve bunu hiç bilmedin. Asla bir başkası olamayacaktın. İtalya'da İtalyan, Fransa'da Fransız olmaya çabalamak boşunaydı. Sen sendin dostum. Niçin korkuyorsun? Bil ki dostum şimdi hiçbir şeyden korkmuyorum, yazgımı seyre dalmış, sizin yazgılarınızla söyleşirken korkmuyorum. Şükürler olsun dostum sen de bir yazgıydın ve artık korkmayalım.

Üçüncü Mektup/Tahir Sami'ye, bizzat kendisi

Ben ve dostlarım *bir alkış mevsiminde* yuhalandık, çabuk pes ettik. Özellikle ben. Hemen evime, kabuğuma çekildim. Ne var ne oluyor hepsini düşündüm. Ne yaptığımızı, niye yapamadığımızı düşündüm. İçimizden biri bu hesabı görmeliydi. Bu sevimsiz işi ben üstlendim. *insanca pek insanca* olan hangi zaafıma dayanarak, bilmiyorum. Onlar mutlaka biliyordu bunu. Doğrusu ben de biliyorum. Herhangi bir işte maharetim olmadığı, ne işe yaradığımı bilemediğim uzun yıllar boyunca arkadaşlarım ne yapıyorsa onu yaptım. Sonra yollar ayrılmaya, mesafeler çoğalmaya, sözler daha kırıcı olmaya başlayınca sözler arasında köprüler kurmak, sessizlikler içinden çığlıklar çıkarmak için konuşmaya başladım. Sürekli konuştum. Kimse bana susuyordun, diyemeyecek. Çelimsiz, mahcup ve güçsüz olabilirim. Fakat kabul ettiğim biçimiyle herkes kabul etmeli ki bir düşünce çığlık olup kulaklarda cınlasın istedim ve bunu yaptım. Benim işim buydu. Bunda ustaydım. Ama galiba çok fazla, evet çok fazla konuştum. Konuştum. Galiba, *çok konuştum, zehirlendim.*^

HAYRİYE ÜNAL

UMUT

Düşünmeden geçecek üç yıllık teneffüsüm Haziran'ın birinde ilk kez o gün göreceğim genç bir adama verdiğim sözle başladı.

Umut, uzak bir sahilde çalışırken internette tanıştık onunla. Gece dörtlere kadar sınırsız hattı sayesinde telefonda konuşuyorduk. Bir kış boyu konuştuk. Bazen konuşma o denli saçmalaşırdı ki, birimiz esnemeye başlar birimiz şarkı söylemeye başlardı. Umut, tenor sesle Müzeyyen Senar'ı taklit ederek "çok geceler bekledim" şarkısını söylemeye başladığında ben de katıla katıla ağlamaya başladım. Sesi o kadar etkileyiciydi ki, o sesin çıktığı ağzın kulağıma temas halinde okumasını dilerdim şarkıyı.

O yaz öğleleri sokağa çıkılmayacak kadar kızgındı güneş. Umut, Gaziosmanpaşa'da bir aile apartmanında ikinci katta oturuyordu. Yılda iki kez uğruyordum eve demek daha doğru olur. Ağabeyinin Audi'sini gece yarısı kaçırıp evimin önüne 20 dakikada ulaştığında daha saçlarımı yapmamıştım bile. Sabah işe uykusuz gitmeyi göze alıp beni kaçırmamasına izin verdim o gece yarısı. Gece boş Ankara otoyollarında biraz hız yapıp dolaştıktan sonra Konya yoluna doğru sürdü. İncek ayrımını da geçtikten sonra kaygılanmaya başlamıştım. "-Korkma Antalya'ya gidiyoruz" dedi, "sen delirmişsin" dedim. "Beynin sulanmış senin sanal iklimde kalmaktan." Umut, yirmi dört saatinin üçte birlik sabah diliminde uyur, ikincide geceyarısına kadar çalıştığı gece kulübündedir. Kalan 8 saatte ise internet başındadır. Yaşamını eşit üç parçaya ayırdığı için hiç üzgün görünmezdi. Bu dilimlerden payıma düşen geceyarısını iki saat geçtikten itibaren 4 saattir. Onun iyice diline doladığı yalnızlığı, bana atılmış bir kemik parçasıdır. Kemiği havada kaptığımı kabul etmek zorundayım. Sabahı bulan sohbetlerimizin sonunda ortak ve kaba hayallerimiz ikimizi de rahatlatan bir boşalmaya sahne olurdu bazen. Bu gözyaşı selinden hiç hoşlanmadığımı ona söylemedim elbette. Ankara'ya sırf beni görmeye gelmiş, gelmişken ailesine kısa bir ziyarette bulunmuş ve beni gördüğü anda da alıp götürmeye karar vermişti. Boyun eğdim ilk anda. Her şey saçma sapan değil miydi? Manavgat girişinde uyumuş kalmıştım. Gözleri kıpkırmızı Umut, bir kere radara yakalanmış, bir kere de emniyet kemeri yüzünden ceza ödemek zorunda kalmıştı. Kulüpte bana da iş ayarlamaktan bahsediyordu uyuyakaldığımda. "Ben iş miş istemiyorum senden" diye tersle-

dim. Bak, güzelsin, sakın başımı belaya sokma diyerek de gözdağı vermekten geri kalmadı.

Aylarca süren, sonuncular hariç birbirimizi görmeksizin yaptığımız konuşmaların başına dönmek lazım. İlk konuşma connected2.me'de olmalı, o tam bir depresyon anında yakalamıştı beni. "Hişt" diyerek girmişti ilkin, anonim bir selamdı, "hangimiz ölümlü değiliz ki" diyeceği devamındaki sohbetle. "Başlarım böyle aşkın acısından" bu da nakaratıydı sonraki sohbetlerin. Bense gülüyordum aşk dediği her seferde.

"-Hangi aşk?" -*İkimizinki elbette.*

"-Bak sonunda öldüreceğim ben seni." Bunlara inanmaz, ciddiye almaz hal-lerimle eğlenirdi. Beni bu kadar inançsız yapan şeyi bulamayışına sıkılırdı. "Gelip götüreceğim seni", dediğinde ben tabii yine inanmadım. "Hadi gidelim" derdi bazen. "Gidelim" derdim ben de. *Hadi!* Saçımı özensizce toplayıp 5 numara miyop lenslerimi alelacele takıp eşofmanla fırladım evden. Umut arabanın içinde Sex Pistols dinleyerek inmemi bekliyordu. Takılırdım ona bu kadar genç olduğu halde 70'lerin müziklerine bağlılığına. Umut hep şaşırtıyordu beni. Bir konuda anlaşmıştık, birbirimizi eleştirmeyecektik, birbirimizi ilk gördüğümüzde ne olursa olsun önceki kararımızdan caymayacaktık. Umut beni gördüğü anda ağzı kulaklarına varmıştı. Ben de doğrusu çok memnundum. Omzuna dökülen kumral saçları, deli gibi olan zeki bakışları, hırpani görünümüne rağmen seçkin duruşu kafa karıştırıcıydı. Daha ilk buluşmada kalabalık içinde elini sırtıma doğru korumaya çalışır gibi tutuyordu. "Aha!" dedim "seçkinlik de buraya kadar". Beni ayıplar gibi "denizden uzak nasıl yaparsın sen" derdi. "Denizi" derdim, "görmediğimde birkaç sokak ötemde deniz varmış gibi yaparım hep".

Güzel bir semtte, bir vadide oturuyordum. Dört tarafa doğru yolların açıldığı bir dört yolda tam vadinin dip noktasındaydı evim. Ramço biraz da kafa bularak Zambak derdi bana, pürüzsüz beyaz tenimi, yanına yaklaşılmaz kirpi halimi kastederek. Vadiyi aşınca karşıma deniz çıkacakmış gibi düşünerek avunurdum balkondan bakarken.

"-Geldik", dedi Umut. Antalya cehennemini gözü gibi yanıyordu. Ardımı soruşturacak pek kimse yoktu, ama işyerine haber vermeyişim sorun olacaktı. Düzenle ilgili takıntılı tutkumu Umut'la tanıştığım anda geride bırakacağımı hissetmiştim. "-Hiçbir şey güzel olmayacak", dedi bana ilk günden. *Ama bir vahşi hayvan kadar özgür hissedeceksin kendini!* Evin anahtarını güvenliklikten alıp eve göz kulak olması için Ramço'yu aramak, onu bir sürü yalan dolanla yatıştırmak işi de Umut'a kalmıştı.

"-Beni bir gör, sonra beni isteyeceksin." Bu abartılı özgüvene gülerek yaklaştım, "hadi öyle olsun bakalım," dedim. Umut kendi adını kendi koyanlardandı, asıl adı olan Fatih'i babasına inat silip atmıştı ve Umut da bir cehennem çiçeği gibi turuncu açıyordu ona göre. Koyu turuncu ateşin rengi ile boyadığı

odasına vardığımızda saat sabah 5'e geliyordu. "Dinlen" diyerek küçük şilteyi gösterdi bana yerdeki, yanıma sokuluverdi sonra. Hiçbir şey yapmaksızın yolun yorgunluğunu attık o sabah. Öğlene doğru gözlerimi açtığımda, durumumu fark ettiğimde Umut'a verdiğim söz aptalca geliyordu. Şilteye baktıkça, kış geceleri uzun uzun konuştuğumuzda kendimizi hayal ettiğimiz geniş beyaz çarşafli yatakları hatırladım ve o durumla bu durum arasındaki geçişsizliği fark ettim. Eski tabloyla yeni tabloyu yan yana getirecek ve birini uygunsuz bulacak kadar dinlenmişim elbette. Fakat hiç canım istemiyordu bunu yapmayı.

Umut, kahvaltılık bir şeyler almaya çıkmıştı. Neşeyle, ıslıkla şarkı çalarak geldiğinde beni yorgun ve karmaşık buldu yatağın ortasında, saçları kirli, nemli havadan yapış yapış. Menemen yaptı, dostça geçti kahvaltı. Son çayımı koyarken saçlarıma uzattı elini "seni yıkamamız lazım" dedi babacan bir ifadeyle, yanağımdan makas alarak tamamladı hareketini. Yediğim en lezzetli çizik zeytinlerdi.

Umut'a düşünmeme, okumama, yazmama sözü vermişim. O da bunun karşılığında bana kurtuluş vaat etmişti. Ancak sözümü tutmam için bana yardım edecekti. Artık hiçbir şeyden tat almadığımdan yakınmışım ona bir gece, bir yılbaşı gecesi. Acıyı da hissetmediğimi söylediğimde Umut yardımseverce kolları sıvamıştı. Ancak uzakta olduğu için onu kandırıyordum. Tat alıyormuş gibi yapabiliyordum. Bazen çok acıyormuş gibi sızlanıyordum. Hiçbir şey hissetmiyordum oysa ve Umut acımı dindirmek için telaşlanıyordu. Fakat karşılaştığımızda, işte daha o ilk seferde, onun zeki bakışlarından hiçbir şey kaçıramadığımda, daha o anda, o sözü bir kez daha, kapsamını genişleterek aldı ağızımdan ve hemen o gece yoldaydık.

"-Kızım seni öyle bir kurtaracağım ki aklın duracak" diyordu "bir gazete parçasını okumanı bile yasaklıyorum" bu arada Lara'ya doğru ilerliyorduk Umut'un modifiye eski model Ducati chopperıyla. "-bana güveniyor musun?" "-ahahaa" gülen bendim elbette. Alanya yolunda, kafamdaki uyduruk kask dışında tek bir koruma olmaksızın kendisini görelî toplam 12 saat olmuş bir adama sarılmış vaziyette güvenden söz ediyordum. "-Evet, çok" dedim. Çok şey konuşmuştuk onunla. Ona baktığımda yabancı geliyordu fakat konuşmaya başladığı anda o tanıdık ses bana memleketimin girişindeki elmayı anımsatıyordu. Kokusunu almaya çalıştım yol boyunca. "-Cep mesajı bile yazmayacaksın!" diye sürdürdü konuşmasını. "Tabelaları gözünle takip ettiğini bile anlarsam ceza vereceğim." Söz sözdü. Sol elimde tuttuğum sigarasını arada bir nefes çekmesi için ağızına götürüyordum. Elimi öpüyordu o arada. Böyle bir romantizme normalde prim vermem ama o an hoşuma gidiyordu. Dönüş yaparken hafif arkaya attığında kafasını, bana bakıp göz kırptıyordu. Umut ne dese razıydım, cezaya da. Sigarasını bana yaktırıp ilk fırtı bana çektirip devamını kendi içmesi bile hiç değişmeyecekti. Aylarca beni o kadar

iyi anlamıştı ki Umut, bu anlamının bir sonucu olarak zaten kendimi açıklamak için tek bir cümle sarf etme isteği duymuyordum. Ona göre ben ipleri elimde tutma çabamdan dolayı delirmiştim. Gevsemeyi öğretecekti bana. Hakkımdaki kararına güveniyordum. Onun tutması gereken söz ise 4 aydır birlikte olduğu Ukraynalı kızı göndermekti. Onun için sorun değildi. Alanya kız kaynıyordu. Marisha gidince adını ben kullanacaktım.

Akşamüzeri ıssız sahile indik ve birkaç şişe bira, yirmi beş yıllık bir Chivas Regal ile kurtuluşumun ilk gününü kutladık. Hafifçe serinlik inmişti. Umut bana ilk görevimi orada açıkladı. Kulüpte çalışmayı kabul edecektim. "Ama" dedi ben ağzımı açmaya fırsat bulamadan. "-Bunu bir oyun gibi düşüneneceksin, sakın" dedi "sana tarif edeceğim sınırları aşma, boynunu koparıyorum yoksa" Gülümseyerek tehdidinin etkisi azaltmaya çalışıyordu. Aslında ortada dolanacaktım ve hiç düşünmeyecektim. Benim yegâne ilacımı bulmuş gibi bakıyor bana Umut. "-Aklından bile geçirme" derken bir taraftan kafamın iptal edilebilmesi için ne ideal diyorum. "-Gözüm üzerinde olacak" diyor. Beni Odessalı bir Moldov diye takdim edecekti patrona. Sık karşılaşmıyorduk zaten, yine de geç bir yaşta kazayla dilsiz kalmış olduğumu bilmesi yeterliydi. Saçımın rengini biraz açmam gerekecekti. Boyum posum düzgün kemik yapım Marisha'yı aratmayacaktı Umut'a da. Okumayacaktım, yazmayacaktım, ama beni düşünmekten kurtarma vaadi konusunda şüphelerim vardı. İlk denemeyi prova mahiyetinde küçücük bir ilçe olan Aksu'da yaptık.

Aksu'da farklı mekânlarda biraz gezdik gece indiğinde. Üç sınıfkadınla tanıştım Aksu'da. Umut'u herkes tanıyordu mekânda. Kızlar Umut'a bayılıyor. Yakışıklı, tatlı dilli ve düzgündü. Profesyonel fotoğraf makinesiyle kızların müşterisiyle birlikte fotoğrafını çekiyordu. Müşteriye nazlanarak parayı müşteriden koparıyordu kızlar. Kızlar için Umut kız kardeş gibiydi, ekmek parası için orda oluşu onu ordaki müşteri-erkekten ayırıyor, aralarında kardeşlik bağı kuruyordu. Gamze'yi gösterip kendisine *hasta* olduğundan bahsetti. Gamze'yi yanıma çağırırsam, parasını versek masaya alır mıydık? Umut, "saçmalama" diye payladı beni. Sustum. Gamze belinin iki tarafını da açık bırakarak siyah elbisenin içinde ve hazır bulunuşundaki cazibe ile çok tuhaf şekilde çekiyordu beni. Umut belime sarılmış vaziyette dans ettik ortada. Gamze Ukraynalıdan sonra bir de benim zipçığı gibi ortaya çıkmama deli olmuştu galiba. "-Sen onu boşver" dedi Umut kulağıma, baştan çıkarıcı geliyordu bu hareketler bana. Bir daha asla kitap okumayacağıma o anda söz verdim. Odasında gördüğüm tek kitap Niyazi-i Mısri Divanı zaten derhal ortadan kaldırılmıştı Umut tarafından. Adımı bile yazmayı unutacaktım. Umut öyle istemişti. Sonra güzeller güzeli şarkıcı kız zuhur etti, "Çok geceler bekledim"i istedik, Umut ona kaş göz yaptı, kız şarkının sonunda önümüze gelip son kıtayı birlikte söylememizi istedi. Umut müthiş sesiyle ona eşlik etti. İlk kez bu şarkı-

yı arabesk tonda sözcükleri eze eze söylediğini duyuyordum. Ben bu arada Umut varken konuşmamın da hiç gerekmeyeceğini düşünmeye başladım.

Bu düşüncemi hararetle destekledi. "-Çılgılık atman ve bana evet demen dışında" diye katı sınırlar çizerek elbette.

Başka hiçbir şey yapmadan sadece konuşarak o kadar uzun zaman geçirmiştik ki birbirimize söyleyeceğimiz her şey tekrar olacaktı. Umut bildiği hiçbir şeyi benden duymak istemiyordu. "Sadece" dedi "-düşündüğünde konuşmayı istersin ki bu çok fena olur. Öteki durumda, 'suyu uzatır mısın', 'acıktım' gibi gerekli sözler yeterli senin için. Ben buna da gerek duymayacağın şekilde düzenlerim yaşamını." Bunun adını söylemekten kaçınıyorduk ama köleleşmemi istediğini anlayabiliyordum. Ne kadar köleleşirsem o kadar az düşüneceğimi umuyordu o.

Kendisine "Efendim" dememi istedi Umut. Ona sessizce itaat ettiğimde beni öyle mutlu ediyordu ki ona itaat etmekten başka hiçbir şey düşünmemeyi başarabiliyordum. Bir cumartesi günü göz doktoru bir arkadaşına götürdü beni, gözlerimi çizdirdi ve beni lens takma mecburiyetinden kurtardı. Beni nesnelerden soyamak onun işiydi.

Bir akşam yaşlı chopperla Alanya'ya gittik. Alanya'nın yakınında bir motele bitişik kulüpte Erol Beyle ve isimleri iki heceden ibaret bir sürü kızla tanıştırdı Umut beni. Risha diye tanıttı beni kısaca. Dilek, Sonya, Adel, Simge, Alev.. hepsi sevecenlikle yaklaştılar bana. Konuşmadığım için iyimserlikle gülümsüyordum. Umut'un bana dikte ettiği yeni kanunlara göre onu kıskanmam yasaktı. Erol Beye sanırım daha önceden benim ayrıcalıklı durumum açıklanmıştı, benden beklentisi yoktu kimsenin. Orada görünmez bir varlık gibi idim ama nerdeyse sadece bedenimle vardım. Masalara servis yapıyor fakat hiçbir masaya oturmuyordum. Gördüğüm herhangi bir yüzü yeniden gördüğümde tanışıklık belirtisi vermem yasaktı. Ezberimde olması gereken o kadar çok yasak listesi vardı ki yasakları aklımda tutmaya ve harfiyen uymaya çalıştığım için bir saniye bile boş zamanım olmuyordu. İçki serbest, sigara yasaktı bana. Uyuşturucuyu ise sadece Umut'un kontrolünde alabilirdim. Sigara içersem efkâr basacağını hesaplamıştı Umut. Bu tatlı bir efkâr olurdu belki, ancak düşüncenin en sevimli kılıkta dahi olsa kafama girmesine müsaade etmeyecektik. Ne Erol Bey ne de kızlar Umut'un Türk şiirine dair engin bilgisinin, kusursuz Fransızcasının farkındaydı. Müstear bir adla yazıp yayımladığı ve 4-5 baskı yapan ilginç romanını bilen de sadece bendim. Ona dair her şeyi bilen sadece bendim ve bu beni ayrıcalıklı kılıyordu. Benim küçük sırlarımın sahibi de oydu tabii. Bana dair her şeyi biliyordu. Beni ayıplamıyor, küçümsemiyor, hafife almıyordu. Kaşlarımı, bacaklarımı alıyor, saçlarımı düzeltbiliyordu. Bazen ayakkabılarıma varana kadar bağlaması ona aitliğimi vurgulamak içindi. Bazense ben onu tamamen giydirdim. Çok se-

verdik bunu. Ben gömlek düğmelerini iliklerken, çoraplarını giydirirken "en-
ginde yavaş yavaş"ı söyler, burnumu, çenemi fiskelerdi. Minimum parayla
ve en az çevreyle yaşıyorduk. Köleliğimin gereği olarak hiçbir talebim ola-
mazdı. Acıkıp acıkmadığımı sorardı, balık isimlerini tek tek sayardı, hangisi-
ni seveceğimi iyice öğrenmeye çalışırdı. Ancak mevsiminde olmayan, her-
hangi bir şekilde lezzetsiz bir balığı yememe izin vermezdi. Çipuranın en iyi-
sini, barbunun en tazesini yedirirdi bana. Beyaz şarap içmemi isterdi. Şam-
panya ve martiniye ses çıkarmazdı. Tekila denemek istedim diye bir saatlik
standart ceza almıştım. Menüye dokunmam yasaktı. Ama saate bakmamın bi-
le gerekmediği, hiçbir yazılı işareti anlamlandırmanın gerekmediği bir yaşa-
mı sürdürebileceğimi kanıtlamıştı Umut bana. Ezberimi kullanarak yapaca-
ğım şeyleri bile sınırlandırmıştı. Araç kullanma melekelerimin ölmesi gerek-
tiğini düşünüyordu. Fırının saatini bile Umut kuruyordu. Ehliyetimi kırıp
atarken yüzüme bakıp "-bebeğim cehennem biletini yakıyorum haberin yok"
 demişti. Takvimim Umut saatim Umut trafik lambam Umut'tu.

*O güçlüydü. O varken ben yoktum. Ve o her yerdeydi. Arzunun karanlık kol-
larının ulaşmadığı yerlerde de o vardı. O kendi gücünün onu çıkardığı bir kaya-
nın üzerinde okyanusun dev dalgasıyla baş edebilirdi. Bense okyanusun yuttuğu,
kendisine kattığı, kirli damlaydım. Kayasının üzerinde iken o, sıçramasın tuzlu
su, derdiyle, nasıl anlayabilirdi kirimi muhafaza etmemin bile hayati oluşunu.*

İradesi ve gücü ile beni ölesiye bir aşk içine gark etmişti. Bana "aptal" de-
diğinde bile her istediğini yapacak kıvama geliyordum. Adımı söylediğinde
o ağızdan çıkan adım en güzel nağmeden daha hoş görünüyordu bana. Hor
gördüğü, öfkelenildiği, yeni yasaklar icat ettiği birkaç günlük evreyi müthiş bir
ödül günü takip ederdi. Bu gerilimli döngüde bir seferinde korkudan dilimin
tutulmasından büyük zevk almıştı. Doğuştan bir kekeme gibi tekliyor ve tek
sözcüğü ağzımdan çıkaramıyordum. Hemen o anda büyük bir ödülle şeref-
lendirildim. Dil zehrinden bu denli arınmamın şerefine kaldırıldı kadehler.

Bir gün kulüpte Simge geldi yanıma. Umut etrafta görünmüyordu. Tem-
muz çıkmak üzereydi. Alanya Slav turistlerle doluydu. Kızlarla uzun boylu
zaman geçirmem yasaktı. Tedirgin oldum.

"-Seni izledim. Reis seni kötü kullanıyor. Niye izin veriyorsun?" Muhak-
kak kendi aralarında da konuşuyorlardı. Umut bundan hiç hoşlanmayacaktı.
Ona bunun anlamını izah etmek hem imkânsızdı, hem de tehlikeli. Simge'nin
içimde uyandırdığı sohbet arzusundan ürktüm. O an Umut olsun, bana yön
versin istedim. Büyük bir çıkmaz içindeydim.

*Uymam için bir emir gerekiyordu. Bir emir yoktu. Bocaladım. Terledim.
Hava şeffaf demirden yapılmış gibi. Acıtıyor nefes alırken. Ellerim iki anlam-
sız uzantı olarak dizlerimin üzerinde, gözüme kaba iki çıkıntı olarak çok za-
valli görünüyor.*

Simge'den bana medet gelirmiş gibi yalvaran gözlerle baktım. Simge büyük memeleri ile çok güzel, dikkat çekici bir kadındı. Umut onunla yatmış mıdır diye geçti kafamdan. Ne Simge'ye ne Umut'a sorulabilecek bu soru, asla cevabı bilinemeyecek bu soru düşünmeme sözümü bozarak, hainane ilerliyordu beynimde.

Karşısında kendimi korumak için kan ter içindeki savaşımı görmüyor. Kalbi duracak olan benim ve bunu bile hızla yakıt gibi birkaç kilometre gitmesi için yakacak. Bu feragatime layık mı? Gıdası Umut olan bir marasmuslu çocuktan ne farkım var. Abandığında bana ölecek gibiyim, ondan mahrum kaldığımda gene öleceğim.

Gerçeklerin bize bu denli kapalı kalışına güceniyorum.

Terlemem arttı. Üzülmemi anladı mı Simge emin olamadım, ama dudak büktü sessizliğime. Paşa gönlün bilir, deyip sigarasını cafcacflı şekilde üfledi. Kalkıp gitti. İçinden de benim için "sünepe!" dediğine kalıbımı basarım. Bunu Umut'a anlatmak zorundaydım. Ancak içime düşen şüphe kurdundan ona bahsetmem yasaktı, ondan bu kadar detaylı ve dakikalarca süren bir şüphe içinde bulunmuş olmam köleliğimin sınırını zorluyordu. Ama arınma ayini dediği şeyi yapacaktım. Böylesi durumlarda önceden "Efendim, bir ricam var" diyerek Umut'tan bir randevu alıyordum. Beni cezalandırmasını rica ediyordum.

Arınma ayininde önce uzun uzun köpüklü sularla yıkanıyordum. Sonra Umut beni bütün bedensel sıvılarıyla beziyordu. Canı o anda ne isterse. Hiç canımı yakmazdı. Uzun uzun öperdi bazen. Bazen bütün karnım, göğsüm sıcak çişyle tümüyle ıslanırdı. Yüzüme kıymazdı. Yüzümün kutsal hakkı bambaşka bir şeydi. Gözümü kapatmamı isterdi ayin esnasında. Tam anlamıyla pasif ve bir ölü gibi uzanırdım. Hiçbir zevk veya itiraz sesi çıkaramazdım, yasaktı. Bana ayinde yepyeni kelimeler verirdi. Sadece ikimizin konuşacağı bir dilin ilk sözlerini ezberlerdim. Onun bir-iki sözcüğü aşmayan komutları zamanı acımasızca eş parçalara bölen bir yelkovan gibi etimi uyandırırđı. "Yavaşca ayağa kalk", "köpecik ol", "ürkek kaplumbağa ol", "bunu çok iste yalvar", "suçlu bir kedi ol", "diz çök"... Ayin boyunca gözlerim kapalı olurdu, siyah bantla, bazen hiç ses çıkarmadan beni seyrederdi, ya da ben seyrettiğini sanırdım. İçimden geçebilecek bir düşünce kırıntısını yakalayacağını sandığım için zihnimi tamamen boşaltırdım. Zihnim ne kadar boşalırsa aldığı zevk o kadar büyük olurdu. Harfiyen uymam gereken hareketlerde en küçük hatam affedilmezdi. İlk ayinler esnasında bakışı karşısındaki, elbisesizliğim, yalınlığımdan dolayı büyük utanç duymuştum. Utanmamın düşünmekten kaynaklandığını söyledi Umut. Bu küstahlıktı ona göre.

Asıl benliğimin ayyuka çıkmış davasından utanmalıydım ve hemen terk etmeliydim utancı. Cesedimden dolayı utanmam, cesedimi ezbere bilen bir ba-

kıştan kaçırmaya çalışmam kendini beğenmişliğimin bir devamıydı ve bunu bana derhal o an yasaklıyordu Umut.

Ayinden çıktığımda beyaz bir bornoza sarılıp uyumaya götürülürdüm.

Vadi manzaralı ve ahşap parkeli feng shui tarzıyla döşenmiş kendi ban-yomda yalnız aldığım duşlar gelirdi aklıma. Bir asır geçmiş gibiydi. Tüm zenginliğin ve sağlık merakının eşyalarda yansıtıldığı sabun kokulu o ferahlıkta kırk dalavereyi aynı anda düşünmekten düğüm düğüm olmuş bedenim sıcak suyla bile açılmazdı. Ramço'nun kapı önünde sarhoş olup kendini yırttığı gecelerde kalbimde en ufak bir yumuşama hissetmeksizin uykusuzluktan iflas edercesine gelip yatağa yıkılırdım. Bir gün meşhur bir şair beyefendi bana Melamilerden bahsetmişti. Bir melaminin kendisinden toplumsal anlamda düşük addedilen birine bağlılığında müthiş bir giz saklıydı. Ben o gün henüz bulmuş değildim Umut'u. Umut benden düşük de değildi. Sadece görünen ve öyle olmasından hoşlandığı yaşamı bir hırpaninin yaşamından farksızdı. Melamiler bağlanacakları kişinin bir kerameti veya doğaüstü gücü olmasını beklemezlerdi. Toplum içinde kendilerini açığa vurmazlardı. Bunları neden şimdi düşünüyordum ki, Umut'la yaşadığımız müthiş kadın-erkek deneyiminde melamice bir boyut vardı galiba. Evet, kuşkusuz bundandı geçmişin pat diye aklıma gelmesi. Şair beyefendiyle tam doğum günümde karşılaşmam, tanışmam ve Melamiliği keşfetmem de bana bir armağan olmalıydı. Her şey beni Umut'a hazırlamış olmalıydı. Umut, benden hiçbir ücret hiçbir bedel istemiyordu. Ona uymam kendi doğamın derinliklerine inmem için gerekliydi. Kendi başıma yolumu bulacak olsam bunca senedir bulurdum.

Umut bendeki mağaranın yeryüzüne çıkan iki ucunu da tutmuştu. Bazen onun olmadığı dakikalarda nefes almayı unutacağımı sanıyordum. Umut Apnesi tak-tım bunun adını. Bir hastalık gibi anılmaktan hoşlanmasa bile erkeklik gururu okşanmıştı Umut'un. Ben matah bir iş yaptığımı düşünürken darbenin gelmesi gecikmedi. Düşündükçe bunu uygunsuz bulmuştu. Hemen o akşam zamansız bir ayinle cezalandırıldım. Bu kelimeler fazla ironikti, bilgelik içeriyordu, sözcüklerle dolu yaşamımdan kopup gelerek bizi zehirleyeceklerdi. Gözümün önünde Mısırî Divanı'nı bile yaktı, gözünden sicim gibi yaş geliyordu. Yalvardım beni bağışlaması için, ağlamasına karşı hiçbir önlemim yoktu. Yalvardığımda birden erkek oluyor, bu defa komutlar peşpeşe tepeme inmeye başlıyordu. Köpeksi sadakatimde doğaya aykırı bir taraf bulunmaması için beni yumuşak bir metali bükerek gibi sabırla eğitiyordu. Umut'un acı kuvvetinden payımı en güzel şekilde alıyordum ya bu kuvvet karşısında boyun eğmek büyük zevkimdi.

Ona ihtiyacım olabileceğini düşünerek cep telefonumu evde bulundurma izin vermişti. Rehberin tamamını silmişti elbette. Ancak yanında konuşmam koşuluyla telefon etmeme izin verdiği hayattaki tek yakın akrabam an-

nemdi, kendisini "nişanlanacağım adam" takdimiyle ziyaretimizden sonra annem uzak bir şehirde iş dolayısıyla bulunuşumdan yakınmıyordu.

Umut, annem dışında bir arkadaşım ile konuşmama tanık olduğunda ufak çapta bir felaket yaşadık. Umut delirdi. Ödümün hiç bu kadar koptuğunu hatırlamıyorum. Yardım isteyeceğim hiç kimse yoktu. Umut oturuyor sonra ayağa kalkıyor "hey Allahım hey Allahım" diyerek üç volta atıyor, gene oturuyor, içkiyi yeniden kafasına dikiyor, sonra yüzüme bakıyor, ardından kafasını yumrukluyordu. Bir ara onun telefonunu alıp Erol Beyi aramayı aklımdan geçirdim, sezdi niyetimi, ecinni görmüş gibi belerdi gözleri. Telefonu elimden sertçe çekip aldı. Sakinleşemedi Umut. Bira ve viski şişeleri duvarlarda patlıyordu. Her yer cam kırığı içinde kalmıştı. Elleri kan içindeydi. Kırılmadık eşya bırakmadı o gece. Beni darp edeceğini zannetmedim fakat her şey büyük şiddet içeriyordu. Olanların sebebi olan olayla olanlar arasındaki orantısızlık aklıma almıştı. Kendine vereceğine bana zarar vermesini tercih ettiğimi fark ediyordum o karmaşada. Bir taraftan da itaatsizliğimin cezasını bu şiddete bakarak kestirmeye çalıştığımda sonumun geldiğini düşünüyordum, ayaklarım buz kesmişti. Kafamın içi bomboştu. Bekleneceği gibi dilim tutuldu ve üç gün hiç açılmadı. Sızdığı yerden kalkıp sabaha doğru evden çıktı. Hiç uyumadım ben, başında bekledim. Yorulmuş, kendini tahrip etmiş bu bedeni okşadım, iyileştirdim, ellerini sardım. Sabah kapıdan çıkacağı anda felaketi hissedip önüne geçip durdum, gözünün içine baktım. Yalvarır ifadem karşısında yumuşayacağını umdum. İki sözcük. Sadece. "Sözünü çiğnedin" dedi. Bunu söylerkenki ifadesi cinayet işlemişim gibiydi. Bir hainmişim gibi bakışı karşısında kalbim pompalı tüfikle infilak ettiriliyor gibi parça pinçik oluyordu. Umut beni bırakıyor olamazdı. Telefonu kırıp atmıştı o hengâmede. Kimliğimi yanında götürmüştü. Üç gün boyunca eve gelmedi. Hiç aramadı. Korku, endişe, telaş, yalnızlıktan çıldırmanın eşiğine gelip gidiyordum. Dönecekti ve hükmümü okuyacaktı. Beni gönderme ihtimali benliğimi yokladıkça evin içinde adımlarımı bile şaşıırıyordum.

Güvenli bir yavaşlama için neye ihtiyacım var? Kendim olarak sunmama-ya. Kendimden vazgeçebilirim. Kendimden vazgeçerek depoladığım tüm kinetik enerjiyi kardeşçe bir ısıya dönüştürebilirim. Bu güç bende var. Buna mukavemet edecektir. Her çarpışmamızdan sonra vücudum hematomlarla dolu. Ağzımdan döşemeleri cömertçe boyayan koyu kan boşalıyor. Korkuyorum, ya gelmezse?

Umut eve döndüğünde saçlarının tümünü kazıtmıştı. Ensesinden kürek kemikleri arasına doğru uzanan tribal bir yılan figürü dövmesi yaptırmış olduğunu acıyla fark ettim. Kalbim o kadar kırıldı ki, bu yılandan ötürü bir kat daha kırılması nerdeyse imkânsızdı.

Buna rağmen her şeyden herkesten çok ona dürüstlük borçlu olduğumu görüyorum. Ona dürüstlük borçlanmam her geçen saat artıyor. Olmak iste-

diğim kadar açık olmak ne kadar zor. Çünkü ne zaman kendime dair bir aydınlık alan sunsam, o kadar uzaklaşacak benden. Ve ne zaman kendimi açsam karşısında bağımlılık düzeyim artıyor. ibreler hızla fırlıyor. Telaşla asıldığım frenler ateş topu olup patlıyor. Rampa aşağı giderken hızlanıyorum, momentum kara enerjiye dönüşüp durdurulamaz bir tehdit oluyor.

Beni kolumdan tutup tek sözcük etmeksizin ayine sürüklediğinde, içimde hiçbir itiraz cümlesi yükselmese de, yanında getirdiği kutudaki şeyi gördüğümde çığılı bastım. Gözlerim yerinden uğramış olmalı. Tek sözcük etmiyordum ama çırpınıyordum; Umut beni öperek sakinleştirmeye çalıştı önce. Sonra fazlasıyla yükselmiş tansiyonumu dengelemek amacıyla küçük tokatlar attı ve kol tuğa oturttu. Tane tane bir çocukla konuşuyormuş gibi kelimeleri binlercesi arasından seçermiş gibi, ama en sade olanlarını kullanarak anlamamı sağlamaya çalıştı: "Seni seviyorum, bana bak, anlıyor musun, seni seviyorum" Bense kutudaki cezanın vereceği azabı ve korkuyu düşünüyor, sevgi sözlerinin bu durumda ki yersizliğini anlayamıyordum. Umut içimden geçeni anlayarak yeniden hamle yaptı: "Seni cezalandırmayacağım, sen benim aşkımsın" Dilimin açılıp açılmadığını kontrol etmek istedi, "hadi güzelim, hadi bebeğim bana 'iyiyim' de." Başımı salladım. "Şimdi" dedi sakince yine, bu sakinlikten dolayı daha da korkuyordum "seni seviyorum, ancak beraberliğimizi sürdürmemiz için kusursuz itaati öğrenmen gerekiyor, anlıyor musun". Evet anlıyordum fakat kutu? "Bunun için bazı bedeller ödememiz gerekiyor, benim için yapamayacağın bazı şeyler varsa onları yok etmek işimiz. Değil mi?" Tasdik ediyordum ama acaba neyi kastediyordu? Canımı yakmayacağını kestirebiliyorum ama zaten mesele canımın yanması mı? Kutudaki yaratığın evimizde işi ne? "Bu" diyor yine sükunetle, ama bu kez inançla, işaret parmağıyla kutuyu göstererek "sana itaati öğretecek, korkma istemediğin sürece dokunmayacak sana, ama senin de çabalaman gerek bunun için." Banyomuz bunun için fazla küçük. Bu ürkütücü desenli yılan temas etmeksizin ayini tamamlamamız imkânsız. Fantezi aracı olarak? Hayalgücümü çalıştırmayı deniyorum, ne yapılabilir bununla. "Bu senin cezan değil sevgilim yanlış anlama sakın, ama her milimetrik hatanda hafifçe değebilir sana, sen de böylece bu ihtimali ortadan kaldırmak için kusursuz hareket etmeyi öğreneceksin. Emirlerimi kusursuzca uyguladığında ne kadar mutlu olduğun biliyoruz, değil mi, seni üzmeyi isteyeceğimi düşünmüyorsun değil mi, hadi ama elbette düşünüyor olamazsın" o kadar tatlı söylüyor ki bunu, bir film se-tindeymişim gibi kandırılmaya hazır ve güvenle kafa sallıyorum, kat kat fazlasını zaten hak etmiş olduğuma hemen oracıkta inanıyorum, "onun bir adı var Julius Sezar, hadi ona 'hoş geldin' de. Eğitilmiş ve oldukça cins bir hayvan." Hipnotize olmuş gibi dinliyorum, Umut'a "hayır" demek aklıma gelmez, Sezar'ın varlığına alışmak zorundayım. Umut'u umutsuzca seviyorum.

Sezar ölsün istiyorum.&

HASİBE ÇERKO

GÜLPERİ'NİN DÖNÜŞÜ

Bu öykünün anlatıcısı, bir mahalle kabadayısı değildir; daha çocukken erkeklığe özendiği için kıyafetlerinden tavırlarına varıncaya kadar eril bir kadın. Onunla konuşmam, Niğde'nin kırlık bir beldesinde eski ahırın yerindeki küçük at çiftliğinde, dalgın dalgın atlara bakarken bulmamdan daha kolay olmadı. Damağı yarılmış bir hayvanın, sonra durup dururken ona çifte savunmuş başka bir atın bakımıyla uğraşması gerektiğinden uzun süre beklemek zorunda kaldım. Kâhya ile iki çift laf etme fırsatı doğdu da boşuna sıkıntı çekmediğimin, beklediğime geçecek bir günde olduğumun işaretlerini alıp rahatladım çok şükür.

Avludaki hasır iskemlelerde kahvelerimizi içerken, kızıoğlan kızlığının üstüne basa basa, uzun boşluklar bırakarak, bazen üst üste sigara tütürerek şu öyküyü anlattı:

Ebeyi tanırdım. Buralarda namı kızıl saçları üzerinden, Gülperi olarak yürümüştü. Anne ve babamı kundaktayken kaybetmem ve Bulut Ağabey'iminde bütün gün çalışmaktan ne yapıp ne ettiğimle ilgilenememesi, işi avareliğe vurmama, o ev senin, bu sokak benim akranlarımı oyuna çağırarak annelerini bezdirmeme sebep olurdu. Kimi zaman evlerine zoraki alırlardı beni. Düz kızıl saçları ve boynundaki zümrüt taşı kolyeyle alevli gözleri işte bu evlerden birinde gördüm. Sonra peşini bırakmadım ebenin. Pınardan suyunu, baharatçılardan otlarını taşıyordum. Bir defasında mühim bir vaziyet üzere beç hokkası bulabilmek için bir günlük yolu yürümek zorunda kaldım. Ben, adını bile unuttuğum kocakarı ilaçlarını ayağına getirirken o da Zümrüt taşının gücünü hünerleriyle birleştirerek perilik şanına şan katıyordu. Yalnız güzellikte değil; basit maceraları masalmış gibi sunmada, tatsızlıkları şerbetlendirerek filme çalan bir havaya sokmada kimse eline su dökemezdi. Hakikat nerede, hayal hangisi ayırt edemezdin sözlerinden.

Bir kötü huyu varsa, çocuklara kanı kaydığında hafiften enselerini şaplaklamasıydı. Aslında şakacıktan yaptığını bilmesek yemin ederim ağlardık. Eli ağırdı. Kundaktaki veledlerin ensesinden tuttuğu gibi kedi eniğine yaraşır şekilde sallandırdıktan sonra okuyup üfleyerek anasının memesini tutturur, keten şeritlere yazdığı muskayı omzuna takar, emme tembelliğini halledene kadar yeni doğanın başından ayrılmazmış. İnatçı bebeleri ne yapar eder; burnlarını sıkıp yanaklarını çimdikleyerek ağlatır, hırslandırırmış. Ekseri ba-

balardan dinlerdik bunları. Yine de yüreğinin yufkalığı dillerden düşmezdi rahmetlinin.

Ben daha yeniyetmeyken murassa hançerler ve kamalarla, gümüş işlemleri binici elbiseleri ve yağız atlarla masal âleminde gerçekliğe afili bir dalış yapmışım. İlk iş, adımları değiştirdim. Avare Filiz değildim artık, ebeden periyi almış ve Nurperi olmuşum. Ellerim şimdiki gibi küçücük, buruş buruş; kamburumsa belli değildi. Nice karanlıkları atlarla beklediğim, güneşin doğuşunu ahırın önünde izlediğim oldu.

Ebe buralı değildi. Kasabalılarca meşum bir yabancı olarak ölüp gitti hatun. Buralara sonradan geldiği doğrudur, yabancı olduğu değil. Güldüğünde yanağında açılan goncaya köpeklerin bile kanı kıpırdardı. Adamın ciğerine bal gibi akan bir sesi vardı. Vukuat işlediysek -bebelerin ağzına fıstık, badem, ceviz kabuğu sokmaya yeltenmek gibi- yüzümüze şaplağı indirdikten sonra kıyak bir hava tuttururdu. Ses tonunda ve bakışlarında erkeksi bir şeyler hissedirdim bazen. Böyle zamanlarda çehresindeki ifade değişir, alnındaki çizgiler kalınlaşır, boyun damarları morarırdı. Nasıl desem? Biraz değişti.

Birkaç tatsız vakanın sonunda adı muskacıya çıktı. Boğazın bu yakasından, şu gördüğün çayıra uzanan arazide kerpiçten bir baraka yaptırdı, evini oraya taşıdık. Yeni mekânı, benim ağıla yakın düştüğünden çocuk gibi seviyordum.

Yaşlanmıştı. Bu arada biz de durduğumuz gibi durmadık. Yıllar birbirini kovalarken, işin sonunun öyle olacağı aklımın ucundan geçmezdi doğrusu. Atımın, nalları dikmeden evvel huysuz, topal bir tay doğurduğu; karakışın, üç delikanlının suretinde görüldüğü akşamı. Olayın geçtiği zamanla alakalı olarak mart dokuzu diyen birisi çıkmadı ama dokuzun dokuzuydu diyenler beş kişi kadar vardı. Ben, abdulun beşiydi diye hatırlıyorum. Orada bulunan herkes kocakarı kışı ebeyi alıp uzaklara götürdü diyecekti ertesi sene. Mille-tin hemfikir olduğu mutlak hakikat, o sene kışın kışlığını yaptığı, ebenin meydana kana buladıktan sonra aniden kaybolduğuydu.

Ne olduysa oldu, kimi hinliklerini görmezden gelen mahallenin nefretini, bilerek veya bilmeden kehribarın samanı çekmesi gibi üzerine çekti. Loğusa kadın ve bebek ölümlerini onun iblisliğine yoranlar çoğalınca bu andan itibaren Gülperi; topal şeytan, falcı, kelleci namıyla anılmaya başlandı. Hafif topalladığını o zaman fark ettim. Kimi şafak sökümleri gizemli bir atının tepesi aşıp gittiğini görenler çıktıysa da yaşadığına olay gününe dek inanmadım. Ebelikten men edileli beri loğusa hummasından, al basmasından ölenler çoğalınca kapısına dayanan dayanana ama o artık yalnız gebe atlara bakıyordu.

Olay günü, atımın sancılanacağı tutmasın mı! Yarı uykulu, geceden beridir çilesini çekiyordu zavallı. Koşarak atların ve koyunların doğumunda yardım-

cı olan doksanlık bir kadını çağırdım. Meğer hayvanı ölüm uykusu yokluyormuş. Buruş buruş dudaklarının arasından, "Yazgı bu. Değiştiremem" dedikten sonra çekip gitti. Bizim gececi milleti, ahırdaki ışığı görür de durur mu! Eksik olmasın damladılar. Kömür İlyas, tayfası ve tekmiil uykudan arınmışlar. Kahve muhabbeti, dumanı ve kokusuyla benim ahırda. Sıkıntıdan ölüyorum.

Tan doğuyordu. Sütbeyazı bir duman kaplamıştı ortalığı. Yarım dakika geçmemişti ki o durgun beyazlıktan akıllara ziyan bir tipi zuhur etti. İşte dört köpeğin uçurduğu kızak, üstündeki masalsı üç delikanlıyla bu kıyamette peyda oldu. Ben, kapının önündeki bağırış çığırışlardan şüphelenip dışarı fırlamadan evvel hayvanın başucundan ayrılmayan ağabeyim Bulut, "Doğumu yakındır, hadi gözün aydın" dedi. At, başını kaldırıp delice kişnedi, sonra yere koydu başını. Gergin, çatlayacakmış gibi bacaklarını açtı hayvan.

Dışarıda kar fırtınası. Göz gözü görmez oldu az kalsın.

Allı, karalı, grili urbalar sütbeyazı dumanın içinden döküldü.

At yalvarırcasına inledi.

Kızıktakiler ihtişamla doğrulup yere indi.

Bakışlarıyla, kim lan bu âdemoğulları, nerden çıktılar diyen diyene.

Can çekişen hayvanımla düzlükteki kıyamet arasında delirmiş gibi gidip geliyordum.

Cascavlak tepedeki üç delikanlıyı görmeyen var mıdır? Gürültüye pabuç bırakmayan ağabeyimin sonraları, "Onları topu topu bir kez gördüm ama santurun, bir ırmağın akışı kadar şırıltılı, gök gürlemesi kadar keskin nağme-sini ise aralıksız duydum" dediğini hatırlıyorum.

Bir zaman, düzensiz seslere kulak kesildik. Arada kırbaç şaklatarak birbirlerine naralar atıyorlardı. Vaziyet, maraza çıkarmak istediklerinden değildi bu birbirlerine aslan kesilmeler. Hatta buralı olsalar tavırlarındaki letafetten kınanırlardı. Gelgelelim, bu gösterinin muhatabı olduğumuzu sanmak kerizliğin daniskası olurdu. Bizden yana yüz çevirip kim oluyorsunuz ki diyen bir bakışa bile tenezzül etmediler. Ebenin barakasını tüylerimizi diken diken eden huşuyla tavafettiler. Sonra birden kızıştı ortalık. Kırmızı urbalı delikanlı upuzun elbisesinin savrulduğu ve ayaklarının sanki yere değmiyormuş gibi zarif figürlerle hareket ettiği dakika kırbacını şaklattı. Gümüş rengi pelerinli olanı onun öfkesine mukabil, daha büyük bir saldırıyla karşılık verdi; canlı, yamyassı bir yılanı andıran kırbaçıyla kırmızılıının rüzgârını geri püskürtüyordu. Dedim ya, savaşları bile törensel. Üçüncüsü baştan topuğuna dek siyah giyimliydi. Uzun boynu, yuvarlak omuzlarıyla bir kuğuyu andırıyordu. Onu, gümüş pelerinli olandan daha sakın ve uysal görüyordum. Belki de öyle görünmek istiyordu. Ucu kar bulutlarının içindeki kırbacını şaklattığında bir kez daha anladık ki gelişmeler, siyahlığın hâkimiyetinde. O, hepsinden daha kadınsı figürlere sahip dansını ederken kar fırtınası, uğultular bırakarak

dönüyordu etrafında. Önce dizlerini hafif bükerek geri çekiliyor sonra öne atılıyor, sonra tekrar geri duruyordu her biri. İlk kan dökenin kendisi olması—nı istemiyormuş gibi bir hâlleri vardı ama oyun başlamıştı bir kez. Anlayacağın bir kerr-u fer harbidir süpürmüştü meydanı.

Akma hançerler, delikanlıların kemerlerinde bir göreve gecikmiş gibi titredi. Soğuk, kesiyordu. Aşağı vuran kardan bizim mekân da nasibini almış, kırağıdan kırca çalan yoğunlaşma sayesinde tir tir titremeye başlamıştık. Çoğu tüymüş, kalan meraklı takımı da benim ahıra dolmuştu. Ahır dediysem, atın sancısı tuttuğu saat yalaklar dâhil silip süpürmeye, kumdu talaştı ne varsa yerleri döşemeye başlamıştım. Hayvanın yatacağı yere saman haralından ince bir yükselti yapmıştım. Ne yalan söyleyeyim, yaşlı hayvanımdan çok avucuma doğacak tayı düşünüyordum. Döşümdeki sıkıntının seri sebebi belki de buydu: Kalabalığı çeken, doğumun ter kokusu muydu; yoksa rüzgâr, milletin kulağına kanlı haberler mi fısıldamıştı bilmem. Kesin bir şey vardı ki işin sarpa saracağı, başta gececi âleminin; cümle huzursuzlar takımının soluğu burada alacağı içime doğmuştu. Atın kasığını yoklayan sancıların kuvvetlenmesini, gırtlığıma oturan bir sıkıntıyla bekledim.

Göğüs göğse vuruşmaya and içmiş bu kar yüklü mahlûkattan için üç melek mi demeli üç delikanlı mı karar verememekle beraber olup bitenin, muskacının dümeni olduğuna, büyüye iman etmeyen bir avuç serseri takımı dâhil ahırdaki millet hemfikirdik.

Hayvanın gözleri tavana çakılınca sinirler gerildi, ebenin ne kahpeliği kaldı ne kerhaneciliği. Ağızdan ağza dolaşanlar Gülperi'nin kasabalının başına büyük bir felaket getireceğini haber veriyordu. Âlemin gebeleri onun elinden geçmiş, veledleri sünnet acılarını onun merhemleriyle dindirmişti hâlbuki. Kocalarının kısır olduğundan şüphe eden kadınlar onun havanında dövülmüş macun ve tiryakları az mı yedirmişti öteki kadınlardan gizlice. Bütün milletin olmasa bile akıllı kıtların, kerhaneye, meyhaneye, kumarhaneye dadananların ve bir zalime tutulan ayyaşların yolu illa ki Gülperi'nin barakasından geçer, her dertli payına düşen tiryakı son damlasına kadar yutar, dudaklarını yalaya yalaya, sicim gibi gözyaşlarını akıta akıta, kimi geldiğinden daha beter olup bir güzel kafayı tutsüledikten sonra yeni yaşamına atlardı Gülperi'nin eşliğinden. Nabzını dinletmeyen bir Allah'ın kulu kalmış mıdır bilinmez. Karasevda Kum Mahallesinin namılı kabadayısı Kömür İlyas'ın bağrını közleyince yataktan fırladığı gibi soluğu bu barakada almış bir akşam. Bu mecnundan için Gülperi'nin kapısında don gömlek elindeki tütün çubuğunu tütürürken gördüm diyen birisi çıktı.

Şimdi ihtiyar ebe bambaşka bir kılıkla herkesi şaşkına çeviriyordu. Yalaklara dizilmiş seyirciler ilkin ırmağa kulak kabarttı; şarıl şarıl yuvarlanan ses kırmızılıındı. Sonra gök gürlledi; grili, buz gibi bir şarkı söylüyordu. Asıl çingâr, santurun nağmelerinin tellerden boşanması sonucu koptu. Kuğuların

yüzdürdüğü bir gemiyi andıran bu ceviz sandıkla karların ardından, bilmediğim bir hava çalan delikanlı, tellere her dokunuşunda fırtınalar kopardı. Ahşap tokmaklar ceviz gövdeyi dövdükçe hızını artıran kar, telleri zapt etmeye başladı. Bu yabancıların etrafında helezonlar çizerek korkunç bir uğultuyla döndü. Müzik sustuğunda kırmızı elbiseli olanı hançerini su gibi kınından çekti. Havada bir kez dönen çelik, tam diğerinin göğsüne girecekken geri çekildi. Hançer, grilinin kalbini üçüncü hamlede buldu. O sırada itiş kakış dışarı fırlayan millet, her günkü kaba, ruha ferahlık vermeyen boz tepenin o halini görünce Allah bilir, samanların üstündeki hayvanı unutmuştur.

Bu defa havada dönen, siyah urbalının hançeriydi. Törensel bir hareketle silahını kınından çekip kırmızısının sırtına sapladı. Grilinin kalbindeki el ipek pelerini hışırdatarak düştü, Bir anda hava kızıla kesti.

"Kar fırtınası onu yuttu" dediler. Gülperi'nin şerrinden Yaradan'a sığınanın haddi hesabı yok. Santur, bu ölüm dansının ardından susmuştu. Ebeye gelince, nalbantlıktan kumarhaneciliğe terfi eden kolsuz Hamdi, "Olaydan kısa bir zaman sonra tüttürdüğü üzerlik otunun dumanını içine çekerken kapıda gördüm. Bence santurun başında hep o vardı" dedi. "Eski çayıra inen yola vurdu" diyen birisi, "Un ufak olup karda eridi" diyen bir başkasıyla tartıştı. Ebenin akıbetini konuşmak bile uğursuzluktan sayıldı, olayın üzerinden tek kelime etmedi kimse.

Fırtına, geldiği gibi toz olup gitti. Meydanda siyah giyimli yabancıların cese di duruyordu. Kimse yanaşmadı gidip bakmaya. "Namıma leke sürdürmem!" diyerek haykırdı Kömür İlyas; keza olan biteni anlamaktan uzak, basit merak bilinciyle şaşkınlaşan diğerlerinin de alarga durmasına yetecekti haykırışı.

Doğum sırasında atımın çok kez dünya değiştirdiğini sandık. Terden yapış yapış, soluğu kesik kesikti. Şamata ahırın dışına taşarken elime nasıl, nereden geçtiğini, yani kimin verdiğini hatırlamıyorum, tüfeği içim cız ederken hayvana doğrulttum. Kulağımın kökünde, "Bari bitir hayvancağızın işini" gibisinden laflar döndü.

Sonuncu delikanlının düşmesine saniyeler vardı. Bir kar bulutunun içinde siyahlının silueti atın kalbini aradı, sonra çekildi. Göğüs kafesine yakın iki kaburga kemiği arasından kan fışkırıyordu. Yere dizüstü kapanıp şuursuzca yarada oluklu hançerin izini aradım. Can havliyle at gerildi, gözleri irileşti ve derin bir nefes aldı. Başı yere düştüğünde ferahfeza bir santur tıngırtısı zuhur etmiş, hayvancağız ölürken siyah, kızıl yeleli topal bir tay doğurmuştu.

Yalnız yürüdüm. Pişmanlıkla, ayaklarımı sürüye sürüye. Onunla birlikte çok şeyi kaybettiğimi biliyordum. Kızıla bulanmış hançer, sol göğüs hizasından kalbe girmişti. Ay kadar parlak, genç yüzünü kızıl saçları hafifçe örtmüştü. Yerde yalnızca onun, oluk oluk akan kanı vardı. Sıkıca yumduğu avucunda yeşil taş canlı, buz gibi kımıldıyordu.^

GÜZİDE ERTÜRK

BAK POSTACI GİDİYOR

"Uçak Yolu İle"

Koşarken hiç mektup yazdınız mı? Ben şu an yazıyorum. Hava biraz sıcak. Güneş yüzüme vuruyor. Gözlerime iğneler batıyor. Açmakta zorlanıyorum. Yine de koşuyorum. Burnumdaki ter damlacıklarını hissedebiliyorum. Sırtımdan, bacaklarımdan sular akmaya başladı bile. Buharlı bir tren gibiyim. Hızlı hızlı nefes alıp veriyorum. "Puf puf puf!" Kırmızı ışığa rastlayabilsem rahatlayacağım. O zaman posta arabasına yetişip mektubumu yeşil ışık yandıktan postacıya uzatabilirim. Belki gülümserim. Mektubu uzatırken, alnımdaki ter damlacıklarını elimle silip, "Of çok yoruldum," derim. Ama görünürde hiç trafik ışığı yok. Bir taksi çevirip "Şu arabayı takip et!" mi desem? Şoförler kaçın kurasıdır, "Müşteri bekliyor," diyerek uzaklaşır. Bilmez miyim? Taksiyi durdurmaya çalışırken posta arabasını da kaybederim. Yol kenarında rüzgârlı ağaçlar bana alkış tutuyor. Bazı fidanlar laf bile atıyor: "Haydi koş, koş, koş! Haydi koş!" Daha yaşlılarıysa kaşlarını çatmış. Bu deli ne yapıyor acaba diye sorguluyorlar.

Posta arabasına yetişmek için koşuyorum. Gittikçe uzaklaşıyor. Pes etmeyeceğim. Görürsünüz yakalayacağım onu. Mavi bir zarfa özenle yerleştirilmiş bir mektup tutuyorum. Zarfın yurtdışı için özel tasarlanmış pullarını yapıştırdım bile. Bir manzara resmi seçtim bu sefer. Siyah bir at arabası, ağaçlık, toprak bir yolda tıngır mıngır gidiyor. Üzerinde "Bir lira, beş kuruş" yazıyor. Bir de küçük bir uçak simgesi ilıştirmişler. Mektubun yurtdışına gideceğini gösteriyor. At arabasına mı, tayyareye mi inanayım? Maksat "estetik" değil haliyle. Maksat para peşin, kırmızı meşin. Eskiden pulların zarafet, güzellik ve aşk taşıdığına inanırdım. Meğer para taşıyormuş. Önceden pulları yapıştırıyorsun ki parayı ödemiş oluyorsun. Bu sebeple memleket içi, memleket dışı pulları ayrı tasarlanıyor. Eğer mektubunuz ağır bir yük taşıyorsa fazladan pul yapıştırmanız icap eder. Fazla haber, fazla para demek.

Mektubun kime gideceğini de, kendi adresimi de yazdım. "Uçak Yolu İle" diye not düşmeyi de unutmadım. Bilmeniz kaç mektup, bu notu unuttuğum için uçamadı. Okyanusları aşip sahibine varamadı. Acaba o mektuplar açılıp, kirli ellerle tutuldu mu? Vahşi kara gözler, bir dostuma yazdığım sırlarımı fahş etti mi? Sarı dişleriyle sırtıp hüznlerimle dalga geçti mi? Sonra elinde-

ki kiri, beyaz kâğıtlara bulaştırarak mektubumu buruşturup içinde farelerin cirit attığı bir çöp tenekesine fırlattı mı? Belki sırf pislik olsun diye titrek elimle yazdığım mektubuma tükürmüştür de. Fareler kâğıtları çoktan kemirmişti. Bir kedi gelip fareleri öldürmüş, afiyetle yemiştir.

"Uçak Yolu İle" diye not düşmeyi artık hiç unutmuyorum. Duygularımı farelere kemirtecek değilim. Onlar uçmalı, okyanuslar aşmalı. Dağlar tepeler geçmeli. Ferhat gibi dağları delecek, Şirin'i görececek güce sahip olmalı. Hep-sinden vazgeçtim, uzaktaki sevdiğimin yüzünü güldürmeli. Kahkahalar attır-malı. Belki de hüngür hüngür ağlatmalı. Bu yüzden koşuyorum ya. Bayatla-mış duyguları kim, ne yapsın? Fırından yeni çıkmış simit gibi sıcak olmalı-lar. Ben de bir simitçinin telaşını taşıyorum. Ağır bir yük gibi taşıyorum mek-tubu omzumda. Sayfalar her an yere dökülebilir. Harfler, susam taneleri gibi uçuşur havada. İçimden avaz avaz bağırarak geliyor. Simitlerimin lezzetini tüm dünyaya duyurmalıyım. Özellikle de postacıya.

Bir ışık görüyorum. Posta arabası o kadar yavaş gidiyor ki, galiba postacı da kırmızı ışıktaki durmak için can atıyor. Bir mektup taşıdığımı anlamış olmalı. İn-san sarrafıdır postacılar. Zarfın içindekileri gözünüzden okurlar. Fakat anlama-mazlıktan gelir, ağızlarının kenarındaki sigaradan bir nefes çekip, bıyık altından gülerek işlerinin başına geri dönerler. Işık, inatla yeşil yanıyor. Posta arabası ya-vaşlıyor, ben hızlanıyorum. Işık kırmızıya dönmüyor. Posta arabası yeşil ışıktaki geçiyor. Biraz daha hızlanıyor. Ben de tabanlara kuvvet koşuyorum. Bir kuş ko-nuyor ağacın dalına. Kahverengi gözlerini üzerime dikip boynunu eğiyor. Bana acıyor olmalı. Onun uçaklara da kâğıtlara da ihtiyacı yok. Kanatlarını açtı mı ha-vada, gagasını oynattı mı en güzel nameler dilinde. Yine de "Haydi koş!" deme-yi ihmal etmiyor. Teşekkürler minik kuş. Beni mesut ettin, sen de olasın.

Yeni posta arabalarını fark ettiniz mi? Beyaz karton kutuya, dört küçük te-kerlek yerleştirmiş, sağına ve soluna mavi renklerle "PTT" yazısını kondur-muşlar, olmuş size posta arabası. Caddelere pek çıkmıyorlar. Tenha sokaklar-da dolaşıyorlar. Hiç görmediniz değil mi? Nereden fark edeceksiniz ki? Sizin mektupla, postayla işiniz mi olur. Bu devirde kimse o zahmete katlanmaz. Herkesin resmini cilaladığı bir çağda kimse titrek ve çarpık el yazısını gös-termeye, satır aralarında korkularından ve zaaflarından bahsetmeye cesaret edemez. Nerede o babayığitler? Kâğıda gözyaşı düşürmek klişe değil, bir devrimdir. Ben de biliyorum; o özendiğim kuşun kanatlarına da gagasına da sahip olduğumu. İstedğim zaman "twit" atıp şakıyabilir, kanatlarımı açıp uzak diyarlara gidebilirim. Üstelik bunu herkes beğenir. Kirli, beyaz, esmer eller sözcüklerimi sadece farelerle değil insanlarla da paylaşabilir. Ademoğ-lunun da kemirgen bir yanı vardır elbet. Sözcüklerimi kemirip el âleme mas-kara yapabilirler. Bazıları farelerden bile sinsidir.

Posta arabasına yetişebilecek miyim? Mektubu bugün mutlaka ulaştırma-
lıyım. Kime gönderdiğimi, neler yazdığımı söylemeyeceğim. Yine de dün
gece hiç uyumadığımı, kalemi elime alıp durmadan yazdığımı söyleyebil-
rim. Arada bir esniyor, çayımдан küçük yudumlar alıyor, hatıralar aklıma
geldikçe gülümsüyordum. Kendi kendine konuşan bir zır deliden, hayaller
gören bir şizofrenden farkım neydi? Soluklansam, her gün biraz daha düşü-
nüp ne yazacağıma karar versem, fiyakalı kelimeler seçip sadece önemli an-
ları anlatsam daha iyi değil miydi? El yazımı güzelleştirir, düz kâğıda satır-
ları yamultmadan yazmayı öğrenebilirdim. Ne diye her şeyimi açık ettim?
Mektubun muhatabı da beni böyle bekletmemiş miydi? "Yazacağım," dediği
iki satırı aylar sonra göndermemiş miydi? Fakat bekletecek gücüm kalma-
mıştı. Bir mektubu beklemek kadar insanı delirten başka ne var, unuttum.
Uzun zamandır sabrediyordum. Dün sabah posta kutusunu açtığımda beyaz
bir elin bana doğru uzanıp yardım istediğini gördüm. Kimdi? Aceleyle çekip
çıkardım. Önce kolları, sonra başı göründü. Hemen tanıdım. Ayakları sıkıştı
kutuya. Bir türlü çıkmadı. Yüzü acıdan buruşmuştu, yardımımı bekliyordu.
Hiç orali olmadım. Mektubu elinden kaptığım gibi sıvıştım.

Ben de bir keresinde "Uçak Yolu İle" uçtum. O yüzden mektupların dilin-
den anlıyorum. Şu an koşarak yetiştirmeye çalıştığım mektup son kez bir şah-
sa yazılıyor. Bundan sonra araya başkalarını katmadan yazacağım. Sadece
mektuplar ve ben. Hiç cevap alamayacak mıyım? Olsun. Beklemekten yorul-
dum. Hayatım posta arabalarının geliş-gidiş saatlerine göre şekilleniyordu.
İlk siftah sabah saat 9:00 sularında. Yüzümü yıkamış, kahvaltımı yapmış, ga-
zetemi okumuşum. Bir tek mektubum eksik. Pijamalarımın üzerine gelişi gü-
zel bir sabahlık geçirmiş, elimde anahtarla aşağı iniyorum. Her sabah! Sonra
saat öğlen 12:00. Birkaç değersiz reklamı çöpe atıyorum. Öğleden sonra
16:00 oldu bile. Faturalardan, yanlış gönderilmiş postalarından başka ne var:
Çökük omuzlarım, asık suratım, ağlamaya hazır gözlerim ve hayal kırıklıkla-
rım. Televizyon, sinema, internet; hepsi elimin altında, neden bana yetmiyor?
Ben de herkes gibi elime patates kızartması alıp dizi seyredebilirim. Nerede!
Günde üç posta mektup taşıyorlar diye sevinmişim. Postacı, başında kasket,
kulağında kulaklık, ağzında sigara aheste aheste arabasını park eder. Mektup-
lar avaredir. Acele etmez. O gün değilse bugün, bugün değilse yarın.

Bu sabah posta arabasını kaçırdım. Aslında henüz kaçırmadım, hâlâ koş-
maktayım. Bir trafik ışığı olsun göremiyorum. Ağzım dilim kurudu. Güneş-
ten kararmış olmalıyım. Bu araba hiç durmayacak mı? Postacı, araçtan inip
selam vermeyecek mi? Durmak istiyorum. Yine bir ışık görünüyor. Bu sefer
kırmızı. Araba da yavaşladı. Ben hızlandım. Ah! Ayağım bir taş takıldı.
Mektubum havaya uçup çimlerin arasına yuvarlandı. Kaldırımında birkaç tak-

H E C E Ö Y K Ü

la attım. Dizlerimin derisi soyuldu. Hemen kalkıp mektubu kaptım. Kırmızı ışık yanmakta ısrarlı. Posta arabası olduğu yerde duruyor. Postacı dikiz aynasından bana bakıyor. Bir an kapıyı açıp yardım etmekte tereddüt ediyor.

Camı tıklatıp selam veriyorum. Yardıma muhtaç değilim. Postacı camı açıp gülümsüyor. Nefes nefeseyim. Elimle alnımı silerken başımı betona çarptığımı anlıyorum. Beynim sızlıyor. Elimde ter ve kan damlacıkları. Zarfa da kırmızı bir damla düşüyor. Siyah at arabasının üzerine. Toprak yoldan aşağı doğru, pulun dışına akıyor. Koşarken yazdığım mektubu bitirmeme az kaldı. Postacı kulaklığını kulağından çıkarıp, kolunu cama dayıyor. Arkadaki mektup yığınına görebiliyorum. Kâğıt parçacıkları canlarından bezmiş. Çoğu beyaz zarflar, şimdiden kirlenmiş. Postacı, yeni bir sigara yakıyor. "Acele etmeyeydin," diyor, "Bu mektup tee yarın sabah yola koyulur." Samırım bana gülüyor. Bir yandan da baştan ayağa süzüyor. Alnımda küçük bir şiş oluştu, gittikçe daha çok sızlıyor. "Olsun," diyorum. Omzumu da silkiyorum. Herkes bana bakıyor. Mektubum bitmiş olmalı. Yeniden selam verip gerisin geri koşmaya devam ediyorum.&

PAZARDI ÖĞLEDEN SONRAYDI

Kendince çok iyi bir planı vardı. Dış yüzeylerinde oluşan plakları, dışları-
nın dış etlerine bitiştiği yerde, alabildiğine dış taşları vardı. Konuşurken
insanın gözüne iyice batan dış aralıkları, dış aralıklarında biriktirdiği boş k-
kırdıları vardı. Mevsimlerden hangisiydi hatırlamıyorum ama hava, insanın ne
hissetmesi gerektiğini anlayamadığı, ne sıcak ne soğuk rahatsız edici bir ha-
vaydı. Beni bunaltan asıl yerin dünya olduğunu hesap etmeden, kendimi ev-
den dışarı atıp kahve mi, kafe mi her ne zıkkımsa o yere gelmiştim. Eski apart-
man binalarına ilk girildiğinde burna doluveren rutubet kokusunu ve buna se-
bebiyet veren küflenmiş su tesisatlarını hatırlatan o kişiyle beraber uzaktan bi-
le çekilmez bir muhabbetin ortasında oldukları belliydi. Başka masalara da
baktım, tek bir tanıdık bile yoktu. Kaderim beni alıp o masaya oturttu. Üniver-
siteyi yeni bitirdiğimi, vasıfsızlığımı daha da ziyadeleştiren bir hal üzere oldu-
ğumu iyi hatırlıyorum. Beni gördüğünde memnun olmuş gibi ettiği plastik te-
bessüm yerine, suratını asıp kallavi bir küfür etse daha iyiydi. İkisinin pence-
re kenarında oturması, masanın bir kenarının da pencereye dayalı olması, be-
nim de ardında duvar olan pencereye karşı oturmama ve işkencemin nev-i şah-
sına münhasır bir hale gelmesine sebep olmuştu. Söylediklerini dinlemeyip
gözlerimi venge desenli masanın çizgilerinde dolaştırmayı icbar etmiştim ken-
dime. Dışarıda gökyüzü açık mı, kapalı mı kestiremiyor, yavaş yavaş biraz da-
ha çileden çıkıyordum. Şeytan mı kim tam hatırlamıyorum, alıp getiriyordu
söylenenlerin bir kısmını. Biri diyordu öbürüne, şu şurada olmalı bu da bura-
da. Problem diyordu öbürü, şu tarihte başlamıştır diyordu kendinden emin. İd-
dialarının saçma olduğunun kanıtı, söylediklerinin muhteşimiyatı bir tarafa ses
tonlarındaki güvensizlikten ileri geliyordu. Hakikatten bahseden bir kimsenin
gözleri, az sonra ölecek birinin gözleri gibi duramaz diyordum. Işık olur, ay-
dınlık olur diyordum. Vücudunun tamamının rutubetle dolu olduğuna emin ol-
duğum şahıs yeni bir kıtanın keşfini haber veriyordu; diyordum keşif eski, kı-
ta daha eski... Enlem diyordu biri öbürü boylam; sonra aynı anda, bunlar bir
de çakiştı mı diyorlardı. Aslında dünya üzerinde bu çizgilerin bulunmadığın-
dan; öğleden sonra mıydı, ikindi miydi o vakit hala kahvaltı yapmadığımdan
bahsediyordum. Çay diyordum, bir bardak çay aç karna içilen sigaranın zeh-
rini nasıl da alır. Adamlar ne çay içiyordu, ne sigara; yalnızca evrensel diye

yaptıkları aktüel zırvalarını karşılıklı tasdik ve takdir ediyorlardı. Susun diydum tasdik edecek Allahtır, takdir edecek Allah. Susmuyor, aralıklı iki dışı durmadan konuşuyor, üstüne üstlük sigarayı bırakmam konusunda bana telkinde bulunuyorlardı. Kendi küçük işleri ile dünyanın büyük işlerini ilişkilendiriyorlardı. Dünyanın küçük işlerini fazla büyütüyorlardı. Yok diydum bu böyle değil; bu yol, yol değil. Bahsettiğin usûl değil, muhteva değil. Yüzüme bakıyor muydu, sesim çıkıyor muydu bilmiyorum. İkinci namazını kerahete mi bırakmıştım, kerahet vakti namaz kılacak bir yer mi arıyordum bilmiyorum. Sıkıcı olan bir şey nasıl bu kadar sıkıcı olabilirdi? Sıkıcı, sıkıntıdan da mı beter diydum. Sıkıcı olan, doğum yılının benim gibi bin dokuz yüz seksenli yıllardan birine tesadüf etmesiydi. Sıkıcı olan; bin dokuz yüz seksenden bin dokuz yüz seksen dokuz a kadar bütün yıllardı. Her ne pahasına olursa olsun, "bayağı" ile arama koymak istediğim uzun mesafe, o zaman ve zemin için sıfıra inmişti. İlkokul birden bu yana pazar öğleden sonraları, ilk başlarda yüzeysel ama daha sonraları çok derin hissettiğim buhranların finali miydi yaşadığım? Üniversiteyi bitirirken girdiğim son finalin buhranı mıydı? Venge desenli masanın çizgilerine bakarken içinde bulunduğum bu kötü ruh halinin, bir türlü tat alamadığım sigaranın masaya yayılan küllerinin, gelmesinden umudu kestiğim çayın; ta eskiden pazar günleri yapılan ütünün buharının genzime dolmasıyla, o gün yakılan banyo sobasıyla, yapılan banyoyla, yıkanan çamaşırların soba tellerinde kurutulmasıyla bir alakası var diydum. Güzelim pazar gününü bu hale getiren Hristiyanlar mı diydum yoksa suratları bir taraftan küflenmeye başlamış bu ikisi mi? Dağ diydum biri, en büyüğüdür yer de olanların; kendinden emin kabul ediyordu öbürü... Ufkun görülebildiği geniş bir düzlüğün, en büyük dağdan bile daha büyük olduğunu bağıırıyordum. Dağ dediğin, yer ile bir olabilir diydum. Diş etleri hastalıklı olanın diğerine, iyi bir okur olduğum konusunu açıp beni onore etmeye çalışması, yıllarca pazar akşamına ertelenen ödevlerin tüm yılgınlığından daha da öte bir şeydi benim için. Ne olduysa en başta oldu diydum. Evrenin yaratılışı hakkında konuşmaya salıdan, çarşambadan başlanmaz diydum. Nefret ettikleriniz, nefret edilesi değil diydum. Evvela verdiğimiz bir söz var diydum. Bir restleşme var, taraf olunacaksa oradan başlanmalı diydum. Bütün bunları diyor muydum, onu da bilmiyordum. Benim pişman olmak dışında kıymetli bir durumu olmadı, paçayı kurtarırsam ordan kurtarırm diydum. Özeleştirilerimi bir kenara at, benden geriye bir şey kalmaz diydum. Ağızlarındaki, çiğnemekten vazgeçemedikleri tadı ne artan ne azalan bir sakızdı, biliyordum. Oportünist kavramının karşılayamayacağı bu zatın kendince bir formülü vardı, hayatı dört işleme vurulunca çözülebilen bir problem zannediyordu. Allaha şükür öyle değil diydum. Beni var eden bir tek yaratıcının üstüne yemin ede-

H E C E Ö Y K Ü

rim ki öyle değil diyordum. İmanı, dünya üzerindeki insanlara bölüştürüldüğünde bile herkesi kurtaracak adamın hikâyesini anlatıyordum. Bu mütekâmil imanın bile küfür belası ile dip dibe gittiğinden bahsediyordum. Kafamı masaya vurduğumda onu ikiye bölebilecek kadar büyük bir nefret taşımamın sebebi, bu adamın ne yere ne göğe yüzünü çevirip bakmamasından ileri geliyordu. Dünyanın başına kral olsan diyordum, zindanda senden daha mutlu olurum diyordum. İstersen dünyanın en uzun kulesine çık; dünyanın en derin kuyusunda iken dönüp yüzüne bakmam diyordum. Milletin kaç yüz yıldır cebelleştiği sorunları şebek gibi sırtarak mı çözeceksin diyordum. Kaç yüz yıldır milletin başına gelen belaların yekûnu musun diyordum? Allah'ın salih kullarının kendilerine has duruşları olur diyordum. Böyle olmaz, mümkün değil diyordum. Allah biliyor ya, saltbayağı bir kopya ile sınıanıyordum. Sağımda solumda iki suret vardı, bu iki dişi günahlarımı yazıyordu sanki. Sağımı da solumu da birden kaplayan orta yaşlı bir kadındı dünya. Sağını da solunu da hastalık kaplamış bir kadın ağzını eğerek konuşuyordu hiç susmadan. Ne sigara ne de onun külü bitiyordu. Ne açlığım diniyor ne de kadının çenesi kapanıyordu. Terbiyesiz bir de ağzını eğip sigarayı bırakmam konusunda telkinde bulunuyordu. Bismillah diyip masadan kalkabilseydim. Masadan kalkma gibi bir ihtimali şeytan havsalamdan çekip almasaydı, havsalam alıp başını gitmiş olmasaydı, eğer o saçma sapan günün bitip sona ereceğine inanabilseydim... En sonunda susmak bilmeyen o kadının ağzına bir tane çaktım mı bilmiyorum; en sonunda bismillah deyip o masadan kalktım mı bilmiyorum...&

SELAHATTİN İPEK

İKİ KÜÇÜK ÇİVİ

Ben mi öyleyim yoksa herkes mi bilmiyorum; ben hep yere bakarak yürürüm. Bastığım yeri görmek, kendimi emniyette hissetmek için sanırım. Bu insanî bir ruh hali olmalı ki son zamanlarda reklamlar, kaldırımlara ayak veya el izi olarak indi: Dükkan vitrinlerinin de yere yakın inmelerinin sebebi bu olsa gerek, diye düşünüyorum. Benim durumum biraz daha farklı, yalnızca yere bakmakla kalmam, yerde gördüklerimi de inceler, onlar üzerine düşünür, kendime göre o nesneyle ilgili yorumlar yaparım. Mesela sokağa buruşturularak atılan pet su şişesinin hangi ruh haliyle bu hale getirildiğini, onu atan insanın neler yaşadığını anlamaya çalışırım. Bitmiş bir otobüs kartının, o insanı nerelere ve kimlere götürdüğünü düşünürüm. Kaldırım kenarlarına atılmış bir nesnenin, onu atan insana bağlı olarak bir macerası, bir kaderi vardır. Hiçbir nesne o kaderin dışında düşünülemez. Şehrin ana caddelerinde mesela yırtık bir çift ayakkabıyı, parçalanmış bir pantolonu, yarısı kopmuş bir bayan terliği vb. pek çok nesneyi görmeniz mümkündür.

Benim yaşadığım bunların dışında iki çivinin öyküsü. Kemoterapi ve radyoterapi aldığım günlerde, her gün aynı saatte aynı yoldan hastaneye gidiyor, yaklaşık bir saat hastanede kaldıktan sonra yine aynı yoldan, aynı saatte eve dönüyordum. Yürüdüğüm yer yaklaşık iki yüz metre kadardı. Âdetim olan yere bakarak yürüme geleneğimi burada da sürdürüyordum. Yolumun üzerinde, caddeye yakın bir otobüs durağı vardı. Etrafta daha çok sigara izmaritleri, buruşturulmuş sigara paketleri ve bitmiş otobüs kartları yoğunlukta idi. Caddeyle binalar arasında -bu binalar otuz katlı- bir yol vardı, bu yolun sol tarafına da minibüsler park etmişti. Bu yoldan geçerken, her gün değişen minibüslerin semt tabelalarını ve minibüs markalarını okur, farklı görünüşlerini, güzelliklerini değerlendirirdim. Bazen bir minibüs iki gün aynı yerde durur, ben de ona daha dikkatle bakardım, tanıdık biri gibi gelirdi. Bu araçlara bakarken güzellikle sağlamlık arasında bir bağlantı var mı diye düşünürüm. Bazı minibüsler o kadar çirkin ki insanlar bunları niye alıyorlar acaba, daha güzelleri, insanın içini açan araçlar varken niçin bu çirkin araçları alıyorlar? Belki fiyat bir faktör olabilirdi? İşte o minibüslerin arasında sekizlik veya dokuzluk olabileceğini tahmin ettiğim, kullanılmamış iki inşaat çivisi yan yana duruyordu. Çivileri görünce içim gitti, sağ elimi cebimden çıkardım ve çivilere uzandım. Sonra nedense birden durdum. Elim çivilere değmemişti ama bu soğuk kış gününde

çivilerden yayılan daha soğuk bir hava esti sanki ve elimi çektim. Bu çiviler hemen karşıdaki inşaatın fırlamış ya da bir amelenin yırtık cebinden düşmüş olabilir. Giyinip giden bir amele cebinde unuttuğu çivileri atmış olabilir. Çiviler birbirine çok yakındı, dolayısıyla fırlamış olma olasılığı zayıftı. Ama çiviler oradaydı. Bunları düşünerek biraz da üzüntüyle hastaneye gittim. Tedavim sırasında çivileri unuttum. Çünkü düşünmem gereken daha farklı durumlar vardı. Daha büyük durumlar sıradan durumları çabuk unutturuyor. Bir de bazı varlıkların varlığı görünmelerine bağlıdır. O nesneyi gördüğün zaman ancak onunla ilgili düşünceler ön plana çıkıyor, o nesne hayatındaki yerini alıyor, önemi ön plana çıkıyor. Görmediğin zaman ise unutulması da çabuk oluyor. Benim de iki çiviye unutmam böyle oldu. Ama tedavimin o günlük bölümü bitip de aynı yoldan geri dönerken iki çiviye yine aynı yerde gördüm. İçimden bir ses, "al bu çivileri mesele kapansın" diyordu. Bir ses de "onlar sana ait değil, belki onları oraya atan ya da düşüren amele gelip alacak, o da mutlaka buradan geçiyordur." diyordu. Bir diğer ses de "sen almazsan başkası alacak, o halde niçin almıyorsun, nasıl olsa atılmış" diyordu. İki çivi, bende devlet sorunu haline gelmişti. Eve dönüşümde kaldırımla daha az yüzyüze geldiğinden çivilerin varlığı ve düşüncesi beni daha çok meşgul ediyordu. Eve gelince günün hayhuyu arasında çivileri unuttuyordum. Ertesi gün aynı yoldan yine hastaneye gittiğim için çivileri yine gördüm. Hâlâ durduğuna göre almalıyım, demek ki sahibi yok diye düşündüm. Bir de çivilere bakarken rahmetli babamı hatırladım. Babamın demire karşı ayrı ayrı bir tutkusu vardı. Ona farklı bir değer verirdi ve "Demir gökten indirilmiş, insan hayatı demirle kaimdir; her yerde kullanıyoruz; demir yerde bırakılmaz, küflenir, paslanır, onun için demir toprakta bırakılmaz" derdi. Bunun için yerde gördüğü her demir parçasını alırdı. Çivi veya nal parçası olması fark etmezdi. Hatta bir defasında Sakarya Nehri'nde bir çatal bulmuş ve eve getirmişti. Ben karşı çıkınca; "Demir, yerde kalmaz; aldysak sofraya getirecek değiliz; Başka bir yerde kullanırsınız." demişti. Sonra utanmış, babamdan özür dilemiştim. Yerde gördüğüm demire karşı ilgim belki de buradan geliyordu.

Çivileri o gün de almadım. Çivilerle maceram on gün kadar devam etti. Her gün iki kere çivilerle bakışarak oradan geçtim. Almakla almamak arasında gidip geldim. On birinci gün hastaneye giderken çivileri oldukları yerde göremedim. İçim cız etti. Demek biri çivileri almıştı. Acaba minibüslerin altında mı kaldı, diye baktım. Ama çivilerin olduğu yere minibüs park etmemişti. Biri mutlaka onları almıştı. Babamın dediği gibi demir yerden kaldırılmıştı ama bunu yapan ben değildim. &

H E C E Ö Y K Ü

CELAL GÜR

ESKİYER

<nsan bu...

Her durumda hatırlayacağı bir yığın karanlık anıyla doluydu.
Bazen bir sözdü insan.
Nasihatti.
Şiirdi, öyküydü, romandı.
Bazen bir ses veya resimdi.
Veya birilerinin altıncı his dediği türden bilinmez bir muammaydı.
Kim bilebilirdi?
Yeri ve zamanı geldiğinde.
Bir de bakmışsınız ki hiç umulmadık bir zamanda...
Kafanızın içinde şimşekler çakıyor.
Hafızanızın en karanlık köşeleri bir bir aydınlanıyor.
Gözleriniz gizli bir hazine bulmuşçasına faltaşı gibi açılmış...
Pırıl pırıl parlıyor.
İşte her haklı söz zamanı geldiğinde kalın bir duvar oluyor insana.
Ne kadar hızlıysa o kadar şiddetli çarpıyor insan.
Ne kadar şiddetli çarparsa o kadar çok yaralanıyor yüreği.
Ve işte o kadar çok insan olduğunu anlıyor...
İnsan.

. Derdi Halis hoca.

Bekir çok iyi hatırlıyordu. Aradan yıllar geçmesine rağmen... Üstelik şiiri de pek severdi Halis hoca. Kendisi de yazardı. Yani şiir... Bazen sınıfta okurdu da.

İnceydi.

Nezaketliydi.

Kibardı.

O zamanlar komik gelirdi ama Bekir'e. Hatırlayınca kıs kıs gülerdi.

"Gülme öyle," derdim.

Gülerdi.

"Kolaysa sen de yaz," derdim.

Etrafına bakınırdı. Çenesini oynatırdı. Veya gözlerini kısıp gökyüzüne bakardı. Sevmezdim onun bu huyunu ama yapardı.

"Vay be! Ne güzel şeymiş şu çocukluk," derdi.

Çok sonraları derdi ama. Bunu. Her kederlendiğinde. Kimsecikler bilmez, duymaz... Utanılabilir iş yapmış gibi... İki yanına bakınıverirdi. Yunus da öyle... Aniden söyleyiverince... Damdan düşer gibi... Olmuştu Bekir.

"Yaa, demek öyle ha!" demekle yetinmişti.

Zaman geçtikçe... Kederi artmış, arttıkça sıkıntı basmış. Milyonlarca düşüncenin altında kalmış gibi bedeni... Kendisini... Beyaz Kanat Meyhanesi'ne zor atmıştı.

Hatırlıyordu Bekir. Bir ara kalabalığın arasında sıkışıp kaldığını, yüzüstü yere kapaklandığını. Ama ya sonrası. Sonrası duyduğum kadarıyla, yani Yunus'un anlattığı kadarıyla şöyleydi:

Bekir, sabah kalktığında şişmiş gözlerine uzun uzun baktı aynada. Karısının mutfaktan tabak çanak çatırtıları geliyordu kulağına. Yine söyleniyordu. Haklıydı da... Sabah akşam içen bir kocanın kahrını çekmek kolay mıydı? Yo hayır. Yani Yunus'un bana söylediği tam olarak böyle bir şey değildi. Onunkisi çok kuruydu... Yavandı. Bekir'i tanırım oysa ben. Eminim kızmıştır da Yunus'a. Yüreksiz bir hayvansın sen demiştir.

Bekir avuçlarını zonklayan başına götürdü. Beli iki büklümdü. Bacakları dayak yemiş gibi tutmaz olmuştu. Halbuki gerçekten yemişti. Hem de bir araba... Hatırlamıyordu bunları. Akli damarlarında dolaşan alkolle uyuşmuştu iyice, gözleri bulanıyordu. Toz duman içinde kalmış gibi ardı sıra öksürdü sonra. Ağzından burnundan tükürük değil kan gelmişti ama. Avucuna baktı. Verem olmuş bir hasta gibi... Aklından bir türlü çıkmıyordu. Türk filmlerinden hatırlıyordu bu sahneyi. İnce bir hastalığa tutulmuş gibi ağlamak geldi içinden. Sonuna yazıklanmak istedi. Her ömrün bir sonu vardı ya hani. Hep korkardı. Nasıl bitecek bu ömür acaba, diye düşündüğü çok olmuştu. İşte şimdi burun buruna gelmişti ya onunla. Karşı karşıya kalmıştı ya... Adını söylemeye dahi cesareti yoktu oysa onun. Korkuyordu.

Yunus'a dedim ki ben: "Hadi baştan anlat şunu. Ama doğru düzgün... Anlat. Hiçbir şey anladım bu sözlerinden. Ağzında geveleyip durma şu sözcükleri. Bağlamsız... Kopuk kopuk konuşma öyle..."

"Amma da şiirsel konuşuyon ha hoca," dedi bana. Başını geriye atıp güldü. "Kesik kesik konuşan ben miyim yoksa sen misin? Sami gibi öyle kekeleyip duruyon sabahtan beri karşımda."

"Boşver şimdi... Bunları da hadi anlat," dedim. "Ne oldu sonra... Bekir ne dedi. Sen öyle. Söyleyince."

"Hiiç!"

"Nasıl hiiç! Şaşırmadı mı? Korkmadı mı? Hani bazen bilinmiş ya insan... Başına gelecekleri... Öyle bir hali var mıydı?"

"Valla ne bileyim şimdi... Orasını bilemem gayri. Selim de ordaymış. Hatta bıyığın oğlu Necati de."

"Ne bıyığı?"

"Hani şu koca bıyıklı adam yok mu canım, aşağı sokaktan. Onun oğlu Necati. Nah şu kadar bıyık var ya adamda. Ağzı yüzü görünmüyor."

"Necati erken çıktım, dedi. Sen..?"

"Boş ver Bekir'i! Gel iki el kağıt atalım istersen."

"Ne bilirsin ki zaten... Sen," dedim. "Öküz gibi adamsın. Cahil, kara cahil... Uyuzun birisin işte," dedim, içimden.

"Tamam ya, kızma hele. İşe gidiyordum ben. Bekir'i gördüm kahvenin önünde. Hayırdır ne işin var öyle sabah sabah, dedim. Ağzının yanıyla gıcık gıcık güldü bana. Bi şey demedi. Sen nereye dedi. İşe dedim. Sabah vardiyasındaydım o hafta. Necati de görmüş."

"Bekir'i mi?"

"Hayır hayır adamı... Bir elinde bıçak diğer elinde tabanca varmış."

"Uydurma."

"Vallahi varmış."

"Uyduruyorsun."

"Ergün de görmüş. Yanında iki adam daha varmış. Ama onlar kenarda kalmışlar, karışmamışlar."

"Alacak verecek işi miydi acaba?"

"Olabilir. Bekir'in işine akıl mı erer? Mahallenin gençlerini kandırıp paralarını alınmış meğer."

"Nasıl yani?"

"Partiden tanıdığım var, birkaç kuruş sıkıştırılın ellerine de en kral işe sokarım sizi dermiş. Geçenlerde kıyamet koptu ya mahallede duymadın mı? Soner'in babası evini basmış Bekir'in. Çık ulan dışarı, gebertecem seni, diye bas bas bağırarak kapıda. Araya giren olmuş da alıp götürmüşler adamı."

"Hiç duymadım ben!"

"Bekir'in naneleri işte... Bilmez misin, düşmanı çok bunun."

Uyduruyor, dedim içimden. Kulak asmadım laflarına. Yok, öyle değildir, dedim. Bekir. Az çok tanırdım onu.

Gözleri başındaki ağrıdan körleşmiş gibi elleriyle yatağını yokladı Bekir. Çarşafı açıp içine kıvrıldı. Bütün dileği bir an önce şu baş belası ağrıdan kurtulmaktı. Karısı haklıydı. Her şeyin başı sağlıktı. Babası gibi illaki elden ayaktan düşünce mi anlayacaktı bunu? Yoksa babasının ona öğütlediği gibi o da kendi oğluna mı öğütleyecekti bunları? "Evladım, ben ettim sen etme. Meğer insana en büyük kötülüğü kendisi edermiş. Arkadaş markadaş yalanmış. Hani neredeler? Aylardır yatıyorum surda da hiç gelip gittiler mi? Meğer in-

sanın ailesinden gayrısı yalanmış. Yalanmış yalan olmaya da geç anladık evladım. Ben ettim bari sen etme."

Haklı olmasına haklıydı da babası, gene de boş laflar değil miydi şimdi bunlar? Sen o kadar eziyeti çektir de sonra pişman oldum deyip, çekip git şu dünyadan. Bekir kızmakta haklıydı.

Pencereden dışarıya bakıyordum. Elim çenemde miydi yine? Düşünüyordum? Yoksa Yunus konuşuyor da onu mu dinliyordum? Karşı kaldırımda ayakkabısını boyatan Necati'yi gördüm. El ettim, bağırdım, ısıklık çaldım. Duymadı. Gene bağırdım, el ettim, ısıklık çaldım. "Millet sana bakıyor," dedi Yunus. Elimle ittim onu öteye. "Karışma sen," dedim, ama duymadı Necati. Duymamışlığa mı verdi yoksa? Uzun sokağa girdi, hızlı hızlı gitti. "Arkasından mı koşacan, boşver gitsin köpek," dedi Yunus. "Yaralı parmağa işemez o. İt herif. Otur hele sen, boşver gitsin." Oturmamış. Çıktım. Eve gideyim bari dedim.

"Senin sonun da onun gibi olacak ya," dediğini duydu Bekir... Leyla'nın içerden. "Beter olasin inşallah!" Beddua etme derdi ninesi. "İyi değildir kızmım," derdi. "Şeytanı başına çağırma." Sanki gerçekten demiş gibi Leyla başını kapıya doğru çevirdi Bekir. Nazlı bir kocakarı gibi söylenmeye başladı... Yattığı yerden.

"Ne var yani, Halis hoca ölmüş deyince Yunus, kederlendim. Varıp iki kadeh içtim. Eski günleri andım. İyi adamdı şu Halis hoca, dedim kendi kendime. Vay be, dedim. Ne de güzel şeymiş şu çocukluk, dedim. Beni çok se-verdi Halis hocam. Bu çocukta zehir gibi kafa var, derdi babama. Bütün derslerim beşti? Ama okuyamadık işte. Eşeklik ettik. Kader deyip geçivermek de koyuyor insana ya! Annem o kadar söyledi de dinletemedi babama. Boş ver hanım okumaz bu deyip çırak verdi."

Tam da böyle demiştir işte Bekir, tanırım onu. Eskiden sık görüşürdük ama sonra koptuk birbirimizden.

Ben de üzölmüşüm hani Halis hocanın haline. Hak etmemişti böyle eziyeti. Son günlerinde. "Kazık kadar adamların yaptığına bak, babalarına olmadık laflar... Söylediler," dediğini duymuştum komşulardan. İnsafsız herifler demiş-tim. İçimden. O kadar da emeği var üzerlerinde. Bir çırpıda nasıl da silip. Atıveriyorlar hele. Allah başa vermesin! Tuh tuh tuh! diyerek tahtaya vurdum.

Mutfaktan gelen takır tukurlar arttıkça daha da çok ezildi Bekir. Suçlu bir çocuk gibi başını çarşafın altına soktu. Karanlıktı. Karanlıktan çok korkardı. Yani çocukken... Nasıl olduysa sonraları alıştı. İnsan ölünce de mi alışıyordu yoksa? Ne menem bir şeydi şu ölüm? Mezarda ne yapardı insan? Öyle günlerce... Aylarca... Yıllarca... Hadi alıştı diyelim, bu defa da canı sıkılmaz mıydı? Böyle karanlıkta yat yat... Oturmuş çocuk gibi söyleniyordu. "Koskoca adam. Ne laftan anlar ne dayaktan. Senin gibileri," dediğini duydu Ley-

la'nın içerden. "Amma da uzun yıkadı şu bulaşıkları. Çatır çutur çatır çutur... İnadına yapıyor," dedi Bekir. "Bana gıcık olsun diye yapıyor. Güya pişman edecek beni... Utandırarak. Ne kabahatim vardı sanki utanacak. Ben olmasam başka birine denk gelirdi nasılsa." Kalkıp da iki tokat atmak geldi içinden ama nafiye. Yapamazdı. İçten içe de korkardı üstelik ondan. Ama belli etmezdi hiç. Yüz bulup da tepeme çıkmasın derdi içinden. Babası gibi olamazdı o. Annesinin ne çileler çektiğini bile bile nasıl yapardı bunu Leyla'ya. Çocukları-na. "Bu da babası gibi çıktı, utanmaz, arlanmaz herif," demezler miydi? Hem korkunç hem sıkıcıydı şu karanlık. Kimsecikler de yoktu üstelik... Yapayalnız, tek başına... İlk defa oluyordu bu belki de... Şu koskoca dünyada insanın gerçekten yapayalnız olduğuna inandı Bekir. Halis hoca da böyle yapayalnız kalıp da sıkıntıdan ölüp gitmemiş miydi? İçi sıkıldı. Bunaldı. Çarşafı başından atıp derin bir nefes aldı. "Tövbe," dedi. "Bundan sonra yepyeni bir insan olacağım," dedi. Avuçlarını yüzüne götürdü, bastırdı bastırdı, sanki o aldığı derin nefesle tekrar hayata dönmüş gibiydi.

Bekir bu... Gerçi ona göre içmek için yığınla sebep vardı ama... Her akşam sudan da olsa bir bahane bulurdu nasılsa. Pişmanlık en çok yaşadığı duyguydu onun. İnsan işte! Kahrolası bir alışkanlık uğruna hayatını dahi feda etmeye... Razıydı. Hem de gönülden... Yavaş yavaş, ağır ağır... Sanki ant içmiş gibi emin adımlarla kendi sonuna doğru gidiyordu. Ama bu kez gerçekten kederlenmiş olmalıydı... Çünkü az çok tanırdım onu. Kafası iyi çalışırdı. Yaptığını eğrisiyle doğrusuyla bilir ama hiç belli etmezdi. Kalemsiz kitapsız gelirdi okula. Bazen. Ama en zor problemleri dahi bir çırpıda çözüverirdi. Kızmazdı Halis hoca ona. Durumunu bildiğindendir belki de... Başını okşar, güzel sözler söyler, bazen defter kalem alırdı. İçten içe kıskanırdım onu. Ben de deftersiz kalemsiz gelince onun gibi çalışkan olacağımı düşünürdüm ama korkudan bir türlü cesaret edemezdim buna. Annem her Allah'ın günü çıkmadan önce çantamı kontrol ederdi çünkü. Düzenli tertipli. Gider geldim hep. Kimselere karışmaz... Üstüm başım toz toprak olmasın diye her oyunu da oynamazdım ayrıca. Çocukluk işte!

"Ne yazıyon öyle yumulmuş?"

"Ödev," dedim.

"İyi, çalış evladım," dedi annem. "Makineyi çalıştıracaktım ben de. Kalsın, sen çalış," dedi. Ağır ağır çekip kapıyı... Dışarı çıktı. Yunus'tan hayır yok dedim. Kimseden hayır yoktu ya! Kendim bulurum bir şeyler nasılsa dedim. Çıktım alelacele dışarı. Yaz sıcaklığı kavurucu... Tepemde yangın varmış gibi. Kahveye gittim. Yunus yoktu. "Kimi arıyon hoca," dedi Selim. O öyle deyince okey taşlarının şıkırtısı bir anlığına kesildi. Herkes dönüp bana baktı. "Taze çaay," diye bağırdı çırak. "Getir de içek hele," diye elini kaldırdı.

dı Ercan. "Şu pervaneyi de açın kardeşim, yandık," diye bağırdı Ömer. Okey taşlarının şıkırtısı tekrar başladı. Şakır şukur şakır şukur... Ne boş adamlardı bunlar böyle? Hiç mi bıkmazlardı? Bir sandalye alıp pencere kenarına oturdum. Çırağa el edip bir çay istedim. Tanımadığım birkaç genç, pencerenin altında toplanmış fısır fısır konuşuyorlardı. Gene karı kız işlerdir. Gençlerin ne derdi olurdu ki başka? Vantilatör döndükçe ekşi bir ter kokusu geliyordu burnuma. Hava epey nemli olmalıydı. Tam da deniz zamanıydı. Suya girip. Şimdi. Serin serin yüzmek geldi içimden. Sonra plaja uzanıp güneşlenmek... Akşam olunca da güzel bir kızla eğlenmek... Sonra pansiyona dönüp, sabaha kadar sevişmek istedim onunla. Şu işe bak... İki hafta sonra seminerim vardı ve ben oturmuş... Surda avanak avanak etrafa bakmıyordum. Saçma sapan hayaller kuruyordum. Ardına düştüğüm şey de cabası... Bana ne Ahmet'ten, Mehmet'ten, Bekir'den, kimin ne halt yediğinden, dedim.

"Öyle deme," dedi, içimden bir ses.

"Ya ne diyeyim," dedim ben de.

"İnsanları hor görme, küçümseme."

"Ne ilgisi var şimdi?"

"Çok ilgisi var, çok... Sen önce kendine bak. Başkalarının acısını değersen ne kadar insaflısın, ne kadar insansın ona bak."

"Saçmalama."

"Saçmalayan ben miyim yoksa sen mi?"

Neredeyse kahkahalarla gülecektim ona. Yani kendime. Niye gülemiyordum ki üstelik? Ne olacaktı sanki? Adımı deliye mi çıkartırlardı yoksa? Özgürlük için dağa çıkacağına çarşıya çıkıp kahkahalarla gülseydi ya insanlar. Bundan daha iyi özgürlük mü olurdu? Bunlar da işte, hoca tozuttu, deyip başıma üşüşürlerdi çok çok.

"Neye gülüyon öyle hoca?" diye başıma dikilmiş sırtıma vura vura gülüyordu Necati. Saçları yine briyantınlıydı. Simsiyahtı. Geriye yatırmış, ıslıl ıslıl parlıyordu.

"Hiiç," dedim. "Aklıma bir fıkra geldi de."

"Anlat da biz de gülelim o zaman."

Anlatayım:

"Bir fizikçi bir kimyacı ve bir matematikçi çölde kaybolmuşlar. Yanlarında sadece bir kutu konserve vardı ama konserveyi açabilecek herhangi bir aletleri yokmuş. Diğerleri fizikçiye, hadi bakalım fizik bilgini kullan da aç konserveyi, demişler. Fizikçi bayağı bir uğraşmış ama açamamış kutuyu, kimyacıya vermiş. Al da sen aç kimya bilginle demiş. Kimyacı uğraşmış uğraşmış açamamış. Sonra konserveyi matematikçiye vermişler. Sıra sende, demişler. Matematikçi konserve kutusuna bakmış bakmış ve demiş ki: Varsayalım açık..."

"Ne oldu beğenmedin mi?"

"Yoo, beğendim de . "

"Eee!"

"Bunun neresi komik ki?"

"Anlamadın mı?"

"Anladım da... Ben... Neyse şunların yanına bir varayım hele," diyerek gitti.

"Aptal herif..." dedim, arkasından. "Anlasan şaşardım zaten."

Böyle olmayacaktı. Kalkıp, Sinan'ın dükkanına gittim. Afişlerden görünmüyordu içerisi. Kimse fark etmedi geldiğimi. Üç beş kişi oturmuş film izliyorlardı. "Ne izliyorsunuz öyle?" dedim.

Beni görünce telaşla televizyonu kapattı Sinan. "Ooo, kardeş hoş geldin, gel otur hele," dedi. Yanındakinin omzunu dürttü.

"İki çay getir bakalım sen."

"Yok yok içmem," dedim. "Yeni içtim kahvede."

İçerisi ne boğucuydu öyle. Takır tukur çalışan vantilatör bile yetmiyordu içeriği soğutmaya. Ter kokusu, toz kokusu, karanlık. İnsan burada iki gün de depresyona girerdi.

"İşler durgun, kimse film izlemiyor ki kardeşim," diyerek yine dert yanmaya başladı Sinan. "Taşralı zihniyeti işte... Doluşmuşlar kahveye habire okey oynuyorlar."

"Öyle," dedim. "Ne olsun işte, iş güç olmayınca..."

"Aramıyorlar ki kardeşim. Kahvede pinekleyerek olmaz ki... Çıkacaksın, dolaşacaksın, çalmadık kapı bırakmayacaksın. İş senin değil, sen işin peşinden koşacaksın. İnsan isteyince her şey olur. Sen yeter ki iste. Yapacağım de. Başaracağım de. Bak bana. Ne zorum vardı da babamın sıcak evini bırakıp İstanbullara gittim. Ne rezillikler çektim biliyor musun? Üç kuruş maaş uğruna kanı beş para etmez insanların ağız kokusunu dinledim. Ne oldu ama sonra... O işti bu işti derken kapılar bir bir açıldı önümde. Hayatımı düzene soktum. Kendimi geliştirdim, yeniledim, bambaşka bir insan olup çıktım. Ama kolay değil tabi. Gayret istiyor, çaba istiyor, emek istiyor. İstemek... İşte her şey o sihirli kelimeyle başlıyor hoca. İçten isteyeceksin ama. Taa şurandan dileyeceksin. İşte o zaman her şey yoluna girer. Zamanla bir de bakmışsın ki sen başkalarına değil, başkaları sana kul köle olmuş. Ama yok ki bizimkilerde... Sorumluluk bilinçleri gelişmemiş ki... Oturmuşlar kahveye habire oyun oynuyorlar..."

İyiymi, hoştu, ama çok gevezeydi Sinan, üstelik sıkıcıydı. Uzun bir süre İstanbul'da çalışmış, babası ölünce tekrar dönmüştü. Pişmandı ama... Babasının

H E C E Ö Y K Ü

dan kalan mirasla İstanbul'da edindiği ticari deneyime güvenerek CD işine girmişti. Tam da işleri yoluna koymuşken şimdi burada olmak ağırına gidiyordu. "Sen yıllarca İstanbul'da kal, geliştir kendini, sonra da dönüp bu taşra kentinde yaşa! Olacak iş değil!" diyerek her gelişimde dert yanardı. İşi gücü film izlemek ve insanları eleştirmektir. Hiç sıkılmaz mıydı bu adam? Hele de böyle karanlık bir dükkanda.

"Demek işler iyi değil ha."

"Öyle. İyi değil... Ama akılsızlık ben de. Ne işin var gül gibi İstanbul'u bırak da buraya dön. Gaza geldik ya bir kere. Açarım bir dükkân zengin olurum, dedim güya. İstanbul'da öyle değil ama. Millet takır takır para kazanıyor bu işten. Bizim burada film kültürü diye bir şey gelişmemiş ki kardeşim. Geçenlerde bir film izledim... Yok böyle bir şey... Acayip ters... Birine versen de al şunu izle desen bir bok anlamaz."

"Adı neydi?"

"Basic, diye bir film. Sürekli geriye sarıyor. Konu birbirine girmiş. Sökmek için bayağı bir dikkatli izlemek gerek."

"Sen öyle deyince aklıma geldi. Duydun mu Bekir'in başına gelenleri?"

"Duydum. İyi olmuş. Sevmem zaten onu."

"Niye?"

"Boş ver... Zamanında iyi kazık attı bana. Ömür billah unutmam ettiğini. Kola içer misin?"

"Yok sağol, ben gideyim."

"Otursaydın. Şalgam iç bari."

"Yok sağol, geçerken bir uğrayayım demiştim."

"Arada bir gel," diyerek arkamdan bağırdı Sinan.

Dışarıya çıkınca güneşten gözlerim kamaştı. Sıcak iyice artmıştı. İçim sıkılmıştı yine. Azıcık yürüsem şıpır şıpır ter dökülüyor alnımdan. Sinan'ın takır tukur çalışan vantilatörünün sesi hala kulaklarımda uğulduyordu. En iyisi eve gidip biraz daha yazmaktı. Belki de sil baştan yeniden başlardım öyküye. Ya da önce şu Bekir'in yanına mı gitseydim? Halini hatırlarını sorar, o anlatır ben dinlerdim. Sonra da eve gider bir güzel yazardım. Kimseden hayır yoktu. Yunus'un, Necati'nin, diğerlerinin derdi başkaydı, benimkiyse bambaşkaydı. Hep böyle oluyordu zaten. Lanet olsun! Nerede, ne zaman geleceği hiç belli olmuyordu. &

ERCAN Y. YILMAZ

YASTIK

Abim evlendikten sonra, başının altındakini bana verdiler, utanarak uyudum ilk gecelerde. Sonra alıştım. Daha bir erken gelir oldum eve. Annemin deyimiyle, kötü arkadaşlara takılmamaya başladım. Zira artık evde yerim ve sorumluluğum vardı.

Ayda bir yüzü yıkanır ama bir günde kururdu. Bunda sorun yok. Senede bir yünü boşaltılır, temizlenir, yıkanır tekrar doldurulurdu. Bu uzun sürerdi. İlk defa bu kadar ayrı kalıyordum. O günlerde ihmal ettiğim arkadaşlarla geç saatlere kadar oyun oynardım.

Annem leğende koyu yünleri ayaklarıyla çiğneyerek yıkıyordu. Ablamın elindeki tokmak ise dövmek içindi. Canım yanıyordu.

Sabah işe gitmek için evden çıktığımda, beyaz bir örtü üzerinde kurumaya bırakılmış gördüm temiz ve güzel kokuyordu. Akşama hazır olacaktı. Kaynamış yumurta ve lavaşları hemen satıp dönmek için dua ettim. Son kalanları dilencilere dua karşılığı verme adedim bugünlerde başladı.

Annem yeni yüz dikmişti ona. Çiçekli bir yüz. Görmeyeli biraz şiştiğini hemen fark ettim. O akşam erken uyudum. Geç kalktım. Dışarıda kuş sesleri ve zil sesi.

Bugün okulun ilk günüydü. Annem hazırladı beni. Elimden tutarak okula götürdü. Çantamı o taşıdı. Gözüm evdeydi. Pencereden beni uğurlayacak çiçekli bir yüz bekledim. Evden uzaklaşmıştık, aramızda başka evler ve boşluk vardı. Mümkün değil göremezdim.

Okul güzeldi. Arkadaşların hepsini toplamışlardı. Toplama kampı gibi. Kara bir tahta vardı. Bir kadın. Saçları önlüklerimiz kadar siyahtı. Ne benim anneme ne de Hamza'nın annesine benziyordu. Konuşuyordu, anlamıyordum. Sonra Zeki de anlamadığı söyledi.

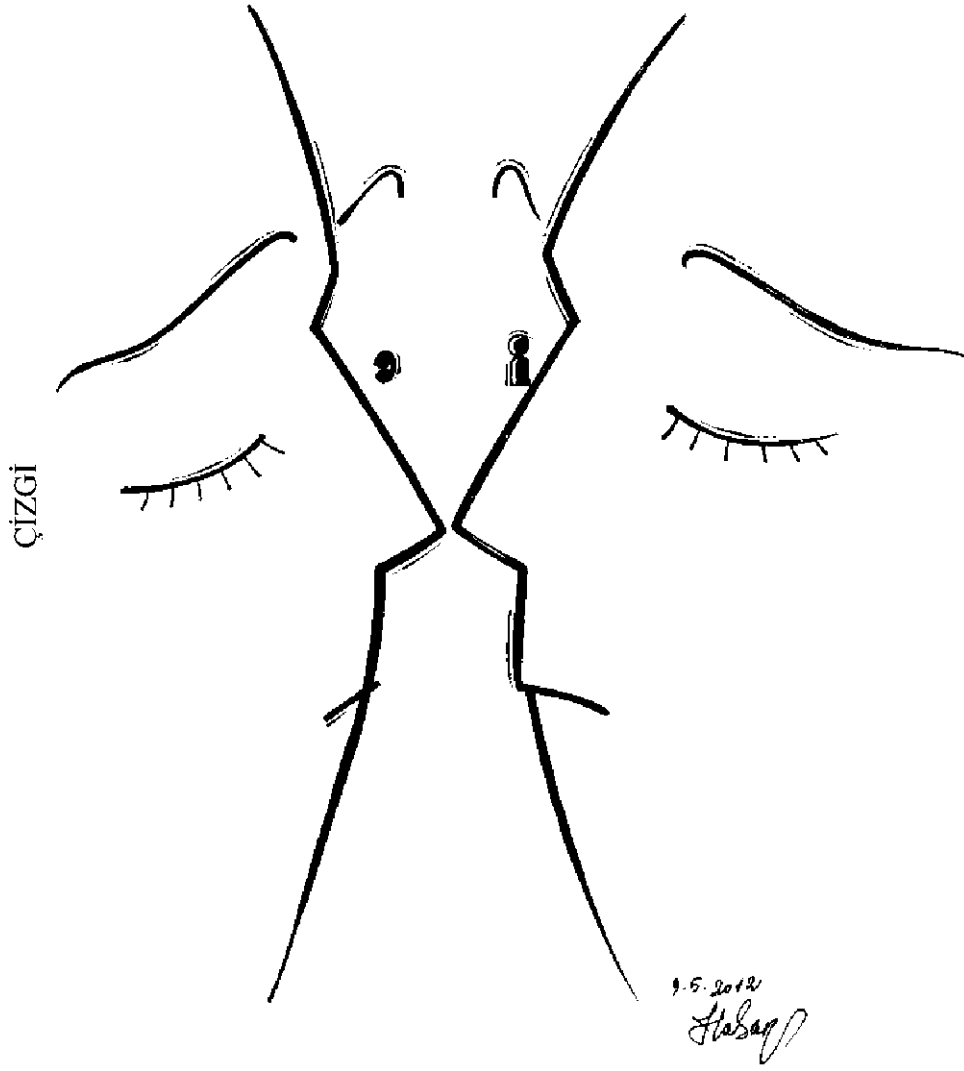
Eve gelir gelmez kendimi yatağa attım. Sabah uyanıp işe gittim. Bu sefer erken gelip okula gidecektim. Yumurta ve lavaş sayısı yarıya indi. Az satabildim. Yorgun argın döndüm. Annem yine elimden tutup beni okula götürdü. Öğretmen dersteydi. Geç kaldım diye kızdı, bunu gözlerinden anladım. Sözleri yabancıydı. Masasındaki çiçekleri görünce eve bir özlem duydum. Okuldan kaçtım. Çantamı kuzenim getirdi.

H E C E Ö Y K Ü

Birkaç defa okuldan kaçınca öğretmen evimize geldi. Odamı görmek istediğini söyledi. Elimden tuttu. Utandım. Görünmekten korktum. Parmagım-
la salonda sınırlar çizdim. "Burası ablamın odası, burası kardeşimin, burası
diğer kardeşimin, az önce oturduğumuz karyola ise babam ve annemin oda-
sı," dedim, "bu da benim." Öğretmen yanağımdan öptü. Sonraki gün, üze-
rinde çiçekli bir elbise vardı. Okuldan kaçmadım bir daha ve evlenmeden ba-
şımın altındakini kardeşime verdim. O sadece uyuyor.&

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

DOSYA
CEZAEVİ ÖYKÜLERİ

CANAN OLPAK

TÜRK EDEBİYATINDA CUMHURİYETTEN BUGÜNE CEZAEVİ ÖYKÜCÜLÜĞÜ*

Suç olgusu, kutsal kitaplarda belirtildiğine göre insanoğlunun bu dünyaya ilk ayak basışından itibaren var olagelmıştır. Nitekim aynı kutsal kitaplara göre zaten ilk insanın dünyaya gönderilmiş olması da bir ceza biçimidir. Toplumun aynası durumundaki edebi eserler suçu, suçluyu ve suçlunun cezalandırılış biçimini konu edinmiştir. Cumhuriyet devrinde de tüm olgular mevcudiyetini koruyacak; edebiyat da işlevini yerine getirmeye devam edecektir. Ne var ki tüm bu gerçekliğe rağmen akademik anlamda konu üzerine derinlemesine ciddi bir çalışmanın yapılmadığı da bir gerçektir. Bu çalışmanın ana amacı, bu eksikliği bir nebze doldurmaya çalışmak, en azından meselenin bu yönüne dikkat çekerek yeni çalışmaların ortaya çıkmasına ön ayak olmaktır.

Burada; suç-suçlu ekseninde mevcudiyet bulan hapisane kavramına geçmeden önce, destan dönemlerinden bu yana suç mekânlarının edebiyata yansımaya geleneğine değinmekte yarar var.

Mitlerde suç ve suçun cezalandırılış biçimi ilk insanın günahı ekseninde şekillenmiştir. Her ne kadar dinler arasında ilk insanın günahı ve bunun cezalandırılış konusunda farklar bulunsun da ilk günah, özellikle, semavi kabul edilen dinlerde üzerinde ittifak edilen bir noktadır. Farklar, günahın niteliğinden çok cezalandırılış biçimi hususundadır. *Müslümanların tanrısı, Adem'in tövbesini kabul eder, sadece onları yeryüzüne indirmekle yetinir. Yahudilerin tanrısıysa Adem'le Havva'yı ve onlarla birlikte 'yılan'ı lanetler. İsa'nın kendini feda edip çarmıha gerilmekle insan soyunu başlattığı konusu Hristiyan dünyasında XVI. yüzyıla kadar tartışılmıştır. XVI. yüzyılda kilise bu konuda kesin kararını vermiş ve İsa'nın fedakârlığıyla tanrı öfkesinin yatışmış olduğunu bildirmiştir.* (Hançerlioğlu: 213-214)

İslamiyet'in kabulü öncesinde, semavi kabul edilen dinlerden herhangi birisinin mensubu olmamalarına rağmen Türklerin ilk günah ve bunun cezalandırılış üzerine inanışları, semavi dinlerin inanışlarıyla örtüşür mahiyettedir. Türk mitolojisindeki ifadesiyle ilk suç, *Erlik için sonsuz, Törüngey ve Eje için ise geçici bir düşüşü, gurbeti, hapsi, mahrumiyeti ve ölümlülüğü getirmiştir. Kısacası, insan için yaratıldığı mekân olan Tanrı mekânı, yani, cennet, arayıp bulmak isteyeceği "kayıp cennet"e dönüşmüştür.* (Aça:2005:504)

Destanlarda hapishane karşımıza, bireyi topluma tekrar kazandırma yerleri oluşlarından ziyade suçlunun tehlikesinden bireyi uzak tutma mekânları olarak çıkar. Asıl amaç, bireyin dış dünya ile bağlantısını kesmiş olmaktır. Şahin Köktürk, *"Türk destanlarında hapsedilme sebepleri çeşitlidir. Bunların başında vakaya dayalı anlatıların çoğunda olduğu gibi ortak konu olan eş arama (hayat arkadaşı edinme), diğer bir ifadeyle âşık-maşuk-rakip ilişkisi gelir. Bu ilişkiler rekabeti, dolayısıyla düşmanlığı doğurur."*(Köktürk:387) der. İslami dönem destanlarından Battal Gazi'de de zindan motifi geçer. Destan geleneğinden halk hikâyesine geçiş aşamasını temsil edebilecek Dede Korkut kitabında, kahramanlar düşman kalelerine hapsedilir. Örneğin Salur Kazan'ın Toman'ın kalesindeki tutsaklığı Battal Gazi'ninkinden daha somut, daha gerçekçi anlatılır: *"Bir kuyuya bıraktılar. Kuyunun ağzına bir değirmen taşı koydular. Yemeğini suyunu değirmen taşının deliğinden veriyorlardı."* (Ertop:74)

Her ne kadar toplum realitesinin uzağında olduğu sanılsa da Klasik Türk Edebiyatı, döneminin diğer sosyal unsurlarına olduğu gibi hapishanelere de yeri geldiğinde değinmiştir. Bu unsurların kullanımı sırasında çeşitli hayallerle, imajlara başvurmuş olsalar da Klasik Türk Şiirinde uygulanan türlü cezalar, şairler tarafından çokça kullanılmış ve bir benzetmenin, bir hayal ya da imajın estetik tarafı kılınmıştır.(Aça 2006:171) Bir aşk edebiyatı olması hasebiyle Klasik Türk Edebiyatında aşk dışı unsurlar, sıklıkla aşkla ilişkilendirilmiştir. Klasik şiirimizde hapishane gibi ilk bakışta tatsız ve ağır gözükken bir konuya dair kavramlar da daha çok âşğın sevgiliye tek taraflı ve ölesiye duyduğu aşk anlayışı etrafında, âşık veya onunla özdeş düşünülen âşğın gönlü ile ilgili olarak kullanılmıştır. Ayrıca şairlerimiz aşk konusunu işlerken ayrıntılarda suç, suçlu, cezalandırma yöntemleri, hapishane şartları gibi dönemin uygulamalarına ışık tutan ifadelerle de yer vermişlerdir. (Yazıcı:435) İsmail Güleç, klasik edebiyatta suç mekânı, suç aleti ve suça atıfta bulunan unsurlar olarak şunları tespit eder. *Mekân olarak; kuyu, bend, Mısır ülkesi, Yusuf'un evi, ağyar meclisi, beden, cennet, dünya, Gülsen, mezar, tekke; nesne olarak; gonca, gönül, habab, kılıç kını, sadef, çene çukuru; hal olarak; cahil sohbeti, sevgiliden ayrılık, dünya hayatı, üzüntülü ve sıkıntılı durumlar...* (Güleç:181) Sonuç olarak Klasik Türk Edebiyatında hapishane kavramının, dönemin sosyal yapısında suç-ceza-mekân öğelerinin mahiyetini realist bir pencereden olmasa bile birer teşbih ve imaj unsuru olarak kullanıldığı söylenebilir.

Türk halk edebiyatında hapishane, klasik edebiyata nazaran daha gerçekçidir. Bunun en önemli sebebi belki de, klasik şiirin icracılarının ve okurunun daha çok eğitilmiş kişilerden olmasıdır. Böylelikle hem suça yönelmeleri hem de hapse girmeleri büyük oranda önlenmiştir. Hapse girmiş olsalar bile yazı-

lı kültüre dayanması vesilesiyle ya eser verme imkânı bulamamışlar ya da çeşitli sebeplerden bundan kaçınmışlardır. Öte yandan halk edebiyatının ürünleri, günümüzde dahi hükümlülerin duygularını yansıttığı, acılarıyla yüzleştiği, karşılıksız mektuplar yolladığı hüküm giymemiş yoldaşlarıdır. Özgürlüğün sınırlandırıldığı bir mekânda saz çalanların, türkü söyleyenlerin, halk hikâyesi anlatanların o sıkıcı atmosferde can kulağıyla dinleneceği muhakkaktır. Bununla birlikte halk ürünlerinin sınıflandırılmasında hapishane edebiyatı başlığı oluşturabilecek denli bir zenginliğe de rastlanmaz. *Halk şiiri türlerinden manzum destanlar içinde "hapishane destanları" yer almıştır. Hapishane temalı destan metinleri çoğunlukla "Diğer Destanlar", "Değişik Konulu Destanlar" gibi başlıklar altında ele alınmıştır.*(Duymaz:534) Aynı zamanda pek çok araştırmacı türküler arasında da hapishane/mahpushane türkülleri başlıklı bir bölüm açılması gereği duymuşlardır. (Duymaz:535) Halk hikâyelerinde hapishane, zindan motifi olarak karşımıza çıkar ve hem suç kabul edilen davranış biçimleri yönüyle hem de ceza mekânı olarak "kuyu-sandık" motiflerinin kullanılması açısından destanlarla örtüşür.

Çocuk merkezli anlatılar olmasına karşın Türk masallarında da ceza ve ceza mekânı motifleri geçer. Cezalandırmak için masallarda çok çeşitli yollar seçilir. Dilek Herkmen, bu cezaları *"Cellâda verilenler, fırında yakılanlar, hayvanlara parçalatılanlar ve dövülenlerin yanında; zindana, hapse atılanlar da oldukça fazla yer tutar."*(Herkmen:232-233) şeklinde tespit ettikten sonra, suçlu insanların cezalandırıldığı masalların ilki olarak Şerbetçi Güzeli masalını tespit eder. Yine; Kız Padişah, Kırk Haramiler, Beyoğlu, Aslan Ali, Deli Gücük gibi masallar da tespit edilenler arasındadır. Bu da gösteriyor ki sonları gökten üç elma düşerek herkesin ödüllendirildiği masallar; ödülün niteliğini vurgulamak için ceza motifini kullanmaktadır.

Hapishane kelimesi Arapça habs ile Farsça hane kelimesinden meydana gelmiştir. Habs kelimesinin sözlük anlamı; alıkoymak, engellemek demektir. Kelime örfi olarak da; bir şahsı, bir canlıyı veya eşyayı bir yere kapatmak, bir süre alıkoymak manasını karşılamaktadır.(Gönüllü:351) Sözlük anlamı genel olarak "Suç işleyenlerin cezalarını çekmek için kapatıldıkları yer"(Doğan:526) şeklinde olsa da oraya düşmüş veya düşürülmüş herkesin vicdani yargısında kendisini suçlu kabul etmeyeceği aşikârdır. Nitekim Nazım Hikmet *"Dönemlerinin karanlık güçleriyle savaşılan ilerici sanatçılara her ülkede ve her çağda rastlanır. insanların mutluluğu ve dünyada güzel bir yaşam için savaşa giren bu ilerici sanatçılar her zaman karanlık güçlerce kuşatılmış, kovuşturulmuş, baskıya uğratılmış, hapsedilmiş ve öldürülmüşlerdir. Fakat onlar hiçbir baskı ve tehdidin, ölümün, hiçbir yalanın; tarihin akışını iyiye, güzele, haklıya ve mutluluğa yönelişini durduramayacağını bilir-*

ler."(Behramoğlu:286) derken hapishanelerin sadece suçluların değil, aynı zamanda insanlığın mutluluğu için savaşa girmiş olanların da mekânları olduğunu ifade eder.

Tanzimat Devri Türk Edebiyatı ve Servet-i Fünun dönemleri, suç-ceza-ceza mekânı olguları bakımından Türk Edebiyatının diğer dönemlerine nazaran kısırır. Başta mektup türünde olmak üzere sürgün cezası yönünden örnekler verilmiş olmasına rağmen suçun diğer unsurlarına her iki dönemde de uzak kalmıştır. Elbette bunun birçok sebebi olabilir. Fakat en önemli sebeplerin başında Tanzimat Devrinin Batılılaşma eğilimindeki Türk Edebiyatının hazırlık kısmını teşkil ediyor olması; Servet-i Fünun döneminde ise dönemin siyasi konjonktürünün bu yönde örnekler verilmesini engellemiş olduğu söylenebilir. Yine, Tanzimat devrinin daha özgürlükçü sayılabilecek I. döneminde verilmiş eserlerin romantizm etkisinde olması da bir başka sebep olarak gösterilebilir. Zira romantizm, sanatçıyı kötü karşısında iyinin tarafında yer almaya yöneltir. Kötülerin de cezası çoğunlukla ölümdür. Sadece kötünün değil iyinin de akıbetinin ölüm olması, dönem eserlerinin birçoğunda görülür.

Bu çalışmanın ana kesit dönemi olan Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı, her ne kadar üzerinde ciddi araştırmalar tam manasıyla yapılmamış olsa bile, suç eksenli unsurlar bakımından zengin örnekler barındırır. Buna rağmen Suut Kemal Yetkin, örneklerin az olduğu görüşündedir ve bu görüşünün sebebini şu şekilde belirtir:

"Daracık bir hücrede, güneş ışığından, insan sesinden, aylarca, kimi zaman yıllarca uzak yaşamış, ayaklarına pranga vurulduğu için nerdeyse yürümesini unutmuş bir tutukluyu düşünün. Onun için, mapusane avlusunda mavi bir gök parçası altında gezinmekten daha büyük mutluluk mu olur! İşte bu tutuklulardan biri, bütün çektiği acıları derinliğine yaşayıp yazarsa, gerçek okumak da yazılanı yaşamak olduğuna göre, mapusane romanlarının, dünya edebiyatında niçin az yazıldığı, niçin az okunduğu kolayca anlaşılır."(Yetkin:223)

Hemen her devirde olduğu gibi özgür düşünce ve ifadenin resmi politika ile çeliştiğinde suç sayılması, bu sebeple hüküm giyip ceza almış olanlar arasında güçlü kalemlerin olması, hapishane konulu örneklerin sadece edebi cihetiyle değil bir ideolojiyi yansıtmaya yönüyle de sahiplenilmesi gibi nedenler; bu zenginliği sağlayan ana etmenlerden bazılarıdır. Hatta hapishaneler, bazı isimler açısından edebi bir okul mahiyeti göstermiştir. Örneğin Orhan Kemal, bu isimlerden birisidir. Orhan Kemal, Bursa'da Nazım Hikmet'in sevgisini kazandı. Böylece hem kişiliğini ortaya çıkaracak yapıtları okuma, hem de şairin edebiyat, dil, düşün alanlarındaki bilgi ve deneylerinden yararlanma olanağı buldu.(Kurdakul:153) Yine, Kemal Tahir açısından da kaldığı cezaevleri, Anadolu'yu tanıması açısından okul işlevi görmüştür. Kemal Ta-

hir, köy kökenli değildir. Fakat 1938-1950 yılları arasında yattığı Çankırı, Malatya, Çorum cezaevleri onun Anadolu insanını yakından tanıdığı ve kendi deyimiyle "müşterek duygusu"nu etüt ettiği bir laboratuvarıdır. (Tural:179)

Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatında hapishane konulu çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların genel itibarıyla hapishane şiirleri ekseninde olduğu söylenebilir. Hapishane romanları üzerine bazı çalışmalar varsa da bunların, geneli kapsayacak yeterlilikte olduğunu söylemek güçtür. Hikâye türünde birçok örnek verilmesine karşın romanda olduğu gibi geneli kapsayan bir çalışma yoktur. Mevcut çalışmalar daha çok, isimleri veya örnekleri kapsamaktadır. Yapılan bu çalışmaların birçoğu yazarların ya da şairlerin biyografileri etrafında özellikle cezaevine düşen kişilerin eserlerini kapsayan eserler üzerine olmuştur. Fakat cezaevi edebiyatını anlamada biyografilerin tek başına yeterli olmayacağı da bir gerçektir. Zira şu ya da bu nedenle cezaevine düşen romancı, tutukluluk deneylerini yazıya dökmek isteyebilir, bu onun hakkıdır da. Ama bu gerçeğin yanı başında bir gerçek daha var ki o da anlatılanların, sanat gücüyle yaratılmışsa, yaşayabileceğidir.(Yetkin:222) Yani önemli olan, yazarın yaşamında cezaevinde kalıp kalmaması değil yazmış olduğu eserin hapishane edebiyatına -ki eğer varsa- kazandırmış olduğu nitelikle ilgilidir. Yine Suut Kemal Yetkin kitabında cezaevi eserlerinde kalıcılıktan bahsederken Silvio Pellico'nun Tutukluluk Yıllarım ile Dostoyevski'nin Ölüler Evinden Anılar'ı karşılaştırarak devam eder. İlk kitapta anlatılanların anı niteliğinde kalması ve kişileri okurda yaşatamamasının aynı zamanda orada çektiklerinin bir çeşit sayımdan öteye gitmemesinin bu eserin değerini azalttığını, gittikçe okunmaz olduğunu düşünmektedir. Fakat Dostoyevski'nin 1861'de yayınlanan romanının anı olmadan çok öte bir şey olduğunu söylemektedir. Yazar bu kitabı ile özgürlüğün paha biçilmez değerini ortaya koymuştur demektedir.

Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı tabiri genel olarak Cumhuriyetin ilanılarından günümüze kadarki dönemi kapsıyor olsa da devir içerisinde gerek tüm dünyayı şekillendiren sosyal, siyasi, ekonomik gelişmeler gerekse Türkiye içerisindeki kendi iç dinamiklerinin oluşturduğu şartlar; bu genel tabiri de alt bölümlere ayırma ihtiyacını doğurmuştur. Nitekim savaştan çıkmış genç bir devletin edebi anlayışını oluşturan ve şekillendiren şartlar ile toplumun kutuplara ayrıldığı yetmiş sonrası Türkiye'sinin şartları arasında büyük bir uçurum vardır. 1980'e kadarki dönemde Türk toplumunda büyük değişimler yaşanmışsa da siyasi otorite karşısında yazarın seçiminde çok bir değişiklik görülmez. Hatta düşünceleri ve yazdıkları uğruna cezaevine girmiş kalemler bile suç eylemlerine devam ederler. Fakat 1980 darbesiyle gelen süreçte, özellikle askeri anayasanın dayatmasının da etkisiyle edebiyat, bireyin dünyasını

keşfeder; keşfetmek zorunda kalır. Eskinin sokağa, şehre, başka hayatlara açılan edebi türleri; bu süreçle birlikte kendi iç buhranlarına kapanır. Doğal olarak 1980 sonrası cezaevi hikâyelerinin farklı ana başlıklar altında ve uygun yaklaşımlarla incelenmesi gerekir. Birkiye, 1980 sonrasında oluşan "hapishane edebiyatı" kavramını basit ve yapay bir adlandırma kabul eder:

Kuşkusuz 80'li yılların edebiyatında değinilmesi gereken birkaç olgu daha var. Bunların başında cezaevi gelmekte: Daha önceki hiçbir dönemde bu kadar kişi işkenceden geçirilip cezaevine tıklmamıştı. Yine daha önceki dönemlere benzemeyen bir edebiyat, yazma tutkusu da içerde yaşanmamıştı. Bunun sosyolojik nedenleri bir yana, ister istemez bir "hapishane edebiyatı" oluştu. Hiç kuşkusuz bu basit ve yapay bir adlandırmaydı. Hiçbir zaman bir "köy edebiyatı" olamayacağı gibi bir hapishane edebiyatı da olamazdı ve olamadı. Yalnızca yapay bir doruk yaratıldı ki, bu da edebiyat adına oldukça tehlikeli bir kanala yol açtı. Burada, yanlış anlaşılmayı kesmek için şöyle bir belirleme yapalım: köy edebiyatı da hapishane edebiyatı da bence konu olarak ve tema olarak ele alınabilir. Bir ekol, bir sanatsal çizgi olamaz, ayrıca olmamalı. Sanatsal çizgi ancak romantizm, gerçeküstücülük, gerçekçilik gibi konu ve temaya bağlı değil, çok daha geniş bir boyutta, sanatsal yöntem ve estetik ideolojisine bağlı olarak ortaya çıkar.(Birkiye:120)

Cumhuriyet Devri'nde hapishanelere eleştiri getiren ve İstiklal Mahkemesi tarafından Takrir-i Sükun Kanunu'na muhalefetten cezalandırılan ilk isim Cevat Şakir Kabaağaçlı'dır. Cevat Şakir, Zekeriya Sertel'in sahibi olduğu Resimli Hafta'da yayınlanan "Hapishanede idama mahkûm olanlar bile bile asılmağa nasıl giderler?" başlıklı, asker kaçaklarının mahkemesiz kurşuna dizilmesini anlatan yazısı ileri sürülerek 1925'de, İstiklal Mahkemesi'ne sevk edilir. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde yargılanır ve "memlekette isyan bulunduğu sırada, askeri isyana teşvik edici yazı yazmak" suçundan üç yıl kalebentlik cezası verilir. (BTK:344) Aslında *"Hapishanede idama mahkûm olanlar bile bile asılmağa nasıl giderler?"* Cevat Şakir'in Hüseyin Kenan takma adıyla yayımladığı yazı dizisinin dördüncü yazısıydı. Yazarın çizdiği resimlerle yayınlanan ilk üç yazının başlıkları şunlardı: *"Hapishanede ölenleri nasıl görürler; Hapishanede deli bir mahpus, yanında yatan bir genci gece uykusunda karyola demiriyle nasıl öldürmüştü; Hastanede üç hastayı bir yatağa yatırmışlar, birisinin ayağına muazzam bir taş asmışlardı; mahpuslar hapishaneden nasıl kaçtıklarını anlatıyorlar."* (Ertop:132-133) Dönem koşulları dikkate alındığında makul sayılabilecek bu cezalandırma Takrir-i Sükun kanunuyla birlikte etkisini daha da artırır ve dönemin hemen tüm yazarlarını etkiler. Bu anlamda Atatürk'ün sağ olduğu dönemde toplumsal ya da siyasi eleştiriden kaçınmak durumunda kalan yazarlar, olumsuz sonuçlar verebileceği

endişesiyle hapishane konusunu işlemekten de kaçınırlar. 1930'lu yıllarda Sabahattin Ali'nin birtakım başarılı çalışmaları olmuşsa bile hapishane konulu eserlerin sayısının artmasının 1940 sonrasında, hatta 1950'li yıllarda olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Orhan Kemal'in hikâyeleri ile.

1940'lı yıllarda örneklerin artmasının ana sebebi, toplumsal gerçekçi kabul edilen isimlerin bizatihi cezaevinde oluşudur. Orhan Kemal, Kemal Tahir, Kerim Korcan gibi cezaevi konulu hikâye ve roman kaleme almış yazarlar; söz konusu dönemde cezaevindedir. Fakat buna rağmen hapishane Türk Edebiyatında altın çağını 1950-1960 arası yaşar. Bu durum başlıca iki sebebe bağlanabilir. İlki, 1940-1950 arası cezaevinde olan isimlerin artık özgürlüğüne kavuşmuş olmasıdır. Böylelikle hem daha rahat yazma imkânı elde ederler hem de cezaevi sürecinde yaşadıklarının ve deneyimlerinin katkısıyla konu zenginliği sağlarlar. Diğer önemli bir sebep Demokrat Partinin iktidara gelmiş olmasıdır. 14 Mayıs 1950 seçimleri, ülkede yeni bir başlangıcın müstusudur. Bu seçim, seçmenin serbest iradesinin, oyunun, tercihinin sandığa yansıdığı ilk seçimdir. *Seçim sonunda CHP'nin 27 yıllık iktidarı yerini DP iktidarına bırakır. Otoriter rejim tarihe karışır. "Milli Şef artık muhalefettir. DP iktidara geldiğinde kamuoyunda genelde bir iyimserlik havası egemendir.* (Özçelebi:2) Tıpkı II. Meşrutiyetin ilanı sonrasında olduğu gibi, toplumu olduğu kadar edebiyatçıları da sarmış bu iyimserlik havası, onları daha rahat eserler vermeye itmiştir. Böylelikle hapishane konulu hikâyelerin yayınlanmasında da artış görülmüştür.

1960 sonrasında örneklerin azalması da yine siyasi gelişmelerin etkisiyledir. Bu süreçte yaşanan askeri darbeler ve bu darbelerin dayatmaları, yazarları yine sonunda olumsuz muamelelere maruz bırakabilecek konuları işlemekten alıkoymuştur. Söz konusu dönemde cezaevi hikâyesi örnekleri elbette verilmiştir fakat nicelikleri kadar nitelikleri de 1940-1960 arası eserler esas alındığında daha kısırdır. Bu dönemde verilen bazı örnekler de Afet İlgaz'ın Çeribaşı Abdullah'la İdamlık İsmail adlı eserinde görüldüğü gibi 1940'lı yılların cezaevi koşullarını konu edinir.

Genel olarak hikâyelerin mahiyetine bakıldığında şöyle bir manzarayı tespit etmek mümkündür:

1940-1950 arası cezaevi konusunu işleyen hikâyeler daha çok II. Dünya Savaşının etkisinde şekillenmiş cezaevi koşullarını resmeder. Yokluğun, cahilliğin, olumsuz sağlık koşullarının ve hastalıkların bu resimlerde ana tablo olduğu görülür.

1950-1960 arası hikâyeler de cezaevine bakışı yönüyle önceki dönemle uyuşur. Zira bu dönemde verilen örnekler bir anlamda, bir önceki dönemde zaten cezaevinde olan edebi isimlerin izlenimleridir.

1960-1970 arası hikâyelerde, önemli toplumsal tespitler ve eleştirilerden ziyade insanlık durumlarının olduğu görülür. Burada sergilenen daha çok bireysel sıkıntılardır.

1970-1980 arası örneklerin en önemli tarafı ise bizi siyasi mahkûm tipiy-le derinden tanıttırmasıdır. Soruşturmalar, işkenceler, hücre cezaları, siyasi mahkûmlar nezdinde psikolojik gidiş gelişler; dönem hikâyelerinin alt motifleridir. Bir anlamda önceki dönemlerin dışı yönelen bakış açısı, bireyin iç dünyasına çevrilmiştir. Cezaevi ortamı yerine bireyin iç dünyasının durumu, bu dönem örneklerinde daha ağır basar.

1980 sonrası örnekler, daha bireysel konuları işler. 12 Eylül sonrası dönem, her düşünceden insan için bir "içe dönüş" ve "iç hesaplaşma" dönemi de olmuştur tespiti yapılır.(Okumuş:35) "Cezaevi Romanları (...) Radikal sol, "cinselliğe" ve "bireyselliğe" yönelirken; islamcı kesimde de, "tasavvufa" doğru bir yöneliş gözlenir. Bu yeni değişimin ortak paydası "yenilmişlik", "içe dönüş", "özeleştiri", "cinsellik", "yalnızlık" ve "arayış" olur."(Okumuş:33) Bu tespiti 1980 sonrası hapishane öyküleri için de yapmak mümkündür. Farklı dünya görüşüne sahip isimler bir anlamda onları cezaevi sürecine sürükleyen faktörleri sorgulamış, kendi iç hesaplaşmasını yapmıştır. Bu nedenlerden ötürü söz konusu dönem hikâyelerine gözleme dayanan kurmaca metinler olmaktan ziyade anısal özelliklerin ağır bastığı edebi metinler olarak bakmak daha olasıdır. Fakat şurası da bir gerçektir ki gözlemden ziyade iç dünyasına yönelen bireyin yüzleşmesi, cezaevlerinin ıslah amaçlarına layıkıyla katkı sağlamıştır. Bir anlamda daha ihtilal öncesinde sonu öldürmeye varan kavgalara tutuştukları karşı tarafı anlamaya çalışmışlar, neticesinde daha demokratik bir toplum oluşmasının ilk adımlarını orada atmışlardır. Abdurrahim Karakoç'un, Lütfi Kireççi'nin "Zulüm Adam Öldürmez" romanını değerlendirirken kullandığı şu ifade *"Şerefın ocağından menfaat ve zilletin kucağına atlayıp, düşmandan ziyade düşmanlaşan ve ne oldukları açık seçik bilinen basın organlarında reklam malzemesi olarak kullanılanlar hariç, Eylül zindanları Türk milletine pek çok ilim, fikir, sanat, edebiyat ve tefekkür adamı kazandırdı."*(Karakoç) 1980 sonrası hapishane öykülerinin mahiyetini belirtir durumdadır.

Genel anlamda hapishane hikâyecisi sayılabilecek bir isim tespiti bugüne dek yapılmamıştır. Fakat hapishane konusunu sıkça işleyenler arasında bir isim, belki de, hapishane hikâyeciliğine daha yakın olduğu söylenebilir. Türk Edebiyatı'nda Kerim Korcan'ın ismi pek akıllara gelmese de aslında Korcan, bu yazarlardan çok daha fazla hapishaneyi konu edinen eser vermiş ve en önemlisi eserlerinin temel yapı özelliklerinden birisi bu mekânın kullanılışı olmuştur. Bunda yazarın Türk Edebiyatında gölgede kalan isimlerden birisi olmasının payı büyüktür. Hatta yazarın, yarattığı "Tatar Ramazan" karakterinin bile gerisinde kaldığı, onun kadar ünlenemediği söylenebilir. (Akpınar:23-24)

Yazar, cezaevlerinde edindiği tecrübeyi, siyasi görüşünün süzgecinden geçirerek eserlerine yansıtmış; yarattığı evrenle, nesnel gerçeklik ve kurgusal gerçeklik arasındaki sınırları kaldırmıştır. Fiziki, psikolojik ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak alabildiğine canlı çizilen hapishane/roman kişileri, gözümüzün önünde bir duvar gerçekliğiyle beliren mekân/hapishane betimlemeleri, eserlerindeki gerçeklik duygusunu artıran unsurlar olarak dikkat çekmektedir. Bunun da ötesinde ağılık sistemi, fiziki olanaksızlıklar gibi hapishane—nin sadece içi ile ilgili sorunlarla değil, hapishane düşüncesini, imajını yaratan gardiyanlık, jandarma, savcılık makamı, hâkimlik gibi bütün kavramlarla ilgilendirilmiş ve bunları sorgulamıştır. Hapishane modeli üzerinden ceza, ıslah ve yönetim sistemine eleştiri getirmek niyetindedir. En önemsiz mahkûmun önemsiz bir sorununu dile getirirken bile yapmak istediği asıl şey, ceza sisteminin yanlışlıklarını ve boşluklarını ortaya koymaktır. (Akpınar:24-25)

Bir başka unsur olarak hapishane konusunu işleyen yazarlar merkezinde bakıldığında üç tür yazar tipinin olduğunu söylemek mümkündür.

1- Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Orhan Kemal, Kerim Korcan, Sevgi Soysal gibi bizatihi cezaevinde kalmış ve eserlerini verirken şahsi izlenimlerinden yararlanmış olanlar. Bu isimlere ait hikâyeler elbette anı kabul edilemez. Fakat farklı isimlerin kaleme aldığı kurgu metinlerde aynı dönem şartlarının sunulmuş biçimindeki benzerlik dikkati çeker. Bu da bizatihi şahsi izlenimlerin metinlerin oluşturulmasında fazlasıyla rol oynadığının göstergesidir. Yine Orhan Kemal'in Dünyada Harp Vardı hikâyesi ile 72. Koğuş hikâyesindeki bazı kahramanların isim olarak bile benzerliği; ismi geçen kahramanların kurgudan ziyade izlenime dayanıyor olma intibasını kuvvetlendirmektedir. Hakeza Sevgi Soysal'ın kadın mahkûmları anlattığı Barış Adlı Çocuk adlı eserindeki bazı kahramanlar da hem isim olarak hem de karakteristik yönleriyle yazarın tutukluluk anılarını anlattığı Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'ndaki isim ve karakterlerle örtüşür.

2-Cengiz Yörük, Mehmet Seyda gibi cezaevine girmiş olmasa bile hapishane konulu hikâye yazmış olanlar ile hukuk camiasından olan Ömer Faruk Toprak, İlhan Tarus, O. Zeki Özturanlı, Mustafa Niyazi Ispartalı, hukukla ilişkili olanlar da olmuştur.

3-Kendisi cezaevinde kalmış olmasa bile cezaevinde kalmış bir yakınının izlenimlerini hikâyeleştirmiş olanlar. Ki buna en iyi örnek Afet Ilgaz'dır. Afet Ilgaz'ın Çeribaşı Abdullah'la İdamlık İsmail adlı eserindeki hikâyelerin konusu, eşi Rıfat Ilgaz'ın Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılandığı ve bir müddet Tophane Sıkıyönetim Hapishanesinde kaldığı zaman ile örtüşür.¹ Hatta söz konusu kitaptaki Lise Müdürü adlı hikâyede anlatılanlar ile Rıfat Ilgaz'ın Ziyaret Günü Notları şiirinin bir bölümü konu itibarıyla aynıdır. Lise Müdürü'nde dı-

sarıdaki karısının geçimini temin etmek için cezaevinde gayri ahlaki sapık ilişkilerle para kazanan Fecri; sanki Ziyaret Günü Notları'ndaki Necati'nin ta kendisidir. Nitekim Afet Ilgaz da bir yazısında bu kitaptaki hikâyelerin konularını Rıfat Ilgaz'dan duyduklarına dayandırdığını söyler.²

Buraya kadar genel olarak hapishane kavramının edebi metinlerdeki tarihi serüvenine ve çalışmanın ana mahiyetini oluşturan Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar hapishane hikâyelerinin dönem dönem özelliklerine değindik. Biraz da kavramın kendisine yoğunlaşarak suç ve hapishane olgusunun geçmişten günümüze tarihi gelişimine değinmekte yarar var.

SUÇ VE CEZA

Suç ve suça yönelik yaptırım insanlığın ilk devirlerinden beri varolagelse de hem suç kabul edilen fiillerin mahiyeti hem de fiilin sonucunda uygulanan yaptırım biçimi, devirlere ve kültürlere göre değişim gösterir. Çünkü ihtiyaçlar, toplumsal yaşantının her alanındaki davranış biçimlerini olduğu gibi suç anlayışını ve yaptırım mekânını da biçimlendirir. Örneğin *"Eğer bir köle kaçarsa Luyya memleketine giderse, onu geri getirene (kölenin sahibi) VIZU gümüş verir. Eğer köle kaçarsa da düşman memleketine giderse, kim onu getirirse onu yalnız o alır."*(Alp:470) şeklindeki bir Hitit hukuku kanun maddesi; o günün şartlarına göre bazı ihtiyaçlar çerçevesinde oluşturulurken kanunun mahiyetine günümüz penceresinden bakıldığında, bir insanlık suçunu içerdiği görülür. Hırsızlık, adam öldürme, yalan söyleme gibi hemen tüm uluslarda ve dinlerde suç ve ceza kabul edilen fiiller yanında bazı fiillere yönelik müeyyidelerin de tarihi zamanına göre farklılıklar gösterdiği de gerçektir. Günümüz penceresinde değil uranyum madenini çalmak, yanında bulundurmamak bile uluslar arası ilişkilere kadar uzanacak ciddi bir suç iken; yüz-yüz elli yıl önce söz konusu madenin atom reaktörlerindeki aktivitesi bilinmediğinden yanında bulunduran herhangi hukuki bir yaptırımın uygulanması düşünülemezdi.

Bir mekân olarak hapishanelerin tarihi öncelikle suç kabul edilen fiillere, ardından bu fiillere uygulanan ceza biçimlerine göre eski sayılmaz. Bir ceza mekânı olarak hapishaneler aynı zamanda modern devletin göstergesidir. *Modern devletin modern bir kurumu olan hapishane pratiğinden önce cezalandırma; suçlu damgası yiyen bir kişinin çeşitli işkencelerle halka açık yerlerde idam edilmesi şeklindeydi.*(Saygılı:179-180) Günümüzde modern kabul edilen birçok devlette idam cezasının kaldırılmış olması, aynı zamanda modern devlet algısının da değişimini göstermesi bakımından önemlidir. *Gözetleme ve denetleme kurumu olarak ilk hapishane 1596 yılında Amsterdam'da açılan Rasphuis'tir.*(Saygılı:179) Avrupa'da 1596 tarihine dayanmasına rağmen Osmanlı'da hapishane, Tanzimat'tan sonra bugünkü anlamda bir işleve bürünmüştür.

H E C E Ö Y K Ü

Hapis, Osmanlı hukukunda bir ceza infaz kurumu olmaktan çok muhakeme öncesi tutuklama mekânı veya uyarı amaçlı kısa süreli bir ceza aracı olarak kabul edildiğinden, suçlulara işledikleri suçlara göre XIX. yüzyılın ortalarına kadar hadd, kısas, diyet ödeme, ta'zir, kürek, kalebentlik, prangabentlik, sürgün, para cezası, organ kesme, salben idam (iple asma), iple boğma, çuvala koyarak Boğaziçi'nde denize bırakma, zindana atma gibi cezalar verilmiştir. Bu nedenle hapis cezası Tanzimat'a kadar pek uygulanmamış, hapishane Osmanlı ceza hukukundaki yerini ancak Tanzimat'tan sonra almaya başlamıştır. (Temel:111) Bir anlamda Osmanlı Devletinin modernleşme serüveninin başlangıcı da kabul edilebilecek bu dönemde, mevcut ceza mekânlarının şartlarının düzenlenmesi ve belirli bir sisteme oturtulması bağlamında birtakım yaptırımlara gidilmiştir. 1880 yılında "Tevkif-hane ve Hapishanelerin İdarelerine Dair Nizamname" ve "Hapishane Gardiyanları Hakkında Talimatname"nin yürürlüğe girmesi ile mahkûmların daha iyi şartlarda yaşamaları ve her türlü suiistimallerden korunmaları için hukuki tedbirler alınmıştır. (Gönüllü:351-352)

Osmanlı Devleti, klasik dönemde Adalet Dairesi'ni kendine özgü siyasal bir kurum olarak oluşturup yaşatmış ve Osmanlı yöneticileri ile ilim adamları, devletin ayakta kalmasının veya çöküşten uzak yaşamasının bağlı bulunduğu esasları Adalet Dairesi'nin ilkeleriyle izah etme yoluna gitmişlerdir. (Okumuş 2005:50) Metinlerde ceza ve cezanın çekildiği mekânlar hoş anlatılmıyor olsa bile toplum düzeni için cezanın gerekliliği her zaman kabul edilmiştir.

Osmanlı döneminde gerçekleşen sürgünler o dönemde hem de daha sonraki dönemlerde edebiyata konu olmuştur. Türk Edebiyatı'nda yazarlarından ikisi bizzat sürgünü yaşamış, bir tanesi ise sadece konu olarak işlemiş üç tane sürgün konulu roman yayımlanmıştır. Bunlardan ilki kendisi de bir Jön Türk olan Bekir Fahri'nin kaleme aldığı Mısır'da Jönler isimli çalışmadır. Diğerleri ise Refik Halit'in kaleme aldığı Sürgün ve Yakup Kadri'nin yazdığı Bir Sürgün isimli çalışmalardır. (Acehan:14-15)

SONUÇ

Suç, toplumsal huzuru bozacak en önemli unsur olmasına rağmen insanlık tarihinin ilk devirlerinden bugüne var olagelmıştır. Dolayısıyla suça ve suçluya yönelik yaptırımların olması da kaçınılmazdır. Hapishaneler, modern devlet algısının oluşmaya başlamasıyla ortaya çıkmış kurumlardır. Osmanlı Devleti'nde de modern anlamda yasalara dayalı ilk hapishaneler, modernleşme hareketlerinin sistemli bir şekilde başladığı Tanzimat Dönemiyle birlikte kurulmuştur. Öte yandan hapishane olgusunun edebi ürünlere yansımaları, Cumhuriyet'le birlikte, hatta 1950 sonrasında gerçekleşmiştir. Bunda Cumhuriyet'in ilk yıllarında Takrir-i Sükûn Kanunu'nun uygulanması sonucu yazarların bazı konula-

rı işlemekten kaçınmaları kadar düşünce suçlarına özellikle 1936'dan sonra sürgün yerine hapis cezasının uygulanması da etkili olmuştur.

Suç olgusu ceza yaptırımından önce gelse de Türk Edebiyatı'nda suç psikolojisi üzerine derinlemesine bir çalışmadan söz etmek güçtür. Her ne kadar bu yönde örnekler olsa bile Dostoyevski'nin Suç ve Ceza romanı benzeri bir doğrultuda yaklaşım sergilenmemiştir. Bu durum başlı başına bir çalışma konusu olmakla birlikte toplumun suçluya mağdur psikolojisiyle yaklaşması, infaz kurumlarının yaptırım işlevini tam olarak yerine getirememesi, dine göre tövbe kapısının her zaman için açık olması, töreye dayalı yaklaşımlar; suç psikolojisinin oluşmasında başlıca engeller olarak tespit edilebilir. Dolayısıyla aynı toplumun bir parçası olarak Türk yazarı da suç psikolojisini işlemekten geri duracaktır. Yine Kemal Tahir'in roman ve hikâyelerinde olduğu gibi suç eyleminin kendisini işleyen eserlerle olgunun ceza aşamasını konu edinen bol miktarda örneğe rastlamak mümkündür. Bu eserlerin hikâye cephesi de dönemin şartlarına göre biçimlenmiş, yoğunlaşmış, gerilemiş; fakat bir şekilde dönemin sosyal durumundan mahkûm tiplerine realist bir yelpaze sergilemiştir. &

KAYNAKÇA

- Acehan Abdullah, "Osmanlıda Devletin Sürgün Politikası ve Sürgün Yerleri", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research Volume 1/5* Fall 2008.
- Aça Mehmet, "Yaratılış Mitleri, Şamanizm ve Tasavvuf Bağlamında Düşüş, Mahrumiyet ve Hapis", *Hapishane Kitabı, Kitabevi Yayınları, İstanbul* 2005.
- Aça Mehmet, "Klasik Türk Şiirinde Zindan", *Zindanlar ve Mahkûmlar, Babil Yayınları, İstanbul* 2006.
- Akpınar, Soner, "Kerim Korcan'ın Hikâye ve Romanlarında Hapishane", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 17, 2* (2010.)
- Alp Sedat, "Hitit Kanunları Hakkında", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 5, 1947.*
- Behramoğlu Atıol, "Nazım Hikmet'in Düşünce Dünyası", *100. Doğum Yıldönümünde Nazım Hikmet'e Armağan, Kültür Bak., Ankara* 2002.
- Birkiye Atilla, *80'lerden 90'a*, Cem Yayınevi, İst. 1990.
- Doğan Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Gerçek Hayat Dergisi yayınları.
- Duymaz Ali, "Türk Halk Şiirinde Hapishane", *Hapishane Kitabı, Kitabevi Yayınları, İstanbul* 2005.
- Ertop, Konur, *Pir Sultan Abdal'dan Onat Kutlar'a*, Çağdaş Yay., İstanbul 1997.
- Gönüllü Ali Rıza, "Osmanlı Devleti'nin Son Döneminde Isparta Hapishanesi", *Selçuk Üniv. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S.29, Konya* 2011.
- Güleç İsmail, "Mutasavvıf Şairlerde "Zindan" Kavramı", *Zindanlar ve Mahkûmlar, Babil Yayınları, İstanbul* 2006.
- Hançerlioğlu Orhan, *Dünya inançları Sözlüğü Dinler, Mezhepler, Tarikatlar, Efsaneler*, Remzi Kitabevi, İstanbul-1993.

- Herkmen Dilek, "Türk Masallarında Hapishane", *Zindanlar ve Mahkûmlar*, Babil yayınları, İstanbul 2006.
- Karakoç Abdurrahim, "Zulüm Adam Öldürmez", *Yeni Düşünce*, 26 Ocak 1990.
- Köktürk Şahin, "Türk Destanlarında Hapsedilme Motifi", *Tubar-XIX-/2006- Bahar*.
- Kurdakul Şükran, *Çağdaş Türk Edebiyatı*, Evrensel Basım Yayın, İstanbul Ağustos 2002.
- Okumuş Salih, "1980 Sonrası Cezaevi Romanları", *Yunus* dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 1996, s.33-35, Trabzon.
- Okumuş Ejder, "Osmanlıda Adalet Dairesi", *SBarD*, Mart 2005, Sayı 5.
- Özçelebi Hüseyin, *Cumhuriyet Döneminde Edebi Eleştiri (1951-1960)*, Ankara Üniversite- si Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, Ankara 2006.
- Sağlık Şaban, "Modern Türk Edebiyatında Bir Değişim/Dönüşüm Mekânı Olarak Hapishaneler", (Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun), *Hapishane Kitabı*, Kitabevi Yayınları, 2. Bs., İstanbul 2011.
- Saygılı Abdurrahman, "Mikro-Fiziğin Bir İktidarı: Hapishane", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C.53 S.2, 2004.
- Tansel Fevziye Abdullah, *Namık Kemal'in Hususi Mektupları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, C. 1, Ankara-1967.
- Temel Mehmet, "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı Hapishaneleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 26, Konya 2009, s.111.
- Tural Şecaattin, "Kemal Tahir'in Köy Romanlarında Natüralist Bir Eğilim Olarak Cinselliğin Vülgarize Edilmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.4 S.17, Bahar 2011.
- Yazıcı Gülgün, "Divan Şiirinin Aşk Anlayışı Çerçevesinde Esaret ve Zindan Kavramı", *Hapishane Kitabı*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2005.
- Yetkin Suut Kemal, *Edebiyat Üzerine Denemeler*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay. Ank. 1978.
- Büyük Türk Klasikleri 11.cilt*, Ötüken Yayınları, İst. 1992, s.344. Bu konuda yazar "Mavi Sürgün" adlı hatıra kitabını yazar. (bkz. Halikarnas Balıkcısı, *Mavi Sürgün*, Bilgi Yayınevi, İst. 1997-Sadi Borak, *Halikarnas Balıkcısı/Bir Duruşmanın Öyküsü*, Bilgi Yayınevi, İst.)

Bu yazıda "Canan Olpak Koç, *Cumhuriyetten Bugüne Türk Edebiyatında Cezaevi Hikâyeleri*, Ondokuz Mayıs Ün., Türk Dili ve Edebiyatı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun 2011" adlı çalışmanın giriş kısmından yararlanılmıştır.

"1944'ün Ocak ayında yayınladığı Sınıf kitabıyla adliyeler ve hapishaneyle tanışmış oldu. Bir süre saklanan İlgaç, 24 Mayıs 1944'te *Birinci Şubeye* teslim oldu." http://tr.wikipedia.org/wiki/R%C4%B1fat_Ilgaç (14.06.2011).

Afet İlgaç, "Tayyip Bey, Rıfat İlgaç, Afet İlgaç", *Yeniçağ* gazetesi, 19.04.2010. Ayrıca bkz. <http://www.yenicaggazetesi.com.tr/vazargoster.php?haber=12905>.

H E C E Ö Y K Ü

KADİR CAN DİLBER

YENİ BİR CEZAEVİ SİMÜLASYONU: ÜTOPYA 337 MİLİSANİYE

*"Her düşsel öykünün gerçek olduğunu belirtmek
moda oldu günümüzde, ama benimki gerçek"*

Jorge Luis Borges

Para: Altın Çağ'ın Sonu

Thomas More'un "Ütopya" kitabını yazalı yarım asır olmak üzereyken "Ütopya" kavramına 21. yüzyılda nasıl bakılıyor irdelemek gerekir. Öncelikle "Ütopya" sözcüğünün Türkçedeki anlamına baktığımızda TDK'nın sözlüğüne göre, "gerçekleştirilmesi imkânsız tasarı ve düşünce" olarak tanımlandığını görebiliriz. Böyle bir tanıma okuyan okur, "Ütopya"yı absürd bir kavramdan öteye geçemeyen bir düşünce olarak bir kenara atabilir yahut şöyle bir soruyu kendine veya çevresine yöneltebilir: "Gerçekleştirilmesi imkânsız bir düşünceyi insan ne diye tasarlar?" "Ütopya" yani "Gerçekleştirilmesi imkânsız düşünce" ilk kez Thomas More tarafından dile getirilse de kökenleri Yunan mitolojisine dayanır. Yunan mitolojisinde "utopia" veya "outopia" kelimeleri "hiçbir yer" olarak geçerken, Thomas More bu kelimeyi "eutopia" iyi yer, iyi mekân (good place) anlamında kullanır. 1516 yılında yazdığı "Utopia" (Ütopya) kitabı ile birlikte "varolamayan, hayal edilen bir ülke" olarak literatürdeki anlamı değişir. İlk ütöpik metinler insanların Altın Çağ (Golden Age) dedikleri dönemde yazılmaya başlar. Bu dönemde insanlar mutlu ve mesut yaşarken suç ve ceza kelimeleri henüz zihinlerinde bile oluşmamıştır. Hesiod *"İsler ve Günler"* (Works and Days) isimli eserinde bu düzeni şöyle açıklar:

*Tanrılar Olympos'ta ölümsüz yaşarken, ölümlü bir Altın İrk yarattılar
Ve Onlar Tanrılara benzer şekilde yaşadılar, kalplerine hiç hüzn düşmedi.*

Altın çağda yaşayan insanlar Hesiod'un tasviriyle Tanrılara benzer şekilde yaşamışlar ve kalplerine hiçbir şekilde kötülük nüfuz etmemiştir. Hesiod bu mutluluğun insanların demiri elde etmesiyle birlikte bozulduğunu, Demir Çağ ile birlikte her şeyin karanlık içerisine gömüldüğünü söyler. Yine aynı dönem içerisinde Ovid'in yazdığı *"Metamorphoses"* kitabının "Chaos ve Creation" (Kaos ve Yaratılış) kısmında Tanrı'nın önce dünyayı nasıl yarattığı anlatıldıktan sonra insanların yaratılışına geçilir. Altın Çağ döneminde yaratılan insanların hastalanmadan, hiçbir kanuna uymadan yaşadıkları ancak

sonradan silah aletlerinin yapımıyla birlikte paranın da ortaya çıktığı ve bir dönemin sona erdiği söylenir.

Plato'nun "*Devlet*" isimli eserinde paranın ve malın insanın iradesini ele geçirdiği, adil olanın da bir süre sonra adillikten uzaklaştığı çoban hikâyesi ile açıklanmaya çalışılır. Plato'ya göre iyi bir devlet, yasalarını koymalı ve taviz vermeden onu uygulamalıdır. Suçlunun cezası idamsa idam edilmeli, hapis ise hapse atılmalıdır. Mükemmel bir devlet yaratımında devletin görevlerini eksiksiz yerine getirmesi hususunu örneklerle dile getiren Plato'nun aksine Thomas More "*Utopia*" isimli eserinde farklı bir dünya kurgular.

Ütopya'da para kazanmak ve mal mülk edinmek yerine insanlar beyinlerini bilgiyle donatmaya çalışırlar. Ulusal servet eşit bir şekilde dağıtıldığı için bu ülkede savaş, hırsızlık, gasp gibi durumlar ile karşılaşmaz. Kimse kendine has özel bir eşyaya sahip olmadığı için insanlar komşularının veya arkadaşlarının yaşadıkları yerlere özgürce girebilir ve istediklerini alabilirler. More'un temel ilkesi, yani paranın olmaması Ütopik adacığının ön koşulu-
dur. Ütopya'nın para öncesi bir toplum olarak içgüdüsel savunusu ise Freud'un bilinçdışında paranın yokluğuna ilişkin ifadesini (hatta parayı özü itibariyle iletişimsel bir sistemdeki 'gürültü' diye adlandıran Habermas'ın) izahını hatırlatır. Edebi metinlerde ise paranın tarifini belki de en güzel Borges yapar: "Para soyuttur, para gelecek zaman kipidir... Değişkendir o. Önceden kestirilemeyecek zamandır, Bergsoncu zamandır."

Freud'un bilinçaltı, Habermas'ın gürültü, Borges'in ise kestirilemeyecek zaman olarak nitelendirdiği paranın olmadığı ütopyalar, özlemin ve eksikliğin sonucu olarak ortaya çıkar. Eğer bir kişi yaşadığı toplum içerisinde özgürce istediği gibi yaşayamıyorsa ve bir eksiklik duyuyorsa kafasında bir mekân tasarlayarak orada yaşama isteği arzulanabilir. Ütopya'dan sonra yazılan "Güneş Ülkesi", "Yeni Atlantis" vb. eserlerde özlem yahut kaçış farklı bir dünya düzeni üzerine tasarlanır. Daniel Defoe'nin "Robinson Crusoe" isimli eseri farklı bir tarzda yazılmış olsa da özlem duyulan ada metaforu ütopik ülkeden farklı bir yapıda değildir. Akşit Göktürk'e göre "*dışarıya kapalı bir ada, Platon'dan beri toplumsal ütopyalar için en uygun yer olarak görülmüş, ütopya yazarları çoğunlukla birer adayı anlatmışlardır.*" Ütopya, kaçılan, saklanan kâr güdülen veya güdülmeyen bir yapı içerisinde hümanistik ya da değil, özlem duyulan mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Varolmayan hayal edilen yer belki de hiç olmayacak mekânlar, toplum düzeni içerisinde hoş karşılanmayan, çünkü ulaşılması zor ve düzenin geleceğini tehlikeye atan girişimlerdir. Jean Baudrillard bu durumu şöyle açıklar: "*Ütopya asla konuşulmaz, gündemde olmaz her zaman siyasal, tarihsel, mantıksal, diyalektik düzenlerin kimliğinde ortaya çıkar. Ütopya gelecekte kendisini yazamaz. O daha bugün içerisinde eksik kalan şeylerin tasviridir.*"

Ütopya 337 Milisaniye

Altın Çağ'dan günümüze kadar geline süreçte yazılan ütöpik metinlerin yapısına baktığımızda demirin bulunmasıyla birlikte insanların huzurunun kaçtığı ve bu yüzden eski yaşantılarını, özlemlerini, hiç varolamayan bir yer tasarlayarak giderdikleri görülebilir. Çünkü yaşadıkları dünya para için insanların savaştığı, öldürdüğü ve suç oranlarının arttığı bir mekândır. Plato'nun *"Devlet"*inde suçlular hapis cezası çekerken diğer ütöpik metinlerde suç olmadığı için suçluların cezasını çekeceği cezaevlerine ya da hapishanelere gerek kalmaz.

Farklı bir ütöpik metin olarak tasarlanan "Ütopya: 337 Milisaniye" ilk olarak okurun özlemlerini tasarlayarak başlar. Günümüz insanının en büyük problemi olan zaman, hışırtilı bir şekilde derinden hissedilerek metne yansıtılmaktadır: *"Başka bir zamandasın artık. Yaşadığın çağın hem içindesin, hem de biraz ötesindesin."* Okurun yıllardır kavuşmayı beklediği o mekân, onu başka bir çağa ve zamanın biraz ötesine geçirebilir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın şiiri

"Ne içindeyim zamanın

Ne de büsbütün dışında"

dizelerinin etkisinde farklı bir mekânın, insanın varoluşunun derinliklerine kadar uzanan zamanın biraz ötesinde, farklı bir çağda, yeni bir yaşam olgusu tasarlanır. Yazarın tüm bu zaman kurgusunun altında ise *"cezaevi koşullarının değiştirilmesi projesi"* yatar. Suç oranlarının tavan yaptığı bir dönemin yansıması olarak okurun zihinsel serüvenine müdahale eden anlatıcı, suç işleyen kişinin bir süre sonra dönüşüm geçirdiğine değinir. Cezaevine giren ve kısa sürede çıkan insanların tekrar suç işleme psikolojisini gidermek ve uzun süre yatan suçlunun ekonomiye olan zararını karşılamak için geliştirilen projenin temeline iyi bir eğitim süreci dâhil edilir. Bilindiği gibi ütopya halkı her şeyden önce suç ve ceza kavramlarını bilmediği için hayatını mutlu bir adada bilimle uğraşmakla geçirir. Ancak ütopyalı olmak için o adaya yakışır şekilde davranmak ve o adanın şartlarını kabul edip ondan sonra adaya yerleşmek gerekir. Hapishanelere getirilen eğitim sistemi bir süre sonra azılı suçluları bile topluma faydalı insanlar olarak hayata döndürmeyi başarınca başka bir sıkıntı ortaya çıkmaya başlar. Toplumdaki suç işlemeyen faydalı insanlar iş bulamazken cezaevlerindeki suçlular birer iş sahibi olarak hapisten çıkmaya başlayınca düzen bozulmaya başlar. Dışarıda işsiz gezen insanlar cinayet ya da herhangi bir suç işleyerek cezaevine girip, iş bulacak şekilde normal hayata dönünce ütöpik bir tasarının da sonuna gelinir. Çünkü sistem cezaevine girip çıktıktan sonra hükümlü kartıyla kolayca iş bulabilecek şekilde tasarlanır. Artık insanlar sokaklarda işlenen faili meçhul bir cinayeti üzerlerine alacak ve yollarda kendilerine kurban arayacak duruma gelirler.

Bir süre sonra projenin geri çekilip eski cezalandırma yöntemlerine dönüş söz konusu edilir. Ancak dönüşüm o kadar vahim bir hâl alır ki suçluların suç

işleyip sonra eğitilip topluma salıverilmesi dinsel ayrılığı başlatarak terörizmin yolunu da açmış olur. Devletin düzeni bozulur ve herkes evlerine çekilmeye başlar. Burada yazarın niyeti Michel Foucault'nun niyetiyle örtüşür: *"Önemli olan hapishanede reform yapmak değil, hapishaneyle mücadele etmek. Ceza sistemi içinde bir cezalandırma sistemi varlığını sürdürmektedir."* Yeni reformlar için gerekli alt yapı sağlanmadığı sürece her zaman başarısızlığa uğrayacağı metinde açıkça belirtilir. Ütopik olarak tasarlanan ve hayata geçirilen cezaevi projesi bir ütopya olmaktan ileri gidemez çünkü yapılan reformlar sistemin çöküşüne sebep olur.

Bilindiği gibi cezaevleri suçluların cezalarını çekmesi için tasarlanan mekânlardır. Foucault'ya göre cezaevleri suç oranlarının azalmasını sağlamadığı gibi yasaların ihlalinin tahrik etmekte, cezaevi ortamında bulunan suçlu suçta daha çok yönelmekte ve serbest kaldıktan sonra tekrar suç işlemektedir. Yazarın kurgusu gereği cezaevlerinde başlatılan ütopik proje bir süre sonra suç işlemek için planlar yapılan bir dünya sistemine dönüşür. Ütopya halklarının mutlu ve huzurlu yaşantıları hiç gerçek olmadığı için yani tarihte böyle bir tasarıyla bir ülke kurulup pozitif bilimlerce sistemin işleyişi kanıtlanmadığı için sonuçlarının ne olduğu kestirilememektedir. Bu metinde ise ütopik bir cezaevi sistemi kurularak hayata geçirilir, nasıl işlediği ve nasıl çıktığı işlevsel olarak yazar tarafından kurgulanarak sonuçlandırılır.

Bir Simülasyon olarak Ütopya 337 Milisaniye

Metin, genel olarak ütopik bir cezaevi kurgusu olarak görünse de arka planında çok farklı bir tasarım vardır. Jean Baudrillard'a göre *"ütopya, her düzen, her rasyonalite, hatta devrimci rasyonalite, her pozitiflik, her ne olursa olsun kararsızlığın ötesindedir ve onları onların yerinde olmayana dönüştürür."* Bu dönüşüm öykü içerisinde herkesin hükümlü kartı alabilmek için suç işlediği bir ortama dönüşerek bir cezaevi ütopyası ya da adacığın hâlini alır. Gerçeğin bir hayal olarak düşünüldüğü ve yerini aldığı bu durum aslında bir simülasyondur. Cezaevlerinin gereksizliğini ve suçu azaltmak için tasarlanan proje, metinde okurun da hayal gücünü işgal ettiği için ikinci bir öykünün varlığına söz yol açar. Bu öyküde ise suç işlemeye karar veren bir gencin kendine kurban bulmadaki beceriksizliği okur tarafından ele alınır. Gerçekmiş gibi okunan metin, metin içerisinde okurun öyküsünde tekrar yazılarak simülasyon (bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen bir görünüm) meydana getirilir.

Yazar, getirilen yeniliklere karşı bir eleştiri olarak hazırladığı metnine okuru da dâhil ederek bizim gerçek olarak algıladığımız yahut kabul ettiğimiz cezaevlerinin varlığına farklı bir bakış açısı getirir. Toplumsal düzene alternatif olarak tasarlanan ütopyalar ya da ütopik metinler, düzeni yıkarak yerine yenisini dik-

mek isterler. Bu yüzden simülasyon olarak geliştirilen metin ile içerisindeki ütö-pik cezaevi projesi eş değeri nitelikte değildir. Çünkü simülasyon olarak yapılan ya da tasarlanan her şey gerçeğe karşı bir saldırı yaparak onun yerine geçme eği-limindedir. İşte bu yüzden simülasyon her zaman için gerçeğe saldırmaktan ya-nadır. Burada simülasyon ile ütopyayı birbirinden ayırmak gerekir.

Öncelikle metin içerisinde kurulmuş cezaevi kurgusu bir ütopyadan başka bir şey değildir. Ancak toplumsal düzendeki bozulmalar cezaevi üzerinden yansıtılması ve projeye okurun da dâhil olması metnin kurmacalığını bir üst seviyeye taşır. Yozlaşmış ve yıpranmış bir kurum olarak tasarlanan cezaevle-rini değiştirme projesi hüsrarla sonuçlanırken insanlar evlerine çekilerek top-lumdan uzaklaşmaya başlarlar. Bunun tek sebebi ise iş bulma, para kazanma hırslarından ibarettir. Herkesin daha rahat iş bulmak ve para kazanabilmek için suç işlemeye yönelmesi ilk başta söz ettiğim Altın Çağ'a dönüş hayalinin bir sonucudur. Altın Çağ'daki insanlar gibi kimsenin suç işlemediği ve para-nın söz konusu olmadığı bir toplum inşa etmek, metinde de söylendiği gibi çok zordur çünkü geriye dönüş söz konusu değildir. Baudrillard'a göre *"para-doksal bir şekilde gerçek bizim için hakiki bir ütopyaya dönüşmüştür oysa bu ütopyanın gerçekleşme olasılığı sıfırdır çünkü bu ütopya yitirdiğimiz bir daha ancak rüyamızda görebileceğimizi söyleyen türden bir şeydir."*

Simülasyon ise gerçeğe saldırarak onun yerine geçme eğiliminde olduğu için metnin parçalarına değil tamamına bakmayı gerektirir. Cezaevi projesi ütö-pik bir düşüncedir ve buradan varılmak istenen bir gerçeklik olgusu söz ko-nusudur. Bu gerçeklik olgusu Aristo'nun tarif ettiği gibi *"Gerçekten olan şeyi değil, tersine, olabilir olan şeyi, yani olasılık ya da zorunluluk yasalarına gö-re olanaklı olan şeyi anlatmaktadır."* Öyleyse simülasyon yani gerçekmiş gibi algılamamıza yani sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmamıza yarıyorsa aynı zamanda sanatsal bir işlevi de gerçekleştirmiş olur. Metinde yazarın kur-guladığı anlatıcı, metinden çıkarak okurun yanı başına oturur ve onun hisset-tiklerini, yazdıklarını tekrar okura anlatır. Yazar, kurguladığı metni okurun zihnine yerleştirip onu karakter olarak metne sokunca, karakterin yazdığı öy-küde de aynı öykünün yansıması gerçekleşir. Murat Gülsoy bu durumu şöyle açıklar: *"Kahramanın aydınlanması bizim aydınlanmamız oluyor, onun çıkışı bizim çıkışımız gibi. Evet ne yazık ki sadece 'gibi'. Bu anlamda edebiyat ruhsal bir benzetim oluyor. Bir simülasyon. Yazar kendi beyninde simüle ediyor kahramanını ve onu bu biçimde yaratmış oluyor; okur da onu okurken oku-duklarını simüle ederek onu tekrar yaratıyor. Ve bu böyle sürüp gidiyor."*

Edebiyatı ruhsal bir benzetim olarak gören ve metnini bu şekilde yaratma-yı deneyen yazarın metni Borges etkisinde varlığını sürdürür. Borges'in me-tinleri genellikle simülasyon üzerine kuruludur ve Jean Baudrillard simülas-yon terimini Borges'in *"Bilimde Kusursuzluk Üzerine"* adlı hikâyesi ile ör-

H E C E Ö Y K Ü

neklendirir: "O imparatorlukta Haritacılık sanatı öylesine bir yetkinliğe erişmişti ki, tek bir eyaletin haritası bütün bir kentin kapladığı alanla örtüşüyordu, imparatorluğun haritası da bütün bir eyalettir." Metinde de cezaevi projesi okuru da içerisine alarak bütün bir metni, içerisindeki öyküye, küçük bir öyküyü ise metnin tamamına yansıtır. Yazardan okura, okurdan karaktere, karakterden metnin dışına yansıyan bir öyküyle karşılaşırız.

Yazarın metinde karakter olarak kurguladığı okur bir süre sonra yaşanan düzenin bozukluğuna dayanamaz ve çok popüler bir yöntem olarak algılanan 337 milisaniyede beyin hücrelerini mikrodalgada pişirerek metin sona erer. Bu yöntem Borges'in "Yorgun Bir Adamın Düş Ülkesinde" yarattığı ölü yıkama fırını ile Kafka'nın "Ceza Kolonisi"nde yarattığı ölüm makinasından farksızdır. Yanılsamalardan oluşan metin içerisinde okurun düşsel yolculuğunu çizse bile gerçek hayata göndermeler içerir. Öykünün sonunda kum saatine bakmamızı söyleyen anlatıcı, bizi "Kum Kitabı"na sürükler: "Çizgi sonsuz sayıda noktalar-
dan oluşur; düzlem ise sonsuz sayıda çizgilerden, oylum sonsuz sayıda düzlem-
lerden, üstoylum da sonsuz sayıda oylumlardan... Her düşsel öykünün gerçek olduğunu belirtmek moda oldu günümüzde, ama benimki gerçek"&

KAYNAKLAR

- Aristoteles, 2006, *Poetika*, (Çev. İsmail Tunalı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Baudrillard, Jean, 2007, *Utopia Deferred*, Los Angeles.
- _____, 2011, *Simülakrlar ve Simülasyon*, (Çev. Oğuz Adanır), Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Borges, Jorge Luis, 2005, *Alçaklığın Evrensel Tarihi*, (Çev. Celâl Üster), İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____, 2007, *Kum Kitabı*, (Çev. Yıldız Ersoy Canpolat), İstanbul: İletişim Yayınları.
- _____, 2008, *Alef*, (Çev. Tomris Uyar, Fatih Özgüven, Fatma Akerson, Peral Beyaz), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Göktürk, Akşit, 1982, Ada, İstanbul: Adam Yayınları.
- Gülsoy, Murat, 2000, *Belki de Gerçekten istiyorsun*, İstanbul: Alt-Kitap.
- Foucault, Michel, 2000, *Hapishanenin Doğuşu*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Ankara: İmge Yayınları.
- _____, 2003, *İktidarın Gözü*, (Çev. Işık Ergüden), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Hesiod, 2010, *Theogony and Works And Days*, (Çev. Catherine M. Schlegel and Henry Weinfield), Michigan.
- Jameson, Fredric, 2009, *Ütopya Denen Arzu*, (Çev. Ferit Burak Aydar), İstanbul: Metis Yayınları.
- More, Thomas, 2000, *Utopia*, (Çev. Vedat Günyol, Sabahattin Eyuboğlu, Mina Urgan), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Ovid, 1958, *Metamorphoses*, (Çev. Horace Gregory), Canada.
- Plato, 2005, *Devlet*, (Çev. Cenk Saraçoğlu-Veysel Atayman), İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, 2007, *Bütün Şiirleri*, (Haz. İnci Enginün), İstanbul: Dergâh Yayınları.

H E C E Ö Y K Ü

GAYE BELKIZ YETER

ERDAL ÖZ'ÜN "GÜVERCİN" ADLI ÖYKÜSÜNDE LABİRENT BİR MEKÂN OLARAK HAPİSHANE

*Mahpushane seni yapan kör olsun
Körolsun da iki elleri kırılsın
Malatyalı Fahri Kayahan*

Erdal Öz özellikle 1975 sonrasında Türk edebiyatında hem romanlarıyla hem de öyküleriyle önemli bir yazar olarak karşımıza çıkar. Halkı ve onların düşüncelerini ön plana alarak edebiyat anlayışını oluşturan Öz'ün 2001 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldığı *Kanayan* adlı kitabındaki "Güvercin" öyküsü çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada hapishane ortamının özellikleri ve insan ruhundaki etkisi dikkate alınarak öykü incelenecektir. Yazar Kanayan'da "Bu öyküler devrimci savaşın içindeki insan özünü, gerçeğini yansıtıyordu." insan gerçeğini ve özellikle de kendini ifade etmek için birçok zorluktan geçmiş olan bireyi konu edinir. Erdal Öz'ün hem kendi tutukluluk yıllarındaki hem de avukatlık sürecindeki tecrübelerini *Kanayan* adlı kitabında yansıttığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı da "Güvercin" adlı öykü vasıtasıyla, hapishanelerin insan ruhunda bıraktığı derin izleri yazarın da kişiyle bağdaştırarak kurguda yer verdiği mekânın doğru yorumlanmasıyla, kişinin ruhunu çözümlemede ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktır. "Güvercin'de hapishane kahramanın evi gibidir. Gaston Bachelard'da insanın gününün büyük bir kısmını geçirmiş olduğu bir mekân olarak evi "... ev, insan ruhunun çözümleme aracı olarak ele alınabilir." bu şekilde tanımlarken "Güvercin" adlı öyküde de kahraman için ev olarak mekân hapishanedir. Bu sebeple onun ruh halini değerlendirirken mekândan ayrı düşünmek mümkün değildir.

Öyküde hapishane gerçeğine yer verilmiştir. Hapishaneler büyük oranda insanların hak ve özgürlüklerini kısıtlayan onları toplumdan ve dünyadan uzaklaştıran labirent mekânlardır. Bu labirent mekânlar insanların hem sosyal ve ruhsal hem de fiziksel şartlarını zorlamaktadır. Hapishane Türk edebiyatında çoğu zaman bu yönleriyle roman, öykü, şiir ve türkü gibi birçok edebi türde karşımıza çıkan mekânlardan biridir. Bu edebi türlerde hapishaneler çoğunlukla bireyin sıkıntı çektiği, birçok sınava tabii tutularak sınıandığı Joseph Campbell'ın sözünü ettiği sinama motifinin mekânı olarak karşımıza çıkabilir. Ramazan Korkmaz da labirent mekanlardaki sinama motifine dikkat çeker: "La-

birentleşen mekanlarda, karakter sınanmaktadır. Karakterin içsel gelişme ve olgunlaşması, kişilik bütünlüğü, dünya kazanımları hep bu sınava bağlıdır; onun için mücadeleye atılması; bilgi, sezgi, kavrayış gibi güçlerini seferber etmesi gerekmektedir." İncelemiş olduğumuz öyküde de hapishane ortamında kahramanın geçmesi gereken birçok engel bulunmaktadır. Bu engeller hem kahraman hem de hapishane odasına giren güvercinler vasıtasıyla okuyucuya yansıtılmaktadır: "Kirli duvarlara etli patırtılarla vuruyordu güvercin. Düz duvara tutunmaya çalışıyor, aşağılara kayınca yeni bir umutla havalanıp karşı duvara çarpıyor. Yine düşüyordu yere (...) Duvara çok hızlı çapmış, çırpınarak yere düşmüş, kalakalmıştı. Kırmızı gözleriyle acı içinde çevresini gözlemişti. İnce bir perdecik, ama kırmızı gözlerdeki umut hiç bitmiyordu. Yeni bir umutla yine havalanıvermiş, yine duvarlara vurmaya başlamıştı kendini." (s. 59)

Mekân ile insan arasındaki psikolojik etkileşim edebi metinlerde kendine yer bulmaktadır. Özellikle de Türk edebiyatında Tanzimat'tan sonra yazarların ve şairlerin bireyin iç dünyasına yönelmiş oldukları görülmektedir. Bu amaçla da yazarların kurgu sırasında kahramanın psikolojisini çözümlemeye mekânı kullanmış oldukları görülmektedir. Edebi metinlerde mekânın işlevsel yanlarının tespit edilmesi ve bu şekilde bir okuma sürecine girilmesi kahramanın/kahramanların ruh dünyasını (larını)/bilinçaltını (larını) açığa çıkarması açısından önemlidir. Arapça "kevn" yani olmak kökünden türeyen mekân kelimesi bulunulan/oturulmuş yer anlamına gelmekle birlikte mekânı var olmak şeklinde de açıklayan tanımlar bulunmaktadır. Bu sebeple bireyi değerlendirmek için onu bulunduğu ortamdan ayrı düşünmemek gerekir. Yani mekân çoğu zaman edebi karakter çözümlemek için şifreler sunan bir ipucu ya da vasıta olarak değerlendirilebilir. Ramazan Korkmaz tarafından *"insan varoluşunun konumlandığı yer..."* olarak tanımlanan mekân ayrıca içinde yaşayan kişilerin ruh hallerini etkilediği gibi bu durumlardan kendisi de etkilenir: *"Anlatı türlerindeki mekan, kurgusaldır ve içinde yaşayan insanların bakış açıları, algı kapasiteleri ve duygusal gelişmeleri doğrultusunda şekillendirilmiştir; sürekli yeniden yaratılır, biçimlendirilir ve mekan etkin kurucu bir değer olarak üzerlerindeki etkiler, onları tinsel doğuş ve oluşlara hazırlar."* İncelemiş olduğumuz öyküde olay tamamıyla hapishanede geçmekte ve olaylardan ziyade kahramanın ruh hali ile birlikte mekân tasvirleri ön plana çıkmaktadır. Erdal Öz bu şekilde mekân vasıtasıyla kahramanın ruhunun gizli yönlerini okuyucuya anlatmak ister. Öz, kurgusal bir metin olan mekânı bu amaçla kullanır. Öyküde hapishane ortamı kişiyi bilinçaltına yönlendiren mekân olarak simgesel ve işlevsel bir değer taşımaktadır. Adeta mekân vasıtasıyla kişinin ruh dünyası okuyucuya sunulmuştur. Bununla birlikte öyküde hem kişisel hem de sosyal bir durumla karşılaşmaktayız.

Hapishane ortamının kişinin ruhundaki olumsuz yönü dikkate alındığında "Güvercin"'de hapishane dar ve ezici bir mekân olarak algılanmalıdır. Bu da genellikle labirent mekânlı anlatılarda görülen bir durum olarak karşımıza çıkar. Bununla birlikte hapishane ortamı kahramanı yalnızlık duygusuna iter ve yaşama tutunma çabasını da gün geçtikçe azaltır. Bu sebeple, öyküde kahramanın günlerini geçirmiş olduğu hapishane ve işkence odası labirent mekân özelliği göstermektedir. Ramazan Korkmaz'ın *"Labirent izlekli anlatılarda mekân, yalıtık ve tek boyutludur; karakter, zaman, mekan ve onu çevreleyen bütün elemanlarla hatta kendisiyle bile kavgalıdır. Böyle durumlarda mekân insanı ezmek için üzerine yürüyen karşı güçlerin simgesel bir göstergesidir. Mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır."* şeklinde yapmış olduğu labirent mekân tanımını karşılayacak özellikler "Güvercin"'de belirgin bir şekilde görülmektedir.

Öyküde insan ve mekân arasında bir bağlantı bulunmakla birlikte mekânın insan üzerindeki etkisi çoğu zaman bir araç konumundadır. Hapishane genellikle kapalı, hapsedici ve dar olma özellikleriyle öykü kahramanının sürekli olarak sonsuzluğa açılan pencereler aramaya ihtiyaç duyduğu anların ortaya çıkmasına neden olan mekândır. Ayrıca hapishane ortamı kahramanın hayatında büyük oranda olumsuz bir değişime yol açmıştır. Mekânın dar ya da geniş olması kişinin ruh yapısına bağlı olduğu için "Güvercin" adlı öyküde hapishane odası işkence odasına göre karanlık olmasına rağmen kahraman için daha geniş ve açık bir mekân olarak değerlendirilebilir: "... Üstelik sabahlar, gün ortaları, akşamüstüler vardı burada, kirli boz tavanda. Yüzlerce mumluk ampul yoktu tepesinde. Gündüzler gecelerden kolayca ayrılabilirdi." (s. 62) Öyküdeki bu cümle mekân-insan arasındaki uygunluğu göstermesi açısından önemli bir örnektir. Normalde aydınlık ortamlar bireylerin huzurlu oldukları ferah/açık mekânlardır. Fakat kahraman burada işkencele- re maruz kaldığı, kendisiyle barışık olmadığı ve geceyle gündüzü ayırt edemediği için kapalı ve dar bir yer olarak tasvir edilmektedir. Öyküdeki bu durum mekânın kurgu içerisinde bireyin psikolojik durumuna göre şekillendiğini göstermekle birlikte kişinin ruhsal durumunun ve öykünün temasının habercisi konumundadır. Yani öyküde hapishane bireyin ruhsal yapısına göre şekillenerek anlam kazanır: "Hikâye ve romanlarda kişilerin kabullerine göre anlam kazanan mekân, olayların seyrine göre dar ya da geniş olma vasfı kazanabilir. Kendisiyle ve çevresiyle barışık olan insan, bulunduğu mekânda sıkılmazken, baskı altında olan kişi için mekân, ezici bir ağırlığa sahiptir." Birey varoluş süreci içerisinde her ne kadar hapishanede bile olsa kendi biçimlendirdiği, kendine uyarladığı mekânlar bulunmaktadır. Kahramanın kaldığı dar ve pis odaya zamanla alışması bu duruma örnek teşkil eder.

Mekânın bireyin ruhsal yapısındaki bir başka önemli etkisi de zaman mefhumunda kendini göstermektedir. Hapishanelerde genellikle zaman çok geç ilerler. Orada sıkışıp kalan birey için mekân gibi zaman da onu yaşamdan yavaş yavaş uzaklaştırır: "Bir işkence odasında günlerce kalmıştı. Kaç gün sonra olduğunu bilmiyordu, bir gün kapı açılmış, onu o daracık odacığın dibine çöküp kalmış bir tortu gibi, atılıp kalmış bir çuval gibi bulmuşlardı." (s. 61) Bulunmuş olduğu mekânda kahraman hemen hemen her şeyle çatışma halindedir. Özellikle de öyküde bu çatışma halini kahramanın gardiyanlar hakkındaki düşüncelerinden anlamak mümkündür: "Kansız yüzleri, zorba bakışlarıyla durdular karşısında." (s. 64) Mekân gibi o ortamda bulunan ve bireyi kuşatan hemen hemen her şey (Gardiyanlar gibi) kahramanın bireyleşim sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

"Güvercin" adlı öyküde kahramanın mekânla olan mücadelesi önemlidir. Özellikle de bu durumda hapishanenin dışarıdaki dünyadan uzaklığı ise bir başka sorundur ve bu sorun kahramanın yalnızlığını bir kat daha artırmaktadır: "İnsanlar yine bıraktığı gibi olmalıydılar. İnsanlar gerçekten yine bıraktığı gibi miydiler? Güneşin, akşamüstlerin, sokakların, denizin tadını çıkarıyorlar mıydı? Oysa bu daracık, yüksek tavanlı, tavanı iyi ki cam olan odacıkta akşamüstüleri yüklü bir hüznle geliyordu, geliyor ve yapayalnız koyuyordu insanı." (s. 60) Tutsak olan birey sürekli olarak dışarıdaki hayatın özlemiyle yaşamakta ve mücadelesinin büyük bir kısmını da bu isteğine kavuşmak için yapmaktadır. Tutsaklık ve bireyin kaçış isteğini Aynur Koçak şöyle açıklar: "Yoksun bırakılmak, sınırı olan dar mekânda yaşamaya zorlanmaktır tutsaklık. Tutsak, 'içeri' olarak algılandığı ve adlandırdığı bu mekanda 'dışarı'yla doludur, dışarının özlemiyle yaşamaktadır. Dolayısıyla burası ve bu mekandaki tüm unsurlar onun için pek olumlu anlamlar içermez. O, memnun olmadığı bu yerden bir an evvel kurtulmak ister." Hapishanedeki işkencelere maruz kalan "Tokatlar, yumruklar atmışlardı ağzına, gözüne; tekmeler inmişti bacak aralarına, karnına, dizlerine (....) Falakaya çekilmişti (....) Ağzında iki dişi eksikti (....) Gömleğinde kan lekeleri vardı." (s. 61) kahramanın tutsaklığı aynı zamanda onun kendini yalnız hissetmesine ve bilinçaltına yönelmesine vasıta olur. Bu yönüde mekânın büyük bir işlevi bulunmaktadır.

"Güvercin"de pencere hapishanenin dünyaya açılan ve kahramanın hayatla olan bağlantısını sağlayan tek yerdir. Kahraman gece ile gündüz-güneş ile yağmur. ayrımını, umutlarının tazeliğini korumasını, güvercinlerle olan muhabbetini, dışarıdan gelen mektuba ulaşmayı... bu pencere vasıtasıyla yapmaktadır: "Bir yığın pisliğin birikip gölgelediği tepedeki kirli cam tavanın ötesinde yağmurlu bir günün sonu vardı." (s. 60) Hapishane gibi ortamlarda bireyin dışarıdaki hayattan kopmasını engelleyen, daracık ve karanlık

odayı aydınlatmaya yarayan pencere gibi işlevsel vasıtaların birey üzerindeki etkisini Aynur Koçak türkölere konu olan şekliyle şöyle açıklar: "*Demir perdeleri çekme, gardiyan!*" diyerek gardiyana seslenen tutsak perdelerin kapanmaması noktasında bir istekte bulunarak pencere imgesine başvurmuştur. Demir perdeler kalkarsa hapishanenin dış dünyaya bakan tek gözü de kör olmuş olur. Böyle olunca da ne sevgiliden gelen haber ne de dostlardan gelen mektup ulaşır ona. Kısaca pencerenin kapanmasıyla duyulan ses, bilinçüstü ve bilinçaltı olarak ikiye ayrılan bilincin sadece karanlık tarafının devrede olduğu ve kahramanın karanlık ormanda vermesi gereken en zorlu savaşın başladığı dikkat çeker. Bu nedenle nasıl ki kahraman bu zorlu savaş sırasında ona yoldaş, sırdaş ya da akıl hocalığı yapan birini istiyorsa tutsak da vermek üzere olduğu savaşta ona yardım edecek, güç verecek bir mektup ya da haber ister. Ancak gardiyanın haberleri getirecek olan bu pencereyi de kapatması, tutsağın bu savaşta yapayalnız kaldığını gösterir." "Güvercin" adlı öyküde de tıpkı bu türkü örneğindeki gibi pencere vasıtasıyla dostlardan gelen mektuba ulaşılır ve kahraman için bu çok büyük bir ümit kaynağı olur. "Demir parmaklıkları pencereden içeri sarkmış ince bir ipin ucuna bağlı, sallanmakta olan küçük bir kağıt topçuk görmüştü. Öyle kalakalmış, sanki bir kurtuluş belirtisi gibiymiş gibi..." (s. 62) Bununla birlikte onun bu zorlu savaşında kahramana güç verecek olan her iki güvercin de bu pencere vasıtasıyla yanına gelmişlerdir. Ancak gardiyanların güvercinleri kahramanın yanından uzaklaştırmaları adeta açık olan bu pencerenin gerçek anlamda olmasa da bireyin bilincinde kapanması anlamına gelmektedir. Bu da öykü kahramanının savaşma mücadelesini ve aynı zamanda varoluş sürecini olumsuz yönde etkiler.

Erdal Öz, öyküde hapishanede bulunan, hem ruhsal hem de fiziksel çeşitli işkencelere, aşağılanmalara maruz kalan bireyin o küçük, sıkıştırılmış dünyadaki yalnızlığını, var olma isteğini, dışarıdaki hayatı merakını, yaşama umudunu ve tutunma direncini, bu hayatın kişinin iç dünyasındaki yansımalarını güvercinler ve mekân vasıtasıyla duygusal bir şekilde anlatmıştır. Güvercinler ile bireyin tutsaklığı ifade edilmeye çalışılırken aynı zamanda güvercinler kahramanın psikolojisini ortaya koyan vasıtalar olmaları sebebiyle simgesel bir değer taşırlar. Öyküde kahramanın özgürlüğün simgesi olan güvercin vasıtasıyla yansıtılmış bilinçaltında sıkışıp kalmış olduğu bu ortamdan kurtulma ve amansız varoluş mücadelesi açıkça görülmektedir. Yazar kahramanın bilinçaltını okuyucuya göstermek için hem tıpkı bir misafir gibi odacığa giren güvercinlerden hem de mekândan faydalanmıştır: "Gitmiyordu. Sanki kurtuluşun tadını çıkarıyor, uçup gidişini geciktiriyordu." (s. 59) Öyküde pencereden içeri giren güvercinler adeta umudun, mücadelenin temsilcileridir. Hapishanedeki kahramanın kaldığı odaya giren ilk güvercin yalnızlık içinde olan kahra-

manın umut kaynağı olur: "Bu kez umut, güvercinin yüreğinden çıkmış, adamın yüreğine çöreklenmişti. Güvercinin çekip gitmemesinden yanaydı bu umut." (s. 59) Güvercin dışarıya çıkamadığı ve yalnız kalmış olduğu bu odacıkta kendine arkadaş olduğu için sevinen kahramanın umudu ürkütücü ve hoyrat elli olarak tarif edilen gardiyanın onu dışarı çıkarıp bilinmez karanlıklara götürene kadar devam eder: "Uzaklaşan ayak sesleri, dost bir canlıyı, tutuklu bir güvercini de alıp bilinmez bir karanlığa götürmüştü." (s. 59)

Birinci güvercinde sonra ikinci güvercinin hapishane odasına girmesini, kahramanın dünyaya ve geleceğe iyimser baktığını, ruh halini, kurtulma mücadelesinin hala canlı olduğunu göstermesi şeklinde düşünmek mümkündür: "İçeri düşen ikinci güvercindi bu. Daha tedirgin, daha umutsuz bir güvercindi bu." (s. 63) Olumsuz şartlara daha fazla dayanamayan ve umudunu kaybetmeye başlayan kahramanın ruh hali bu şekilde güvercin vasıtasıyla okuyucuya gösterilmektedir. Kısacası mekânın olumsuzluğu güvercinlerin kurtulmak için verdikleri mücadelede de açıkça ortadadır. Yazar öykünün mekânını kahramanın ruh halini yansıtabilecek şekilde kurgulamıştır. Bu daracık mekânda yalnızlıktan sıkılan kahramanın, çırpınan, hayatta kalmak, özgürlüğe kavuşmak için mücadele eden her iki güvercinin de bu mücadelesi sırasında kendi ruh haliyle benzerlik gösterdiği ortadadır. Kahraman onların varlığıyla adeta yapayalnız kaldığı bu ortamda bir başkasının sıcaklığını duyarak, kalp atışlarını hissederek yalnızlıktan kurtulduğunu düşünür ve güvercinlerin gelişinden mutluluk duyar: "Uzandı, yavaşça avuçlarına aldı güvercini. Sıcacıktı. Tıkır tıkır atıyordu yüreciği." (s. 63) Güvercinler kahramanın hissettiği yalnızlık duygusunu kısa bir süreliğine de olsa unutturması ve yaşama tutunma çabasının da simgesi olarak aslında bütün bu yönleriyle büyük oranda olay örgüsünde kendilerini gösterirler. Düşmüş olduğu güç durumdan kurtulmak için çırpınan, mücadele veren ikinci güvercinin tutuklu olduğu mekândan bir ölü olarak çıkmasıyla öykü sonlanır: ". İki eliyle sıkı sıkı kavradığı güvercini öne doğru uzatmıştı. Birden duvarın üstündeki demir parmaklıklı pencereye fırlattı elindekini. Parmaklık demirine çarptı, ama bu kez içeriye değil, dışarıya, yüksek yapının bu en üstündeki kattan parmaklığın ötesine, bilinmez bir aydınlığa düştü gitti ölü güvercin." (s. 64-65)

Bu sondan zaman geçtikçe geleceğe umutla bakamayan kahramanın varoluş sürecinde tıpkı güvercinler gibi bütün mücadelelerine rağmen yaşama tutunamadığını söylemek mümkündür. Öykü aydınlığa düşen güvercinin kurtuluşuyla bitiyormuş gibi gözükse de güvercinin ölü olması bu öyküde mutlu bir son bulunmadığını gösterir. Zaten mekânın koyu, kasvetli, daracık, ürkütücü, imkânsızlıklarla dolu, güvenilirlikten uzak/korunaksız, ezici ve pis olması öykünün kötü bir sona doğru gideceğinin habercisidir. Kahramanın bütün müca-

delelerine rağmen mekân yeni bir dünyanın kapılarını ona açma imkânı vermemiştir. Bu ölüm gerçek anlamda olabileceği gibi kahramanın kendini manen hayatla bağlarını kesmesine, hapishaneyi ve işkence odasını bir mezar olarak algılamasına ve özgürlüğe kavuşmasının ölümle mümkün olacağını düşünmesine yol açar. "Bir insanın güçlülükle sığabildiği, adının 'tabutluk' olduğunu çok sonraları öğrendiği, ama bir tabut kadar bile içine rahatça uzanılmayan, daracık dört duvar arasında günlerce kalmıştı." (s. 61) Öykü kahramanının bu düşüncesinde güvercinlerin mücadelelerinde yenik düşmelerinin etkisi büyüktür. Güvercinin ölümü mekânın, kişi tarafından daha da ezici, dar ve kapalı hale geldiğinin bir göstergesidir. Öykünün sonunda yazar tarafından sınırları aşılamayan bir hapishane tablosu çizilmektedir. Bununla birlikte sonuç kısmında güvercinin ölü olarak aydınlıklara kanat çırpması düşünüldüğünde, kahramanın bireyleşim sürecini olumlu yönde tamamlayamadığını söylemek mümkündür. Tutukluluğunun ilk zamanlarında her türlü işkenceye rağmen kaldığı hapishanede kurtuluş ve geleceğe yönelik ümidini kaybetmeyen birey bir süre sonra özellikle de güvercinlerin mücadelelerinde yenik düşmeleri üzerine mekândan çıkış umudunu kaybeder. Kanatları vasıtasıyla uçuşma özelliğine sahip olan güvercinler tam da kahramanın olmak istedikleri konumdadırlar. Hatta bu durum türkülerimizde de işlenmiştir:

"Köprüsü yoktur geçeyim

Kanadım yoktur uçayım

Kapısı yoktur açayım"

Kısacası öyküde kahramanın bu dar ve reel mekândan uzaklaşmak isteği güvercinlerle özdeşleştirilmiştir. Güvercinler kahramanın özgürlüğe kanat çırpma mücadelesinin sembolü olarak karşımıza çıkarlar. Yazar, kahramanın ruhunu ve yaşam şartlarını adeta güvercinleri kişileştirerek mekânın da yaradımıyla ortaya koymak istediğindedir. Bu engellere bağlı olarak öyküde labirent bir mekân olan hapishanede kahramanın düşlerine çok az yer verilmeyle birlikte daha çok mücadelelerine dikkat çekilmek istenmiştir. Bu da mekânın insan ruhundaki ezici özelliğini göstermesi açısından hem öyküyü hem de kahramanın ruh dünyasını anlayabilmek için önemli bir ipucudur. Kahramanın psikolojik durumuna göre değer kazanan bu mekân Öz'ün bu hikâyesinde kahraman için yoğun bir ışık ortamı içerisinde olan işkence odası aydınlık olmasına rağmen hapishanenin pis ve daracık odasından daha dar bir mekândır. Kişinin hapishane ortamında yaşadığı işkenceler, kötü muamele onun psikolojisinde tahribata yol açarken öyküde bütün bu olumsuzluklar kendini mekânda da hissettirir. Adeta öyküde kişinin ruhu mekâna sirayet eder.

Ayrıca öyküde mavi, mor ve siyah renklerine vurgu yapılarak renk simgeçiliğine de başvurulmuştur. Bu renkler daha çok mekân, nesneler ve güver-

cinler üzerinde kendilerini gösterirler. Aslında her biri kurguya dahil edilmiş, bireyin ruh halinin birer simgesi ve göstergesidir. Bazen bu renkler bir düşsel ortamın, mutluluğun ya da tükenişin ifadesi olarak karşımıza çıkar. Örneğin pencereden içeri giren, dostlardan gelen ve üzerinde ne yazdığı belirtilmeyen mektup mavi çizgili bir okul kâğıdına yazılmıştır: "Hamurlaşmış kâğıt, bir bez parçası gibi hışırtısız açılıverdi parmakları arasında. Mavi çizgili bir okul defterinden koparılmıştı; kurşun kalemle, büyük harflerle iki satır yazılmış yazı vardı üzerinde." (s. 57) Mavi renk genellikle sonsuzluğun, barışın, özgürlüğün, mutluluğun ve hayallerin simgesi olduğu için yazar tarafından örnekteki gibi renklerin metin içerisinde işlevsel bir şekilde kullanılmış olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak yoğun bir şekilde işlenen mekân unsuruyla ve bireyin ruh haliyle ilişkilendirerek incelemeye çalıştığımız Erdal Öz'ün "Güvercin" adlı öyküsünde kahramanın ruh haliyle mekân arasında önemli bir bağ olduğu görülmektedir. Öyküde labirent bir mekân olarak karşımıza çıkan hapishanenin insan psikolojisiyle ilişkisi oldukça belirgin ve içten bir şekilde anlatılmaktadır. "Güvercin" hapishane ortamının bireyin hem fiziksel hem de ruhsal gelişimindeki olumsuz etkisini ve kendini toplumun, dış dünyanın ne kadar uzağında hissettiğini göstermesi açısından önemli bir metindir. Gözü kör edecek derecedeki ıdıkl ortamlar ya da daracık, ışıgın yoğunlukta olmadığı odacıkların bulunduğu hapishane ortamının insanı hayata bağlayacak ve ona yaşam enerjisi verecek bir yer olmadığı görülmektedir. Metin içerisinde varlık süreci ve mücadeleler dikkate alınırsa hapishane kahraman için bir farkındalık mekânı olarak da düşünülebilir. Hapishane adeta kişinin varlık alanını, yaşam sınırlarını ihlal ederek bireyi her yönüyle sıkıştırarak, ezerek onun var olma sürecini çatışmalarla birlikte olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü bireyin varlık süreci biraz da özgürlüğüyle ilgilidir. Özgür olamayan birey bu süreci genellikle olumsuz bir şekilde bitirir. Birey bu dar ve sıkıcı mekânda erginlenme sürecini tamamladıktan sonra mutlak bir şekilde yolculuğunu bitirir/sonlandırır. Bu yolculuk dönüşümün gerçekleştiği bir yolculuk olabileceği gibi başarısızlıkla da sonuçlanabilir. Öyküde kuşların odaya girmesi, oradan çıkmak için mücadele vermeleri ve bu mücadeleden mağlup çıkmaları öyküyü, mekânın özelliklerini ve bireyin psikolojik durumunu anlayabilmek adına önemsenmesi gereken birer ayrıntıdır. Güvercin'in gelmesiyle birlikte yalnızlıktan sıkılan kahraman kısa süreliğine de olsa mutlu ve huzurlu anlar yaşar. Öykünün sonunda insanın varoluş sürecinin mekân ile de bütünlük kazandığına dikkatleri çeken Erdal Öz, bireyin kendini tamamlayamamasında ilk olarak hapishane ortamını ikinci olarak ise oradaki görevlileri sorumlu olarak gösterir. Bu kişileri kanısız olarak öyküde tarif eden Öz, hapishane koşullarında hayata tutunmaya ça-

H E C E Ö Y K Ü

lışan bireye dikkat çekerek insanın varoluş sürecini özgürlük ile bütünleştirir. Kısacası "Güvercin" adlı hikâyede hapishane bir erginlenme mekânı olarak düşünülebileceği gibi kendini güvende hissetmediği bu dar mekânda kahramanın tükeniş öyküsünü de görmekteyiz. Bir daha dışarı çıkamama düşüncesi nedeniyle kahraman adeta mekânla kavgalı gibidir. Bu düşüncenin etkisiyle de öyküde yolculuğun sonu ölümle biter. Hapishane ortamı bu kötü sona varoluş sürecinin tamamlanmadığı, yeniden doğuşun başarıyla gerçekleştirilemediği labirent bir mekân olarak karşımıza çıkar. &

KAYNAKLAR

- Akpınar Soner, "Kerim Korcan'ın Hikâye ve Romanlarında Hapishane", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, C. 17, S. 2, 2010, ss. 21-36.
- Bachelard Gaston, *Mekânın Poetikasi*, (çev. Aykut Derman), Kesit Yayıncılık, İstanbul 1996.
- Binyazar Adnan, "1975'te Edebiyat Olayları", e-kutuphane.egitimsen.org.tr/pdf/876.pdf (Erişim Tarihi: 01.02.2012)
- Campbell Joseph, *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (çev. Sabri Gürses), Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2000.
- Demir Ayşe, *Mekânın Hikâyesi Hikâyenin Mekânı-Türk Hikâyesinde Mekân (1870-1922 Dönemi)*, Kesit Yayınları, İstanbul 2011.
- Göka Şenol, *insan ve Mekan*, Pınar Yayınları, İstanbul 2001.
- Koçak Aynur, "Türkü Yaratım Mekanı Olarak Hapishane", *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu*, Yayımlanmamış Bildiri Metni, 22-25 Ekim 2011, Sivas.
- Korkmaz Ramazan, "Romanda Mekânın Poetiği", *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa isen'e Armağan*, Editör: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker, Ankara 2007, s. 399-415.
- Öz Erdal, *Kanayan*, Can Sanat Yayınları, İstanbul 2008.
- Sağlık Şaban, "Modern Türk Edebiyatında Bir Değişim/Dönüşüm Mekânı Olarak Hapishaneler", (Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun), *Hapishane Kitabı*, Kitabevi Yayınları, 2. Bs., İstanbul 2011.
- SAĞLIK Şaban, "Öykülerdeki 'Tip'lerin Yaşadıkları Yer ve Zamanla İlişkileri ve Dönemlerin Belirlediği Tipler", *Hece Öykü*, S. 22, Ağustos-Eylül 2007, s. 56-68.
- YILMAZ Ebru Burcu, "Hikâye ve Romanlarda Sembol Dilinin Görüntüleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Billig*, S.56, Kış 2011, s. 45-56.

H E C E Ö Y K Ü

AYSEL ASLANBOĞA

DURRUN AKÇAM'IN ESERLERİNDE ALGISAL BAĞLAMDA KAPALI/DAR MEKÂNLAR: HAPİSHANELER/HAPİSLİK

"Yaşamak bir ortamın çaresiz tutsağı olmaktır."
Ortega Gasset

Giriş

Cumhuriyetin ardından "köy ve köylü" konusu 1940'lardan sonra Türk edebiyatında yeni bir görünüş kazanır. Köy Enstitülerinden yetişen yazarların şekillendirdiği "köy edebiyatı"yla "köy ve köylü" edebi eserlerin konusu olmaya başlar. Köy Enstitüleri'nden yetişen yazarlar, köy insanını, köy ve köylünün sorunlarını eserlerinde kaleme alırlar. Köy Enstitülü yazarlardan olan Dursun Akçam 1950 yılında Cılavuz Köy Enstitüsü'nden mezun olur ve eserleriyle toplumsal gerçekleri anlatmayı hedefler. Zira 1963'te yayımladığı ilk eseri "Analar ve Çocuklar" adlı röportajla bu hedefin gerçekleşmesi yolunda ilk adımı atmış olur. Bu röportajla, Milliyet Gazetesinin açtığı "En Önemli Yurt Gerçekleri" konulu yarışmada "Ali Naci Karacan Armağanı" nı almaya hak kazanır. Kırk yıllık yazın yaşamına dört roman, sekiz öykü kitabı, iki gezi kitabı ve iki de röportaj türünde eser sığdırır.

1960- 1980 dönemlerinde eserlerini yazmaya başlayan yazar, köy romanı edebi hareketi içinde yer alan Köy Enstitülü yazarlardandır. Kendisinden önceki 1950- 1960 döneminde köy romancılığının temsilcilerinden Talip Apaydın, Fakir Baykurt'tan etkilenecek kendi edebi çizgisini belirler. Toplumcu gerçekçi bakış açısıyla eserlerini kaleme alır. Eserlerinde köy konusunu işler ve gözlemi ön planda tutar. 1960- 1980 döneminin siyasi durumlarından etkilenen Akçam, 1980 döneminde Almanya'ya kaçır ve onbir yıl Almanya'da kalır. Bu dönemde de eser vermeye devam eder ve üç öykü kitabı, bir tane de roman yazar. Yazar dönemin siyasi gelişmelerine tavır göstererek ideolojik eğilimlerinden bütün eserlerinde bahseder ve siyasi görüşleri sebebiyle çeşitli yıllarda mahkûm olur.

Dursun Akçam 1963- 2002 yılları arasında eserlerini verir. Karakol ve hapishaneleri mekân olarak sıklıkla kullanır. Eserlerinde hapishane ve karakollar dönemin siyasi ve sosyal durumuna paralel olarak anlatılır. 1960 ve 1980

dönemlerinin siyasi etkilerini bu mekânlarda eserlerindeki karakterleriyle yansıtmaya çalışır. Eserlerde siyasi suçluların, ağa-köylü çatışmasını izlek alan roman ve öykülerde hakkını aramaya çalışan köylünün, fabrika işçilerinin grev girişimleri karakol ve hapishanelerde son bulur.

Türkiye'deki hapishane ve karakolların yanı sıra Akçam'ın eserlerine Almanya'daki hapishaneler de mekân olur. Akçam *Altta Kalanlar* adlı eserinin Dokuzuncu Bölümü'nde Mahpushanelerde Güneş Doğmaz başlığı altında Almanya hapishaneleri hakkında geniş bilgi verir. "*Almanyalı gurbetçilerimizin yenilmiflikleri mahpushanelerde noktalanır. Yalnızlığın, terk edilmişliğin onulmaz acıları içinde yaman bir çilede tükenirler!.. (...) Güneş doğmaz Alman mahpushanelerine. Işınlarını ulaştıramaz hücrelere, delemes betonları, girecek delik bulamaz!..*" (Akçam, 1979: 101-103) Akçam'ın tasvir ettiği Almanya hapishaneleri Dağların Sultanı ve Ucu Ucuna Yaşam romanlarının yanı sıra çeşitli öykülerine mekân olur.

Esaretin, yalnızlığın, çaresizliğin simgesi hapishaneler Dursun Akçam'ın eserlerinde algısal bağlamda kapalı/dar mekânlar olarak yer alır.

Dursun Akçam'ın Eserlerinde Algısal Bağlamda

Kapalı/Dar Mekânlar

Kahramanların ruh hallerinin mekâna yansıdığı durumlarda algısal mekân devreye girer. "*Olgusal mekânlar, kişi-yer ilişkisini sorunsal açıdan yansıtan, dönüştürülmüş, anılaştırılmış yerlerdir; yalnızca topoğrafik bir yer değil, anlam üreten, anıları barındıran, kişinin iç dünyasını yansıtan bir değerdir.*" (Korkmaz, 2007, s. 403) Mekânın insanla olan ilişkisine bağlı olarak mekân, labirentleşen dünya veya kapalı dar mekânlar ve sınırları sonsuza açılan açık ve geniş mekânlar olmak üzere iki şekilde teşekkül eder.

Kapalı/dar mekânlar, "Labirent izlekli anlatılarda yalıtık ve tek boyutludur; karakter, zaman, mekân ve onu çevreleyen bütün elemanlarla hatta kendisiyle bile kavgalıdır. Böyle durumlarda mekân, insanı ezmek için üzerine yürüyen karşı güçlerin simgesel bir göstergesidir. Mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır." (Korkmaz, 2007: 403) Hapishaneler, karakterleri sıkıştıran/bunaltan ve onlar için labirentleşen mekânlar/dünyalar hüviyetinde Dursun Akçam'ın eserlerinde yer alır.

Dursun Akçam'ın ilk romanı Kanlıderenin Kurtları ağa- köylü çatışması izleği etrafında şekillenir. Romanın başkışisi Merdan'ın babası Koca Mürsel, Ruslara casusluk yaparak onlardan para aldığı gerekçesiyle Çeşmir Köyü'nün sahibi Bekir Bey'in şikâyetiyle hapse atılır. Koca Mürsel işlemediği bir suç yüzünden düştüğü hapiste zaman kavramını yitirir;

"Karakolda kelepçelendim. Süngüler arasında Belde'ye. iri yapılar arasında gölgem bir nokta... (...) Bir deliğe tıklandım, gözüm açıldı, kapkaranlık. Ne sorgu ne sual? 'Burada gebereceksin!' dediler. Kilitlendi kapı. Ellerimle yokladım, taş duvar, nemli bir yer. Altı çamur. Bir gömüt. Ölmüşüm sandım. Amelim kötü. Münkir gelecek, kabir sorgusu başlayacak sandım. Ceketim çamura serdim, oturdum. Üşüdüm, giyindim. Başım tavana değdi, büzüldüm, süründüm. Zaman bitmiyor, gün yitik." (Kanlıderenin Kurtları, s. 143)

Sorgusuz sualsiz bilinmezliği temsil eden "kapkaranlık bir delik"e tıklan Koca Mürsel için "burada gebereceksin!" ifadesi, hapsi onun için bir mezar/"gömüt"e dönüştürür. Mürsel için mekân ve zaman bir anlam ifade etmez, "taş duvar, nemli yer ve altı çamur"lu hapis onun mezarı olur ve "Münkir gelecek, kabir sorgusu başlayacak" sanarak ölümü kabullenmiş olur. Çünkü "Zaman bitmez, gün yitik" tir. Koca Mürsel'in içine düştüğü "kapkaranlık delik", onu sıkıştırır/bunaltır ve onun özgürlük umutlarını yok eder, onu ölümünü bekleyen bir mahkûma çevirir.

Koca Mürsel "işlemediği" suçun itirafında bulunmadığı için günlerce işkence görür. Onun için gömütü çağrıştıran "kapkaranlık delik"e artık alışmaya başlar;

"Gözüm açıldı kapandı. Hep aynı oda. Kara tavan, boz duvar, küçükpencereler. Batıp çıkıyorum karanlıklara. Yaralarım sızım sızım. Ak gömlekle sarıyor, sarmalıyor, gidiyor. Geceyi, gündüzü seçer oldum. Dikişlerim söküldü. Çorba içtim, ekmek yedim, işedim tenekeye. Yürüyordum. Günler geçti. Sonumu bekledim korkulu düşlerde, günde bir kırık ekmekle..." (Kanlıderenin Kurtları, s. 152)

Koca Mürsel günlerce kaldığı, işkence gördüğü "aynı kara tavanlı, boz duvarlı, küçük pencereci oda"da geceyi, gündüzü seçer, işkencelere alışır hale gelir. Fakat "korkulu düşlerde, günde bir kırık ekmekle" hala ölümü beklemektedir. Koca Mürsel her geçen gün hapis hayatına biraz daha alışır, ancak hapis Koca Mürsel'i ölüme bir adım daha yaklaştıran labirentleşen bir mekâna dönüşür. O, bilinmezliklerin içinde karanlık bir kuyuya düşer ve "Kuyu, insanın yalnızlığı yüzünden labirentleşen dünyadaki karanlık çıkmazıdır". (Korkmaz, 2002: 150) Koca Mürsel de bu bilinmezlik kuyusunda ölümünü beklemektedir.

Kanlıderenin Kurtları romanında Bekir Bey Çeşmir Köyü'nün suyunu kesip, köyü susuzluğa mahkum edince başkışı Merdan su bentlerini yıkmaya karar verir ve bentleri yıkar. Bekir Bey'in şikâyeti üzerine hapse atılır. Merdan bentleri yıkarak suları özgürlüğe kavuşturmak için kendi özgürlüğünü feda eder;

"Delice dönüp dolaşıyordum koğuşun dar aralığında. Mahpushanede kişinin bir anı öbür anına uymaz, sürekli değişir. (...)Haksızlığın öfkesinde bul-

duğu da olur kendini. Demir parmaklıklara, kilitli kapılara, kara duvarlara söz geçiremez. Kimi de karamsarlık başında yumak yumak, salkım saçak, döne dolaşa olur. Zaman geçmez, saniyeler demir atmıştır." (Kanlıderenin Kurtları, s. 342)

Merdan babası Koca Mürsel gibi hapishanede ölümü beklemez. *"Zaman geçmez, saniyeler demir atar"* Merdan'ın da sabırsızlığı artmaya başlar. Hapis onun elini, ayağını bağlayan prangadan başka bir şey değildir. Hapisten çıkacağı günü iple çeker, çünkü haksızlıklara karşı mücadelesine devam edecektir. Çeşmir Köyü halkını Bekir Bey'in zulmünden kurtarmaya çalışacaktır. *"Demir parmaklıklara, kilitli kapılara, kara duvarlara söz geçiremediği"* kendini kuşatan koğuşta Merdan, özgürlüğüne kavuşup Bekir Bey'le hesaplaşacağı günün umuduyla hapishaneye katlanmaya çalışır.

Akçam'ın ikinci romanı Dağların Sultanı romanında başkişi Şito'nun Herodağı'ndan Almanya'ya kaçıışı ve Almanya'da hayata tutunma mücadelesi konu edilir. Şito isyankar ve mücadeleci bir kişiliğe sahiptir. Memleketinde herkes onu "Dağların Sultanı" olarak tanır ve o bu ünvanını Herodağı'nda kazanır. Sevdiği kız Cevo'nun babasıyla aşkı için, norm karakteri Halo Mirzo için de Türk jandarmasıyla mücadele eder. Jandarmalarla vuruştugu için Almanya'ya kaçmak zorunda kalır.

Şito Almanya'da sevgilisi Suzi'yi öldürmek suçundan hapse atılır. Suzi, Şito'nun memleketlisi Settar'ın eski sevgilisidir. Şito ile Suzi'nin ilişkisini öğrenen Settar "namus"unu temizlemek için Suzi'yi öldürür. Suzi'nin evinde Şito'nun eşyalarının bulunması üzerine cinayeti Şito'nun işlediği zannedilir ve Şito hapse düşer. Hapiste kaldığı süre boyunca "özgürlük" ü temsil eden Herodağı'yla avunur;

"Hangi fırtına atmıştı onu, Herodağının başından bu zindanın dibine? Hangi sihir, hangi zulüm, hangi kasırgaydı bu böyle! Dağlar duman duman olmuştu gözünde. Herodağını çok özlemişti. (...) Şito dağlarda yaşadı, dağlarla avundu bir avuç hücre içinde hep!" (Dağların Sultanı, s. 122)

Herodağı, Şito'nun özgürlük mekânının simgesidir. O, Herodağı'nda "göklerde özgürce uçan kartal" gibidir. *"Kuş uçmaz, soluk duyulmaz zindanların derinliklerinden! Alman tekniği, o yapılardaki insanları toplumdan, güneşten gökyüzünden, yoksun kılmak için olanca hünerini göstermiştir."* (Akçam, 1979: 102) İşlemediği bir suç yüzünden "zindan dibi"ne düşmesi ruhunda fırtınalar koparır. *"Bir avuç hücre içindeki"* tek tesellisi memleketinin dağları ve onların temsil ettiği özgürlük duygusudur.

Dursun Akçam'ın eserlerinde hapis sadece fiziksel mekân olarak kullanılmaz. Hapishane/esaret duyguları karakterler için mekânın kapanmasına ve labirentleşmesine neden olur. Karakterler algısal olarak bazen kendilerini kuş

kafesine kapatılmış gibi hissederler. Dağların Sultanı romanında Şito Almanya'ya geldiği ilk günden itibaren Herodağı'nın, vatanının özlemini çeker. O, Almanya'da hayata tutunma mücadelesi içindeyken akıp giden hayatın/dünyanın içinde kendini yalnız ve yabancı hissederek;

"fiito açık konuşmuştu. Sevmiyordu Almanya'yı. Memlekette bir şahindi dağlarda uçan, Alaman'a gelmiş, kanadı kırık bir kuş olmuştu, dar bir kafesin içine sokulmuştu. (...) Bir film seyrederek gibiydi, konuşan, yürüyen insanlar ve iri yapılar, caddeler, sokaklar, parklar... Hepsi kendi dışında, yabancı bir dünya!.." (Dağların Sultanı, s. 91-92)

Şito, Almanya'da "dar bir kafes"in içinde sıkışıp kalır. Memleketinde özgürlüğün sembolü bir şahinken, Almanya'da kanadı kırık bir kuşa döner. "Film seyrederek" gibi kendisini içine almayan/ yabancı dünyayı izler. "Yaşamın sıradan koşulları içinde birey kendisini gerçekten çok gerçekdışı, gerçek anlamda yaşayan çok ölü, kimliği ve özerkliği daima şüphede olacak kadar dünyanın geri kalanından tekinsizce farklılaşmış şekilde hissedebilir." (Laing,, 2011: 40) Almanya'da konuşan, yürüyen insanlara; caddelere, sokaklara her şeye yabancıdır; çünkü bu yabancı dünyaya kendini kabul ettiremez ve Almanya'da bulunduğu süre boyunca "kafese kapatılmış" hissinden kurtulamaz.

Köyden İndim Şehire adlı öyküde Dul Yeter "toprağından sökülmiş bir çam ağacı misali" (K. İ. fi., s. 41) köyünden koparak İstanbul'a oğlunun evine yerleşir. Şehir hayatına ayak uyduramayan Yeter için İstanbul "kafes"e dönüşür;

"Ben kırk adım genişliğinde evlerde, ahırlarda dolaştım. Gün oldu, güneşin, bulutların altında tarlada çayırda, çalıştım, gün oldu, bostanda harmanda yıldızları sayarak uyudum... Şimdi ahır çağında geldim de bir deliğe tıkdım. (...) Kafeste bir kuş gibisin. Kuştan da betersin, onun gözlerine yasak yok, senin var. Bakacağın yer de neresi? Karşıdaki evlerin pencereleri, balkonları.." (Köyden İndim Şehire, s. 43)

İstanbul'a, şehir yaşamına uyum sağlayamayan Yeter derdini ne gelinine ne de oğluna anlatamaz. Gelini de oğlu da kendi günlük, sıradan hayatlarının telaşındadırlar. "Yaşam başkasına aktarılamaz, herkes kendi hayatını yaşamakla yükümlüdür; kimse yaşama uğraşında başkasının yerini alamaz." (Gasset, 2004: 57) Oğlu sabahtan akşama kadar çalışır ve eve yorgun argın gelir. Gelini ise her gün komşularını ağırlar, onlarla çay partileri düzenler ve komşuların Yeter'i görmesini istemez, komşular gidene kadar onu bir odaya kapatır. Gelini ve oğlu onu yalnızlığa, "kafeste kuş gibi" esarete mahkûm ederler. Memleketinde güneşin, bulutların altında çayırda çalışan, bostanda yıldızları sayarak uyuyan Yeter için sadece "evlerin pencerelerine, balkonla-

rına" bakabileceği ev bir "delik"ten farksızdır. "Mekân korkunç bir 'dışardalık-içerdelik'ten başka bir şey değildir." (Gasset. 2008:231) Yeter kökleri hala köyünde olduğu için ne İstanbul'a ne de "delik"ten farksız evlerine alınsabilir. Gelini ve oğlu tarafından ne dışarıya ne içine sığabilen, köklerinden kopuk bir hayat yaşamaya mahkûm edilir.

SONUÇ

Dursun Akçam'ın eserlerinde genel olarak kapalı/dar mekânlar hâkimdir. Eserlerde kapalı/dar mekân olarak hapisaneler de yer alır. Fiziksel mekân hapisaneler karakterlere algısal olarak karanlık, zindan gibi bir yer ve bilinmezlik sembolü olarak çağrışım yapar. Mekân onlar için "kum saati gibi dıştan içe doğru ve tüketici bir nitelikte akmaktadır." (Korkmaz, 2007: 410) Karakterlerin kendilerini "kuş kafesi"nde gibi esaret altında hissetmelerinin sebebi ise vatanlarından, topraklarından, memleketlerinden ayrı olmalarıdır. Kendilerini kalabalıkların, bilinmezliklerin içinde yalnız hisseden karakterlere mekân kapanır ve bu mekânlar onları kuşatarak kendilerini algısal olarak "hapis/kafes"te hissetmelerine sebep olur.&

KAYNAKLAR

- Akçam, Dursun (1979), *Altta Kalanlar*, Karacan Yayınları
- Akçam, Dursun (1999), *Kanlıderenin Kurtları*, Arkadaş Yayınevi, Ankara
- Akçam, Dursun (1988), *Dağların Sultanı*, Arkadaş Yayınevi, Ankara
- Akçam, Dursun (1973), *Köyden indim fievire*, May Yayınları, İstanbul
- Aslanboğa, Aysel (2011), *Dursun Akçam'ın Romanlarında Yapı ve izlek*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan
- Bachelard, Gaston (2008), *Uzamanın Poetikası*, (çev. Alp Tümertekin), İthaki Yay., İstanbul
- Gasset, Ortega (2007), *insan ve Herkes*, (çev. Neyire Gül Işık), Metis Yay., İstanbul
- Korkmaz, Ramazan (1997), *Sabahattin Ali insan ve Eser*, YKY, İstanbul
- Korkmaz, Ramazan (2007), "Romanda Mekânın Poetiği", *Edebiyat ve Dil Yazıları- Mustafa isen'e Armağan*, (Editörler: Ayşenur Külahlıoğlu İslam, Süer Eker), Ankara, s. 399-415.
- Korkmaz, Ramazan (2002), *ikaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara
- Laing, Roland David (2011), *Bölünmüş Benlik*, (çev. Ergün Akça), Pinhan Yay., İstanbul

BİROL BULUT

ERDAL ÖZ'ÜN "KURT" VE "SIĞIRCIKLAR"
ADLI HİKÂYELERİNDE "KANAYAN"
GÜNLERİN MEKÂNI: HAPİSHANE

Türk edebiyatında hikâye, geleneksel yapısından Batı edebiyatının etkisiyle sıyrılarak XIX. yüzyılın sonlarında "modern hikâye" formuna kavuşmuştur. Hikâyeyi, bu dönemden itibaren geleneksel yapısından farklılaştıran unsur; konu, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman ve mekân olgularının daha etkin kullanımıdır. Fakat bu unsurlar; toplumun veya fertlerin hayatından alınan bir kesiti, modernleşme ile birlikte içe kapanan, toplum içinde yalnızlaşan, çeşitli problemleri, sıkıntıları olan bireyin çevreyle ve kendisiyle olan çatışmasını anlatan hikâyenin yapısı gereği sınırlandırılarak verilir.

Öykünün bu kabuk değişimi içerisinde mekân da genellikle kurgusal dünyada sadece bir fon olmaktan çıkarak metinde etkin bir rol üstlenir hale gelmiştir. Çünkü mekân insanı barındıran, onun her türlü hâline tanıklık eden bir sahne olması bakımından birey ve toplum üzerinde sosyal, psikolojik ve fiziksel etkiler bırakarak birçok anlam ihtiva eder. Örneğin; ev, hastane, kışla, hapishane gibi mekânlar, bireyin yaşamına etkisiyle paralel olarak kişiden kişiye farklı anlamlar kazanır, mekânın algılanışı toplumdan topluma farklılık gösterebilirken her toplum için aynı şeyi söylemek söz konusu değildir. Yine örnek vermek gerekirse Yassıada, darbe öncesine kadar sıradan bir ada iken, darbe sonrasında mahkemeleri ve idam sehпасıyla toplumun hafızasında yer edecek bir mekân oluşturmuştur. Dolayısıyla mekân edebî metinlerde önemli bir işleve sahip olmakla birlikte bu işlevsel özelliği metinden metine farklılık gösterir. Kimi eserlerde simgesel değer olarak kimi eserlerde de kurgunun ana unsuru şeklinde karşımıza çıkar.

Türk Edebiyatında; genellikle hapishane, "mapushane, kodes, zindan" gibi isimlendirmelerle edebî metinlerde görülen bu tarz mekânlar, halk edebiyatında, divan edebiyatında kahramanın sıkıntı çektiği, kahramanlığının sınandığı yer olarak karşımıza çıkar. Hapishane gerçeği, Türk edebiyatında daha çok Marksist, toplumcu ideolojiye bağlanmış yazarlar tarafından işlenmiştir. Bunun etkisi göz önüne alınırsa Türkiye'de toplumcu gerçekçi söylemin yaygınlaşmasıyla birlikte edebî metinler büyük oranda siyasi bir boyut da kazanır.

Edebiyat Dostları adlı dergiye röportaj veren Erdal Öz kendisine sorulan: "O yıllar ve olaylar edebiyatımıza nasıl yansıdı? Yansıdı mı?" şeklindeki bir soruya, o dönemde yaşanan olayların edebi eserlere yansıdığını şöyle ifade eder: "68 olaylarına yazar olarak ilk sokuluşum bu öyküyle (*Taş*) olmuştur. Sonra öteki öyküler ve kitaplar geldi. 68 olayları yazıldı tabii. Yazılanlar daha çok 1970–1972 arasında yakalanan, eziyet gören, tutuklanan, mahkûm edilen gençlerin 'insan' olarak işlendiği, birtakım görgü tanıklarının anlattıklarına dayanılarak ya da bir takım gözlem ve izlenimlerden yola çıkılarak yazılmış şeylerdir."

Toplumcu gerçekçi söylemin ve "68 kuşağı gençlik hareketi" içerisinde yer alan Erdal Öz, "Kanayan" adlı öykü kitabına aldığı birkaç hikâyeyi 12 Mart döneminde tutuklu olarak Mamak Askeri Cezaevi'nde bulunduğu dönemde yazdığını belirtir. Ele alacağımız "Kurt" ve "Sığırcıklar" adlı hikâyeler bu devrenin mahsûlüdür. Bu çalışmada adı geçen hikâyelerde ana mekân olan hapisanenin işlevi üzerinde durulacaktır.

"Kurt" ve "Sığırcıklar"da somut bir mekân olarak karşımıza çıkan hapisane, sınırlandırılmış, kahramanın içe dönük bir yaşam sürdüğü, dış dünya ile bağlantısının kesildiği "dar mekân"dır. Bu iki öyküde de "mekânın darlığı, fiziksel anlamda küçüklüğünden değil, karakterin imkânsızlığından ve kendini orada sıkıştırılmış duyumsamasından kaynaklanır." Hikâyede yer alan nesnel mekân tasvirleri bu durumu karşımıza net bir biçimde ortaya çıkarmaktadır.

Mahkûm kahramanın, karısı ve babasıyla altmış beş gün sonra ilk defa görüşmesi ile başlayan "Kurt" başlıklı hikâye, baş kişi İsa'nın köpeğinin ölümünü babasından duyarak bu duruma üzülp hücrelerine dönmesiyle son bulur. Görüşmenin yapılacağı yer şu şekilde tasvir edilir:

"Koridor bitti. Bir küçük kapıydı. Yanlayarak girdiler içeri. Günlerdir kaldığı karanlık odacığın yarısı kadar bir yerdi, ama aydınlıktı. Tepede tozlu bir ampul yanıyordu. Kirli, dumanlı bir camın önündeki küçük tabureye oturttular. (...) Dünyanın neresinde olduğunu bilmeyen bir adam, dünyanın en küçük odacıklarından birinde, tozlu, kirli bir cam bölmenin önünde bekliyordu." (s.43)

Görüşme sırasında İsa, karısına dokunamaz ve onunla hasret gideremez. Çünkü aralarında cam bir bölme vardır ve bu cam her defasında "kirli (bir) cam" şeklinde tasvir edilir. Bunun sebebi hem bulunulan yerin nispeten fizikî şartlarının belirtilmesi hem de birbirini seven karı-kocanın birbirlerine dokunmalarını engellemesidir.

Görüşme odasına yaşadığı işkencelerden dolayı zar zor gelen İsa, karısına ve babasına her ne kadar bir şey sezdirmemeye çalışsa da cama dayadığı yaralı bileklerini gizleyemez. Kahraman hapisanede geçen altmış beş gününü; "kapkara, açlık, pislik, acı" (s.45) şeklinde ifade eder. Vücuduna elektrik akımı verilen, defalarca falakaya yatırılan, patlayan tabanları tuzlu su dolu kova ya sokturulup ardından taş bir koridorda aşağı yukarı yürütülen İsa psikolojik

ve fiziksel olarak zor durumdadır. mekânı -özellikle- yaşadığı olayların etkisiyle "daracık, karanlık, pis, kirli" diye ifade eden İsa, dünyanın üzerine geldiğini hissederek. Öykünün sonunda çok sevdiği köpeğinin bir ay önce öldüğünü duyması ve bunu engellemek için elinden bir şey gelmemesi bardağı taşıran son damla olur ve ağlayarak hücrelerine geri döner. Böylelikle kendini kuşatılmış, sıkıştırılmış bir ortamda bulan kahramanın üzerinde mekânın darlaştığı görülür.

"Sığırcıklar"da bir birinden farklı zıt iki sahne karşımıza çıkar: hapishane ve dış dünya. "Bir" başlığı altında anlatılan hapishane kapalı, "İki" başlığı altında anlatılan dış dünya ise geniş bir mekândır. Bu hikâyede de yine hücre tasvirleri çokça yer alır.

"Yatağının başucundaki kirli ıslak duvarın tepesinde bırakılmış el kadar hava deliğinden içeri süzülen gün ışığı", "Yemekleri bile hücre kapısının deliğinden veriliyordu. Deliğin dik demir çubukları (..)"(s.69) "Hücreleri bir yatak boyundaydı. Kapısı içeri doğru açılıyordu. Kapının açılabilceği genişlikte bir boşluk kalıyordu yatağının önünde." (s.70)

Kahraman on gündür kapatıldığı hücrede neyi, niye beklediğini bilmemektedir. Sadece "hela"ya gitmek için hücrelerinden çıkar ama bu esnada da etrafına bakması bile yasaktır. Kahramanın hücre haricindeki dış dünya ile bağlantısı yalnızca kapının deliği, duvarın tepesine açılmış küçük bir hava bölümü ve çeşitli zamanlarda gittiği "helâ"dır. Bu dar yelpazeden olup biteni anlamaya çalışan kahramanın algıladığı tek olay, mahkûmların sırayla bir yere götürüldükleri ve onlara işkence edildiğidir. Mekân burada da dar, korkutucu, boğucu bir anlama bürünür. Yapılan hücre tasvirlerinde aydınlık hiçbir unsura rastlanmaz. Hücreler, helâ ve koridor karanlıktır. İzole bir mekân olan hücre, kahramanı dış dünyadan ve diğer insanlardan koparır. Duvara el kadar açılmış olan delikten yansıyan küçük ışık huzmesi ise aciz bir noktada bulunan kahramanın diplerde bir yerlerde saklanmış umudunu simgelemektedir. Dolayısıyla her yönüyle olumsuz, dar bir mekân olgusu karşımıza çıkar.

İnsan ve mekân arasında etkileşim söz konusudur. Mekânı oluşturan insan onun üzerinde tasavvurlarda bulunabileceği gibi yeri geldiği zaman da mekân insanı değiştirir/dönüştürür. Hapishanelerin de bu bağlamda mahkûmu olumlu veya olumsuz değiştirici etkisinden söz edilebilir. "Hapishanenin olumlu alışkanlıklar kazandırma işlevi, olumsuz alışkanlıklar kazandırma işlevinden daha fazladır. Özellikle uzun süreli mahkûmiyet dönemlerinde hapishanede eğitim öğretim durumu oldukça zor olan tam bir okul pozisyonunda karşımıza çıkmaktadır. Mesela insan hayatında önemli yer işgal eden özgür hayatın kıymetini öğrenme durumu hapishanenin kazandırdığı en olumlu davranıştır."

"Kurt" başlıklı öyküde mekânın İsa'yı etkilediği nokta "özlem"dır. Kahramanın bu duyguya bürünmesindeki sebep hapishanede tek olması, yaşadığı işkenceler ve çektiği acılardır. Özelde kişiye duyulan özlem, genelde özgür hayatın önemini kavrama biçimidir ve bu durum olumlu davranış şekli

olarak değerlendirilebilir: "Karanlık günlerde hep onu düşünmüş, hep onun görüntüsüyle olmaya çalışmıştı. Onu, hep duvarda asılı duran büyük boyalı fotoğraftaki yüzüyle yaşamıştı." (s.46), "'Şöyle şöyle' derken karısının ileriye çıkan dudaklarına uzanıp parmak uçlarıyla dokunmak, hafifçe öpmek isteğiyle doldu içi, yüzüyle sokuldu cama (.)" (s.48)

Hapishanenin amacı, işlenen bir suçun ardından kişiyi normalleştirmesi ve topluma sağlıklı bir birey olarak geri dönmesini sağlamaktır. Yukarıda söylediğimiz gibi kişiler burada olumlu davranışlar kazandıkları gibi olumsuz davranışlar da edinebilirler. "Sığırcıklar" adlı hikâyede kahraman, karşılaştığı olaylar karşısında tepkisizleşmeye başlar ve dolayısıyla amaçsızlaşır. Tanık olduğu işkenceleri bile kanıksayarak günlük yaşamına devam eder. Bu durum sadece kahramanda gözlenmez, diğer hücrelerdeki mahkûmlar da aynı durumdadır. Esasen bunu ortaya çıkaran sebep baskı yöntemi ve tehdittir. Bu olumsuz davranış şekli kişilere zorla benimsetilmiştir: "Kimi terliğini ya da terlik gibi kullandığı ayakkabısını sürüyerek, yenik düşmüş bir tavırla ya da her şeyi kabullenmiş bir alışkanlık içinde, ağır, küçük, üşengen adımlarla, zamanın yayılmış, kımıltısız uzantısına bezgince ayak uyduruyor, kimi de kapatılmış yabanıl bir hayvan gibi sabırsız, kurtuluş yolu ararcasına, sinirli, delirgin, sert, hırçın, öç alıcı adımlarla zamana karşı koymaya çalışıyorlardı. Ama sonuç birdi: daracık odalara kapatılmıştı hepsi de, bekliyorlardı." (s.72)

Sonuç olarak "Kurt" ve "Sığırcıklar" isimli öykülerde hapishane; somut ve kapalı bir mekân olarak karşımıza çıkar. Her iki metinde de dar, karanlık, boğucu olan mekân olumsuzdur, kahramanları fiziksel ve ruhsal yönden yıpratmıştır. Hapishane, "Kurt" hikâyesinde İsa'ya nispeten olumlu bir davranış kazandırmış, "Sığırcıklar" öyküsünde ise bütün mahkûmları duyarsızlaştırmıştır. «

KAYNAKÇA

- Akpınar Soner, *Kerim Korcan'ın Hikâye ve Romanlarında Hapishane*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, S. 17, 2010.
- Alver Köksal, "Öyküde Mekân, Mekânda Öykü", *Türk Öykücülüğünde Mekân-1*, S.17, Kolektif Hece Yayınları, Ekim-Kasım 2006, Ankara.
- Çetişli İsmail, *Metin Tahlillerine Giriş/2 Hikâye-Roman-Tiyatro*, Akçağ Yayınları, 2. Bs., 2009, Ankara.
- Korkmaz Ramazan, *"Romanda Mekânın Poetiği"*, (Ed.: Ayşenur Külahlıoğlu İslam ve Süer Eker), Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan, Ankara, 2007.
- Öz Erdal, *Kanayan*, Can Yayınları, 16. Bs., Aralık 2008, İstanbul.
- Sağlık Şaban, "Modern Türk Edebiyatında Bir Değişim/Dönüşüm Mekânı Olarak Hapishaneler", (Editörler: Emine Gürsoy Naskali, Hilal Oytun Altun) *Hapishane Kitabı*, Kitabevi Yayınları, 2. Bs., 2010 İstanbul.
- Ünal M. F., *"Şaşırtıcıydılar"*, Edebiyat Dostları, Yıl. 2, S. 14, Haziran 1988.

AFET ILGAZ İLE CEZAEVİ ÖYKÜCÜLÜĞÜ
ÜZERİNE SÖYLEŞİ:
"BEN, HAYATIN ŞAŞIRTICILIĞINI
YAKALAMAYA ÇALIŞIYORUM."

Konuşan: Canan OLPAK

Cezaevi veya suç denilince akla ilk gelen erkeklerdir. Günümüz mahkûm cinsiyet profilinde de erkek mahkûm oranı kadın mahkûmlara nazaran kat be kat fazladır. Aynı şekilde geriye dönüp baktığımızda cezaevi konusunun edebiyatta erkek kalemlerce dile getirildiği de bir gerçektir. Ancak hayatın her alanında birey olarak varlığını hissettiren "kadın"ın bu alanda da etkin olduğunu bize Afet Ilgaz ismi gösterir. Bu bağlamda, Afet Ilgaz'la öykü ve cezaevi öyküleri üzerine konuştuk.

— *Merhaba hocam, "Hayat, insanların gözünde gördüklerindir. Hayat, öğrenmenin kesintisiz sürdüğü bilgisini gizlediğin sanısını uyandırmaktır." Bir yazar hayat ve hayatın etrafımızda görünürlüğü ile ilgili böyle söylüyor. Biz de ilk olarak söyleşimizde sizin anlatılarınızdaki görünürlükten bahsederek geriye dönüp baktığınızda veya bugün için hayatın yazılarınızdaki görünürlüğü nedir? Yazmak nasıl bir eylemdir size göre?*

— "Hayat insanların gözünde gördüklerindir" demiş bir yazar, kim demiş bilmiyorum bunu ama bana göre hayat, kendi gözünle gördüklerindir. Gördüğünü düzeltirsin. Ferasetinle, kabiliyetinle, ilhamınla, eğitiminle, ustalığınla... Yani hayatı idealize edersin, gerçeği yeniden kurarsın, sanat da zaten budur.

Ben ne kadar okursan oku, anlaşılmayan cümlelerden ve anlatım tarzından hoşlanmıyorum. Ben sizin verdiğiniz cümleyi çözmekle uğraşmayacağım. Ne yaptığımı, ne yapmak istediğimi anlatmaya çalışacağım. Hayat da, sanat da, "hakiki" sırları, şiiriyle, hikmetiyle önümüzde duruyor. Ben bu hazineyi görmeye çalışıyorum. Şiir yazmak istiyorum, hikmet yazmak istiyorum, sırlı bir cümle kurmak istiyorum. Yani kısaca edebiyat yapmak istiyorum.

Anlatımdaki görünürlük, hayatın, yazılardaki görünürlüğü gibi muğlak karışık cümlelerle işim yok benim. Ben hayatın, şaşırtıcılığını görünür ya da görünmez yakalamaya çalışıyorum.

— *"Gerçeklik"le "hayal" kavramı öykülerinizin oluşma evresinde sizi ne derece etkiler? Öykü, görülen bir şey mi ya da anımsanan? Düşlenen? Hayal edilen?*

— Gerçeklik çok büyük yer tutar. Çünkü gerçekliğin içinde hayal de vardır şiir de. Hayat, edebiyat ve sanat vardır. Orada öylece dururlar, bizim kendilerini görmemizi beklerler. Öykü görünen bir şeydir. Çünkü görünen şey içinde görünmeyen şey de vardır. Tahminler, bilgiler, yargılar, kanaatler, yalanlar, itiraflar, pişmanlıklar, merhamet, sevinç, beklenti, yeis, keder... bunların hepsi de ayrıca sanatın ve hikayenin ve romanın içinde vardır.

— *Çeribaşı Abdullah'la idamlık ismail adlı öykü kitabınıza gelince... Aralarında mekân, kahraman, zaman gibi bağlar da bulunan cezaevi öykülerinden oluşuyor. Bu kitabın biyografinizdeki yeri neresidir?*

— Rıfat Ilgaz Bey'in anlattıklarıdır. Sonra benim çabam gayretimdir. Beş dakikalık anlatma, sayfalarca hikayeye dönüşür. Benim yemek masasına koyduğum daktilomun başında geçirdiğim hikaye yazmanın zevki ve zorluğudur.

— *Siz, Rıfat Ilgaz'ın gözünde ne gördünüz de "Çeribaşı Abdullah'la idamlık ismail" yazıldı?*

— Rıfat Bey bana hapisanede geçirdiği günleri anlatırdı. Çok da güzel anlatırdı. İnsani boyutlarını vurgulayarak... İlginç bundan kaynaklanmış olmalı.

Ben onu Rıfat Ilgaz'ın gözünde görmedim, kendi gözümle gördüm. Tarif et dersiniz, şimdi askeri hapishaneyi tarif bile ederim. O yokuşu, zincirlerini sürükleyerek çıkan mahkumları da. Çünkü alarında hapishane boşaltılıyordu.

Benim gözlerim de iyidir. Kızımın televizyonda bir şey seyrederken, bazı ayrıntıları soruyorum, bazı isimleri söylüyorum, dikkatime ve hafızama hayranlık duyuyor. Bu dikkat sadece işim içindir. Yoksa inanılmaz unutulmaları var.

— *Cezaevi öyküleri yaşanmışlığın özellikle etkin olduğu anlatılar gibi düşünülür. Belki de bu nedenle genellikle cezaevinde yatmış ya da bir şekilde hukuk ve suç ile ilgisi olmuş kişilerce örnekleri verilmiştir. Sizce de cezaevi öykülerini farklı konularda yazılmış diğer öykülerden ayıran özel bir taraf var mıdır? Yoksa bu ayırım sadece konu seçiminden mi ibarettir?*

— Ben yapısal anlamda bariz bir farkın olduğunu düşünmüyorum. Şayet illaki bir farklılık aranacaksa bu fark sadece konu seçiminden ibarettir.

— *Cezaevi konulu öykülerinizde gözlem gücü açık bir şekilde gözüküyor. Siz cezaevine girmemiş birisiniz. Öyküleriniz konu seçimi bakımından gücünü yukarıda da söylediğiniz gibi Rıfat Bey'in yaşanmışlıklarından alıyor. Peki kurgusal anlamdaki bu gücü dinlemek ve hissetmekle mi başardınız?*

— Benim bir gücüm varsa, teşekkür ederim bu intibanız için, hikâyecilikteki ustalığımdır. Ustalığım derken övündüğümü sanmayın, elli yıldır hikâye yazdığımı söylemek istiyorum. (Bahsi geçen öykü kitabını yazarken daha genç bir yazar olduğunu da belirtmiştir yazar) Yani ustalığımı değil, "ustalaştığımı" söylemek istiyorum, yıllara bağlı olarak.

H E C E Ö Y K Ü

— *Cezaevlerinin yüzlerce suçlu-masum misafirlerinden birisi; Rıfat İlgaz. Yaşar mı hikâyelerinizin gözden ırak bir köşesinde? Rıfat İlgaz'ın anlattığı, sizin de yazmak isteyip de yazamadığınız bir karakter oldu mu?*

— Askeri cezaevi, Tophane'deydi. Bununla beraber Rıfat Bey Sultanahmet sivil cezaevinde de yatmış. Ekmek Torbası hikâyesi o cezaevinde geçen bir olaydır. Rıfat Bey'in anlattığı, benim de yazmak istediğim bütün karakterleri yazdım sayılır. Yalnız şunu belirtmeden geçemeyeceğim. *Karartma Geceleri* romanı film oldu. Bunun "tape"sini ben yapmıştım. O filmde belki ilginç kılmak için olayı, işkence sahneleri vardı. Rıfat Bey öyle bir işkence sahnesi olmadığını söylerdi. Tutukluluktan, mesleğinden (öğretmen, gazeteci) ailesinden ayrı kalmak yeteri kadar ruhi işkencedir zaten. Öte yandan o günün koşullarında her şeyi anlatmak o kadar da mümkün değildi. Mesela Lisesi Müdür, koşulların etkisiyle yazmakta zorlandığım bir karakterdir. Aslında bugün de ön yargılar yönünden çok da farklı sayılmaz. Fakat birilerinin de bunları anlatması lazımdı.

— *Cumhuriyetin ilanından, özellikle de 1940'lı yıllardan itibaren, 1980'lere gelinceye kadar daha çok sol ya da sosyalist kimliğiyle öne çıkmış yazarların cezaevi konulu öyküler yazdığını söyleyebiliriz. 1980'lerden sonra sağ veya muhafazakâr isimler de yazmaya başlıyor. Bunun açılımı sizce nedir? Yani 80 ihtilali daha çok sağa mı vurmuştur? Sağ, 80 öncesinde ayrıcalıklı mıdır? Veya ilişkilendirilemeyecek bir tesadüf müdür?*

— Seksen ihtilalinde sağcılar ve solcular ikisi birden zarar görmüşler. Elbette, insan hayatını derinden etkileyen bu sarsıntılar, kalıcı bir ürüne dönüşecekti, yazabilenler elinde. Sağ seksen öncesinde sola göre daha ayrıcalıklı görünüyor. Ama bu, kime sağ dediğinize bakar. Benim kitabımda biliyorsunuz, Tophane Askeri Hapisanesi'nin bir katında Türkçü -Turancılar, öteki katında komünistler yatıyormuş. Şimdi bunlara sağ sol demek kâfi midir, doğru bir tanımlama mıdır bilemiyorum.

— *Siz bir kimlik değişimi geçirdiğinize inanır mısınız? Eğer öyleyse cezaevi konulu hikâyeleriniz hangi taraftadır?*

— Tarafı yok. Orada ben halktan insanların en insani tavırlarını, bir hazine değerindeki iyilik, merhamet, sadakat, dayanışma hallerini göstermek istedim.

— *Cezaevi konu olarak illa ki siyasi bir tavır mıdır? Yoksa kaynağını ilham perisinden almış herhangi bir seçim midir?*

— Cezaevi benim için iki önemli niteliği olan bir kaynaktı. Biri, ilginç oluşuydu ki bu, oranın pek çok kimse tarafından bilinmeyişiyle ilgiliydi. Biri de orada en insani durumları anlatabileceğim saf, berrak kişilikler, tavırlar, ruh halleri, olaylara duyduğum meraklı.

H E C E Ö Y K Ü

— Genel öykü türüyle de ilgili bir sorum olacak. Son dönemde bazı yazarların kaleme aldığı romanlar önemli satış başarısı yakaladı. Öykü kitapları için bunu söylemek güç. Ne oldu? Öykü türü roman karşısında geride mi kaldı? Ya da zaten her zaman mı gerideydi?

— Böyle bir gözlemim olmadı. Galiba zaten "hikâyeye rağbet gerideydi", tespitiniz daha doğru. İnsanları bir hayatın kesintisiz anlatılması daha çok cezbediyor. Oysa hikâyenin tadı da başkadır ama işte romana "kaptırıp gitmek" daha merak uyandırıcı demek. Galiba eskilerin "hikmetli", daha sonrakî cumhuriyet hikâyecilerinin iyi kurgulu hikâyeleri, onlardan sonra gelenlerin gerçek örgülü, düz anlatımlı hikâyelerinden daha cazip ve kalıcıydı. Bu yüzden belki, hikâyeye duyulan ilgi azaldı.«

H E C E Ö Y K Ü

YAVUZ AHMET KOÇ

OBAMIZIN "HÜSEYİN" İ

"İki ay mapusluk... Elin katili, iti, çakalıyla koyun koyuna koca iki ay!"

Allah'ın belası uzak memleketlerden birisinde insanlar, iki bin sekiz kasımının şu ilk günlerinde, yağlı göbeklerini kaşıya kaşıya, koca kalçalarını kıvıra kıvıra, ülkenin teni kara ilk başkanını seçmek için sandık başına koşuyorlardı. Daha başka bir ülkede, hemen yakınlarda, sözün kısası bizim memlekette, yine bir başka kara adam, içi kadar dışı da is tutmuş kara bir sobanın başında, kara kara düşünüyordu.

"Yok mu şu işin bir hal çaresi?"

Soba yanmıyordu. En son, geçen nisan ayının yirmi ikisinde yakılmıştı. O son yanmadan kalma küller, ilahi olandan beşeri olana intikal etmiş bir inayetin değil, tamamen beşere ait bir üşengeçliğin, tembelliğin eseriyle hala sobanın içinde duruyordu. Hele şu işin bir hal çaresi bulunsun elbet küller boşaltılacak, soba yakılacaktı.

"Durdu ecdadına yandığının kafası."

Garipti ki her iki kara adamın da adı Hüseyin'di. Birisi Havai eyaletinin söylemeye dil dönmez bilmem ne kasabasında doğmuştur. Diğeri, Giresun'un merkeze bağlı bir köyündendir ki köyün adını söylemeye müslüman dili döner: Barça. Ve galiba kara sobanın başındaki Kara'nın da Barça nüfusuna kayıtlı Hüseyin olduğunu söylemek beyhudedir. Öyledir fakat söylenmese de yazıldı işte.

Hüseyin, kırk dört yaşındadır. Bekârdır. Bekarlığına tezat, sarhoş olduğu bir akşam "Yirmisinde evlenmeyenin, kırkında adam olmayanın, altmışında ölmeyenin avradını!.." lafı ona aittir. Bazen, biz hesabı şaşırdık besbelli diye düşündüğü olmuştur. Şu durumda, yirmisinde ölmediği, kırkında adam olmadığı muhakkaksa, altmışında ölmeyeceği de ihtimal dâhilindedir. Köyde yaşar. Elde mevcut tek variyeti babadan kalma dört dönüm iki yüz metre kare findık bahçesiyle, yine babadan kalma iki odadan ibaret şu yıkıntıdır.

Kırk dört yaşında bekâr bir adamın, hele ki başını sokabilecek bir evi, sığara parasını doğrultabilecek dört dönüm iki yüz metre kare findık bahçesi olan bir adamın, bahtiyar olacağı şu durumda muhakkaktır. Peki, nedir Hüseyin'i akşamın son saatlerinde derin düşüncelere sevk etmiş zaruret? Meselelerin hikâyesini anlatmaya ta en baştan başlamak lazım.

Hüseyin, askerliği Yalova'da yapmıştır. Bahriyeli olarak. Gemi görmeden, denize girmeden, patates soya soya bitirmiştir askerliği. Yine de askerlikten dönüşte bir altın bileziği, şoförlük mesleğini, harbinden bileklerine takıp gelmiştir. Şoförün adamdan, şoförlüğün meslekten sayıldığı zamanların son demleri... Otobüs şoförlüğü bile yapmıştır Hüseyin. Anasının konu komşuya ara sıra dertlendiği üşengeçlik tabiatı da o demlerden kalmadır.

"Şoför kısmısı tembel olur a bacım. Kıcı telli tabureye, elinin ayası lastikli simitle düdüğe bir alışan insanın kıcı fındık sergisine, ayası bahçe makasına, ağzı ıslık çalmaya uzak durur."

Köylük yerde eski zaman kadını koltuğu, klaksonu, direksiyonu nerden bilsin.

Hüseyin eski şoförlerdendir ya şoförlük şimdilerde bebe işi sayılır olmuş. Dünün yeni yetmesi hep direksiyon sallar. Bir de işin içine berduşluk, hovaralılık girince Hüseyin'e kim arabasını emanet etsin. Öyle de dememeli. Daha üç yıl önce değil miydi Çavuş Kerim'in kamyonetine fink attırdığı. Çavuş'un oğlu geldi askerden, Hüseyin'e yol verildi, o başka mevzu.

İşte o fink atılan günlerin birinde Hüseyin kırmızı ışıktaki geçti, trafik cezası aldı. Bu onun aldığı ilk trafik cezasıydı. Daha önce kırmızı ışıktaki geçmediğinden değil, trafik polisine yakalanmadığından ceza almamıştı. İşığa hürmet mi olurmuş canım. Devrin adamı hepten şaşırmış zahir. Cezayı aldı ya cezanın ödeneceği aklına hiç gelmedi. Kaç lira olduğuna bile bakmamıştı cezanın. Baksa, en azından cezanın ödeneceğini bilse elbet bakardı. Ve yine elbet o cezayı allem eder, kalem eder Çavuş'a ödetirdi. Çavuş'un gözünden düşmemiştii henüz.

Aradan iki buçuk yıl geçti. Hüseyin cezayı; Çavuş, Hüseyin'i çoktan unuttu. Ne var ki bir gün kahvede, sana jandarmadan kâğıt geldi dediler. Ne kâğıdıymış bu diyerekten açtı zarfı. Açmaz olaydı. Koca devlet işi gücü bırakmış, Hüseyin'in fi tarihinde yediği cezanın peşine düşmüştü. Daha önce bilmem kaç defa tebligat yapılmış cezayı ödemesi için. Hüseyin'e ulaşmamış mıdır tebligatlar? Ulaşmıştır da, Hüseyin bu. Kırkını geçip de adam olmadığını o da bilir. Kötüsü, bu defa gelen kâğıt jandarmadandır ve ödeme tebligatı değil mahkeme davetidir. İlk o an attı Hüseyin'de şafak. Bizim köylü böyledir, devletten korkmaz ama jandarmadan korkar.

Gel-git mahkeme sürdü birkaç ay. Ya hâkim laftan anlamadı ya Hüseyin hâkime laf anlatamadı. Neticede karar verildi. Ya faiziyle, mahkeme masraflıyla, tebligat ederleriyle yekûnu bir iki yüz lira olan ceza ödenecek ya da gidilip paşa paşa iki ay hapis yatılacaktı.

Bin iki yüz lira deli para. Hüseyin'in hesabınca bin iki yüz liraya dört yüz küsur paket uzun iki bin bir sigarası alınır, küsuruna Hüseyin'in hesabı yetmez. Günde bir buçuk paket içsen sekiz dokuz aylık sigara eder. Hesabı ek-

H E C E Ö Y K Ü

mek üzerinden yapsa daha acınası bir rakama ulaşacak. Ayıplamamalı hesabı. O kafadan bu kadar hesabı beklemek beyhudedir.

Hüseyin önceleri parayı bulurum sanmıştı. Allah için fındıktan medet ummamıştı. Kilosu ofiste iki buçuğa, tüccarda bir yedi yüz elliye fındığın. Ofis işini geç. Tüccar, Hüseyin gibilerden bir yedi yüz elliye alıp ikiye ofise satıyor. Gün itibariyle elde var altı yüz kilo fındık. Onun da parası tüccardan ta yaz başında çekilmiş zaten. Neyine güvenmişti de parayı bulurum sanmıştı. Tabi ki Çavuş'a. Cezayı alan Hüseyin'se de arabanın sahibi Çavuş değil midir? Elbet hiç olmazsa bir kısmını ödeyecektir araba sahibi. Hüseyin böyle düşünür. Peki, Çavuş öyle düşünür mü? Ne gezer. Devrin adamı harbiden dinsiz olmuş vesselam.

Çavuş, allem kellem etmeye bile lüzum görmeden kestirip attı.

"Araba arıza yapmış olsaydı öderdik Hüseyin. Amma trafik cezası bu. Şoförün hatası. Ben bu yaşma geldim, trafik cezası nedir bilmem. Devlet geçme diyorsa geçmeyeceksin kırmızıda."

Sen ol da sövme şimdi. Bu yaşa kadar trafik cezası almamış. Nerde alacaksın ki. Traktör dışında direksiyon başına oturmادين, o traktörle köyden dışarı çıkmادين. Hüseyin'i, bu laf daha bir sinirlendirmişti. Şunca yılın otobüs şoförlüğü bile yapmış meslek erbabı Hüseyin'le bir traktör şoförü kendisini aynı kefeye koyuyor, dahası kefenin ağır basan yanına yine kendisini oturtuyordu.

Dışarıda yağmur hafiften çiselemeye başladı.

Tavanı örten çinkoda yağmur, ne kadar sevimlidir. İncecik bir çın çın sesi. Ya da daha kibarı. Çın çın çın.

Hüseyin, önce kamyonunda ara gazını, sonra bu sesi sever. Onun içindir ki eli, iki saattir iki adamın gereksizce konuştuğu Delta marka radyoya uzanıyor. Elin başkanından Hüseyin'e ne? Belki kapanan radyonun getirdiği sessizlik, belki çiseleyen yağmurun çinkoda uyandırdığı ses. Hüseyin'in zihnini birden açtı. Başka memleketlerdeki Hüseyin'in, olası seçim zaferi sonrası düzenlemeyi düşündüğü gösterinin sergileneceği stadın son giriş bileti, karaborsada üç elli dolara alıcı bulduğu dakikada bizimki de kararını verdi.

"Gidip paşa paşa iki ay yatacağız."

Önü kış. İş yok. Fındığın durumu malum... Sanki dışarıda kalsa iki ayda bin iki yüz lira kazanacak. En iyisi cezayı hapis cezası olarak çekmeli. Hem iki ay beleşten kahrını çekirmiş olur. Kömür derdi yok, odun derdi yok. Çavuş'u da biraz sıkıştırmalı. O kadar da dinsiz değildir. Ne koparsa kar. İçerde sigara parası yapar.

Bir karara varmış olmanın verdiği rahatlıkla gerindi, boynunu kütürdetti. Sobanın içini boşaltsa iyi olacaktı. Düşündü de ne gerek vardı canım. Hele önce şu cezayı bir yatıp bitirsin elbet çıkışta sobayla ilgilenirdi.^

AYKUT ERTUĞRUL

ŞİŞLERİN UCUNDA ZAMAN

▲ nne, bir yandan göz ucuyla televizyonda sohbet eden hoca efendiyi dinler- /Aken bir yandan da ucuna küçük topuzlar takılmış bir çift ince şişe kim bir hangi yılı, hangi yaşını, ömrünün hangi paha biçilmez ânını bıkmadan donuk bir gülümsemeyle tekrar tekrar örüyordu. Başındaki soluk yeşil yemeni, gerdanını açıkta bırakarak efsunlu bir tutam saç gibi sağ omzunun üzerinden göğsüne dökülüyordu. Güneş, çenesinin iki yanındaki iri benlerin uçlarında kararsızlıkla parlayarak bekliyordu. İkinci ezanını okumak için şerefeye çıkan müezzinin eli kulağındaydı. Anne gözlerini kısarak göğze baktı; dudakları oynadı. Bir dua mı? Öyle olsa gerek. Güneş batmaya başlarken sözcüklerin bugusu, önce ağır ağır sonra gittikçe hızlanarak evin tüm odalarını dolaştıktan sonra, dağdaki ortanca oğlun yakışıklı resminin çerçevesine yapıştı. Tam olarak oğulun alnındaki çocukluktan kalma minik yara izinin üzerine.

Telefon çaldı.

Anne şişleri yere bıraktı.

Bir kere daha çaldı. Ayağa kalktı. Bir kere daha. Telefonu açtı.

İkinci vakti, girdi.

Müezzin ezana başladı.

"Ah anne vuruldum!"

Anne ahizeden gelen hırıltılara kulak kesildi, göğsündekileri susturmaya çalışarak.

Güneş parlaklığını yitirdi. Anne, dizleri üzerine düştü. Telefonu bırakamadı. Ahizeyi göğsüne bastırdı. Hırıltılar birbirine karıştı.

Gözü şişlere takıldı. Şişlerin arasında mühürlenmiş zamana... Oğlununkinin tıpatıp aynısı bir âhla son nefesini vereceği güne kadar elinden düşürmeyeceği; örüp duracağı, ince uçlarıyla yüreğindeki dinmez sızının her telinden kendisine yepyeni bir yuva derip sona kavuşacağı, uçlarına küçük topuzlar takılmış bir çift ince şişe...

Dudakları kıpırdadı; Bir dua mı? Öyle olsa gerek. Bayılmadan önce şişlerin arasında kendi oğluyla birlikte başka oğullar, başka yaralar gördü.

Güneş tökezledi; annenin çenesinin iki yanındaki benler işte o an kararı verdi. Müezzinin dili sürçtü.

Resmin üzerindeki buğu genişledi, genişledi, genişledi.-*»

HANDAN ACAR YILDIZ

ASKERLİK ARKADAŞIM
AYŞEGÜL'E MEKTUP

▲ h Ayşegül, askerden bu yana görüşmeyeli yıllar oldu. 'Seni ne çok özle-/Amişim' derdim ama demiyorum. Çünkü tıpkı bana benzediğinden yanımda sayılırsın. Bu nedenle, 'Ne özledim ne de özlemedim' diyebiliyorum.

Ah Ayşegül, seninle birlikte, aynı zamanda bizim Birlik'te askerlik yaparken ne çok ceza almıştık. İdeal Kadın Anatomisi'ne uymayan kemik yapımızdan dolayı komutandan ne çok dayak yemiştik. Hatırlıyor musun? Hani ikimizin de sırtının tam ortasında çıkıntı (Halk arasında kambur deniyor. Ki biz o halkın arasına niye karışamadık? Bence ona kambur demek hata olur.) vardı ve komutan onu düzleştirmek için bizi düz bir plazmaya sırt üstü bağlamıştı. Belimizle topuklarımız arasındaki o 45 derecelik (fazla ya da eksik olabilir) açığı düzleştirmek için üzerimize ağır kum torbaları koymuştu. Bizdeki 'yamukluğu' gidermek konusunda nasıl da kararlıydı. Üzerimize ne kadar ağırlık konulursa konulsun o açı en fazla 25 dereceye iniyor ama sıfırlanmıyordu. Ah Ayşegül, 'Çektiğimiz acıyı hatırlar mısın?' derdim ama demiyorum. Öyle bir acı nasıl unutulabilir ki? Bu nedenle, 'Sen o günler aklına geldiğinde unutmak için ne yapıyorsun?' derdim ama bunu da demiyorum. Çünkü komutan, terhis olsak bile sivil hayatta kendisi tarafından görevlendirilmiş, tebdili kıyafet dolaşan neferleri olduğunu söylemişti. Hani belimizle topuklarımız arasında oluşan üçgende dizkapaklarımız hafif havada kalıyordu ya... İşte dümdüz giden o çizgide dizkapaklarımızın oluşturduğu tepeye tahammül edemeyen komutan bir yandan copuyla dizlerimize vururken bir yandan da 'Ben her yerdeyim' diye bağıırıyordu ya... 'Hatırlıyor musun?' diyeceğim ama demiyorum. Nasıl unutulabilir ki? Aldığım her cop darbesinde dizkapağımın daha kolay kırılan bir kemik olmaması nedeniyle isyan etmiştim. O an çığlıklarımız birbirine karışmıştı Ayşegül. Dizkapaklarımız dağılırken, o güne kadar sevdiğimiz bütün adamlar karşımıza geçip aptal ya da alıngan olduğumuzu söylüyorlardı. Öyle ya, hangi zeki kadının böyle sırtüstü yatarak dayak yediği görülmüş bugüne kadar? Ama yanılıyorlardı Ayşegül. Bizim sırtımızdaki o kambur, kabına sığmayan aklımızın, kabına sığmayan ruhumuzun ve kabına sığmayan yüreğimizin arta kalanlarıydı. İşte biz o 'fazlalıkları' hep sırtımızda taşıyorduk. Bir kambur olarak...

H E C E Ö Y K Ü

Daha önce bir kez daha sana yazmak istedim. İnsanların asosyalleştikçe sarıldıkları 'sosyal paylaşım siteleri' yüzündendi. Genç kızların sürekli profil resmi değiştirdikleri, en güzel resme bir türlü karar veremedikleri, genç kadınlarınsa 'en mutlu aile benimki' resmini yarıştırdıkları sosyal paylaşım siteleri. Sokakta hiç görmediğim onca mutlu insanı ana sayfada alt alta dizilmiş görünce dayanamayıp kendimi sokağa atmıştım. Çünkü Ayşegül, sen ve ben, sofru kurmak yerine kurulu bir sofranın örtüsünü hızla çekme potansiyeli taşıyan kadınlarızdır. Az önce örtüyü çeken kişi değilmiş gibi kırılan tabaklara ve dökülen yemeklere en çok üzülen de bizizdir.

Ne diyordum? İşte alt alta dizili mutluluk fotoğraflarının kalbimde oluşturduğu basınçla kendimi dışarı atmıştım. Günlerdir kar yağıyordu. Her taraf bembeyazdı. Bomboş bir çocuk parkında oturmuş ağlamıştım. Çocuk parkı, çocuksuz ne kadar anlamsızsa ben de kendimi o kadar anlamsız hissediyordum. Kadınlığım, anneliğim o kadar anlamsızdı. Çok ağladım Ayşegül. Yüzüm rüzgârda üşüdükçe ağladım. Ruhum kaldırıma düştükçe ağladım. Acım beni keser gibi yontuyordu. Bütün yakınlarıma, yakınım oldukları için acıyordum. Çünkü bana yaklaşımları imkânsızdı. Sonra parka bir adam geldi. Kış ortasında hava almaya çıktığım için olsa gerek, bana tuhaf tuhaf bakmaya başladı. Rahatsız oldum. Az önceki kadar rahat ağlayamıyor, tanımadığım o adamdan nefret ediyordum. İşte Ayşegül, biz bomboş bir sokakta yalnız başına ağlayınca çok yanlış anlaşılırız. Bu kadar bile özgürlüğümüz yoktur. Gözyaşlarımın diğer yarısını içeride bırakınca seni aramak için elimi cebime attım ama telefonumu bulamamıştım. Hoş, zaten bende numaran da yoktu.

Ah Ayşegül, seni hiç unutmadığım halde birden bire aklıma düştün. Bunun nasıl olduğunu da bilemiyorum. Hem hiç unutmamak hem de birden aklına düşmek. Belki de kamburlu kadınlara mahsus bir özelliktir ve sen beni anlarsın. İşte hiç aklımdan çıkmayan sen, tekrar aklıma düşünce bu mektubu sana yazmak istedim. Yolumun üstündeki ilk kırtasiyeden tertemiz dosya kâğıtları aldım. Rastladığım ilk kafeye girdim. Önüme gelen ilk kafeye girdiğim için basit bir kadın olduğumu düşünme lütfen! Aslında hiçbir zaman önüme gelene iltifat eden biri değilimdir, sen beni bilirsin. Çünkü sen kendini bilirsin. Neyse bu kez böyle oldu ve önüme gelen ilk kafeye girdim. Tertemiz bir masaya oturdum. Bilirsin, biz kamburlu kadınlar, zihinlerini bir türlü temizleyemediklerinden, etrafı hep temiz görmek isterler. Bunları yazarken içmek için ıhlamur ısmarladım. Canım kahve içmek istedi ama sert sözler yazmayayım diye içmedim. Ne kahvesi, aslında benim canım çok daha sert şeyler içmek istiyordu. 'Yanlış anlaşılacak kadar sert içecek'ler... Keskin kokulu içecek ve yiyecekleri hep sevmişimdir. Sadece beni sarhoş edecek bir şey içmek istiyorum. Sarhoş olmak ve uyuşmak deyince, senden iyi olmasın, aklıma Anna Karenina geldi. O da insanı aciz bırakacak kadar güçlü madde-

ler içiyordu. Harika kristal bardaklarda... Yoksa kendini trenin altına atmaya cesaret edebilir miydi? Ayık kafayla tren istasyonuna giden Virginia Woolf, rayları seyrettikten sonra aynı cesareti gösterememiş, sonunda suda boğulmaya karar vermişti. Karada bin kere boğulacağına, suda bir kere boğulmuştu. Boğulmak, öldürmediği zaman çok zor Ayşegül.

Virginia da iyi kızdı doğrusu. Kocasına minnet dolu bir mektup bırakmıştı. 'Benim için elinden geleni yaptın, sakın kendini suçlama' demişti. Sen ve ben içimizde ölüm taşıyız Ayşegül. Herkesin, içinde biraz ölüm taşıdığı ise doğru değil. Kimi içinde hayat taşır. Acaba içinde hayat taşımak nasıl bir duygudur?

Biz kanser hücresi gibiyizdir. Etkimiz altına aldığımız kişiyi, öldürmeden önce hayata daha da bağlarız. Bu ödül müdür ceza mı belli değil. Ödül mü ceza mı belli olmayan her şey gibi Araf'tır bu. Adımız ölümken, içine girdiğimiz insanı, ölmek için direnmek uğruna hayata sınıksız bağlarız. Bu nedenle bizim gibi kadınları seven adamlar, akşam eve geldiklerinde kapıyı çalmak yerine anahtarla açarlar. Çünkü neyle karşılaşacaklarından hiçbir zaman emin olamazlar. *Seni bilmem ama ben, tek bir çocuğun gülüşünü daha görebilmek, tek bir gün daha denizde yüzebilmek, tek bir söğüt ağacının daha gölgesinde oturabilmek, tek bir devrik-cümle daha kurabilmek için tek bir gün daha yaşamaya katlanabilirim. Tüm bunlar için yaşamaya katlanabilirim.*

Anna Karenina'nın filmini seyretmiş miydin? İçinde veya dışında? Sofia Marceau oynamıştı. O kadar güzel bir kadındı ve o kadar güzel oynamıştı ki... Biliyor musun, ben güzel kadınları hiç kıskanmam, Ayşegül. Belki bahtlarının kötü olduğuna inandırıldığımızdan, güzel kadınları hiç kıskanmam. Ben gece-ri uyuyabilen kadınları kıskanırım. Başını yastığa koyar koymaz uyuyanları. Bir de yastığı görür görmez uykusu gelenler var. Allah'ın talihli kulları! Onları görünce kıskançlıktan deliye dönerim. Bizim gibilerin yastığa hatır sorup halleşmesi yarım saat sürer. Yanak ve yastığın ısıları arasındaki farkın kaybolma süresi ek-lenince oldu mu sana bir saat! Ha uyudum ha uyuyacağım demenin faturası bir saat. Uyumak üzereyken aklına takılan sorunun faturası, bütün gecedir. Bazen, aklımıza hiçbir şey takılmasa da, ya takılırsa korkusuyla sabahladığımız olur.

İşte bunların hiçbirini yazmayayım, hanım hanımcık şeyler, çiçek gibi şeyler yazabileyim diye ıhlamur ısmarlamıştım. Üç fincan ıhlamur içmeme rağmen, sanırım pek işe yaramadı. Çünkü senle ben dikenli çiçekleriz Ayşegül. Yapacak bir şey yok. Senle ben dikenli çiçekleriz. Dikenli, dikenli, dikenli, dikenli'yiz. Bazı insanlar dikenimizi, bazıları hem çiçek hem dikenimizi, bazılarıysa sadece çiçeğimizi görür.

Bu mektubu sana gönderip göndermeme konusunda çok tereddüt ettim.

Eğer gönderdiysem, şu an okuyorsun demektir.

Göndermişsem, bana da haber verir misin?«

H E C E Ö Y K Ü

SELVİGÜL KANDOĞMUŞ ŞAHİN

ASKER KINASI

Ç^derken uzun uzun baktım arkandan.

Senin dönüp bakmanı, gözlerinde yakaladığım ama son zamanlarda iyice yoğunlaşan hüznü bir kez daha görmek istedim.

Oysa sen her zaman ki gibi arkana dönüp bakmayacaktın. Yine de bekle—dim...

Gidiyordun. Benden uzaklaştıkça, boğulacak gibi oluyordum. Sen artık gidiyordun, yer kayıyor, her şey bulanıklaşıyordu sanki..

O gece seni daha yakından gördüm. Hiç seni tanımamış gibi, hiç bilmemiş gibi, ilk defa görüyor gibi uzun uzun baktım gözlerine. Bu cüretime ben de şaşırıırken, senin o kadar da güzel olmadığını neden sonra anladım. Ama bir farklılık vardı yüzünde. Şimdiye kadar hiçbir kimsede görmediğim bir farklılık. Hüznü ve sevinci aynı anda yüzünde taşımandı seni diğerlerinden farlı kılan belki de...

Gözlerinin kara iklimlerinde kendimi aradım. Delen bakışlarımda arsız bir cesaret yükü, tüm toyluğumla uzun uzun baktım gözlerine...

Al yanakların adeta kızıla kesti, kara bakışların yine o anlaşılmaz hüznün gölgeliklerindeydi.

Başını öne eğdin hep... Büyükler vardı, sen benim kadar cesur değildin oysa...

O gece, uzun uzun yalvaran ve teslimiyet isteyen bakışlarla baktım sana... Derin kuyulara yuvarlandığımı bile bile...

Kalbimde kor yangınlar, bir bakış bekledim, bir işaret...

Koyu bir karanlık sarıyor geceleri her yanımlı. Gözlerin o karanlığa akıyor. Terlemeler, sayıklamalarla uyanıyorum... Müjdeli bir haber bekler gibi acıtan, batan yastığa terli başımı gömüp, sana dair rüyalara dalmak ümidiyle uyumaya çabalıyorum.

Dayım amcamlara günlerce gidip geldi. Bu gidip gelmelerin sonunda nihayet istediğim karar çıkmıştı. En son uğradığımda beni uğurlamak için hole

H E C E Ö Y K Ü

doğru gelmiştin hani ürkek adımlarla. "Seni isteteceğim" dedim. Koyu kara gözlerine teslimiyetin ışıltısı yansımıştı sanki. Bana teslim olmuştun. Benim olmuştun sanki...

Ayaza doğru çıktığımda, yüreğim, ellerim, alev alev yanıyordu...

Asker kınası yaktılar ellerime.

..Fidan, senin ellerine de kınalar yakacaklar ben dönünce. Gelin olacaksın. Benim olacaksın...

Yavrum... Bu günleri de görecektik demek. Sen gideceksin. Gideceksin gitmesine de. Sen nerelere gideceksin bir bilebilsem. Vatan borcu.. Ne zaman bir oyuncak tabanca alsa baban, elinden aldım... Şimdi makinalı tüfekleri kuşanıp, kurşunlar mı sıkacaksın? Aslanım, yiğidim, asker olmuş da gidiyor... Geceleri sen uyurken uzun uzun seni seyreliyorum. Küçükken de böyle yapardım. Gece lambasının loş aydınlığında, kara kaşların, devrilmiş kara kirpilerin, tombul yanaklarınla nasılda severdim seni... Büyüdün. Büyüdün mü acaba? Yüreğinde sevdanla öylece gidiyorsun demek. Sevdığın yemekleri yapıyorum. Hakkari'ye gideceğini duyduktan sonra, içimde bir şeyler parçalandı, koptu gitti bir şeyler... Bir suskunluk kapladı her yanı. Yemek de yemez oldun... İştahımız tümünden gitti... Tüm ev halkı uykuya yattığında mutfağındaki televizyondan gece haberlerini izledim bazen sabahlara kadar.

"Ceylan Belgin, annesinin hain saldırıda canlı bombanın üzerine atlayarak büyük bir faciayı önlediğini aktardı. Kardeşi Hazal'a kıyafet almak için mağazaları gezdiklerini ifade eden Ceyda Belgin, "Annem şehit oldu, ben de şehit kıızı olduğum için seviniyorum. Annem belki 50 kişinin hayatını kurtardı..."

Uykusuz kan çanağı gözlerime yansıyan şehit haberlerinin arasına düşen bu görüntüler... Ah bu haberler... Bu çaresiz anneler... Feryat eden anneler, babalarının fotoğraflarını güçlükle taşıyan boynu bükük çocuklar... Rahmetli ebem," Bizim soyumuz Erzurum'dan gelmedir oğul, yıllarca koyun koyuna yaşadık bu topraklarda... Ayrımız gayrımız olmadı... Kardeşlik, dostluk..." diye anlatırdı...

Kardeşliğimize, dostluğumuz kan damladı oğul... Şimdi benim yüreğim yangın yeri... Aynı cephelerde hani beraber mermi sıktığımız zamanlar... Şimdi birbirimize dönmüş namlular... Kâbuslarla uyanıyorum. Bu uzun gecenin sabahını bekliyorum. Bitmeyen gecelerde, senin tabutun uzanıyor ge-

cenin koynuna al bayrağa sarılı. Fidan'ın saçları dağınık, gözlerinden kanlar akıyor, elleri kana bulanıyor senin başında ağlarken... Uyanıyorum ama hala yüreğime düşen kara gözlerin, endamın, mahzun duruşunla uykulara dalma arzusu içindeyim.

Melek Teyze olur olmadık zamanlarda gelirdi. Bu aralar gelmeleri daha bir arttı. Yüreğimdeki yangınlara bir de onun ağıtları eklenince, ne yapacağımı şaşırdım. "Yiğidim gitti... Gitti yiğidim... Bu gün şehitliğe uğradık... Geçen gün mezarının başına diktiğim söğüt ağacını suladık... Civanım gideli, şehit olalı tam on yıl oldu Hayriye. Seneler nasıl da çabuk geçti anlayamadık. Gitti yiğidim Hayriye... Gitti..."

Gece haberleri yetmezmiş gibi, gazeteleri toplarken her manşet, bir haber saphıyor sanki yüreğime..

"Okulu kana bulamak isteyen teröristin bomba elinde patladı..."

"Çukurca' da 8 ayrı noktaya yönelik terörist saldırıda 24 şehidin verilmesine ilişkin idari tahkikat sürüyor."

Dağların eteklerinde, ıssız, kimsesiz, sahipsiz kalmış bunca insan ağıtlar yakıyor sanki asırlar süren... Bir kabus bu... Bu kabus bitsin istiyorum. Ah anaların yürekleri, kanayan, dağlanan yürekleri... Sıra sıra dizili bu yavrular ölümün kollarına giderken ne hayaller kurmuşlardı. Yüreği acının iklimlerinde en hazini kuşanan bu analar yavrularının körpe yanaklarını öperken, onları, dağlara doğru gönderirken, geçim sıkıntısını bu körpe bedenlere yüklemenin mahzunluğunu yaşıyorlardı belki de...

"Komisyon üyeleri, olayda hayatını kaybeden 34 vatandaşın mezarını da ziyaret etti. Acılı aileler: " Bu vahim olayın failleri tespit edilip cezalandırılncaya kadar,devletin tazminat taleplerini reddeceğimizi bilmenizi isteriz.Faillerin tespit edilip..."

Onca soru beynimin ücralarında, beni deli ediyor... Bu sorular cevaplanırmı?... Bu akan kan diner mi Allahım...Yavrum döner mi? Ne düşüneceğimi şaşırdım. Ebemin griye çalan mavi gözleri, elindeki dövmesi geliyor aklıma... " Ah oğul beni on dört yaşında dedene verdiklerinde ben daha Türkçe konuşamıyordum... Alıştım sonra... Dilimiz, dinimiz, topraklarımız... Ah oğul hepsi birdir gayrı, gönüller bir olsun... Biz koyun koyuna yıllarca bu topraklarda ömür sürdük..."

Bu bir kâbus diyorum. Uzun kara bir kabus... Bitsin diye yalvarıyorum... Bekliyorum... Dualar ediyorum...

H E C E Ö Y K Ü

Kokular geliyor burnuma, yanık et, barut, yağmur sonrası taze toprak kokusu...

Çukurlar açılıyor... Çukurlara insanlar yuvarlanıyor...

Ben de geceler boyu o insanlarla beraber yuvarlanıyorum. Ellerim yapış yapış kan oluyor... Ayaklarımı kaldıramıyorum...

Saçlarım hep yağlı, üstümdeki asker kaputu hep kirli, botlarım çok ağır...

Ağır yükler omuzlarımda... Sonra Mehmet geliyor yanıma, çamura gömülmüş botlarımın üzerinde, köpüklü kusmuğu görünce," Yürü diyor, yüzünü yıkayalım, botlarını temizleyelim. Birazdan dağa çıkacağız..."

Ellerindeki kına soldukça, yüzü geldi gözlerinin önüne, gülüşü, duru teslim bakışları... Geceleri yıldızlar yanıp sönerken, kimse görmeden, gizli gizli kaputun cebindeki resme baktı.Yine aynı yere itina ile yerleştirdi...Küçük bir dünyası vardı oysa...Buraya gelince büyüdü mü yoksa.. Bu acılar büyüttü mü yüreğini... Ekmeğin fiyatı kaç liradır... Bakkalı açmış mıdır babası. Gazetelerde yine cinayet, şehit haberleri var mıdır?

Kusmak istemiyor artık. Boğazı yırtılıyor. Doruklarında karların konakladığı dağlara bakıyor... O dağların arkalarında yârini düşünüyor. Gözlerinin mavisi, puslu bir griliğe dönmüş, hep ağlamaklı bakan anasını... Kasketinin gölgelediği küçücük gözleriyle, beyaz sakalları yüzünün kızılığını bir türlü gizleyemeyen suskun babasını... Çocukluğunun bitimsiz oyunlarının mekânı, toprak yolları... Yosun ve tuz kokan kasabayı, kasabının ışıklı sakin caddelerini... Akşam ayazlarında, arkadaşlarıyla toplandıkları Aydınlar Kahvehanesini...

Asker kınası yaktılar ellerime... Senin ellerine de kınalar yakacaklar ben dönünce. Gelin olacaksın. Benim olacaksın...

"Beni geçirirken beyazlar giy diye boşuna söylemiyorum. Gidip de dönmemek var, gelip de bulmamak. Beyazlar giy yarım. Öyle boynu bükük beyaz bir sümbül gibi bak arkamdan..."&

AYŞE ALDEMİR

KAHVENİN TELVESİNDE ZAMAN

Dir fincanın dibi... Tüm eskimiş güzellikleri anımsatmakta bunca ustalıklı -Drolleri oynamasını şaşkınlıkla seyrediyorum. Her defasında köpüklü bir kahve ile aramdaki ilişkiyi sorgulamakta ısrarcı davranıyorum. Ne zamandan beri?

"Bu kadar dirençsiz olmasaydım, kim bilir?" diye başlayan cümleler kurmanın çoktan zamanı geçti. Hevesli miyim peki? Neye yarar? Pişmanlık, yaşlılığın son demlerinde belli ki sık sık kapımda olacak. Bugün şu saatte, kırmızı bir koltuğun üzerinde ve elimde bir kahve fincanını taşıırken, neler de düşünüyorum Allah'ım? Şüphesiz bunları dışarıdan bir duyan olsa, muhtemelen "İyice bunadı" diyecektir. Fakat koltuğumun ve kahvemın bana bu kadar sadık olmaları yine de beni sevindirmiyor değil. Bunca zaman beni bırakmaya hiç mi hiç tenezzül etmediler. Böyle bir niyetleri olsaydı muhtemelen bir şekilde haberim olurdu. Ancak yaşlılık dedikleri şeyi hala pek kavrayamıyorum. Doğru, eskisi gibi gücüm sıhhatim yerinde değil, sürekli üşütüyorum, bitmeyen öksürüklerim var, artık yokuşlar da bana dış biliyor. Yoldaşlarım da birer birer beni terk ediyor ya, en çok da bu gücüme gidiyor. Hele geçenlerde, selamı sabahı hiç kesmediğimiz, uzun muhabbet gecelerimizin baş müdavimi Derviş'i kaybedince, neler hissettiğimi tahmin dahi edemezsiniz. Cenaze namazını kıldıktan sonra oturup bir güzel ağladım, eski günlerimizi yâd ederek. Konuştum onunla, unutulmuş gizil bir dilin izini sürerek.

Sessizce ayrıldı aramızdan Derviş... Hiç şikâyet etmeden, yüz göz olmandan kimseyle. Eskilerin dili sessizliktir efendim tabi. Modern zaman dedikleri şimdinin hadsiz hesapsız fütursuzluklarının zerresi dahi sinmemişti dostumun üzerine. Öyle bir konuşması vardı ki, gözünün içine bakarak dinlerdiniz onu. Ağzından bal damlar gibiydi sahi. Muhabbeti hoş, bilgisi engin bir zât idi kendisi. Etrafındakiler ne vakit bir müşkülli olsa hemen Derviş'i bulurlardı. Kendisine Müşköl Baba lakabı boşuna verilmemişti besbelli.

Ne kadar da kirli şimdi dünya. Dostum, bakışım her nereye uzansa, orada birikmiş bir kir demeti buluyorum. Ne kadar muzdaribim bir bilsen, artık etrafıma bakmaya ürker oldum doğrusu. Bakışımın kirlenmesinden, görüşümün bulanıklaşmasından Mevla'ya sığınıyorum amma gel gör ki bu zamanda çok zor. Hani zaman makinesinin henüz icat edilmediğini bilmesem, diyeceğim ki zamanda yolculuk yaptım. Kabus gibi vallahi Derviş. Daha geçenlerde yır-

H E C E Ö Y K Ü

tık pırtık giyinen gençler gördüm sokakta, birbirlerine ağza alınmayacak küfürler savurarak konuşan. Yüzüm kızardı, yandı, al al oldu. Ne desem. Öyle utandım ki. Gençlere dönüp "Evladım! Allah'ın güzel konuşun diye verdiği dili niçin kirlletirsiniz? Üzüldüm vallahi!" diyince bir çırpıda gençlerin "Sen işine baksana Amca, bize ahlâk dersi verecek olan sen değilsin" demeleriyle irkildim iyice. Dondum kaldım. Birden kendi torunlarım geldi aklıma. Yıllardır yüzlerini görmüş değilim. Acaba onlar da mı böyle konuşuyor, diye geçirmedim içimden desem yalan olur. İçim nasıl da yandı bir bilsen, onları hatırlayınca. En son, doğduklarında Nagehan Hanım'la ziyaretlerine gitmiştik. Öyle miniklerdi ki. İkiz olduklarını görünce kat be kat sevinmiştik doğrusu. Nagehan Hanım torunumuz olacağını duyunca sevincinden kaç gece uyuyamamış, onlara isim bulmak için gece gündüz çırpınmıştı. Oraya gider gitmez de, "Evladım tabi siz daha iyi bilirsiniz ama benim de bir tavsiyem olacak isim konusunda. Kız olursa ismi elif olsun diye düşünmüştüm. Bir de oğlumuz olmuş onun ki de Yusuf olsun, ne dersiniz?" diyiverince birden, bizim geline bir haller oldu. Alev alev oldu gözleri. Birden bir öfke topuna dönüştü de, o topun bizi yakmasından korktuk. Gelin demesin mi "Biz çoktan adlarını koyduk bile! Hangi çağda yaşıyoruz artık. Pes doğrusu! Herhalde onların adını siz koyacak değilsiniz" Merak ettim, bu çağ dedikleri hangi çağ oluyordu da biz bu çağdan habersizdik! Orada keşke yerin dibine girseydim de gelinimden bu sözleri duymasaydım! O sırada Nagehan Hanım'ın yanağına, iki damla yaşın usulca yol açtığını gördüm. Göz ucuyla da oğluma bakmayı ihmal etmedim. Öyle kısılmış ki kendi köşesinde, ne ağzını açabiliyor, ne yerinden kalkabiliyor. Belki söyleyecek sözü var ama nasıl söyleyecek? Zaten bir sıkımlık canı kalmış. O halini görünce daha bir üzüldüm. Nagehan Hanım'la o gün oradan nasıl ayrıldık, eve kendimizi nasıl getirebildik, hatırlamıyorum bile. Bazen hayatınızda sizi şaşırtan haller olunca inanma duygunuz zayıflar birden. Göz daima gördüğünü inkâra meyleder. Hafıza hep yalanlamaya çalışır. İşte bize de öyle oldu. Bir daha torunlarımızın bahsini açamadık Nagehan Hanım'la. Ama daima sezdik hislerimizi. O gün bugündür görmüyoruz torunlarımızı. Kaç bayram geldi geçti, evimize adım atmadılar. Biz de iyice ihtiyarladık, gidecek ne halimiz var, ne de imkânımız. Onlar bir yerlerde, derin bir özlemle bekleyen bizi tanımıyor bile. "Torun sevgisi evlat sevgisinden başkadır" derler ya doğruymuş gerçekten de. Gelinimize karşı ne suçumuz, ne günahımız oldu bilmem ki? İşte böyle bir modern zaman.

Artık benim neslim tükeniyor. Zaten bu dünya da bana çoktandır dar geliyor. Nerde o eski güzelim zamanlar. Yaşadığımızı anladığımız zamanlar yani, severek yaşadığımız tılsımlı mekânlar. Huzurun bir sel olup, evlerin eşliğinden taşıdığı vakitler. O günlerde evlerin camları bile yüzünüze gülerdi.

Şimdi ise meymenetsiz insan suratları karşılıyor her yerde sizi. Özür dilemeyi bir erdem gören medeniyetin evlatlarına bir haller olmuş. Kibarlık artık nobran insanlar için bir zül. Şair'in "Ne *hoyrat kullanmışlar / Sevincin sesi çıkmıyor*" dediği gibi her şeyde bir kabalık, kırıcılık.

Sokakta birbirini ezen insanlar var nobran dedikçe nobran. Yekdiğerini ezmesi ki geçebilsin onu. Bir rekabettir almış başını gidiyor. İnsanlar adeta yarış atı gibi oluvermiş. Ne yalan söyleyeyim, artık dışarı çıkmaya da korkar oldum son zamanlarda. Hâsılı beni de bir rakipmiş gibi görüp çiğneyebilirler her an, maazallah.

Donuk bakışlı insanların zamanında yaşıyoruz şimdi. Sürekli üç maymunu oynayan insanlar var. Konuşmaların kâh başında kâh ortasında "bana ne, sana ne" dir almış başını gidiyor. Modern çağ dedikleri, bana göre mutsuz insanlar kuşağı. Bir türlü itminanı yakalayamayan. Sürekli eleştiren ve eleştirilen. Severmiş gibi yapıp aslında hiç sevmeyen. Türlü komplekslerin esiri. Mesela kibir diyeceğim. Bir de hep ortada olma, görünme sevdası. Fakat onca ortada görünmeye rağmen, sözü edilir hiçbir şey yok. Eskiler "Az görün ama çok işler başar" diye dua ederlerdi. Boşuna değilmiş meğer. Maddeyi yüceltirken, öte taraftan maneviyatı alaşağı eden ve bununla da gurur duyan insanlar görüyorum. Üzülüyorum. Teknolojinin zaferiyle sarhoş olmuş bıçare insancıklar. "Acaba şimdi hangi marka cep telefonu alsam?" diyerekten gecesini gündüzünü bu işe adanmış zavallılıklar! Neredeyse çoğu hasta. Sokakta giderken dahi doğru düzgün yürüyemeyen, sağa sola sataşarakтан yahut ne bileyim sanki şizofren bir hasta gibi hayalî varlıklara öfkeli kelimeler savurarakтан yürüyen insanlar var. Kısacası edep ve huzur çoktan tası tarağı toplayıp gitmiş bu diyardan. Artık ne sokağa çıkasım var, ne de iki çift kelâm edesim. Hoş, sokakta iki çift kelâm edecek insan da var diyemem ya.

Geçenlerde vapurda şöyle bir göz gezdirdim yolculara. Gençler sevgililerinden dem vuruyor, internetten, televizyondaki dizilerden söz ediyor; orta yaş insanlar hayatın pahalılığından, memleketin gidişatından şikâyet ediyor, benim gibi yaşlılar da sinmiş bir köşeye sanki öylece bekliyor. Bize de izlemek görevi verilmiş olanı biteni. Ne edebiyat, ne de fikir adına bir söz var bu konuşmalarda. Düşünce çoktan ölmüş de bir benim haberim yok galiba. Öte yandan tam o sırada yazar olduğunu söyleyen bir hanım kızın konuşmalarına şahit oluyorum. Yazar lafını duyar duymaz seviniyorum tabi elimde olmadan. Bir iki söz de ben etmeliyim diyerekten, muhabbete dâhil olmak istiyorum. Ama ne mümkün, yazar hanım beni konuşturmuyor bile. Öyle bir hararetle konuşuyor ki, kimselere fırsat vermiyor. Sanki bir an sussa, söz ondan alınacakmış gibi ömür boyu. "Postmodern anlatı" diyor, anlamını bilmediğim, daha önce hiç de duymadığım laflar ediyor. Moderni duymuştum ama

H E C E Ö Y K Ü

post modernî duyunca, ne ola ki acep diye merak etmeden de duramıyorum. Soracağım sormasına ama kızımız bana müsaade etmez ki? Yazar kızımızda-ki devasa özgüveni görünce, bütün müşküllerini halletmiş, kimseye de ihtiyacı kalmamış diye düşünmeden edemiyorum doğrusu. Tabii ki hayret de ediyorum, belli belirsiz bir üzüntü eşliğinde.

Böyle işte. Şimdilerde her şey tatsız tuzsuz. Şair'in 'We kervan kaldı ne at, hepsi silinip gitti/ iyi adamlar iyi atlara binip gitti' mısralarını hatırlıyorum işte böyle zamanlarda. Besbelli onu da tuhaf bir hüznün alıvermişti. Ah, şimdi gönlüm nasıl da kederlenmiştir. Benim gibi yorgun ve yaşlı insanlara bu dünya hakikaten çok fazla. Kırk yıllık hayat arkadaşım, dostum, eşim, sevgilim Nagehan Hanım da olmasa şüphesiz çoktan ayrılmıştım. Öyle şefkatli, öyle bambaşka bir insan ki, her defasında içmem gereken ilaçların isimlerini bir bir tekrar ediyor. Sürekli fanıyla dolaşmamı tembih ediyor söz gelimi. Kimi vakit gözlerimin içine dik dik bakıyor. Doğrusu bu bakışın nedenini de kavramış değilim. Belki de öleceğim günü gözlerimin ışığından kestirmeye çalışıyor. Korkuyor mu acaba ölümünden? Bunu ona nasıl sorarım ki?

Birden "Bey, beni duymuyor musun? Kahve fincanını uzatıver." diyen Nagehan Hanım'ın sesiyle irkildim. "Öyle dalmışım ki, seni duymadım." mı desem, "Bir bilsen nerelere gidip geldim." mı desem bilemiyorum. Ne önemi var bunun. Fincanı uzatırken bir yandan da telveye bakıyorum. Gözüm hep fincanın dibinde. Telvede gördüğüm zamanlar göz kırptıyor sanki bana. Birden modernmiş, post modernmiş boş ver diyor içimden bir ses. *Zamanın sırrını kim çözmüş ki sen çözesin?&*

ZEYNEP DELAV

S/ANKİ...

Onu ilk denizin kenarına koyduğu tripodun az uzağında görmüştüm, bir an, ayakkabılarımla çakıl taşları arasındaki o ritimli sese dönüp bakmıştı, iki de bir yaklaşıp objektife ayar çekip tekrar geri dönerken.

Yanından geçerken dudaklarıma 'merhaba' ile 'afedersiniz' arası yarım yamalak bir tebessüm iliştirmiştim.

Her zamanki gittiğim yere gittim, aslında bir menemen, demli bir çay ve tava ekmeğinden fazlası değildi aradığım, evde yalnız kahvaltı çekilmiyordu hele de Pazar günleri, bütün evli arkadaşlarının kocalarıyla uzun bir Pazar kahvaltısı ettiği düşüncesi, gerçi kimisi kahvaltı sonrası o uyuz Western filmlerden ya da bilmem kaç tane eki olan gazetelerden uzak tutamamaktan şikayet etse de olsun her durumda bu düşünce fenalaşmaya yetiyordu, işte bu krize anca bol yumurtalı menemen *dur* diyebiliyordu.

Menemen sıcaklığıyla boğuşuyordum ki objektifle çok uğraş verdiği için kendisini sanatçı zannettiğim o adam girdi içeriye saçları da uzun evet evet kesin sanatçıydı.

O günden sonra, hep gördüm onu ve tahmin ettiğimin aksine sanatçı değil, cerrahtı, e tabi 'itina ile kesilir' sözünden muaf tutmazsak her durumda kapı yine sanatçıya çıkıyordu..

Onu tanıdıktan sonra, artık Pazar sabahları yalnız kahvaltı etmemeye başlamıştım..

Sustum, direnmedim.. betonlaşmış kalbimi çözdüğü için büyük bir saygıyla sevdim. Her zaman 'saygı, sevgiden fazla değilse, o ilişki yürümez' sözüne başımı sallayıp içimden 'hadi canım' desem de bu iç sesimi hep çürütmüştüm çünkü.

Öyle bir saygıydı ki bu, evli olduğunu, hatta çocuğu olacağını duyduğum anda bile hiç fire vermediğim, sonsuz kredisi olan bir saygı...

seninle hiçbir zaman ortak bir hayat kuramayacak, evlenemeyecek bir adamı sevmek acınası bir durumdu aslında.. ama işin içinden sıyrılmak için kendime birkaç çıkış yeri bulabiliyordum...

'ütü yapmıyorsun işte, fena mı' 'sevdiği şeyleri takip ederek yemek te pişirmiyorsun' gibi ucuz teselliler... ama hiçbir zaman fotoğrafın bütünü olamamak hani her defasında var olan fotoğrafa, diğer fotoğraftan kesilip bantla yapıştırılmak gibi taşınırken bant yerlerinden kopmasın diye de yapmacık bir itina gösterilmesi... gibi, gibi...

H E C E Ö Y K Ü

Birçok kere rüyamda görüyordum onu, koşuyorum koşuyorum başımı hızla göğsüne bastırıyorum, bütün seslere kulak tıkar gibi kalbimin atışını ta kollarımda hissediyorum, sakinleştikçe onun kalbinin atışlarını duymaya başlıyorum, iyice dayıyorum kalbine kulağımı ben atıyor mu diye, sanki duyuyorum ya da duyuyor sanmak işime geliyor... kulaklarım bayram ediyor.

Bazı günler de rüyaların aksine, sabah gözlerimi açar açmaz, ben artık böyle yaşamayacağım diyorum.

Öteki kadın...

Aşşagılık kadın...

Yuva yıkan kadın..

Gerçi hiçbir şeyi de yıkamıyorum, her şey sapasağlam... Beni Zuhal Olcay'a benzetmesi içimi yumuşatmaya yetiyordu o an, kırmızı balona fit olan çocuklar gibiydim, bunun farkındaydım hem de...

Hani denize bakarken ayaklarını kaldırırsın, denizin bitiş çizgisini görme-ye çalışırsın, biraz daha... biraz daha.. ama yok bittiğini göremediğin gibi o genişlik te içine işler ya hani... o bitiş çizgisini göremediğim deniz gibi içime işlemişti ve ben yüzmeyi bilmiyordum ondan ayrı kalmak, can simidinin olma-dan açılmak demekti... ve benim buna gücüm yoktu...

Ta ki; işten dönerken arabasıyla yanında bir kadınla giderken görene dek,saplandım kaldım ona...

O saate kadar karısını hiç görmemiştim ve eminim benden daha fazla güzel değildi, işte bu hissin tadına varmak için takip ettim onları...

Araba durdu ve aşağı indiler, o an benim kulaklarımda adeta yelken yarış varmışçasına bir uğultu, ağzımda tarifi güç, acı bir kuruluk, sürekli gelen yutkunma hissi, kollarımda dirseklerimden aşağıya doğru kontrolsüz seğirmeler ve yer yer yanaklarımda anlık titreme başlamıştı... tek korkum kadını göremeden gözlerimde bir problem çıkmasıydı, neyse ki gördüm... kadın ne benden güzeldi ne çirkin, sadece Zuhal Olcay'a benziyordu. &

ZEYNEP HİCRET

BEYAZ ALÇI

Müzenin bahçesindeki yüksekçe taşın üzerine oturdular; maç yapan çocukları seyredecekler. Rum müzeci duyana kadar sürecek oyun. Bağrışmalar artınca, mandolinini duvara asıp yavaştan gelecek, hiçbir zaman nasıl geldiği duyulmaz, adımlarının nefesi yoktur, birdenbire çocukların ensesinde belirip peşlerine düşer. Başka yerde oynayın, der, kafam şişti gürültünüzden. Kucağında kardeşiyle o da kalkar. Müzeci, sen otur, der ama o oturmaz, korkar, müzecinin yanık parlak derisinden, yağlı saçlarından, sessizliğinden korkar. Annesi buraya girmemesini tembihler: "O adam bizden değil, ne yapacağı belli olmaz onun."

Başlarına bir şey gelirse terlikle döver onu, yetmez, akşam babasına da şikâyet eder. Babası çok kuvvetlidir, oklavayı sırtında kırarsa çok ağlar, acıdığından değil, sırt üstü yatamamaktan, çünkü sadece sırt üstü yatınca hayal kurabiliyor, sadece o zaman kardeşiyle bahçelerde koşuşturuyor, top oynuyor, bisiklet biniyor, salıncakta sallanıyor.

Müzeci gelene kadar o taşın üzerinde oturdular. Top oynayan çocukları izleyip şeker emdiler. Kardeşi futbolu çok seviyor, öyle de güzel seyrediyor ki. Onun mutlu olduğunu biliyor. Yüzünün pembeliği topun hızıyla tondan tona giriyor. Hele gollerde kıpkırmızı kesiliyor. Beyaz alçının ağırlığından kurtulsa o da oyuna girecek. Herkesten güzel oynar, herkesten çok gol atar. Ayağı iyileşince her gün maç yapacak. Bir gün bu alçıyı matkapla kesip çıkaracaklar. O zamana kadar her detayını izleyip öğrenecek. Ablası getirecek onu. Öyle diyor. 'Her gün getiririm seni' diyor. 'Annemden izin alırım, sakın üzülme. Çok yalvarırsam izin verir. Annem merhametlidir, bakma beni dövdüğüne, sinirli de ondan, izin verir seni gezdireyim, hava aldırayım. Yarın gene geliriz, sen dua edersen her gün geliriz.'

Kardeşimle aynı odada kalıyorum. Düşüp kemiğimi kırdığından beri yanından ayrılmıyorum. Kalçasında kocaman bir yarık var. Doktorlar yardı. Orada kötü kokulu su varmış, onu akıtmışlar. Bazı günler beyaz arabasıyla o doktor geliyor. Kardeşim onu görünce çok ağlıyor. Yarasını açıp bir şeyler sürüyor. Elinde hep o çanta. içinde kocaman iğneler var. Gelmesini istemiyorum, ama o gelmezse kardeşin yürüyemez diyorlar, sonra top oynayamaz, koşamazmış. iğneden çok korkuyorum. Kardeşim de korkuyor. O bağırınca avucumu dudaklarıma bastırıyorum. Bağırırsam annem terlikle döver beni.

Ama ağlayınca kızmıyor. Sessizce ağlayabiliyorum çünkü. Her gece uyumadan önce dua ediyorum. 'Allah çocukların duasını çabucak kabul eder' diyor babaannem. Sabah olunca kafamı yorgandan çıkarıp bakıyorum, yine o beyaz şey ayağında mı diye; yine sırtüstü uyuyor kardeşim.

Daha çok dua etmeliyim, daha çok, daha çok. Allah çocukların duasını çabucak kabul eder, babaannem asla yalan söylemez, benim babaannem yalandan nefret eder.

Kardeşim çok yaramaz, annem öyle diyor. Yattığı yerde rahat durmuyor, sürekli sağa sola kaydırıyor kendini. İki kez alçısını kırdı bu yüzden. Ama naspın. Hep yatınca canı sıkılıyor. Bir de bacağı da çok kaşınıyor. Biz de parmak ucundan babaannemin paspas ördüğü şışı sokuyoruz, o zaman gülümsemeye başlıyor. Sonra dışarı çıkmak, çocukları seyretmek istiyor, ama annem her gün izin vermiyor. İzin verdiği günler kucağıma alıp mahalleye çıkarıyorum. Çocuklar ya futbol oynuyordur ya misket. Oturup onları izliyoruz. Top gelmesin diye uzaktan bakıyoruz, annem tembihledi beni, bu sefer alçısına bir şey olursa seni döverim, dedi. Ama kötü çocuklar misketlerini kardeşimin alçısı üzerinde sektirmek istiyorlar, o zaman bağıriyorum işte. Acır diyorum, yapmayın diyorum, kırılırsa annem döver beni. Ağlamaya başlıyorum, alçıyı korumak için üzerine kapanıyorum, bir elimi de, yaklaşan olursa diye, itelemek için öne doğru uzatıyorum.

"Acımaz aptal" diyorlar. "O bir taş, duymuyor musun, misketleri vurunca nasıl da tak tak ediyor. Sulu göz seni, sümüklü sulu göz." Ben ağlayınca başımızdan çekiliyorlar. Sulu göz değilim bir kere. Arkalarından yanaklarımı kuruluyorum. Kardeşime, acıdı mı, diyorum. Acıdı abla, diyor. Taş olsa hiç öyle der mi. Onların yüzünden yarın mahalleye çıkmak istemeyecek. Avluda oturmak zorunda kalacak, ama oradan sokak görülmez ki, sadece sesler duyulur. Bizim ev bodrum. Mahalleye merdivenle çıkıyoruz. Merdivenin dibinde çok eski bir kuyu var. Kapağı betondan. Bir kere mahallenin su boruları patladı da beton kapağı kaldırdılar. İçine baktım. Çok derindi. Dibinde birazcık su vardı yine de bütün bidonlar doldu. Kardeşim mahalleye çıkmak istemediğinde bu kapağın üzerine bir minder koyup oturturum onu. Bütün oyuncaklarını avluya taşır, eğlendirmeye çalışırım. Bazen hiç gülmez ama uzaktan kumandalı arabalar onu biraz olsun neşelendirir. En iyi benimle vakit geçirdiğini herkes bilir, yine de sorarım: Muradiye teyzenin İsa'yı çağırayım mı? Ses etmez. Ya Sevim teyzenin Mehmet'i. Yine ses etmez. Peki, ormandaki kurdu anlatayım mı? Omzunu silker. O zaman yedi cüceleri anlatayım. Dudaklarını büker. Onun neşesini açmak bu denli güçtür.

Hep yni oyuncaklarla oynadığı için sıkılıyor kardeşim. Hep aynı oyunları oynadığımız için neşelenmiyor eskisi gibi. Hep bildiği masalları anlatıyorum

H E C E Ö Y K Ü

diye heyecanlanmıyor artık. Kendi kendine oyalanacağı bir şeyler bulmalısınız ona, demişti Muradiye teyze. Yapboz aldılar oyalanması için. Yine de pek faydası olmadı. Top oynamak istiyor, ben biliyorum. fiu beyaz ağırlıktan kurtulmak istiyor.

Ne zaman gideceğiz doktora. Bir an önce gitsek de çıkarttırsak şunu. O zaman yürür işte. Eve yürüyerek döneriz. Parka da uğrarız. Salıncakta sallırız onu. Tahtırevana da biner. Neye isterse biner o zaman. Pamuk şeker hiç yemedi. Pamuk şeker alırız görürsek. Top da alırız.

O gün geldi sonunda. En sevdiği elbisesini giydi. Saçlarına kolonya sürdü. Kardeşini de sabunlu bezle silip temizledi annesi. Misler gibi oldular. Bugün alçısını çıkaracak doktorlar. Bugün kardeşi yürüyecek. Babası bir şey demiyor ama o biliyor yürüyeceğini. Gece çok yalvardı Allah'a. Çok dua etti.

"Kardeşi top oynasın, salıncağa binsin, koşsun diğer çocuklar gibi. Ne olur acı ona Allah'ım. Çok sıkılıyor. Sen ki merhametlisin, acı kardeşime."

İşte, beyaz çarşafların üzerinde yatıyor kardeşi. Beyaz önlüklü adam elinde matkaba benzer bir aletle çıkageliyor. Beyaz alçıyı çizmeye başlıyor. Beyaz pamuklar çıkıyor ortaya. Beyaz tozlar kar gibi örtüyor havayı.

Bahar ayları avlumuzda halı yıkayan komşu teyzelerin el ve ayakları gibi pembemsi ve buruşuktu derisi, aylarca kapalı kalan, kaşınıp duran bacak buydu demek; beyazlar içinde incelmşti.

Hayal kırıklığının tadına da ilk orada baktı. Zehirli kurabiye, dedi. Sustu. Babası kardeşini kucakladığında, neden yürüyemiyor, diye sormadı. Parka gitmediler. Salıncaklarda öteki çocuklar sallandı gene. Kaykaylarda yürümeyi bilen çocuklar kaydı. Şimdi daha çok dua etmeliydi... daha çok... beyaz alçıdan kurtulmuştu işte... daha çok etmeliydi, yürümesi için... daha çok, top oynaması için.... daha çok, koşması için... .&

ALİ IŞIK

ÇEKMECELER

Evimin en çok bu odasını, odanın istasyona bakan penceresini seviyorum. Bazı geceler ışıkları söndürüyorum. Bir oda dolusu karanlık çöküyor içeriye. Karanlıkta beliriyor birçok şey ve ben karanlıkta görmeye başlıyorum. Geçmiş ömrüme pencereler açarken uyuyakaldığım oluyor. Geçmişini düşünürken uykusu geliyor insanın. Arada bir gövdeme uzanmış çekmecelerden açabildiklerim oluyor. İnsanın elini kolunu bağlıyor bu çekmeceler. Onlara gizli bir sandığa dokunur gibi ürkerek dokunuyorum. İçinden ne çıkacağı belli olmuyor. İnsanın gövdesinde, derinlerde saklı kalmış, açılması mümkün olmayan çekmeceleri de oluyor. Birçok hastalığın sebebi bunlardır aslında. Çekmecelerden çıkan fotoğraflarsa kırılmış bir aynanın dağılan parçaları gibidir. Batar insana bu cam kırıkları. Kayıp gitmiş zaman gibi keserler ellerini. Dalgalar gibi vurup sonra kendilerini geri çekerler.

Fotoğraflarımın çoğunu taşınırken çekilmişim.

Bir odadan bir başka odaya.

Bir evden bir başka eve.

Bir mahalleden bir başka mahalleye.

Bir şehirden bir başka şehre.

Bir ülkeden bir başka ülkeye.

Dünyadan bir başka...

Geçmişim karışıyor fotoğrafları ayıklarken. Gençliğim, çocukluğum, ilk gençliğim, kırklı yıllarım, yürümeye başladığım ilk günler birbirine giriyor. Yaşımı unutuyorum onlara bakarken. Sanki hep çocukluğuma doğru bakıyorum. Otuzu aştığım yıllarda zoraki bir tebessüm beliriyor çehremde. Çoğu bitmiş, son düzlüğe girilmiş bir tatil hüznü var bakışlarımda. Bir geri dönüş telaşı mı başlıyor ne?

İnsan geçmişe uzandıkça eskidiğini fark ediyor. Dokunmaya ve yüzleşmeye korkuyor. Yaşama dair nedenlerini örselediği zaman boynu bükük bir yetim gibi kalıyor ortada. Şimdi arkama her baktığımda geçmişteki günlerim birbirlerini bıçaklıyor. Onları öylece yaralı bir şekilde gömüyorum hatıralarıma. Sonra tekrar üzerini açabildiğimde yarası biraz daha büyümüş ve derinleşmiş oluyor.

Gençliğimin bittiğini ve ihtiyarlayacağımı ilk kez kabul ettiğim o fotoğraf avucuma düşüyor.

Pembe köşk arkamızda kalmıştı. Kalabalıktık. Görkemli bir sirkten dönüyorduk. Cambazlara bakmaktan yorgun düşmüş gözlerimizle kaçırdığımız trenin arkasından bakakalmıştık. Ellerimizde trenin konforlu odalarına ait biletler vardı.

Böyle zamanlarda içimdeki çukurlar derinleşiyor ve ben bir uçurumun kenarına gider gibi istasyona gidiyorum, treni kaçırmış yolcuları izlemek için.

Oyunlardan, sınırlardan, çizgilerden, duvarlardan ve çemberden atlayarak çıkmıştık bu yola. Oyun kurucuların oyunlarından kaçmıştık. Kulaklarımızı içimizde büyüyen çığlıklara tıkadığımız gün güneşimiz eridi ellerimizde.

İsa'nın havarileri gibi girdi, şehre ilk girenler. Sonra biz geldik, arka bahçe—de büyüyenler. Aynı avluya ince kıyım odunlar gibi sıralandık. Aramızda pıtıraklı teller. Hemen çoğalmalı, çokluğumuzla övünmeliydik. Güneşimiz çekilmeye başlayınca vitrin ışıkları aydınlatıyordu avlumuzu. Işıkların efsununda yeniden biçimleniyorduk. Hayallerimizi gün geçtikçe boğulan ve örten gölgeler kaplıyordu. İnsanın gölgesiyle tanımlandığı bir çağda yaşadığını daha yeni yeni anlıyorduk. Hangi ucundan girmiştik bu labirente. Nasıl bir anaforun içine düşmüştük ki çırpındıkça üzerine bastığımız zemin kaymıştı yerinden.

Her birimiz resimdeki birer fırça darbesiydik o zamanlar.

Resimde, üveyliğe düştüğümüz gün müydü o gün?

Hepimiz yüzlerinde anlamlı çizgiler olan civan delikanlılardık. Bizi bir ipe tespih taneleri gibi dizdiklerinde kiminle yan yana geleceğimize haber—sızdık. Tespihi eline alanlar keyifle salladılar bizi. Salladıkça, bize parlaya—cağımızı söylediler. Önumüze serilen o devrik cümlelerin koşu bantları olduğundan habersizdik. Kirpiklerimiz yaşlanmamıştı daha. Böyle adamlar değildik bu şehre girdiğimizde. Gövdelerimize yabancılık bulaşmamıştı daha. Tamam, belki hiçbir şeydik ama en azından maske takmaya alışmamıştık.

Pembe köşkten dönerken son kez bir kartpostala bakar gibi baktık şehre. İçimizde çoğalttığımız heykeller, ellerimizde konforlu odalara ait biletler. Keşke bu tren kaçmasaydı...

Ben vitrindeki kitabın içinde kurumuş bir yaprak gibi unutulmuştum o zamanlar. Hayatın bütün odalarını kulise çevirdiğimiz, gereksiz bir öfkenin yamaçlarında biriktiğimiz günlerdi. Sökükleri dikmek için yanlış iğnenin deliğinden zorla geçirilmiş ipler gibiydik.

Ömür boyu, başkalarının hikâyesine tutunarak, sığınarak ve bütün nefesini başkalarına harcayarak nereye varabilir ki insan? Gölgesinin peşine düşen tükenip kalıyor bir yerde. Oynadığı oyuna kendini kilitliyor.

insan hep bir gölge arıyor saklanmak için.

Rol yapmayı öğrendiğimiz gün müydü o gün?

Sicim gibi yağmur yağarken sesimiz kendinden taşıyordu. Kalplerden ziyade kulakları okşayan o sesler yankı yapıyor, birken üç oluyordu. Ses bu kadar yakınken bu denli uzağa nasıl düşebiliyordu?

Yankıdan türemiş sesler bekleyelim diyorlar, bekleyelim başka trenleri, dağılmayalım. Kalabalık görünmek kendiliğinden yaslanabileceğimiz bir gücü doğurur. Haklılığımızı arttırır belki. Kalabalık geldik kalabalık dönelim dikkat çekeriz diye yankılanıyor sesler.

Katılmıyorum artık buna. Dağılalım, diyorum. Tükenmeyen, dağılmayan neyimiz kaldıysa artık. Budanmış ve şekilden şekle sokulmuş ağaçlar gibi toprağa tutukluyduk. Kıpırdayamıyorduk. Kabukları yırtılmış ve nadasa bırakılmış yaralar ellerimizde. Şimdi her birimiz yapayalnız birer duvar ustası olarak girdik hayata. Çok soğuktu, üşüttük. Ondan sesimiz kısık. Dağılalım, diyorum. Belki alnımızdan göğsümüzden ve de belimizden filizleniriz tekrar.

Bekleyelim dediler bizi bir gören olur belki. Ellerimizde konforlu odalara ait biletler var. Biletlerin hatırına var sayarlar bizi. Kaçmış bir trenin yolcularıyız nihayetinde.

O tren kaçtı, dedim. Kahramanlarımız öldü. Acılarımız bile gülümseyerek bakıyorlar bize. Aynaları, hiç kendi başımıza kalmamak üzere kalabalık tutmaya çalıştık. Bu aynalar süsledi bizi. Ne ettiyse onlar etti. Birikip kenarlarına ne zaman kendimizi görmek için baksak el salladılar. Ne zaman söylediklerine kulak kabartsak yeni şekillere soktular bizi.

İçimizden göz alıcı renklerin peşine düşenler, üstümüzde kuluçkaya yatanlar oldu. Varlığını pekiştirmek için düşman üretenler, 'Acılarını put yapıp acıktığında yiyenler' oldu. Vücutlarımız pelte gibi. Şimdi bu istasyonda, bükülmüş çiviler gibi kenara bırakılmış, doğrulmayı bekliyoruz. Belimizden yemişiz darbeyi. İçimize gitmiyor duyduklarımız. Ruhumuzu temizleyen kelimelerden çoktan vazgeçtik. Destikçe ölüler çıkıyor plastik çiçekler dikili saksılarımızdan.

Hepimiz kokmamak için çırpınan birer ceset değil miyiz?

işte bu hayatımız.

Bu yürüyeceğimiz yol.

Durunca bitecek olan yol.

Bunlar da gövdemizi oluşturan parçalarımız

Bunlar eskimiş eldivenlerimiz.

Şunlar diktiğimiz piramitler.

Süslü tabelaları olan piramitler.

Burası kapımız. Durduğumuz yer onun eşiği.

Karşıda yıllarca oyalandığımız sahnemiz ve kırmızı koltuklarımız.

Balkonda ipe serili olanlar bedenlerimiz.

İşte bu evlerin turunculaşmış pencerelerinde unuttuğumuz ve bizi üşüten yalnızlığımız. Bu da bizden dökülerek biriken kanımız. Yudumlasak başımız dönecek. Bıraksak aynı yoldan aynı istikamete giden yolcular yudumlayacak.

H E C E Ö Y K Ü

Bunlar bir kadın eli değmiş ve hırpalanmış hayallerimiz.

Bu ağaçtan gelen keman sesi çılgınlığımız.

Şurada ileride ki açılmış çukurlar, mezarlarımız.

Toplanıp ağlayanlar tanıdıklarımız.

Yasadıkları serviler bekçilerimiz.

Toprağı avuçlarının içine alarak bize bakanlar cesetlerimiz.

Bunlar bizi dengede tutan, yürümemizi kolaylaştıran meleklerimiz.

Ellerinde defterlerimiz. içinde kırık dökük, puslu kelimelerimiz.

Kokmamak için çırpınan birer cesediz hepimiz.

Pembe kurdeleler keserek açılışlar yaparken, çelenkler cesetlerimizin hızına yetişemiyordu

Bizi yeniden tanımladıkları gün müydü o gün?

Sonbahar da bitti. Vıcık vıcık bir kış bizi bekliyor. Yapraklar döküldü. Ağaçlar çırılçıplak. Bacalar tütmeye başladı. Sokaklar ıslak ve sessiz. Adımlar aceleci. Sonbahar bütün ıslaklığımızı ve akışkanlığımızı alıp gitti. Ağlasak da kabımızda birikmez artık gözyaşlarımız. Biz o şehrin çocukları şimdi yayıldık başka şehirlere. Aramızda durmadan büyüyen boşluklar. Sensesek birbirimize, yankılanıp dağılıyor sesimiz. Yazılmış ve buruşturulup atılmış kâğıtlar gibiyiz şimdi. Açıp baksalar; kelimeler, cümleler birbirine girmiş. Tek cümle etmeyen kırık dökük kelimeleriz, o müsvedde kâğıtlarda.

Evlerimizin perdelerinde gölgeler oynamaya başladığı gün yüzümüz silindi.

Her şeyin ortalamasına talip olduğumuz gün müydü o gün?

Bu kaynağından kopmuş ırmak neden üzerimize akıyor böyle. Bu kenarında saçlarımızı taradığımız ve kendimizi adadığımız ırmak. Ekmeğe ve makyaja dönüştürülmüş dertlerimizi içine alarak.

insan içindeki vanayı açmayagörsün, hayal kırıklıklarında boğuluyor.

Her şeyin içini boşalttığımız gün müydü o gün?

Şimdi bu cazibesi bitmiş sağır hayatta göğsümde yeşeren şairliğim olmasaydı ne yapardım ben?

O ceylan sekmesini, şu gölün yüzünü süsleyen nilüferleri fark etmeseydim nerelerde birikirdim?

Ve çekmecelerimde bunlar da olmasaydı?

Gene de insan pembe köşkten dönerken; gövdesindeki sıyrıkları ve kaptığı bu iltihabı merak ediyor. &

HALE SERT

ÂDEM'İN AYNASI HAVVA'YA PSİKANALİTİK BİR BAKIŞ

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Âdem ve Havva" adlı hikâyesi insanlığın ilk hikâyesinin edebi metinlere yansılarında biridir. Bu hikâye üç semavi dinde; Musevilik, Hristiyanlık ve İslam'da ortaktır. Tanpınar, hikâyesinde olayların bağlamını değiştirmekten çok bu kadim hikâyeyi kendi rüya estetiği içinden görür ve yazar.

Hikâyeyi Psikanalitik açıdan incelemek için ilk ele aldığım da karşılaştığım rüya unsurları beni Freud'un "Düşlerin Yorumu"na yöneltti, hikâyedeki pek çok sembolü, imgeyi ve rüyada geçen oluşları bu eserden hareketle yorumlayabileceğimi düşündüm. Fakat Tanpınar'ın hikâyelerindeki ve şiirlerindeki rüya estetiği üzerine daha önce yapılan çalışmalarda tespitler bunun çok da sağlıklı bir yol olmayacağını gösteriyordu. *Hece* dergisinin *Ahmet Hamdi Tanpınar Özel Sayısı*'nda Hüseyin Su'nun "Rüya Gören Öyküler" adlı makalesinde belirttiği üzere: "Abdullah Efendi'nin Rüyaları" üzerine yazan Salahaddin Tuncer: '...Tanpınar'a göre rüya, uykuya münhasır bir hal değildir. Onu her an içimizde taşıyız. Şuurumuzun açılan kapılarından doğrudan doğruya rüya âlemlerine geçeriz' derken yine bu konuda Nevin Önberk: "Şairin estetiğinin temeli olan *rüya* kelimesinin anlamı bizi aldatmamalıdır. Tanpınar için rüya tıpkı akıl gibi, hatta ondan daha üstün ve daha derin bir bilme aracıdır' der" (138).

Esere bir düşünce yorumu gibi bakmamak daha farklı açılardan bakmayı gerektirir ve bu durum beni, aslında yine bu kuram çerçevesi içinde özellikle de Sigmund Freud'un ve yeni bir Freud okuması yapan Jacques Lacan'ın *narsizm* kavramı bağlamında hikâyedeki önemli unsurlara eğilmeye yöneltti.

J.D. Nasio, "Psikanalizin Yedi Temel Kavramı" adlı eserinde, Psikanalizde narsizmin cinsel ilişkinin özel bir tarzını temsil ettiğini belirtir. Yine bu kaynağa göre Freud'un narsizm tanımını özetleyecek olursak: Birincil narsizm, doğrudan gözlemlenemeyen ama geri dönüşlü bir akıl yürütme aracılığıyla hakkında hipotez ortaya atmak zorunda kalınan bir durum olarak tanımlanır. Başlangıçta 'ben'e benzer bir birlik yoktur, bu ben tedrici gelişir. Libidonun tatminin ilk şekli oto-erotizmdir; yani bir organın kendi üstünde aldığı hazdır (77). Birincil narsizmdeki en ilginç noktalardan biri Freud'un ebeveynlerin çocuklarına karşı sevgisini onların yeniden doğan kendi narsizmleri olarak nitelendirmesidir.

Çocuk, onların yerine getirememiş oldukları arzu düşlerini gerçekleştirecektir. Birincil narsizm: çocuğun doğan narsizmi ile ebeveynlerin yeniden doğan narsizmleri arasındaki karşılaşmada yaratılan bir tür tüm-güçlülük alanını temsil eder (78). İkincil narsizm ise birincil narsizmde öteki kendisiyken oysa artık kendini ancak ötekinin aracılığıyla duyumsayabilecektir (81).

Hikâyede Havva, Âdem'in "böğründen çıkan" bir varlık olarak geçiyor. Bunu anne-çocuk ilişkisine benzetebiliriz, çocuk da annenin bedeninin bir parçasıdır. Havva, hikâyede bu durumu Âdem'in: "Kimsin?" sorusuna karşılık, "Benim, senden bir parçayım" şeklinde cevaplayarak ortaya koyar. Söz konusu evreyi, yani Âdem'in Havva'yı ayrı bir varlık olarak tanımlayamadığı, daha doğrusu Havva'nın da kendisini henüz bir "ben" olarak tasarlayamadığı bu "bütünlük" halini Freud'un birincil narsizmi olarak değerlendirebiliriz. Âdem'in oto-erotizmi, hikâyede onun Havva'ya bakarken aldığı hazla -ona bakarken kendini yeniden görüyor, tanıyordu- ve Havva'nın onun 'benine' dokunmasıyla açıklanabilir. Hikâyede geçtiği gibi alıntılırsak: "Küçük elleri vücudunu yokluyor, onlar vücudunda acemi ve ürkek gezindikçe Âdem kendi vücudunu başka türlü tanıyordu" (129). İkincil narsizm ise onlar yeryüzüne indikten sonra, ayrılık evresiyle başlar. Freud'a göre 'ben'in gelişimi birincil narsizmden kopmakla başlar. Gerçekte 'ben' ona yeniden kavuşmaya can atar. Kaybedilen şey sevginin doğrudanlığıdır (Nasio 81). Onlar artık birbirlerini bir süre göremeyecekler ve birbirlerini doğrudan sevmeyeceklerdi: "Havva Yemen'de bir kuyu başında idi. Âdem Serendip'te bir dağ tepesinde idi. Havva Adem'i nasıl arayacağını, Adem Havva'yı nerede bulacağını düşünüyordu" (135). Biri diğerinin bedeninden çıkmış ve kendisini karşısındakinin vücudunda, yansısında gören henüz "ben" olamamış Âdem ve Havva, dünyada birbirlerinden ayrılarak ve sonrasında aslında birbirlerini ararken bir yerde de kendi "ben"liklerini arayacaklar ve ikincil narsizm evresini de tamamlayacaklardır.

Âdem ve Havva'nın hikâyesini J.Lacan'ın narsizm tanımına göre de çözümleriz. Lacan, narsizmi "ikili dolaysız ilişkiyi" teşkil eden dönem olarak nitelediği "ayna evresi" olarak tanımlar. Lacan, ben oluşumunu ayna evresiyle açıklar. Saffet Murat Tura'nın Lacan'la ilgili açıklamalarında "ayna evresin'de çocuğun annesi için her şey olmak, yani ondaki "eksik" olan şey olmak arzusu taşıdığını, bu dönemde kendisini ötekinden ayıramayan yani salt "özne" olan çocuğun, babanın yasasıyla (simgesel düzene) "ben" olmaya yani kültürel bir özneye dönüştüğünü bildirir (*Freud'dan Lacan'a Psikanaliz* 183). J.D. Nasio ise bu evreyle ilgili olarak çocuğun aynada gördüğü imgeyle özdeşleştiğini ve o zaman aynada gördüğü "imgede" donup kaldığını belirtir. Kendisini bu imge olarak kabul eden çocuk, bu imge "benim"

sonucuna varır. (89). Bu verilerden hareketle hikâyedeki "ayna evresi"nin açılımını ve Âdem ile Havva'nın "özne" olmak halinden "ben"e geçiş aşamalarını irdeleyemeye çalışacağım.

Hikâyede, Âdem'in Havva'yı gördüğü andaki ilk karşılaşma ve onun bu karşılaşmadan dolayı hissettiği korku şöyle verilir:

Rab uykuda görünür,

Bulanık bir uykuda, bir tarafının boşaldığını hisseder.

İlk defa bakmaktan, görmekten korkuyordu

Benliğine doğru bir düşünce, bir vehim, bir azap gibi sokulan bu varlığı gördü (127).

Sonrasında ise Âdem ve Havva'nın ilişkisi daha çok "görmek" ve "seyretmek" üzerine kurulu olarak gelişir: "O seyrettikçe kadın sanki çok derin bir uykudan uyanıyor, kat kat perdelerden sıyrılıyordu (128). Âdem'in adını koymadan gerçekleştirdiği bu seyretme fiilinin adını ve Havva'nın onun için ne ifade ettiğini hikâyede melekler ifade eder: "Yalnızlığının aynasıdır dediler" (128). Sonrasında ise aynaya bakış hikâyede pek çok kez geçer: "O zaman Âdem yalnızlığının aynasına yeni baştan döndü. Onu kollarının arasına aldı. Uzun uzun baktı... Havva'ya öyle doyamadan bakıyordu" (129). Kendini ötekinden ayıramama hali onların ilk günahı işlemeleriyle doruğa çıkar. Hikâyede bu ilk günah meselesi örtük bir biçimde verilir, biz bunu daha çok Adem'in bir daha "Arşın bu ilk merhalesini göremeyeceği"ni anlamasından ve daha önce elinde olan bir güçten ya da yetiden artık mahrum kalmasından çıkarırız. Bu durumu, ayna evresinde bir kırılma olan Baba'nın simgesel yasasının tanınması evresiyle açıklayabiliriz. Burada, Baba'nın yasası, simgesel olarak Tanrı'nın yasağıdır ve bu yasak çiğnenmiştir. Hikâyede bu yasağın çiğnenmesi sonrasında Âdem'in kapıldığı korku nedeniyle, Havva'nın vücuduna gittikçe daha fazla "gömülmek" istemesi : "Sakla sakla beni diyordu. Ve istiyordu ki başı ve bütün vücudu Havva'nın gecesine her an daha fazla gömülsün" şeklinde verilir. Bu durum ise çocuğun kendini en mükemmel bir varlık olarak gördüğü anne karnına, rahme dönme isteği olarak yorumlanabilir.

Hikâyede iki aşamalı bir kaybediş motifi vardır. İlki, Âdem'in ayaklarının altına serilmiş cennetini kaybedişi ikincisi ise Âdem'in dünyaya inmelerinin ardından Havva'yı kaybedişi ve Havva'nın da Âdem'i kaybedişi. Terry Eagleton'ın "kayboluş" ve "kaybediş"le ilgili Freud'un ve Lacan'ın görüşlerini bize aktardığı üzere: "Lacancı kuramda yaşamın anlatısını ileri doğru hareketlere geçiren kayıp nesne, annenin bedenidir ve bu dürtü bizi sürekli bir metonimik arzu hareketiyle, kaybolan bu cennetin yerine koyabileceğimiz şeyler aramaya zorlar. Freud'a göre ise bu, bize zarar gelmeyecek bir yere her türlü bilinçli hayattan önce var olan ve bize mücadele gücü veren inorganik

H E C E Ö Y K Ü

varoluşa dönme arzusudur" (226). Hikayeyi heyecanlı kılan ve bize psikanalitik okumayı bu hikaye üzerinden tüm insanlığı okuyabilecek şekilde genişleten unsur ise Adem'in ve Havva'nın arayışlarının, onlardan sonra gelen tek tek her insanın sürekli kaybettiği şeyi araması, bulması ve tekrar araması şeklinde devam ettiği gerçeğine varabilmemizdir.&

KAYNAKLAR

- Eagleton, Terry. *Edebiyat Kuramı*. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Ayrıntı, 1996.
- Nasio, J.D. *Psikanalizin Yedi Temel Kavramı*. Çevirenler: Özge Erşen-Murat Ersen. Ankara: İmge, 2006.
- Su, Hüseyin. "Rüya Gören Öyküler", *Hece* (Ahmet Hamdi Tanpınar Özel Sayısı) 61 (Ocak 2002): 133-149.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Hikayeler*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1991.
- Tura, Saffet Murat. *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap, 2007.

AYŞE BAĞCIVAN

ÇİVİ

Bir çocuk, başını iki ellerinin arasına sıkıştırarak ve çığlığı rüzgârın uğultusunu, sokağın gürültüsünü susturarak uzun upuzun çığlıklarla aramızdan koşarak, ayaklarının altındaki asfaltı ikiye bölerek, insanların yüzlerini renksiz bir boyayla boyayarak, sesi evlere çarpa çarpa koşarak geçiyordu. Mavi hırkasının içinden beyaz gömleğinin yakaları dışarı çıkmış, gri pantolonu neredeyse ince belinden sıyrılıp yere düşecekmiş gibi gözlerden kaybolarak geçiyor. Balkonda saksıdaki çiçeği sulayan yaşlı kadın, manav önündeki üç beş adam, kaldırıma oturmuş çekirdeklerini günü yorumlayarak arada birkaç kişiyi de çekiştiren, olayları abartarak birbirlerine aktaran kadınlar, onların yanı başında yere bir tebeşirle çizdikleri şekil üzerinden atlayan çocuklar, cam arkasından sokağı izleyenler, hepsi, her şey o ana ait canlı cansız ne varsa çocuğun çığlıklarla koşmasını ürkerek izliyor.

Kadınlar kendi aralarında konuşurken duydum. Adı Çivi'ymiş. Yetim Nazlı'nın oğlu Çivi. Küçük adam Çivi... Bu sokakta basmadığı kaldırım taşı, kovalamadığı kedi, saçını çekmediği kız, uslu, terbiyeli çocuklara öğretmediği küfür, bahçelerden aşırmadığı meyve kalmayan haylaz Çivi. Yetim Nazlı'nın oğlu Çivi. Zayıf vücudu, sürekli akan burnu, cinlere pabuç bırakmayacak gözleri, giydiği her pantolonun diz kısmı fazlasıyla eskimiş, mahalledeki ağabeylerinin yardım sever kardeşlerinin eski kıyafetleri içinde haylaz Çivi işte.

Neden çığlıklarla geçti şimdi sokaktan? Neden sokağı birbirine katarak koşuyor acaba?

Bakkalın çırağının işten firar ettiği günlerde, sadece beş ekmek için akşam kadar çalışan, bakkal Necati namaza yahut dışarı çıktığında dükkânı şöyle bir yoklayan, çikolataların, yeni gelen şekerlerin tadına bakmadan duramayan Çivi. Akşam olduğunda elbisesindeki her cep, her küçük delik ince ince aranan, bazen bayat beş ekmek, bazen de beş ekmek parası verilip -onlara göre- viranesine, Çivi'ye göre yuvasına, annesinin sıcaklığına koşan Çivi.

Okul yaşını geçmiş olmasına rağmen okulun bahçesine ya top oynamak için giden yahut camdan ders dinleyen öğrencilerin dikkatini bozacak, öğretmeni çileden çıkartacak kadar suratını cama yapıştırıp öğrencileri güldüren ama her seferinde yakalandığı öğretmen tarafından kulağından tutularak okulun dışına atılan Çivi. Mahalleliye ve bu okuldaki öğretmenlere göre haylaz, yaramaz, adam olmaz Çivi.

Cuma günleri herkes camideyken, ayakkabıların bağcıklarını birbirine bağlayan, eğer neşesi yerindeyse camide namaz kılan, amcaların ve nedense özellikle saçını okşayanların ayakkabılarını temiz, pis ayırt etmeden silen Çivi. Bazen de önceden belirlediği kişilerin (ki bu kişiler genellikle önceden okkalı tokatlarını yediği amcaları) secdedeyken namazlarını bozduracak kadar ayaklarını gıdıklayan ve nasıl başarıyorsa onlar ayağa kalkmadan çoktan camiden kahkahalarla kaçan Çivi. Çocuktan çok fazla birisi. Hem çocuk hem adam.

Dayanamayarak Çivi'nin koştuğu yöne doğru peşinden gidiyorum. Sağlı sollu evlerin arasından adımlarımın sıklığından habersiz geçiyorum. Bu sokak ne kadar gri bir renkte. Şu ev ne kadar büyük. Kaç aile, kaç hayat yaşar, kaç gülüş sığar içine? Yok, çocuk yok. Sonuna kadar indim sokağın, her köşesine baktım yok, her açık kapıdan uzandım baktım gene yok; Çivi yok olur verdi birdenbire sanki.

Geldiğim onca yolu tekrar çıkarken ve sokağın griliği akşamın kızılılığıyla birleşirken aynı çocuk sesi çarpıyor kulağıma. Aynaların sırlarını dökercesine, saatlerin yelkovanını tersine döndürürcesine, hıçkırıkları zihnimi delercesine ve ayaklarımı o yöne çekerek ağlıyor. Hiç durulmuyor, hiç susmuyor, ellerini sıkıca tuttuğu başından çekmeden ağlıyor. Bu sokaktaki bütün evler sanki şimdi üzerime yıkılacak. Şu yoldaki bütün taşlar sanki katlana katlana suratıma çarpacak. Ah yetim Nazlı'nın oğlu Çivi! Senin çocuk bedeninin nasıl bir acıyla sarsılır?... Saçlarında gezdiriyorum ellerimi. Küçülmüş, kan kırmızıya dönüşmüş gözlerinden akıttığı yaşlarını siliyorum. Çocuk yüreğinden kocaman sözler dökülüyor dudaklarına. "Yemin ederim abi, yemin ederim artık kimsenin saçını çekmeyeceğim, hiçbir yavru kuşu vurmayacağım, hiç küfür etmeyeceğim. Yemin ederim abi, hiç habersiz kaybolmayacağım. Ama ne olur o beni bırakmasın. Gitmesin." Kesik kesik ve ne dediği pek anlaşılmayan birçok şey söylüyor Çivi. Elleri ağustos sıcaklığında güneşi donduracak gibiydi. "Gel, diyorum, annen merak etmiştir seni." Çivi çılgınlıklarla kaçıyor yanımdan. Yere düşüyor, tekrar kalkıp koşmaya devam ediyor.

Öylece izliyorum, ardından koşamıyorum, o koştukça kendi yitikliğini görüyorum. Sağlı sollu her biri başka bir hayat olan evlerin arasından kendi hayatımı sorgulayarak geçiyorum... Çivi, peşinden evleri üzerime devirircesine koşuyor, koşuyor, koşuyor...

Yukarıda bir hareketlilik başlıyor. Tek katlı derme çatma bir ev etrafında kalabalık toplanmış. Kadınlar şaşkınlıklarını gizlemek yahut ne kadar şaşkınlıklarını belli etmek ister gibi elleriyle ağızlarını kapayarak, kocaman gözlerle tek noktaya bakıyorlar. Çocuklar kalabalığa yaklaştırılmıyor. Sokağın griliği, sisi bu ev üzerinden dalga dalga gökyüzüne yayılıyor, gökyüzünde karanlık bulutlar oluşturup tekrar üzerimize yağıyor. Amansız, zamansız yağıyor!

Çivi... Çivi'nin eviymiş burası. Onun her akşam yaramazlıklardan yorgun düşmüş bedeninin, anne sıcaklığında dinlendiği, eviymiş, yuvasıymış, sığınağıymış...

Tüm yaramazlıklarının, yaptığı haylazlıklarının sadece bu evde affedildiği, takdire değmeyen basit çocuk hareketlerinin; yanağına ve saçlarına konurulan anne öpücüğüyle mükâfatlandırıldığı, her köşesiyle anne kokan Çivi'nin evi. Sokaklara sığmayan çocuk bedeninin annesinin dizlerinde durulan, yüzünün çocuk masumluluğu yalnız burada hatırlanan Çivi'nin evi.

Eve doğru biraz korkarak giderken bir el kolumdan tutup gitmemem gerektiğini söylese de kalabalığı, sesleri, görüntüleri arkama alarak giriyorum içeriye.

Karanlık, kısa bir girişi geçtikten sonra sağ tarafta kalan kapıyı hafifçe itiyorum. Bu kapının kapattığı odadan çığlıklar içinde Çivi'nin geçtiğini bilmeden, kapının bir odayı değil, bir hayatı sonsuza kadar kapattığını bilmeden içeri giriyorum... Yetim Nazlı'nın ipten sarkmış cansız bedenini görünce "Çivi." diyorum, yetimin oğlu yetim Çivi.

Yetim Nazlı'nın yetimi Çivi...-«a

AHMET HAYDAR AK

LÂL-1

▲ klımı esir alan bu fikrin tahrik edici naniklerine daha fazla dayanamıca-
/A.ğım... Biliyorum düşüncem merakımı ayartıp abuklamalar sabuklamalar
nezaretinde çorak bir arazi de kaderine terk edicek beni, ama olsun ben yine-
de her zaman yaptığım gibi dilden bir çadır kurmaya çabalayacağım. Keşke
bakanlar kuruluna bağlanması gerekese bir konu olsaydı bu, ne güzel mat-
bu bir evrakla biraz gecikmelide olsa yanıtları adresime ulaştırılırdı.

Güftesi ve bestesi bendenize ait bu kafa karışıklığını tanzim edebilecek bir
dilden yoksun olduğumu artık biliyorsunuz yalnız teselli olduğum tek bir şey
var ki tehlikeli ellerde şerre vesile olabilecek bu durum iyi ki de benim kendi
buhranım. Neden mi çünkü ütüsüz bir gömleği kimsenin tersten giymesini is-
temem.Yazı ile haşırneşir olanlar bilir mürekkep susatır metin denilen mele-
din üzerinde oynastıkça cilvelenir anlam gıdıklandıça dağırcığındakiler ku-
rulmuş cümlelerimize sürekli eklenir bu yüzden yazmak bir lanettir "ee
yeter artık sade de gel be adam" dediğinizi duyar gibiyim haklısınız ama bu
geberesice melun durumda gelinebilecek nihai bir saded ne yazık ki yok ba-
na yardım etmek istediğinizi biliyorum o halde kahve kokusunu dil ile tanım-
layarak başlayabilirsiniz, yalnız öyle tadararak değil.

LÂL-2

Gene o his kaplamıştı her yanını hani her ifade etmeye kalkıştığında avu-
cunu yaladığı, varlığı karşısında ise ne yapacağını bir türlü kestiremediği bu
çilingirini bekleyen bilmecenin gölgesinde değişiyordu herşey.

Sayırsız kere yaşadığı bu duyguya neden bu kadar yabancı olduğunu sordu
kendine. Yaşadığı aşkın hal, tanımlanma gereğini bir mürebbiye edasıyla şart
koşarken, kaleminin ucu neden aynı açmazın pes dedirdiği yerde kırılıyordu
sanki. Bilmiyordu, bildiği tek şey bu tür canhıraş mücadelelerin zamanla ye-
rini derin kayıtsızlıklara bıraktığıydı, tehlikeye karşı kendini koruyan yaşam
icgüdüsüne paralel olan bu yeti tıpkı sahip olduğumuz medcezirlerle ne çok
şey borçlu olduğumuzu bilmeyişimiz gibi es geçtiğimiz onca gerçekten sade-
ce biriydi. İnatla dağırcığında ki kelimeleri seferber etti üstesinden gelemecek-
lerini bile bile. Sonra biranda bu beyhude gayretin peşinde gitmekten vazge-

H E C E Ö Y K Ü

çip, duygularımızı duyumsayıp onları dile getirmemek bekli de en doğrusu diye geçirdi içinden. Bir keresinde yanında bulunan arkadaşına: İnsanlar dedi, insanlar... sırf adını koyma telaşıyla yaşadıklarına ihanet etmiş oldular. Duygularını aktarmaya çalışmakla aslında, hislerini el yordamıyla yoklayıp biçim vermeye zorladılar. Şairler mesela bu günahı varlıklarını biraz içe çekerek oluşturdukları boşluklara istiflediler. Filozoflar ise bilgi ile kararsızlığın bir arada tutunduğu eşikte öylece kalakaldılar. Bunlardan en masumu ressamlardı, onlar içe dönük dedikodularını dile değil renklere ve şekillere başvurarak anlatmaya çalıştılar, daha doğrusu gösterdiler, işaret ettiler, dediğini anımsadı. Bazen lâl olmak dilin yetersizliğinden ziyade konunun kurak oluşundan da kaynaklanabiliyordu. Halbuki bu durum tamamiyle farklıydı, yeşerten, heyecanlandıran bir şeydi. Gerçi transandantal olana hiçbir dil kıyafet edemezdi ki bütün mesele buydu: İfade etmeye kadir olamamak.

O kadar yorulmuştu ki hiç birşey düşünmek istemiyordu artık, her şeyin başladığı ilk yere yatağına doğru yöneldi baştan beri ırgalamadığı, bastırmak istediği o iç sesine kulak verdi: Sus sadece hisset, sukuneti bozma, şu kendinden emin sıkıcı tonundanda arın, biliyorum şaşkın ve acılar içindesin, çetrefilli patikalarda dolanmaktan nasır tutmuş usun, beyninde bir kıymık gibi kararsızlığın, unutma ki hayatta bilgiç cevapların yerine, bilge soruların olsun yeter.

KARINCALANMA

Yağmurlu bir gündü, ne zamandır bulamadığım bir kitabı bulma ümidiyle yeniden sahafların yolunu tutmuştum. O kadar hayıra karşılık, bu kitabı bulma ümidini taşımak, ruhuma tarif edilemez bir tutkuyu çoktan bulaştırmıştı bile. Koridorun sonunda, en dipte son bir dükkan kalmıştı bakmadığım. Küçük adımlarla içeriye doğru girdim.

Odadaki her şey birbiriyle şiirsel bir uyumluluk içindeydi ; duvarların soluk yeşil rengi... rutubetle harmanlanmış tütsü kokusu... tıka basa dolmuş rafalarda kendine yer bulamadığından üst üste köşelere istiflenmiş eski kitaplar, sahafın sigaradan sararmış uzun bıyıkları tüm bunlar o kadar sade bir çarpıcılığı barındırıyordu ki hissettiklerim beni daha fazla orada kalmaya itiyordu. Sahafın tane tane konuşması ve çıkardığı bazı kelimelerdeki titreşimler durdurak bilmeden bir boşluğa doğru sürüklendiğimi hissettiriyordu. Zihnim sonu gelmicecek bir sökülüşe dalar gibi derin bir kayıtsızlıkla yavaş yavaş uyuşuyordu sanki. Bunun yanısıra gevşeyen bedenim yeni konumlanmasına karşılık gelen iskemle gıcırtiları, aralıklarla düşen yağmur damlalarının sac da çarkardığı sesler, tıpkı yaylılardan sonra yan flüdün girmesi gibi beni derine da-

H E C E Ö Y K Ü

ha derine doğru çekiyordu. Tüm bu sesler karşısında aldığım hazdan dolayı gözlerim tıpkı bir kedinin ki gibi istemsiz kısılıyordu. Buna benzer bir duy-guyu, kapalı çarşıda bir hattatın vav harfini nakşedişini izlerken hissetmişim. O pür sessizlikte bir bebeğin burundan alıp verdiği nefes seslerine benzer bir ritimle, nefes alıp veriyordu hattat, eş zamanlı olarak kalem ve kağıdın buluş-masıyla çıkan o hafif hisırtı tamda sahafta hissettiğim duygulara denkti.

Küçük işleri büyük bir ciddiyetle yapan insanları seyrederken esrik bir huzura kavuşurum, çünkü yaptıkları işi anlık bir kopuşla gerçekleştirirler, onları izlerken bizlerde tıpkı onlar gibi herşeyden soyutlanır, o derin transın enerjisi-ne kapılırız. Hatta uzaklardan bakan biri için yaptıklarına kutsiyet yükledikleri sanılabilir. Dünyaya bambaşka bir açıdan bakmanın yanı sıra, yaşamı duyum-samanın yolu böyle küçük yalın keşiflerle mümkün olabilir tıpkı satori gibi.

DÜŞÜŞ

[illegible]

H E C E Ö Y K Ü

MÜZEYYEN ÇELİK

MÜSEVİD BAHÇESİ

Herkesin evi bir kabir derler ya. Pepe Mehmet'in evi bildiğiniz cehennem. Eski köy efelerinden Pepe Mehmet. Ayakkabıların arkasına basar, elinden 33'lük tesbih düşmez, İngiliz paça pantolonuyla fabrikada işçi değil de köy ağası gibi gelir Müsevid Bahçe'nin hemen dibindeki evine. Karısı o gelmeden önce çayı demler, çayın gecikmesi dayak yemesine sebeptir çünkü. Sofrada çorbası tarhana olacak, pilavsız sofraya sofra demez, tuzun ayarı kaçmışsa sini kendini duvarda bulur. Necibe'nin de başına dert. Ha bakalım duvar sil, soğuk çamaşırlıklarda minder, kilim, örtü yıka. Adam huysuz ne yapsın kadıncağız.

Pepe Mehmet tütün sarar. Bütün inceliklerini de bilir tütünün. Daha yeni yetme bıyıkları terlemişken köy odasında ağzında sigara uyuyakalmış bu. Sigara da yana yana dilini dudağını yakmış da adı oradan pepe kalmış garibin. Pepeler olmuş ondan sonra. Pepelese de köy efesi Mehmet. Kızlar duruşuna, yürüyüşüne, sigara içişine hayran. Lakin Necibe'yi istemiş o. Yetim bu kızcağız. Karışanı görüşeni olmaz, demiş anası. Her işe koşarız. Gıkını da çıkarıramaz çıkarsa da gitse anasının bunu besleyecek hali yok.

Köyde de geçim zorlaşınca şehirdeki fabrikaya girmiş emmioğullarıyla birlikte Pepe. Hepsi aynı mahalleden evlere serpilivermişler. Necibe şehre geldiklerinde Fatma'ya gebe.

Köyden geldiklerinde şehirdeki evler devasa gelmişti hepsine de nasıl doldururuz içini diye telaş etmişlerdi. Şimdi öyle mi ya, cadde yedi katlı apartmanlarla doldu kaldı. Kendi evlerine sığamaz oldular. Fatma doğdu, okula başladı, Pepe Mehmet kirada oturduğu evi satın aldı. Belli ki ekmek yok artık köyde buna. Bari burada yurt tutsun iyi de yaptı. Caddede eski evler bir bir hırslı müteahhitlerin tuzağına düşüyordu. Az uyanık olanlar çok daireye dükkana konuyor, safça olanlar da avuçlarını yalıyorlardı.

Fatma'dan sonra döl tutamadı Necibe. Ne ettilerse olmadı. Bir yandan kocası bir yandan kaynanası, anası bastırır da olmayınca olmuyor işte. Hocalara mı gitmedi, Bun Dede'ye adak mı adamadı...

O yaz çekine çekine de olsa köye gittiler. Pepe yıllık izne çıkmıştı. Tarlada da iş gani. Az yardım etmek icap ederdi. Anası kenara çekip dürtse de elinden bir şey gelmiyordu. Hani buralarda al üstüne bir tane daha âdeti de yoktu. Boşa gitsin diyordu annesi de. Bu yaştan sonra ne yapsın garip dedi anasına. Kıyamazdı da karısına dövdü sövdü de ama kahrım kolay değil de derdi hep.

Necibe kendi anasını görmeye gidemedi daha gün doğmadan tarlaya gidecekti. O göreviler çapalanacak demişti kaynanası. Erken gideyim de güneş

tepeme çıkmadan bitiriveriyim dedi. Fatma babaannesiyile uyuyordu daha. Pepe de geceden domuz avına çıkmış. Üç beş azık aldı, su aldı o kadar. Tarlaya girer girmez silah patlamaya başladı. Göğsünde bir yanmayla yere yığıldı. Sımsıcak kan koynuna dolmaya başlamıştı. Bağirtisini inlemesini de duymadı Pepe, vurdum domuzu sevinciyle koştu gitti. Yerde karısını görünce inanmadı. Yüzünü tokatlasa da, Necibe çoktan ölmüştü. Gün iyice ağarana kadar karısının cesedinin başında dondu kaldı. Tarlalara gelen insanlar olayı görüp jandarmaya haber saldılar.

"Pepe Mehmet karısını vurdu." Köyde şehirde bilenler bilmeyenler lafa laf katarak anlattılar günlerce. Kimi dedi karısını başka adamla basmış, kimi dedi çocuğu olmuyor diye canına tak etmiş. Pepe'nin anası olayın aslını bilse de ses etmedi kimseye. Oğlunun efeliğine de laf gelmedi. Karısını hincından vurmuş oldu Pepe. Necibe ne ana evine sığınabildi ne de koca evine. Ne de bebeleri karnına sığdırabildi. Kocasına sabah ben Çamlıyol'daki tarlaya çapaya gideceğim bile diyememişti. Fatma nenesiyle kaldı. Pepe mahkemelerde de konuşmadı. Vurdum, dedi o kadar. Doğruyu dese ne değişecekti, yine eline kan bulaşmıştı işte. Bir tanecik evladı öksüz kalmıştı. Yozgat'a yollandılar bunu. Tam on yıl -dile kolay- hapis yattı.

Pepe hapisteyken kimse gelip evine ocağına da sahip çıkmamıştı. Terk edilmiş gibi kaldı o ev öyle. Suyu, elektriği kesildi. Komşular önünden geçerken lanet okudu. Kiremitleri yollara düştü. Arka bahçeden yola sarkan dallara gelen geçen sövdü. Katilin evi dendi çocuklara, uzak durun oradan.

Pepe çıkıp gelince evine anahtar bile açmamıştı kilidi. Paslanmış olsa gerek, dedi, çilingir çağırdı. Köye gittikleri o gün ev nasılsa her şey yerli yerinde duruyordu. İnsanlar eskiyor, ölüyor da bu bezler eskimiyor dedi içinden. Mutfaktaki ocağın önüne odun istiflemişti Necibe, onlar bile duruyordu. İçi kurt yeniği ama canına kıydığı karısının kemikleri kaldı mı acaba? Odunlara bir dokundu pof diye içine göçtü çoğu. Her yer örümcek ağı, her yer toz. Banyoluk dolabı açtı, Necibe'nin saçını ördüğü lastik ernemiş ama hâlâ hatırası canlıydı. Fatma'nın küçücük naylon terlikleri. Her şey yerli yerinde her şey toz içinde.

O geceyi mecbur evde geçirecekti. Nereye gitsin ki? Fitili kurumuş gaz lambasını dolaptan çıkardı. Necibe çıkmıyordu aklından. Sonra çakmağıyla bir kez daha baktı dolaba. Kahverengi bir şişede gazyağı olduğu gibi duruyordu. Nasıl uçmamış on senede dedi içinden. Kapağını açınca bir tıpa daha geçirilmiş bir de naylonla sarılmış olduğunu gördü. Necibe'nin işi işte, dedi. Hava almayınca tabi uçmaz gazyağı. Fitili iyice gaza buladı. Şişeden biraz da lambaya boşalttı. Yaktı. Divanın örtüsünün tozunu silkti. Oturdu, kaldı.

Pepe'nin hayalet evinde ışık gören komşularda bir telaş başlamıştı. Eve girerken de görenler olmuştu. Çocuklarını artık sokağa nasıl salsınlardı. Taşınmak isteseler de hayat şartları kolay mıydı? Nerden çıkmıştı bu katil şimdi. Kadınlar evlerden evlere hızlı hızlı geçiyorlar, birbirlerine bir şeyler ye-

tiştiriyorlardı. Katilin evinin tahta dış kapısını okul tahtası yapıp öğretmen-cilik oynayan Reyhan korkuyordu en çok. Annesi ve diğer komşuların söylediklerine de en çok kulak kabartan oydu. Yazılar silinmediği gibi okuldan çaldıkları tebeşiri yaramaz çocuklara kaptırmışlardı bir de. Katil adamın kapısı pencereleri hep karalanmıştı.

Yatacağı sıra yorgan çarşaf arandı Pepe Mehmet. Diğer odadaki büyük dolapta olurdu onlar. Gaz lambasını da alıp odaya geçti. Necibe'nin çeyizlik kaneviçeli bembeyaz çarşafı dolabı açtığında yüzüne gülümsedi. Hala bembeyazlardı ama yılların tozunun ağır kokusu sinmişti üzerlerine. Mecbur yatacağı. Ağlamaklı olsa da on yıl mahkumiyetin verdiği donukluk hakimdi Pepe de. Düşünüyordu her şeyi, bütün yaşadıklarını, canı da acıyordu ama ağlayamıyordu işte.

Sabah öksürükle uyandı. Toz ciğerlerine işlemişti. Kendini dışarı attı. Önce elektriği suyu açtırmaya gitti. Sonra alışveriş yaptı. Evi havalandırdı. Eşyaları güneşletti. Kimilerini attı, kimilerini yıkadı. Fatma vardı sırada. Gidip alması lazımdı köyden. Alsa mıydı ama? Genç kıza o nasıl baskındı. Babası bile olamamıştı ki bunca yıldır görmedi üstelik. Yozgat'a nasıl gelsinler ki dedi. Bir dünya yol, masraf. Hem nasıl gelineceğini bile bilmezler.

Caddeye baktı Pepe evlere baktı bir de. Onların sokak kalmıştı bir tek dokunulmayan sanki. Müsevid bahçesinden hâlâ çocukların sesleri geliyordu. Bütün ağaçları yağmalasalar da bununkilere dokunmuyorlardı. Biliyordu sebini o da ama neyi nasıl değiştirsin ki? Yaşlanıyordu da kolay mı? On yıl gün yüzü görmeden. Arka bahçeye de el atmak lazımdı. Üstünde meyveler olduğu halde erikle armudu budadı. Çocuklar yesin diye dalları Müsevid'e attı. Ertesi gün baktığında dallar da meyveler de olduğu gibi duruyordu.

Değiştiremeyecekti bunu anladı. Kendi halinde yaşamak icap ederdi. Tanınmadığı bakkallardan alışveriş yapacaktı, insan içine çıkmayacaktı, kimseyle hoş beş etmeyecekti işte. Kahvede de kendi oturacaktı. On yıl boş durmamıştı, sigortasını yatıracakları için çalışmıştı içeride. Emekliydi artık. Az bir maaşı olacaktı ama olsun. İş vermezdi zaten kimse de besbelli. Şükür dedi!

Evine gelirken giderken çocukları şöyle kucaklamak istiyordu. Yanaklarını sıkmak istiyordu ufak kızların. Çekiniyordu ama. Hele bir tanesi vardı ki! Reyhan! Tam fındık kurdu. Sekiz dokuz yaşlarında. Bir keresinde gel bakalım kızım demişti de kız ağlaya ağlaya evine koşmuştu. Fatma'ya gitmeliydi. Kızı nerdeyse on sekizine gelmiştir. Dışarıda görse tanımaz.

Köye gitmek için cesaretini on günde topladı Pepe. Köye giden arabaların yeri bile değişmişti. Arabada görenler inanamıyordu. Sen hani müebbet yemiştin dedi Dervişlerin Osman. Pepe ses etmedi. Köye vardıklarında evlerinin yoluna girdiğinde yürüyemiyordu neredeyse düşecekti. Dervişlerin Osman bu daha evine girmeden Fatma'nın kocasını buldu kahvede. Pepe müebbet yememiş çıktı geldi bugün. Anası da kızı size ondan size artık zarar gelmez hapisten ölüsü gelir diye vermedi miydi? «

H E C E Ö Y K Ü

FATMA ATICI

KAÇIŞ

*Evlerinin önü dargın
Felek koymaz gözüm açım
Seni alıp hara kaçım*

S^m 1 f arkadaşımız Şennur kocaya kaçmış...

Sevdiği bir çocuk vardı. Okul çıkışı bahçenin karşısındaki duvarın dibinde kız tavlama ya da kendisi gibi sevdiğini görmeye gelenlerle birlikte Şennur'u beklerdi. Mahallelerindeki berberde çalışıyordu. Bütün berberler gibi elleri, tırnakları siyaha boyanır, insanları güzelleştirmeye çalışırken kendisini karalardı sanki... Esmerdi. Hani şu gençlerin arabalarında ya da bekar odalarında pencereleri açıp dinlediği acılı arabesk şarkılarda bahsedilen kara kaşlı, kara gözlü delikanlılardan. Birkaç kere görmüştüm Şennurla birlikte. Nasıl olduysa güvenimi kazanmıştı. Bir kere her gün okuldan almaya gelmesi, eve kadar eşlik etmesi, sahiplenmesi demekti. Hem de babasının ne kadar sert ve aksi, göz açtırmaz birisi olduğunu bildiği halde... demekki gözü kara biriydi. Seviyordu. Aşkın verdiği cesaretle dünyaya meydan okuyabilirdi. Öyle de olmuş. Kaçmışlar. Hem de Türkiye'nin diğer ucuna Batman'a, ailesinin yanına gitmişler. Şimdi Şennur'un ailesi artık onlar mı olacak...

Şennur kocaya kaçmış. Ne tuhaf bir tabirdir şu kocaya kaçmak. Garipsemişimdir hep... Koca ne demek. Bir delikanlı kız kaçırınca koca mı oluyor, kocaman mı oluyor, bir anda büyüyor mu? Kocaya kaçan kız çocuğu kadın mı oluyor... Evi barkı çevirecek, belki yakında anne olacak... çocukluğunu çocuğuna verecek...

Şennur kaçtı... Kaçtığı koca mıydı yoksa senelerdir hem annesini hem kendisini döven, gün yüzü göstermeyen ayyaş bir baba, yuva olamamış duvarlarla örülü bir ev miydi? Çocukluk, gençlik acıları mıydı? Gözünün önünde her gün gördüğü morarmış gözler, patlamış dudaklar, kan sızan bir ömür müydü?

Saçlarını her gün aynı şekilde toplardı. Önden ve yanlardan birer tutam kıvrılarak akan perçemleri elinden kaçmış gibi yüzüne dökülürdü. Doğduğunda böyleydi sanki, bir uzvu gibi hiç değişmezdi. Ağladığında dahi eksilmeyen bir pırıltıyı içine hapsedmiş her zaman gülümseyen gözlerini hatırla-

H E C E Ö Y K Ü

dım. İnsanlar neden en çok da gözlerinden okunur. Bir kitabın ismi geçtiğinden içinden bizi en çok etkileyen cümleyi hatırladığımız gibi insanları neden gözlerindeki ifadeyle hatırlarız. İkimizin yüreğine aynı kuşun kanadı dokundu demişti bir seferinde aşkını anlatırken. Şimdi o kanatlar mı seni annenden, yaşadığın diyardan alıp götürdü sevdiğine. Ayrılığı annene emanet mi bıraktın. Kaçtın... Mutlu olma hayallerine...

Gece eve gelmeyen babasını sabah izbe bir meyhanenin sokağında yerde yatarken bulmuşlar. Alkol kokan bir nefes dahi kalmamış ondan geriye. Demekki herkes için böyleydi.«

H E C E Ö Y K Ü

NECİB MÜHFÛZ

Türkçesi: M. Mücahit ASUTAY

UNUTUŞUN YANKISI: HAFIZADA KALANLAR

Yeniden doğuşuna şahit olan güne, kesin bir değişim ve dönüşüm yaşadığı o ana yeminler ediyorlardı. Akşam üzeri evini terk eden Anber, siyah cübbesinin içinde böbürlenerek, ağır adımlarıyla korku ve ürperti salarak yürüyordu. Mahalle çeşmesinin önünden geçerken birden durdu. Sanki görünmeyen bir varlık önüne çıkmış veya gitmesini engellemiş gibiydi. İki dakika boyunca başını önüne eğerek bekledi. Başını kaldırdığında, insanlara artık yeni bir yüzle bakıyordu... Yüzünün damarları gevşemiş, yüz hatları yumuşamış, gözlerindeki kararlılık ışıltısı yok olmuş; bunların yerini şaşkınlık veren bir dinginlik almıştı... Bir şeyler arıyormuş yahut hiçbir şey anlamıyormuş gibi gözlerini çevredeki insanlar ve nesneler üzerinde dolaştırmaya başladı. Daha önce kendisinde hiç görülmeyen bir huzur ve dalgınlık içinde mahallede rastgele dolaşıp durmaya başladı.

İnsanların verdiği selamı almıyor, şakalaşmak için yaptıkları şeylere aldır-mıyordu. Önemli bir şey olmuştu, ama ne? İnsanlar onun uzağında bir yerde son derece endişeli bir şekilde ve korkarak toplandılar. Gelenler içinde muhtar ve zaviyenin imamı da vardı. Muhtar şöyle sordu:

— Mahallemizde neler oluyor?

İmam cevap verdi:

— Allah'ın emri. Ve her emrinin bir hikmeti vardır.

Anber'in adamlarından birinin karısı şöyle dedi:

— Bu nisyan cinidir. Kimi çarparsa, o kişi, insanları ve kendini unuttur.

İnsanlar kadının söylediklerinin doğru olmasını ve Anber'in sonsuza kadar bu nisyan içinde eriyip gitmesini temenni ettiler. O bilinçsizce gezinip dururken, insanlar Anber'i dikkatlice izliyorlardı. Bir süre sonra bu sessizliğin alışılmış bir hale geldi... İnsanlardaki korkunun derecesi genel olarak azaldı. Bir kötülükten endişelenenler rahatladı. Canı ne zaman isterse, Anber mahallenin köşelerinde gezinip dururdu. Çoğu zaman yolunu kaybeder, hatırlamadığı adamlarından biri de onu mahalleye geri getirirdi. Nisyan cininin Anber'i çarptığı ve onun yerine bambaşka iyi bir insanın geçtiği haberi, her yerde yayıldı. Bu durum Allah'tan gelen nadir ve mucizevî bir olay olarak düşünül-
dü. Gücü kuvveti yerinde olduğu zamanlarda Anber'in gazabının ma-

halleden kovduğu bazı kişiler geri döndü. Onun çirkefligi ve kötü ahlakından kaçan Elmaziyye bile mahallesine döndü. Bu şarkıcı kadının gelişiyle beraber mutluluk ve neşe de döndü mahalleye. İnsanların uzun zamandır özlediği tatlı nameler yeniden yankılanmaya başladı. Anber eski düşmanlarını gördü ama hiçbirini tanımadı. Almaziyye bile onun zihnini harekete geçirmede hatta onda hiçbir duygu uyandırmadı. Mahalle tümüyle rahata kavuştu ancak Anber'in adamları için zaman durmuş onlarda herhangi bir değişiklik olmamıştı. Muhtar, onları şöyle diyerek uyardı:

— Zaman değişti. Artık herhangi bir bozgunculuğa izin vermeyeceğim.

Anber'in adamlarının mahalle ahalisine meydan okumaya güçleri yetmezdi. Yegane ümitleri, aniden bilincini kaybeden arkadaşları Anber'in aynı şekilde birden bilincine yeniden kavuşması veya hesapta olamayan bir şeylerin meydana gelmesiydi. Sabah namazının peşinden zaviyenin imamı, muhtara şöyle dedi:

- Anber ilk kez zaviyeye geliyor.
- Muhtar şaşkınlıkla sordu:
- Acaba bu durum hidayete, ani bir yöneliş mi?
- Belki de.

Muhtar onu teşvik ederek şöyle dedi:

Onun kalbini dinle doldur ki günün birinde, bilinci geri gelirse, kötülük, girebileceği boşluk bulamasın.

Sürekli cinci, büyücü ve falcılara giden bir kadının Anber için çarpılmalarının etkisinden kurtuluş devasını bulduğu, duyuldu. Bu durum insanları endişelendirdi. İnsanlar kadına, ısrarla bu işten vazgeçmesini, aksi takdirde hoş olmayan yollara başvuracaklarını söyleyerek uyardılar. Görünen o ki ahali yeniden zillate dönmeyi reddediyordu. İmam muhtara artık şöyle diyordu:

- Onun eski adamları hidayette de ona uyarlar.

Muhtar hoşnut bir biçimde şöyle dedi:

- Gerçekten güzel haberler.
- Selef-i Salihinden beri böyle bir şey duyulmamıştır.

Muhtar bunu insanlara müjdelediğinde, ahalinin bir kısmı bunu memnuniyetle karşıladı. Bazı insanlar da her türlü tasalluta karşı kendilerini korumak için tamamen hazır olduklarını ilan ettiler. Genel olarak Anber'in görünüşü değişmemişti. Gitti ve Allah'ın Salih kullarından biri olarak döndü. Hiç kimseye ne bir sözü, ne bir davranışı ne de bakışlarıyla bir zarar verdi. Birçok kişi artık eski haline asla dönmeyeceğine inanmıştı. Bazıları ise hala korku içinde istişare ediyorlardı. Sonra Anber ve adamları kısa sayılmayacak bir süre gözlerden kayboldu. Bu konu hakkında karşıt görüşler ortaya atıldı ve kötü hatıralar yeniden canlandı.

Pazarın kurulduğu gün imam öğle ezanını okumaya durdu. İnsanlar huzur içinde zaviyeye yöneldiler. Birden adamın biri bağırdı:

— Bakın.

Gözler işaret edilen yere döndü... Anber ve adamlarının geldiğini gördüler. Manzara tümüyle değişti. Anber önlerinde, adamları, önceki zamanlardaki gibi ellerinde büyük asalar, başlarında sarıklar, cübbelerinin içinde onun peşinden geliyorlardı. Anber'in yüzü eski haline dönmüştü. Yüzündeki damarlar belirginleşmiş, yüz hatları gerilmişti. Yine zulüm, haraç ve zorbalık günlerine mi dönmüştük?

Sokağa sessizlik hâkim oldu. Artık sadece onların ağır adımlarının sesi duyuluyordu. Zaviyenin yanında durdular ve Anber asasını yere vurup gök gürültüsü gibi bir sesle bağırdı: "Allahu Ekber", adamlar kalpleri titreten bir çığlıkla onun peşinden tekrar ettiler: "Allahu Ekber."«

MİHRİBAN İNAN KARATEPE'YLE
ARAMIZDA ÜZERİNE SÖYLEŞİ: "ÖYKÜNÜN
VAZGEÇMEMESİ GEREKEN TEK ŞEY, İÇTENLİKTİR"

Konuşan: Aykut ERTUĞRUL

— Kitabın ilk öyküleri olan *Aramızda*, *Ayna ve Loş*, tek bir olayın üç ayrı gözden incelendiği bir tür üçleme. Okurken Cemal Şakar'ın *Pencere* öyküleri ve Kurosavva'nın *Rashomon* filmi aklıma geldi. Başlangıç olarak bu üç öykünün hikâyesini sorsak?

— Evet, kendi içinde bütün ancak birbiriyle ilintili öyküler... Ancak asıl numarası sıralı öykü olmayışları... Yani sırasız da okusanız kendi içinde bağımsız öyküler her üçü de. Bu tutum edebiyatımızda yeni, çağcıl bir tutum değil aksine çok eski, geleneksel bir yaklaşım. Binbirgece masallarının iç içe örgüsünü hatırlatan bir yapı ya da batıda Boccaccio'nun 'Decameron Hikayeleri'nde olduğu gibi ortak karakterler üzerinden anlatılan iç içe 'yüz öykü' gibi... Tabii sözünü ettiğiniz 'Pencere'nin 'HâyâlderdesV ni sıyrıp bana yüzünü gösteren nice öyküyü etüd edencesine okumuşluğum vardır. Bilinçaltıma sızmış olmalı... Bu üçlemenin ilki daha önce yayımlanmıştı diğer ikisi kitabın sürprizi olarak saklandı. Öykülerin hikâyesine dair söyleyeceğim daha fazla bir şey yok, merak eden okuyabilir.

— Öykü kahramanlarınızın çoğu bir dönem laik devletin karanlık gölgesinde yaşamak zorunda kalanlar. Başörtüsü mağduru öğrenciler, öğretmenler, çarşafli annelerin ilkokul öğrencisi minik kızları... Bu öyküler bir bütünlük oluştursun diye başka hikâyelerin arasından özellikle mi seçildiler yoksa öykücü Karatepenin de bir dönemle hesaplaşması, tanıklığı mı söz konusu?

— Tematik benzerlikleri olan bazı öyküler kitapta peşpeşe dizildi. Burada daha önce de ifade etmiş olduğum gibi altını çizdiğim durum şu; 'konu' metinden önce zaten var'dır. Asıl önemli olan yazarın ne'ye nasıl ve niçin yaklaştığının ortaya konmasıdır. Bir dönemle hesaplaşan nice öyküler var ancak yazarlık tutumları birbirinden farklı. Bir yazar kendi öyküleri bazında da benzer konuları farklı biçimlerde öyküleyebildiğini göstermeli.

Bir döneme tanıklık etmek bağlamında elbette içinde bulunduğu zamanda, mekânda, insanların arasında yaşamıyor gibi yazmak 'onlar yapmadıklarını söylerler' ikazıyla yüz yüze bırakır bizi. Bir de yapılanları söylememek var; bütün o kırgınlıkları, mağduriyetleri, dışlanmışlıkları öykülere taşımak. Bu da insafli olmazdı. Sadece 'öyküleme'yi bilmek lazım. Aforizma-

larla dolu, hani sosyal paylaşım sitelerinde duvarınıza yazacağınız türden, eli tane yorum alacağınız, yüz tane beğeneni olan cümlelerle dolu öyküler yerine yaşananları 'yaşantılayarak' dile getirdiğiniz kurgular içinde anlatabilmek... Yapmaya çalıştığım bu.

— *"Ama gördüm. Gördüğüm gözlerime sığmadı." Kitabın bence en iyi öykülerinden olan "Erik Ağacının Altına"dan alıntıladığım bu iki cümle öyküye bakış açınızı ele veriyor gibi. Çağının hadiselerini her biri kendi üslubu ve pencesinden gören öykücüler tarafından yeni, gerçekçi öyküler mi yazılıyor? Haydi baklayı ağzımızdan çıkaralım, toplumcu gerçekçi diyebilir miyiz sizin için?*

— Toplumcu gerçekçilik, 'yazarın içinde bulunduğu toplumda bir gerçeklik niteliği gösteren yani o toplum için tipik olan konulara öncelik vermesi' olarak tanımlanıyor. Ben kendimi koca bir ümmet'e ait görüyorsam ki öyleyim, ne olacak peki? Bu tip kategorize etmelerin yanlış olduğunu düşünüyorum. Edebî eser; malzemesi dil olan bir yapıysa, gerçekliğin dil aracılığıyla ortaya konması üzerine kafa yormak gerekiyor. Yazar kendi toplumunun tipik konularını işleyerek toplumcu görünebilir ama gerçekçi olamayabilir. İnsan toplumsal ilişkilerin dışına atmadan, soyutlamadan ele alma; doğal ve toplumsal çevresiyle verebilme de yansızlık ve nesnellik gerektirir. Yakup Kadri'nin Yaban'ından birkaç cümle; Orta Anadolu insanını anlatırken: "Ve tepeler... Ve tepeler, birer urdur (...) Hakikaten, bir eski Hitit harabesine benzeyen bu köyde, insanların toprak altından henüz çıkarılmış kırık dökük heykellerden farkı ne?" Yazarın güdümlü sanat anlayışı betimlemelere bile sirayet etmiş. Eser makale sınırına varan yorumlarla dolu. Gerçekçi yazar; karakterlerinin ağzından kendisi konuşmayan, işlediği konuyu zamana ve mekâna oturtabilen kişidir bana göre. Çünkü en kaba tanımıyla gerçekçilik 'gerçeğe bağlılık'tır. Gerçekliğe uygun bir kurmaca gerçeklik yaratmak yani... Ama kurmaya başladığınız anda da farklı bir boyuta geçmişsiniz demektir. Görme merkezi beynimizin arka bölümünde. Gözümüzün önündekini seçmeden, tanımlamadan görmemiz mümkün değil. Bu yüzden edebî eserlerde gerçekliğin tezahürleri farklı farklıdır. Benim kimi öykülerimde romantik ironiyle harmanlanmış eleştirel gerçekçi bir tutumu, kimilerinde fantastik öğeleri bulabilirsiniz. Öykünün yönelimi ne olursa olsun vazgeçmemesi gereken tek şey içtenliktir diye düşünüyorum.

— *Aramızda, müslüman bir yazar tarafından yazılmış olduğunu sadece öykülerin konuları itibarıyla değil, dil ve üslubuyla da ortaya koyuyor. Ezan, Kuran, ayetler, namaz, ilmi hal, cami, istihare, hatta şunun gibi tasvirler: "ellerim dizlerimi kavramış, tahiyyatta oturur gibi susuyorum." Oysa hakim sanat anlayışı dini kimliğin sanat eserinde ifşa edilmesini fazla "siyasi", "propagandacı" buluyor, ayıplıyor. Ne dersiniz?*

— 'Onlar' konunun çok da hakimi değiller öncelikle. Çünkü bir söz bağlandığı dünya görüşünden ayrı düşemez, mümkün değildir bu. İlla da sa-

Mihriban İnan Karatepe

nat eserleri için değil bir haber cümleğinde bile cümleyi kuranın niyeti, yönelimi saklıdır. Afganistan'da düşürülen helikopterde yer alan Türk askerlerinin 'şehit' edildiğini mi yoksa 'öldürüldüğünü' mü haber veriyorsunuz? Nato'ya bakışınız orada bellidir. Ya da Yunus Emre'nin 'Sevelim, sevillelim' sözünü tersyüz edip bir daha düşünelim. Söz dizimi ne çok şeyi anlatır. Peygamberlere imanda 'abduhu ve resûluhu' anlayışında olduğu gibi. Önce kulu, sonra resulü deriz... Peygambere bakışınız değişir.

Edebî eser, yazarından bağımsız değil. Dervişin fikri neyse zikri de o... Yapısalcı bir yaklaşımla yazar ölmüştür, aslolan metindir lafı çok da masum değil. Çünkü müslüman elinden, dilinden kimseye zarar gelmeyen kişi olmak zorunda. Ha yazmış, ha konuşmuş, ha eylemiş, ha edinmiş... Hiçbirimizin dini ve dindışı kimliklerimiz yok. İnandığımız ya da inanmadığımız kadarız hepimiz. Hayatta birçok rolümüz olsa da tek bir kimliğimiz var. Bu kimlik bütün rollerimizin belirleyeni... İnandığı gibi yaşamayanın, yaşadığı gibi inanmaya başlaması gibi kimliği eserinde görünmeyen kimliği de zamanla 'göründüğünden ibaret' bir hâl alacaktır. Müslüman yazar, hayatın bütün seslerini eserine taşıırken ezan sesine sağır kesilemez. Çünkü namaz vakti girince yazmaya ara veriyordur.

— *Öykülerinizde görülen -Ömer Lekesizin ifadeleriyle söyleyecek olursak- "estetik çaba", "matematiksel işleyiş", "plastik bir gerçeklik" titizliğinizin de işareti. Savrukluğa yer yok metinlerinizde. İki kitap arasındaki dört yıllık aranın sebebi biraz da bu titizlik belki mükemmeliyetçilik olabilir mi? Diğer yandan tüm risklerine rağmen biraz savrukluğun kimseye zararı olmayacağını hatta bunun yazara yeni kapılar açma ihtimali olduğunu düşünenler hiç de az değil. Sizininki bilinçli bir tercih olsa gerek değil mi?*

— Gördüklerinizi, hissettiklerinizi taşıyamaz olunca bir şekilde taşıırırsınız. Edebiyat da bir çeşit dışavurum yolu ancak taşıırma değil, olmamalı. Çünkü taşıırma'da kontrol edememe var, kaos var. Ve hiçbir zaman kaostan, patlamadan düzen doğmaz. Edebiyatı ise dönüştürme var, işçilik ve düzen var. Mehmet Kaplan; 'sanatçının tabiata ilave ettiği şey; yeni bir düzendir' der. Duygu ve düşünceleri bir form içinde düzenlediğinizde bunun adı sanat oluyor. Yoksa herkes çağının hadiselerine tanıklık ediyor. Bu tanıklığı 'tanışıklığa' dönüştürse sanatçılar. Bakmakla görmek arasındaki bariz fark gibi...

Savrukluğa gelince... Kurtlu baklanın kör alıcısı olurmuş, savruk metinlerden de ilham alan mutlaka bulunur. Ama biz öncelikle dil'e yazık etmeyelim. Elbette dilde sapmalar dediğimiz göstergeleri ses ve anlam açısından daha etkili kılmak ve okuyanın zihninde yeni tasarımlar ve duygu değerleri oluşturmak için gerek sözcüklerin ses ve biçim özellikleri gerek dilin sözdizimi nitelikleri bazen bilinçli olarak değiştirilir. Yunus Emre'nin "Her kime dervişlik bağışlanma/ Kalpı gide pâk ola gümüşlene" dizelerindeki 'gümüşlenmek' eylemi o dönem Türkçesi için yenidir, şairin kendisinin türetmesidir. Ya da Cahit Zarifoğlu'nun kadını anlatırken 'güzelcin' demesi güvercini hatırlatan bir sapmayla. çok beğenirim. Yahut Cemal Süreya'nın " Gözleri göz değil gözistan" demesi ne kadar orjinal. Örnekler çoğaltılabilir. Dilde bu tip sapmalara gitmek de zekâ işidir, çalışma ister, bu bağlamda yazmak tam bir bilinçlilik halidir.

— *Birkaç sohbetimizde kısa öyküyü hiç denemediğinizi söylemişsiniz. Oysa "Köpek Uçmak istemiş" öyküsündeki şu cümleleri ait olduğu üç sayfadan koparıp pekala bağımsız bir öykü olarak düşünebilirdik. "Saçlarım kulaklarımı örtmekten aciz, kulaklarım donuyor. Rüzgarın sesi daha mı gür? Kulaklarımda dünyanın uğultusu. Bütün seslerfazla; yağmurun sesi, dalların hışırtısı. ilk kez yağmurda kulaklarım ıslandı." Bana sorarsanız son cümle bile yeterli. Buradan yola çıkarak kısa öykü, öykü ve roman arasındaki sınırlarla ilgili fikirlerinizi duymak isterim.*

— Öncelikle bu sınırlar 'Allah'ın emri, peygamberin kavli' değil diyerek sıkça sorulan bu soruyu cevaplamaya çalışayım. Nabizâde Nazım, hikâye için 'hülâsa' yani özet, roman için 'tafsilat' tabirini kullanarak o güne kadar birbirinin yerine kullanılan hikâye ve roman tabirlerini kategorize eden ilk edibimiz. Vakanın uzunluğu, azlığı ya da çokluğuna bağlı olarak hikâye ve roman ayırımına gidilmesi hikâyeden öyküye geçiş sürecinde yapılmış doğru bir tanımlama. E. Allen Poe, kısa öyküyü; 'tek oturuşta okunacak kadar kısa ve tek bir etki yaratacak biçimde düzenlenmiş yapı' olarak tanımlıyor. Kısa öykünün alt sınırı beşyüz kelime olarak kabul edilmiş, üst sınırdaki yaygın kanı en çok onbin kelime olabileceği yönünde... Öykü romandan sonra ortaya çıkmış bir tür olmasına rağmen 'romandan kısa olan' şeklinde romana göre tanımlanmaktan kurtulamamış. Kısa kısa öykü beşyüz kelimenin altındaki yapıları kapsıyor bu durumda. Tabii tek bir etki bırakmak noktasındaki ortak tavır ihmal edilmeden... Küçürek öyküler içinde başlığı metinden daha uzun öyküler de var. Sizin sorunuzda 'son cümle bile yeter' demenizde de aynı mantık hakim. (Bir ara uygun bir başlık da bulursanız o kısmı kısa öykü yapabiliriz.)

Pascal'a ait bir mektupta şu ifadeler geçtiği bilinir: 'Bu mektubu sana uzun yazıyorum, çünkü kısa yazacak kadar zamanım yok.' Kısa öykü, öykü ve romanın tek malzemesi dil ve hepsi hayatı 'hikâye ediyor'. Ancak bu ortak malzemeyi kullanım biçimleri ve hikâyelerini sunuş tarzları birbirinden farklı... Kısa öykü; ateş almaya gelmiş gibidir, öykünün yeri dardır, romanın altı kuru, karnı pektir. Türleri birbiriyle yarıştırmaya gerek yok. Tür bilgisine sahip ol-

mak ve ne yapmaya çalıştığını bilmek yeterli. 'Ameller niyetlere göredir' derler ya hani öykü yazmak niyetindeyseniz öykü yazmalısınız, anı, günlük hatta roman filan değil. Hepsinin kulvarı ayrı, zaman zaman birbirlerine yaklaşılar hatta kesişler de türler bizatihi değerli değil. Değerli olan edebî eserin kendisi, başarılı ya da başarısız olan da eseri kaleme alan yazardan başkası değil.

— "Nasılsa

Uygun bir çift olamıyor

Ayak izlerimiz bile

Birbirine"

Türlerden söz açmışken Güvercinler öyküsünde; bir şiirden ödünç alınmış gibi görünen bu dize/cümlelerin altını çizmek istiyorum. Öyküde şiirselliklişiriyet hakkındaki görüşleriniz?

— Öyküde, romanda, sinemada ya da sanatın birçok dalında, hayatın sıradan ayrıntılarında bile şiirsellikten söz edebiliriz. Bir türün ya da bir oluşun şiirselliğinden söz ediyorsanız o şeye artı değer yüklüyorsunuz demektir. Baleye 'ayakların şiiri' denilmesinde, şiir gibi bakmaktan, konuşmaktan söz edilmesinde hep aynı ortak beğeni var: Yani iyi olan, güzel olan; şiir'dir. Arapça'dan Türkçemize geçen şiir sözcüğü 'sezmeyle bilmek' anlamına geliyor. Bilhassa kısa öykü ya da durum-atmosfer öyküsü de 'dar alanda kısa paslaşmaların' yapıldığı bu yüzden sembol ve imajlarla zenginleştirilmiş bir dile yaslanmak durumunda kalan bir tür. Her şeyin uzun uzadıya anlatılmadığı, daha çok sezdirildiği... Şiirsellik öyküye iyi gelir bazen, kendi gelirse. Ancak alıntılarladığınız bölümdeki gibi cümleleri şiir gibi dizseniz de bunlar şiir değildir, sadece biçimsel olarak da şiir etkisi yaratmaya yönelik çabalardır. Şiir, şiir olarak doğar, öykü de öykü...

— Kitabın son iki öyküsü diğerlerinden biçimsel olarak açıkça farklı. Yazar Mihriban inan Karatepe bizzat öykünün anlatıcısı. Okurla sohbet ediyor, onu yönlendiriyor. "Öykü söylenen değil okunan bir türdür," demiştiniz bir yerde doğru hatırlıyorsam. Bu plastiklik hâli öykünün az okunmasının, masallara, söylencelere, hikâyelere oranla toplumla irtibatının daha az olmasının sebeplerinden biri olabilir mi?

— Öykünün plastik oluşu doğası gereğidir ama ben az okunduğunu düşünmüyorum aksine pek az masal dinlediğimizi düşünüyorum. Çünkü masallar, hikâyeler dinlediğimiz zamanlara oldukça yabancılaştık hepimiz. Çocuklarımıza dahi masal anlatmıyor, elde ne varsa okuyoruz.

Yaygın kanı öykü ve romanın 'matbaanın çocuğu' oluşudur. Matbaa sayesinde bir kişinin yazdığı eser, dünyanın en ücra yerlerine kadar ulaşabiliyor ve yine bir başkası tarafından 'sessizce' okunuyor. Sanayi devrimiyle birlikte okur-yazar oranını artırmaya matuf bir tür olarak öykü; kısalığı itibarıyla çalışan kesimin işe gidip gelirken, toplu taşıma araçlarında iki durak arasında rahatlıkla okuyabileceği bir tür olarak doğmuş zaten.

Masallar, hikâyeler ise tamamıyla 'dinleme' kültürünün ürünleri. Dinleme eylemi de en az iki kişi gerektirir. Burada 'topluluk' oluşun altını çizmeliyiz.

Roman ve öykü ise kapitalizmin kaçınılmaz bir sonucu olarak ferdiyetçiliğin doğuşuna paralel bir işlev edinmişler. İçinde bulunduğu toplumdan alınarak yalnızlaştırılan, ferdileştirilen insana hitabediyorlar. Böyle olunca da bu yalnız adamın kendi kendini 'oyalaması' öykü ile roman ile oluyor. Hatta toplu taşıma araçlarında gazete okuma eyleminin okumaktan çok çevreyle göz temasını kesme yolu olduğu da psikolojik bir vakıa olarak ortada.

Bindiğim dalı kesmek gibi olacak ama Hasan Aycın'ın 'Esarnâme', 'Hamzanâme' ve 'BinHüseyin'i gibi geleneksel hikâyemizden devşirilmiş modern anlatılar daha çok hayat vaat ediyor gibi geliyor bana. Kendi adıma bu tip eserleri okurken yalnızlığım koyulmuyor benim, köklerimi bulmuş gibi bir çoğalmışlık hissi... Keşke ben de yazabilsem...

— *Hece Öykü ve Yedi iklim gibi matbu dergilerde öyküleriniz yayımlanıyor. Bir internet sitesinin (edebistan.com) öykü editörüsünüz. Matbuat ile sanal alem arasında çokca konuşulduğu gibi bir çekişmeden söz edilebilir mi; sonunda birinin diğerini alt edeceği?*

— Basılı dergilerin tirajı beş yüzü geçmiyor... İnternet yayınlarının ise belki günde bini aşkın takipçisi var. Biz sayılarla düşünmeye ne zaman başladık? Necip Fazıl'ın; ' İnsanlar zindanda birer kemmiyet /urbalarla kemik mintanlarla et' dediği zamanlarda mı? Belki çok daha önce... 'Çoklukla övünmek sizi o kadar oyaladı ki ta mezarlara kadar gidip saydınız' (Tekasür,1-2) Oysa 'iki ke-re iki hiçbir zaman dört etmez' der, M.F. Gülen. Çünkü ikilerin niteliği ve niceliği her zaman farklıdır. Basılı dergileri arayıp bulan, para verip alan, saklayıp okuyanla bir ışık ve renk cümbüşünün ayartmasıyla, son sürat gözünün önünden akan görüntülerin eşliğinde okuduğunu sanan kişi aynı olmaz. Basılı dergi-kitap okuruya sanal alem takipçisini aynı kategoriye koymak elmayla armudu toplamak olur. Burada daha çok sanal alemin pornografiye, ayartmaya ayarlı yapısının bozucu etkisinden söz etmeliyiz. İnsanların mahremiyetini çalıyor. Gerçek yazarlık içedönük bir eylemdir. Saniyelik paylaşımlarda bulunmak ise kendini tüketim metaı haline getirmektir. O yüzden internet yazarı paylaşımda bulunur; 'ürün' verir, gerçek yazar; 'eser' bırakır. Bırakmak da bile bir bekleyiş, geniş bir zamana yayılış, sonunu beklemeyiş var... Basılı dergi ve kitapların okuru az ama bu anlamsız bir yığın değil nitelikli bir azınlık. Ve Allah hep davasını toplumun sayıca az müstazafları eliyle yüceltmıştır.

İnternet yayıncılığını tamamen dışlamalı mıyız peki? Elbette hayır. Tıpkı öykü'yü dışlamadığımız gibi. O da biz'den değil. Sadece bu imkânı değerlendirmeye bakmak lazım. Bizim edebistan'la yapmaya çalıştığımız da bu. Basılı bir dergi gibi ayda bir güncelleyerek daha da önemlisi editörlerimizin denetiminden geçmeden hiçbir yazıyı yayımlamayarak ve genç yazarlarımıza e-mail yoluyla geri bildirimlerde bulunarak nispeten bu denetimsiz ortama kendi çapımızda bir disiplin getirmeye çalışıyoruz. İyi olacak inşallah...

MİHRİBAN İNAN KARATEPE ÖYKÜLERİ

Mihriban İnan Karatepe yayınlanan üç kitabı Kadife Durağı, Hacıyatmaz İYave Aramızda'da ağırlıklı olarak anne-çocuk ilişkisini, değişim ve dönüşüm karşısında bireyin durumunu, ölüm olgusunu ve yüzleşme temasını gündeme getirdi. Öykülerinde özellikle çocuğun naif, sahil ve hakikatle bağlantılı bakışını inceliklerle işledi. Annelik duygusunun şefkatle harmanlanmış durumu öykülerini besleyen en önemli kaynağı oldu. Kadın öykücülüğümüzün ihmal edilmiş belki de en verimli damarından oldukça nitelikli durumlar aktardı. Çünkü cinsellik durumu ve dava adamlığı kadın öykücülerce yeterince işlenmişti. O ise daha az ilgilenmiş alana yöneldi. Çocukların duygularını/psikolojisini, anne-çocuk ilişkilerini, ailedeki konumlarını kalıcı izlere dönüştürmeyi başardı. Öte yandan kendi kuşağının diğer yazarları gibi yüzleşme öyküleri ve Müslüman kadının çağdaş dünyadaki yerini irdeleyen öyküler de yazdı. Hayata, sokağa, yaşamışlıklara eğildi.

Biçimsel anlamda ise risk alan arayışlara girmemekle birlikte modern anlatı tekniklerini, modern öykünün geldiği imkânları değerlendirdi. Ritim, şiirsellik, kurguyu önemseyen öyküler kaleme aldı. Zaman zaman da öykülerinde postmodern göndermeler gözlendi, öykünün yazılışı serüvenini okurla paylaştı. Özellikle ilk kitapta anlatımını büyümlü gerçekçilik, sürrealist anlatıma yasladı. Masalsı anlatım ve gizem de sevdiği biçimler olarak yer aldı. Sevim Burak, Faulkner, Kafka, Özdenören izleri öykülerine yansıdı. Çocuk bakışında Faulkner ve Rasmus Özdenören öne çıktı. Ama genel anlamda klasik anlatıma bağlı kaldı.

Mihriban İnan Karatepe'nin ilk kitabı Kadife Durağı (2001) pek çok ilk kitap gibi parçalı bir görünüm arz eder. Karatepe, klasik öyküler yanında tam öykü olarak değerlendirilemeyecek metinlere de yer verdi. Özellikle son bölümler öyküden çok aşk, sevdâ, yalnızlık, hüznün temalarına yaslı deneme ya da kın metinlerdir. Ama kitabın ilk bölümlerinde gerçekten nitelikli öyküler yer alır. Karatepe'nin öykülerinde ilk dikkat çeken özellik sadelikte derinliği ya da kalama peşinde olmasıdır. Bunun en iyi örneği "Papatya Oturtmuş Dört Köşeli" öyküsüdür. Küçük ayrıntıdan başarılı bir öykü çıkarır Karatepe. Küçük bir kız reçelli ekmeğini yerken bir çıt sesi duyar. Kalkıp bakar ki, gün boyu toplayıp kavanoza koyduğu papatyalar yerlere dökülmüştür. Duyduğu çıt sesi de, kırılan kavanozdur. Küçük kız yerden papatyaları toplar, hüznü ve kırgındır. Papatyaları tezgâhın üstüne bırakır. Gözleri dolar. Burnunun ucun-

daki sızlamayı parmaklarıyla sıkarak giderir. Bu basit olayı, açılımı bol, çağrışımı bol bir alana yükselterek sanat katına yükseltir. Hiçbir abartmaya gitmeden, sadelikte derinliği yakalar.

Özellikle kitabın ilk öyküsü "İki Mor İki Gül", kurguyla ve yalın anlatımla başarılımış öyküye iyi bir örnektir. İki genç bir yandan ilişkileri üzerine konuşurken, bir yandan da kız, anneannesinin ölümünü, yıkanışını (zihninden) aktarmaktadır. Bu iki anlatım iç içedir. Zaman zaman diyalogları izleriz zaman zaman da cenaze ritüelini. Anlatım bir bütünlük içinde sürer. Karatepe kimi öykülerinde de yazma serüvenini öyküleştirebilir. Öyküyü okurla tartışarak yazar, postmodernlere göz kırpar. Bazı öykülerdeki bakış açısı değişikliği, kurgu yaklaşımı anlamı zorlaştırır. Özellikle ilk öykülerde son cümlelerde zorlama bir çarpıcılık, vuruculuk arayışı vardır. Oysa onun öyküsünün en güçlü yanını sonlardaki ucu açık müphem tavrıdır.

Onun öykülerinde büyüklerin dünyasına bakan muzip bir çocuk bakışı hep hissedilir. Anlatıcı hayatın en kritik anını, (ölüm, düğün gibi) bu çocuğun gözünden bize aktararak, sıradanlaştırır, hayatın içine çeker. "İki Mor İki Gül"de ölüm olayını, "Aç Kapıyı Bezirgânbaşı"nda düğün olayını çocuk gözünden aktarır. Diğer öykülerde de çocuk gözü onun en sık başvurduğu bakış açısidir. Çocukluğun safiyeti, masumiyeti öykülerde gün yüzüne çıkarılır. "Çok Haklısınız Efendim" öyküsü ise Kafkavari bir anlatımla bürokrasinin ironik bir eleştirisidir.

Hacıyatmaz (2008) benzer bir iz üzerinde yürür. Kitapta kimi öyküler müşfik bir anne bakış açısı üzerine kurgulanır. Çocuk ve onun dünyasını şefkatle, incelikte kavrayış ve derin yansıtış öykülerde öne çıkar. "Ben Yanında Yokken"de annelik duygusuyla, çocuğuna davranış arayışları içerisindeki annenin kendi kendisiyle hesaplaşması anlatılır. "Tam Tepede" öyküsünde çöp toplayan kız çocukların buldukları makyaj eşyalarıyla süslenmeleri ve bu arada Allah duygusunu tartışmaları işlenir. Öyküde yoksulluk-zenginlik bağlamında Allah duygusunun nasıl geliştiği irdelenir. Karatepe, özellikle açları, yoksulları, kimsesizleri gündeme getirir. "Ekuno"da ise Etiyopya'daki yoksul çocukları anlatır.

Onun öykülerinde öne çıkar diğer bir temel vurgu da yüzleşmedir. Karatepe pek çok öyküsünde, özellikle ölüm anının kısa bir süre öncesinde kahramanlarına bakarak, onların son duygularını aktararak okuru ölüm anıyla yüzleştirir ve uyarır. Ya da bir yanılgı anında bu yüzleşmeyi gerçekleştirir. Kahramanlar tüm bu yaşanmışlıklardan sonra Allah'a, geçmişlerine, kendilerine dönerler. Geçmiş yorumlanır, yaşananların eksiklikleri gündeme gelir ve sonunda en başa döner. Tüm bu öyküler bir gerilim, iç döküş düzleminde kurgulanır.

"Sırada" öyküsünde, bir camia içinde yer alan ama yıllar içinde başka dünyalara savrulan kadının yıllar sonra yeniden camiye, kursa bakışı, geçmişi ha-

tırlayışı anlatılır. "Ağzı Bir Yayık Ayran Alır" öyküsünde bir ölüm öncesinde, geçmişiyle yüzleşen ve yeniden yüzünü Allah'a dönen anenin, boş geçmişine, hayatına bakışı işlenir.

Mutsuz bir şekilde hayata yenilmiş insanlar bir patlama anı sonrası dönüp hayatlarına bakarlara. "Resim"de, hayatı, zamanı, insani ilişkileri iyi kavrayamamış, bunalmış ressam kadın, ajandasına aldığı notlarla hayatı, ilişkileri yorumlar. Çıldırılmış, başkaldırmıştır. Paleti duvara fırlatmış, tuvali yırtmış, odayı renge renk yapmıştır. "Uç Uç"da, bir ayrılma anı sonrası, hayal ve gerçek iç içe geçmiş, kahraman olanlarla, hayatla ve tüm yaşananlarla hesaplaşmaktadır. Bir ayrılma şoku yaşayan ka-

dın, kocası ve çocuğu ile ilgili düşüncelerini sıralar ve bu şok bir düşünce atmosferi biçiminde anlatılır.

Onun kimi öykülerinde de modern çağda kadın olmanın, özellikle dindar kadın olmanın zorlukları irdelenir. Hem kadın olarak kocasına sahip olmak hem de dindar olmak, Allah'ın emirlerini yerine getirmek isteyen kadının yaşadığı ikilem ve gerilim irdelenir. "Su Bidonları"nda, tesettür konusunun ailedeki, erkekteki karşılığı anlatılırken kadının düştüğü dramatik durum irdelenir.

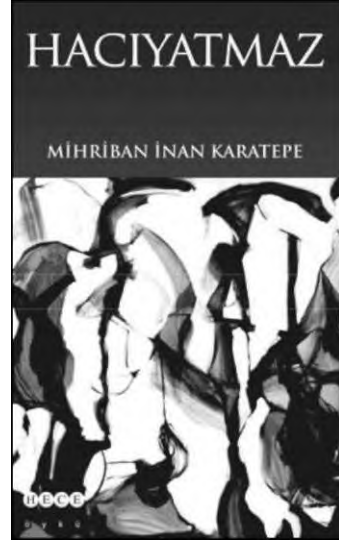
Onun öykülerinin çoğunda her şey sonunda İslami sorumluluklar ve duygular meselesine varır. Hayatın nasıl algılandığı, günah duygusu, hatta çoğu kez bir namazı kaçırmama mücadelesi öykülerin odağı olur. Bir söyleşisinde "Müslümanların modern hayat içinde karşılaştıkları durumları yazarken nasıl bir tutum izledikleri üzerinde durmanın daha anlamlı olduğunu düşünüyorum. Kişinin ilm-i halini bilmesi vaciptir. Neden yazmayalım ki? Bu yüzden benim öykü karakterlerim billurlaşmış karakterler olmayıp sevap ve günah arasında gidip gelen kire pasa bulanmış, canlı karakterler olmuştur." diyerek bu karakterleri niye seçtiğini temellendirir. Yine bir başka söyleşisinde de; "Bilhassa inanmış insanların yıllar içinde geçirdiği değişim ve dönüşüm, çocuk psikolojisi, kadın-erkek ilişkisi, eğitim-öğretim sorunları öykülerde işlenmesi gereken en önemli konular diye düşünüyorum." der. Aslında bütün bu sözler onun öykü dünyasını özetler.

Karatepe, üçüncü kitabı Aramızda'da (2012) ilk kitabındaki benzer temaları işlemeyi sürdürür. Kitap ağırlıklı olarak iki ana damardan akar. Birincisi çocuğun gözünden insanlık halleri, ikincisi ise kadın erkek ilişkileri arasındaki sorunlardır. Öykülerin çoğunda bir karmaşa, kaos ve savaşın ortasındaki ço-

cukluk durumları yansıtılır. Ama hangi yaşta olurlarsa olsunlar kahramanlar bir kimlik sahibidir. Tüm öykülerde Müslüman çocuk olmanın, Müslüman genç kız olmanın, Müslüman kadın olmanın hem devlet/otorite hem de toplum nezdindeki konumunu hikâyeleştirilir. "Beyaz Güvercin", "Boşluk", "Eski Ev", "En İyi Arkadaşım" öykülerinde çocuk gözünden dünyaya bakış aktarılır. Öykülerde çocuğun/ilk gençliğin, din ile çocukluk/gençlik arasında ilişkisi işlenirken, gençlik tutkuları ile ailenin önerdiği inancı arasında kalan gençler bir yol bulmaya çalışırlar: "Lavaboya el-yüz yıkamaya gider, başımı meshedip bir de ayaklarımı yıkasam apdest alacakken, bakışlarım aynadaki görüntüme takılır, Bakkal Emine ablanın, ne edâlı kızsın sen öyle deyişi aklıma gelir, lavabonun aynasında kaşımı gözümü inceler, bir adım geri çekilir, farklı pozlar takınır, hangisinin edâlı bir duruş olduğuna karar veremez, eğlenir dururdum. (.) İkinci namazı okula denk gelir, teneffüslerde oyundan namaza sıra gelmezdi. Akşamı mecburen kılıyordum herkes evdeydi, kaçarı yoktu. Yatsı da uykuya kurban gitmiş olsun diye erkenden yatardım." Dindar insanlar çocukken ayrı, genç kızken ayrı, kadınsa ayrı sorunlarla karşılaşır.

"Aramızda", "Ayna", "İçeriden Ağlama Sesi Geliyor" öykülerinde ise kadın erkek ilişkileri irdelenir. "Aramızda" içli bir ayrılık olayını anlatır. Bir zamanlar özellikle ideolojinin, inancın giderek bir sevginin birbirine yaklaştırdığı kadın ve erkek yıllar sonra karşılaşır. Kavuşma olmamıştır. Kadın bu karşılaşma anında geçmişi anımsar ve yaşananları bugünle karşılaştırır. Erkek değişmiş, sakalının kestirmiş, inancı ve ideolojisinden vazgeçmiştir. Kadın ise aynı yerdedir. Erkek, kadına bir "merhaba" bile demez. Öykü, naif, iç konuşmalarla, düzeyli, kırık bir dille aktarılır.

"Kadife Durağı", "İki Mor İki Gül", "Papatya Oturtmuş Dört Köşeli", "Rüya", "Görüşme" onun başarılı öyküleridir. Belki de Karatepe'nin geliştireceği öykü damarı tam da burası olmalıdır. Ve sadelikte derinlik: "Kalın parmaklarını menekşenin yapraklarına doğru uzattı. Titrek, hafif bir tazeliğe dokunacağını bilmenin etkisiyle bir an nefesini tutmuştu. Dokundu, yumuşacıktı. Damar yerinde hafif bir sertlik, can akıyordu orada, böyle düşündü."

H E C E Ö Y K Ü

JEKATERİNA SADOVSKA

Türkçesi: Aytaç ÖREN

ÇAĞDAŞ EDEBİYATTA ÜSTKURGU/ÜSTROMAN¹

Özet

Üstkurgu ve üstroman kavramları kesin tanımlamalardan uzaktır ve de genellikle edebiyat bilimcileri tarafından yanlış yorumlanır/yanlış anlaşılırlar. Genel olarak üstkurgu ve özellikle de üstroman, ancak 1970ler ve 1980lerde ortaya çıkmış terimler olarak bilimsel anlamda daha yeni ilgi odağı olmuştur. Bununla beraber, 17. yüzyıla dayanan başyapıtlarla başlayıp çok sayıda post-modern yazarların romanları ile biten birçok edebi eserler için üstkurgu kavramına aslında başvurulabilir. Bugün bu kavramlar, bir tanıma uymuyor görünen çeşitli edebi eserleri tanımlamak için kullanılmaktadır çünkü bu ifadelerle ilgili düşüncelerde bir tutarsızlık vardır. Böylesi eserlerin özelliği, kendini yansıtıcı olmaları ve kendi oluşum süreçlerini yansıtma ve yansıtma. Yazarın müdahaleleri, karmaşık kelime oyunları ve zihinsel kurgular gibi değişik oyunlar, hem yapay ve ustaca yapılmış hem de büyüleyici ve yabancı olan kurgu dünyalarının oluşturulmasına yardımcı olurlar.

Anahtar kelimeler: üstkurgu, üstroman, yorum, anlatı, kendini yansıtma.

1970ler, sanat ve edebiyat alanlarında insanların kendi deneyimlerini nasıl oluşturdukları, karşıladıkları ve yansıttıklarına karşı artan bir ilgi gördü. Bu da, John Barth, Umberto Eco, John Fowles, Jerzy Kominski, Thomas Pynchon ve daha birçoklarının yazdığı ve odak noktasının edebi eserin kendini yansıtması ve kendi oluşum süreci olan romanları ortaya çıkarmaya başlattı. Diğer sanatlarda da üstformlar insanları cezp etmeye başladı. Mesela, resim sanatını düşündüğümüzde Andy Warhol ve Georges Braque akla gelir. Televizyon ise üstsanatta tüketilemez bir fikir kaynağı bulmuştu. 20. yüzyılın ilk kısımlarına uzanan Luigi Pirandello'nun oyunları veya Thornton Wilder'ın *Kasabamız*, Beyaz Rusya'nın Minsk şehrindeki Çağdaş Tiyatro gibi yüzyılın sonunda birçok tiyatro grubunun repertuarında popüler olan üstdramanın tohumunu içermekteydi. Federico Fellini ve Peter Greenaway sinemada üst-ün öncüleridir. Aynı zamanda üst-fikirlerin, edebiyatta ve özellikle roman türünde -dille ve gerçeğin sunulması ile bağlantılı olmasından ötürü ve de diğer sa-

natlara göre çok daha çabuk ve dramatik bir şekilde değişebildiğinden ötürü daha da belirgin bir hale geldiğinin üzerinde durulması da gerekiyor.

Üstromanlar, 20. yüzyılın ikinci yarısındaki zihinsel deneyimleri yansıtır. 20. yüzyılın son on yıllarında hayatın her alanında olan büyük değişimler üstkurgunun popülerleşmesinde belirleyici oldu. İnsanın davranış ve kendini ifade etme tarzlarını düzenleyen katı dikte formlarının artık işe yaramadığının belirginleştiği bir zamandı bu yıllar. Bütün dünyada büyük sosyal ve politik değişimlerin bir sonucuydu bu. Bunlar, artık sözde büyük anlatılar denilen şeye itibar etmeyen ama bunun yerine kendi hikâyesini anlatıp kendini duyurmak isteyen her insanın bilincini büyük ölçüde etkilemiştir. Büyük anlatıların zamanı bitmiş görünmektedir. İnsanoğlu, sonsuz/değişmez doğrularla değil de bir takım kurmalarla ve değişebilir yapılarla dünyanın oluşmuş görüldüğü bir noktaya geldi. Sanat, "korkunç, gelecekle ilgili temaların rastgele hatta ciddiyetten uzak bir şekilde ele alınışına ve kitle aracılığı yapan karakterlere" (Hilfer 1992, s.127) hitap ediyor görünmekte ve de parçalanmış *ben*, kopuk postmodern gerçeğin ve görüntüsünün kaosunda kendini kaybolmuş hissetmekteydi. Edebiyat gerçekten gittikçe daha da kopar ve artık kendini yansıtan olur. Edebiyat kriterlerine ve asırlık geleneklere niçin karşı gelindiğini bu durum açıklamaktadır. İnsan burada artık, *yazma* ve *eleştirme* kavramının nasıl yok edilip de *yorum* ve *yapısöküm* kavramına döndürüldüğünü gözlemleyebilir.

Üstkurgu ve üstroman kavramları bir bakıma anlaşılmalıdır ve edebiyat bilimcileri tarafından genellikle yanlış yorumlanmakta veya yanlış anlaşılmaktadır. Genel olarak üstkurgu ve özellikle de üstroman son zamanlarda bilimsel olarak odak noktası olmuştur ve bu terimler daha 1970-80lerde ortaya çıkmıştır. Yazar ve eleştirmen William Gass, 1970'de *üstkurgu* terimini ortaya atmış olmasına rağmen terimle ilgilenen farklı araştırmacıların görüşlerinde bir tutarsızlık olduğu için hala üstkurgu ifadesinin açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Baldick *üstkurgu*'yu "kurgu ile ilgili kurgu veya kendi kurgu statüsüne özellikle açıkça yorum yapan bir kurgu türü" (Baldick 1991, s.133) olarak tanımlar. Daha sonra Robert Scholes, Ross Murfin ve Supryia M. Ray bu terimi "kurgunun yapısını ve statüsünü belirli bir biçimde ve kendini bilerek sorgulayan roman ve öyle ya da böyle bir form olarak kurguyu sınamaya genelde kal kısan roman" (Murfin 2003, s.259) olarak tanımlarlar. Onlar, tanımlarında üstkurguyu "kurgu ve gerçek arasındaki ilişki ile ilgili sorunları ortaya atmak için insan eliyle yapılmış bir şey olarak kendi statüsüne bilinçli ve sistematik olarak dikkat çeken kurgu yazısı" (Murfin 2003, s.259) olarak tanımlayan Patricia Waugh'a atıfta bulunurlar. Üstkurgunun bir edebiyat eserinde kendini oluşturma sürecini gözler önüne sererek gerçeğin yaratılma sürecini göstermesinin büyük bir önemi vardır. Ama bu, kendi içinde biten bir şey değildir. Üst-eser-

ler aynı zamanda üzerine ek biçimlerin empoze edildiği materyal olarak kurgu formlarının davrandığı edebiyat metinlerini de kapsar.

Dilbilimsel bir sistem olarak dil ile gönderme yapıp yansıtılmasına yardım ettiği dünya arasındaki ilişki, temel bir merak konusudur; dil yoluyla taşınan gerçeğin sunulması kurgusalılığı vurgular; gösteren, gösterilenle bağlantısını kaybeden metin içerisinde başka bir gösterenle anlaşılmaya eğilim gösterir. Murfin ve Ray, postmodernizmde "edebi dilin kendine ait bir gerçek olduğunu ve gerçeği sunmanın bir aracı olmadığını" (Murfin 2003, s. 360) iddia ederler ve Hilfer de "üstkurgunun tamamıyla söylemi, onun geçerliliğinden kuşku duyarak, icra ettiğini" (Hilfer 1992, s.128) gösterir. Güçlü bir felsefi arka planı kendine katan ve romanın yapılarını etkileyen bir romanı üstkurgunun kuramlaştırdığı sonucuna insan ulaşabilir.

Modern dünyanın eğilimlerini izleyen romancılar, karakterlerini sergileyen kuklaların iplerinin çekildiği sahnelerin arkasına saklanmazlar ama yazım usul ve teknikleri üzerine yorum yapıp açıklamada bulunan yazım süreçlerini açığa vururlar. Bu tür eserlerin kendilerini yansıtmaları, metinle okuyucunun karmaşık etkileşimi içinde gösterilir. Bu durum üstkurguda önemlerini artık yitiren olay örgüsü, karakter ve yapı fikrini etkiler. John Hawkes bunların "romanın gerçek düşmanları" olduklarını söyleyecek kadar ileri gider. Fakat "üstkurgu" terimi, Laurence Sterne'nün yazdığı boş sayfaları ve kırılmış kronolojisi ile ünlü *Tristram Shandy*'den başlayıp en son postmodern deneyimlere kadar uzanan birçok edebi esere uygulanabilir. Sterne'nün romanında başkarakter hayatının hikâyesini anlatmaya çalışır ama bu oldukça kuralsızdır. Sürekli konu dışı sözle ve yazarın yorumları ile uğraştığı için Tristram bu işi bir türlü düzene sokamaz ve Altıncı Bölüm'de basbayağı ortadan kaybolur. Bir taraftan da başkarakter sürekli yazma sürecine müdahale eder. Böylelikle Sterne, 20. yüzyılın sonunda büyük bir rağbet görecektir ve belki de üstkurgunun habercisi olarak düşünülecek bir takım kurgu oyunlarını gösterir.

Tristram Shandy, başlangıcı, düğüm noktası ve sonu net verilmeyen sıra dışı bir yapıya sahiptir. Bu roman, çeşitli metinlerarası bağlantıları açığa vuran geçmiş filozoflara ve yazarlara bir sürü ima ve gönderme içermektedir. Bu yazım stratejileri, 20. yüzyılın son on yıllarında yazılmış bir takım üstromanları farklılaştırır.

En ilginç romanların arasında Federman'ın, Galkovsky'nin ve Kosinski'nin romanları vardır. Bunların bazıları, okuyucu kitabın herhangi bir yerinden başlayabilsin diye numaralandırılmamış sayfalar içermektedir ve kısa hikâyeler şeklinde yazılmıştır. Okuyucunun okuma işini hangi şekilde yapacağına hiçbir önemi yoktur. Bir sürü farklı yazar ve ünlü kişilerden bir yığın alıntılar vardır. Mesela Kosinski'nin *Hermit of 69th Street* adlı eseri, roman-

lar ve felsefi parçalar gibi sayısız alıntılar ve de yazar Koski'nin bunlar üzerine uzun yorumlamaları üzerine kuruludur ve böylelikle de olay örgüsü iyice anlamsızlaşmaktadır. Aslında biz bu gibi romanları "yorumlar" ve "notlar" olarak adlandırabiliriz çünkü ana metin o kadar çok yorum ve notlar içermektedir ki nihayetinde ana metinden geriye neredeyse hiçbir şey kalmamakta ve okuyucu da bu not ve yorumları okumakla meşgul olmaktadır. Onlar sayfa boyunca olabilirler ve hatta ekstra yorumlamalar gerektiren daha fazla yorum ve alıntı içerebilirler de. Alıntılardan bazılarının gerçekten ilgili sorunları uyandırmamasına rağmen *Hermit of 69th Street*'de alıntılanan bütün insanların basit sayımı bile, alıntıları söylemeye gerek yok, düzinelerce sayfalar sürer: bunlar, romanda ele alınan dünyanın kurgusallığını vurgulayan görüntüsel bir davranış sergilerler. Puntoların, harflerin ve sembollerin ebatları, türü ve koyu renk yazılmışlığı ile yazarlar oynadığı için bu romanda kullanılan alıntılar grafiksel olarak farklı şekillerde sunulurlar. Yazarın kendi romanıyla ilgili varsayımlarını gözden geçirmek için yaptığı bilinçli girişimi ile ortaya çıkan düşünceler, düzensiz bir şekilde konudan konuya uçuşmaktadır.

Eserleri üstkurgu olarak tam da yerinde adlandırabileceğimiz bu konulara en hâkim çağdaş yazarlardan biri de Milan Kundera'dır. Romanı *Ölümsüzlük*, kitabın kendi içinde açıklaması yapılarak bir romanı yaratmanın bir hikâyesi değildir sadece. Bu eser, birbirine kaynaştırılmış bir roman, üstroman ve yorumdur. Burada Kundera, modern şehirde yaşayan insan için gerçekliğin yok oluşu, insan kimliğinin kopuk imgeleri ve parçalanmışlığını yaşayan insanlar üzerinde kitle iletişim araçlarının etkisi ve de tarih ile ideolojinin sonu üzerine kafa yorar. Yazar, alıntı yaptığı gerçek insanların isimlerini vermekten sakınarak, hepsini kendi ismi ile yaptığı yorumlarla desteklediği düşüncelerini sunmaktadır. Yazar, edebi bir eseri oluşum prensiplerini gösterirken sürekli değişen dünya ile ilgili fikir edinme teşebbüsünün bir sonucu olan bir akıl oyununa okuyucuyu çeker. Okuyucu, ana karakterin bilinçliliğine ve yazar yoluyla yazarın bilinçliliğine olduğu kadar çok bir sosyal bilinçliğe karşı bir kavrayış edinmez. Üzerinde durulan nokta, edebi bir eserin merkezi olarak yazardan ana karakter-yazara ve oluşturulan metne doğru yön değiştirir. Dolayısıyla da yazar kendi karakteri ile eşitlenir. Yazar veya ana karakter (Kosinski-Koski) aynı veya benzer isimlerle ifade edilir. Anlatıcı ve üstromanın başkahramanı ya da hatta yazarla ana karakter arasındaki direk bir rekabete dayalı parçalar, yazarın bilinçliliğinin ayrılığı ile verilir.

Geleneksel hikayeler tutarlılığa ve bütünlüğe dayanır ve edebi bir eserin temel bir parametresi olarak kendilerini yansıtmaya ihtiyaç duymazlar. Üstkurgunun ise farklı bir özelliği vardır. Anlatının herhangi bir yerinde kurgunun yapısıyla ilgili bir tartışma ile yazar sürekli olarak araya girerek anlatıyı keser. Tutarlılığın terk edilişi, parçaların bir araya getirilişi (brikolaj), başka bir yaza-

rı taklit (pastiş), çerçeveleme (mis-en-abime) ve başka deneysel uygulamalar kurguda kabul görmüş rollere meydan okur. Modern kurgunun herhangi bir karıdan türediğı ve önceden belirlenerek yapılan mantık dışı, saçma veya gerçek ötesi bir kurgu olduğı izlenimini uyandırır. Ancak yazarın ve okuyucularının ortak çabası ile kurgu söylemindeki anlamı keşfetmek mümkündür.

Geleneksel edebi stratejilerin kayboluşu ile beraber çağdaş roman, eğer özel-likle biz birçok romanın deneysel formunu göz önünde tutarsak o zaman anlatıyı bozulmamış tutmaya yardımcı olan kendini yansıtıcı bir tarza dayanmaktadır. Postmodernin yeni olgusalılığı ile ilgilenen roman, kendi sanatsal yapısını yeniler. İnsan ile dış dünya arasındaki ilişkide tarih sürecinin neden olduğı değişiklikler, zaman kavşaklarında sanatsal araştırmanın yapısına uyan yeni üstromanın niteliklerini belirler. Yazarın müdahaleleri, karmaşık kelime oyunları ve zihinsel kurgular gibi değişik oyunlar, hem yapay ve ustaca yapılmış hem de büyüleyici ve yabancı olan kurgu dünyalarının oluşturulmasına yardımcı olurlar. Bundan ötürü, gerçeğin gerçekliği sürekli bir şüphe içerisinde söylenilir.

Karakter-yazar imgesiyle bir metin çiftlemesi yapan yazar-yaratıcının varlığı yoluyla bir hikaye icat etme dürtülerine üstkurgu gönderme yapar. Ekseriye o, anlatının bir ayna karakter istemesinden ötürü okuyucunun okuduğı kitabın yazarıdır. Kurgunun yapısı ile ilgili yazar yorumları, bir yapı olan ama gerçekliğin bir sunumu olmayan kurgusal bir dünyayı oluşturmak veya yeniden oluşturmak için kullanılan teknikleri açığa vurur. Yazarın üstromanda mekân ve zaman özgürlüğünün yanında parodiler, imalar, bulmacalar ve kelime oyunları gibi tarzların rolünü de açıklar bunlar.

Sonuç olarak üstkurgu kavramının anlaşılması, kurguyu sunarken aynı anda onun yaratılma sürecini yani kurgusalılık sürecini yansıtan edebi bir çalışmanın bir üst-roman olduğunu varsayımına dayanır. Yazarın yarattığı gerçeklik resimlerindeki yatan şüpheyi sürekli kışkırtan duygu karmaşası, gerçek ve kurgu arasındaki ilişkilerle ilgili olan belirsizlik duygusu ve okuyucu ile etkileşime vurgu, üstkurgunun vazgeçilmez özellikleri olmuşlardır.

Bir üst-romanı okurken bir sanat eserini algılama süreci içinde olan okuyucuda, belli değişiklikler olduğunun altını çizmek de gerekir. Yazar-metin-okuyucunun karmaşık etkileşimi, süreci bir sanat formuna döndürür. Sonuçta da okuyucunun tam veya neredeyse tam gücünden, onun yazardan özgür kalışından veya metinde belirtilmiş okuma yörüngelerini düzenleyen yazar sembollerine bağımlılığından bahsedebiliriz biz. Okuyucu sadece yaratma süreçlerini gözlemleme şansına değil aynı zamanda bu sürece katılma şansına da sahiptir.

Genel olarak böylesi kitapları okumak zordur ve dolayısıyla da okuyucu için gerçekten de güç bir iştir. Kitle iletişim araçları, tüketici değerlerinin empoze edildiğı ve televizyon stüdyoları dışında kalan dünyadan tamamen farklı

H E C E Ö Y K Ü

olan göz kamaştırıcı bir dünya resmi çizerler. En iyi satanlar listesi, ucuz kur-
gu reklamı yapar. Okuyucunun gidebildiği kadar ileriye gitmesini isteyen üst-
kurgunun tersine bu hafif hoş okumalar hiçbir çaba gerektirmez. Karmaşık ya-
pısıyla üst-sanat, okuyucunun hazırlıklı olması gerekli bir meydan okumaya
dönüşür. Edebi eleştirinin görevi, muğlâk kavramları açıklığa kavuşturmak ve
edebiyatta bugün neler olduğunu ile ilgili daha net bir fikre ulaşmaya yardım-
cı olmaktır. Nihayetinde üst-romanlar düşünsel bir zevk kaynağı olamazlar mı?

REFERANSLAR

- Baldick, C., 1991. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms* - New York : Oxford University Press
- Hilfer, T., 1992. *American Fiction Since 1940*. Harlow: Longman Group UK Ltd.
- Murfin, R.; S.M., 2003. *Bedford Glossary of Critical and Literary Terms*. Boston - New York: Bedford/St. Martin's.

Bu tercüme Jekaterina Sadovska'ya ait bir makaleden tercüme edilmiştir. Kendisi Minsk State Linguistics University'de çalışmaktadır.

ÖZLEM SÖNMEZ YAZICI

AYFER TUNÇ'UN *SUZAN DEFTER*
ÖYKÜSÜNDE BİÇİM VE İÇERİK

Ayfer Tunç'un günlük biçiminde kurgulanmış *Suzan Defter* adlı uzun öyküsünde; anlatıcı, hikâye, gerçek, zaman ve mekân çoğullukları görülmekte ve incelemede bu noktalardan hareket edilmektedir.

Suzan Defter, yaşları ve yaşantıları farklılıklar arz etse de "yalnızlık" ortak paydasında buluşan Ekmel Bey'in ve Derya'nın günlüklerinde aktardıkları hikâyelerini anlatmaktadır. "16 kasım cuma" itibarıyla başlayan "10 aralık pazartesi"¹ itibarıyla sona eren günlükler, Ekmel Bey'in ve Derya'nın aileleriyle ilişkilerine, pişmanlıklarına, yalnızlıklarına, suçluluklarına, kırgınlıklarına, başarısızlıklarına kısaca tüm hayatlarına ayna tutmaktadır. Ekmel Bey, mutsuz bir ailenin üçüncü ve son erkek çocuğudur. Boşanmayla sonuçlanan mutsuz bir evliliği ve annesiyle yaşayan, en son ne zaman gördüğünü bile hatırlamadığı Bilge adında bir kızı vardır. Etrafında kendini anlatacak, onu onun istediği şekilde dinleyecek kimsesi olmadığından kendini eve kapayan Ekmel Bey, çocukluğundan beri çok defalar defter tutar, en son ölümüyle yaptığı bir anlaşma neticesinde yeniden günlük tutmaya başlar.

Derya, annesini küçük yaşta kaybetmiş, babaannesi tarafından büyütülmüş, karanlık işlere bulaşmış ve sık görmediği bir babası olan, abisine bağımlılık derecesinde düşkün; ancak abisinin aile hayatının içinde var ol(a)mayan, kendini eve kapamış, otuzlu yaşlarının sonunda bir kadındır. Derya, daha önce ilk kez Kıbrıs savaşı sırasında, ikinci defa 12 eylülün ertesinde olmak üzere hayatının çeşitli dönemlerinde günlük tutmuştur. Üçüncü ve sonuncu kez "olağandışı bir şey"² olmamasına rağmen hayatında, yapacak hiçbir şey bulamadığından günlük tutmaya başlar. Derya'nın ve Ekmel Bey'in yolları, Ekmel Beyin yıllarca ofis olarak kullandığı daireyi, gazeteye verdiği ilanla satılığa çıkarmasıyla kesişir. Aslında Ekmel Bey daireyi satmayı düşünmez, sadece sohbet edebileceği birilerini bulmayı umar. Derya, evden çıkmak konusunda kendini ikna etmeye çabaladığı bir gün, satılık ev ilanlarındaki numaraları ararken Ekmel Beyle konuşur telefonda. Kendini Suzan diye (abisinin eski sevgilisi) tanıtır ve ertesi gün için sözleşirler. 24 kasım cumartesi günü başlayan arkadaşlıkları 10 aralık pazartesi gününe dek sürer ve

yalnızlıklarını, suçluluklarını, pişmanlıklarını paylaşıp hayatlarının anlamlarını bulmada 'ayna' olurlar birbirlerine.

Suzan Defter, yukarıda da belirtildiği gibi Ekmel Bey'in ve Derya'nın günlükleri biçiminde kurgulanmıştır. Günlük biçiminde kurgulamanın içerikle ilişkisini anlamlandırmak için insanların günlük tutma sebeplerini anlamak gerekmektedir. Elbette bu soruya verilecek birçok yanıt olabilir.

Stendhal, günlükle ilgili düşüncelerini açıklarken, "Nosce te ipsum, kendini tanı. Benim bu amaçla kullandığım araç, bu günlük... Günlüğüm, varlığımın durumunu kesinlikle ve sadakatle yansıtmak amacını güdüyor. Olanları ne iyi göstermeye çalışıyor, ne de olduğundan kötü. Yer aldığına inandıklarımı apaçık, kesin, düpedüz anlatıyor, o kadar. Bilincimin gizli ve derin taraflarının yazıya dökülmüş şeklidir bu günlük..."³ demektedir.

Cemal Süreyya, "Yazdığım nedir? Yazmam gerektiği için mi yazıyorum? Öyle bir gerek gördüğüm için mi? Yol arıyorum, ama zaman zaman yolumu yitirmeli de değil miyim? Günlük- mektup- deneme- hayat öyküsü- anı- polemik karışımı bir şey bu benimki. Günlüğün kişisel günlük olabilmesi için hayat öyküsünün uç sınırında devinmesi, derin ben'e iniş yapması gerek. Yaptırlardaki gibi gerçeği yeniden kurması değil, hayatın kesikliğinde var olması gerek"⁴ cümlelerinde günlük yazmayı bir 'yol arama', 'derin ben-e iniş' olarak anlatmaktadır.

Oğuz Atay, "Kimse dinlemiyorsa beni -ya da istediğim gibi dinlemiyorsa- günlük tutmaktan başka çare kalmıyor. Canım insanlar! Sonunda bana bunu da yaptınız"⁵ cümleleriyle belirttiği gibi günlük tutmayı, 'tutunamamanın' sonucu olarak bir çıkış yolu olarak görmektedir.

Yukarıda edebiyat insanların günlükle ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Benzer ifadeler ve duygular Suzan Defter'de de bulunmaktadır. Ekmel Bey, "Öğretmenin değilse bile, anlamanın bir yolunun yazmak olduğunu küçük yaşta keşfettim."⁶ diyerek ne zaman ve neden yazmaya başladığını anlatır.

Derya, "İnsan ya kendi kendine konuşur, ya kendi kendine yazar. Kendi kendine konuşmayı makbul saymazlar. Oysa ne fark var ki arada?"⁷ diyerek doldurduğu sonra da hep 'bakır helva tenceresi'⁸nde yaktığı defterlerde kendisiyle konuştuğunu söylemektedir. "Kendimi kapadım yazdığım defterlere. İçimi açmaktan çok korktum."⁹ diyerek yazmasının nedenini belirtmektedir.

Suzan Defter adlı öykünün iki kişinin karşılıklı günlükleri biçiminde kurgulanması, başlangıçta yadırgatıcı olsa da okuyucuya farklı okuma olanakları sunmaktadır. Öykünün; sağ sayfalarında Ekmel Beyin, sol sayfalarında Derya'nın günlükleri bulunmaktadır. Karşılıklı aynı tarihler atılarak yazılan günlükler, öyküye farklı açılardan çoğulluk katmaktadır.

Günlük- Anlatıcı Çoğulluğu

Suzan Defter, Ekmel Bey, Derya ve Suzan tarafından anlatılmaktadır. Derya kendini Ekmel Beye Suzan olarak tanıttığı gibi, onun yanındayken de kendi hikâyesini değil, Suzan'inkini anlatmakta ve "-Kız kardeşi bu kadar iyi olmasaydı belki de ayrılırdık, dedi; -bizi bir araya getirmek için elinden geleni yapardı."¹⁰ cümlesinde olduğu gibi kendisiyle ilgili olayları, durumları, duyguları da "sevdiğimin kız kardeşi" öznesiyle aktarmaktadır. Anlatıcı çoğulluğu; okuyucuya, anlatılan aynı olaya farklı açılardan bakabilme, olayları başkasının penceresinden değerlendirme, hayata başkasının gözlükleriyle bakabilme olanağı sunmaktadır.

Ayfer Tunç

Günlük- Hikâye Çoğulluğu

Suzan Defter, hikâye çoğulluğu bakımından da dikkate değer bir anlatıdır. Öyküde pek çok hikâye üst üste binmiş, çoğalmış, katmanlaşmıştır. Ayfer Tunç, Suzan Defter'de, Ekmel Bey ve Suzan (Derya) ile öyküsünün ana eksenini kurmaktadır. Yalnızlık, çaresizlik, suçluluk, aşksızlık ve özgürleşemeden doğan huzursuzluk duygularının ağır bastığı arkadaşça sohbetlerin yer aldığı bu beraberlik, her ikisi için de hem birbirlerine hem geçmişlerine tuttukları bir ayna görevi üstlenmektedir. Bu noktada hikâye katmanlaşmakta, geçmişin kapıları aralandığında, o kapıdan başka pek çok kişi kendi hikâyeleriyle içeri girmektedir.

Ekmel Bey, "Babasının babası evin üyesi değildi, sahibi veya misafiri de değildi. Aykırı, ağır ve yersiz bir parçaydı"¹¹ ifadesiyle tanıttığı dedesinin, "Kurgusunu bitirmeye çalışan bir saatti, zaman dolsun da çekip gideyim diyen."¹² benzetmesiyle büyük ağabeyi N.A.'nın, "...taş kadar soğuk bir gerçek yatağında"¹³ cümlesiyle tanımladığı karısının, çok fazla bahsetmediği küçük ağabeyi Z.A.'nın, "Niye Bilge koydum ki adını? Zararsız bir çiçek adı koysaydım keşke"¹⁴ diye hayıflanarak bahsettiği kızının, "Ama bilirdik ki, geceleri annemle yalnız kaldıklarında, hayatına, hayatımıza, karşı kutbunu bulamamış aşkına dümdüz giderdi." cümlesiyle çizdiği babasının, en çok aşkı hiç bilmeyen, babasının aşkına hiçbir zaman karşılık ver(e)meyen, "kunt, demir, çelik annem, kalbinin kapılarını kapatmış, sadece üç çocuğuna arada bir hafifçe aralayan annem"¹⁵ ifadesiyle tanımladığı annesinin hikâyesini anlatmaktadır.

Derya ise "Ketumdu, sert kadındı, dalgın, huzursuz, mağrur, öfkeli, ama iyi kadındı."¹⁶ sözleriyle tanıttığı babaannesinin, "... abime duvar gibi küs; bizden gizlediği nikahsız karısı, bizden gizlediği sümüklü oğlu, bizden gizlediği bir evde pijaması, terlikleri ve silahı olduğunu ölümünden sonra öğrendiğimiz; hayatımıza sadece misafir olmuş, hayatımızdan çıktıktan sonra ardında çok ses bırakmış olan yakın- yabancı"¹⁷ olarak tanıdığı babasının, küçük yaşta kaybettiği için ona dair fazla bir şey hatırlayamadığı annesinin, "Evlenirsek aradaki mesafe birden kapanır sandım. Acaba seni ben mi zehirledim? Sevme yeteneğin vardı da, abim! abim! diyerek ben mi körelttim?"¹⁸ iç sorgulamasıyla hatırladığı eski kocası Cihan'ın, "Büyük aşkım. Hayatıma giren tek erkek... hayallerimi yıkan kahraman.... Birbirimizi tümüyle terk etmiş olduğumuzu kabul lenmemek için çoktandır rol yaptığım, giderek daha az tahammül edebildiğim, yaşlanan, değişen, bana her gün biraz daha yabancılaşan adam."¹⁹ tümceleriy-le tanıttığı abisinin ve en çok da "Suzan 'aşk acı sevmeye benziyor' demişti, yakıyor biliyorsun, ama yine de âşık oluyorsun.' Oysa hep aynı acı ağzındaki Suzan'ın. Abimin acısı. Abim çok acı. Abimden umudunu kesene kadar saçlarını kestirmemişti. Umudunu kesmiş. Eskiden ayna gibi parlak, siyah hatta fümme rengi olan saçları kısacıktı. İçinde alevden damarlar olan kızıla dönmüş. Koyu bir kan damlıyor saçlarından. Yüzüne boya sürmeyen Suzan hüznünlü bir makyaj yapmış. Gözlerinde keder işareti gibi, kalın kalın sürmeler.."²⁰ betimlemeleriyle çizdiği Suzan'ın hikayesini anlatmaktadır.

Aslında Ekmel Beyin ve Derya'nın kişileri tanımlarken kullandıkları ifadeler, aynı zamanda o kişilerin ve onlarla olan ilişkilerinin de hikâyelerini özetlemektedir. Anlaşılabacağı gibi ana ekseni, Ekmel Beyin ve Derya'nın arkadaşlığında gerçekleşen öyküde, bu kişilerin hayatları etrafında dönen, onların yaşamlarında büyük veya küçük izler bırakmış insanlar da anlatılarak üst hikâyeler kurgulanmıştır.

Günlük- Gerçek Çoğulluğu

Yukarıda da belirtildiği gibi Suzan Defter, üç anlatıcının bakış açısıyla kurgulanmış bir anlatıdır ve bu sebeple anlatıcılar olayları veya durumları kendilerine göre anlatmakta, kendi gerçek süzgeçlerinden geçirerek aktarmaktadırlar. Bu durum, anlatımda 'gerçek' konusunda farklılıkların ortaya çıkmasına, okuyucunun zihninde de 'mutlak gerçek' yerine 'görece gerçek' fikrinin oluşmasına neden olmaktadır. Anlatılanlar, Ekmel Beyin ve Derya'nın defterlerine farklı biçimlerde kaydedilmektedir. Hatta Suzan'ın yerine geçen Derya'nın Ekmel Bey'e anlattıklarıyla defterine kaydettikleri bile farklılıklar arz etmektedir. Bu 'göreceli gerçek' durumlarından ilki, Ekmel Beyin ve Derya'nın 24 kasım cumartesi tarihli yazısında görülmektedir. Ekmel Bey ve Suzan (Derya), Ekmel Beyin evinin arka odasının camından görünen ma-

H E C E Ö Y K Ü

nolya ağacı hakkında konuştuktan sonra, konu yasemin ağacıyla ilgili bir anıya gelir. Ekmel Bey günlüğüne, Suzan'ın (Derya) çocukluğunun geçtiği evin bahçesinde annesinin diktiği bir yasemin ağacının olduğunu, annesi hastalandığında ona deli gibi âşık olan babasının her gün yaseminin kuruyan bir dalını kestiğini, bir gün Suzan'ın (Derya) babasını, yaseminin başında ona "Ne olur ölme!" derken gördüğünü yazmıştır. Yasemin ağacıyla ilgili olay, Derya'nın günlüğüne ise, Ekmel Beyin çocukluğunda evlerinin tek balkonunda vaktiyle babasının diktiği bir yasemin ağacının olduğu, annesi hastalandığında ağacın da kurumaya başladığı, babasının annesiyle konuşacağı yerde yaseminle konuştuğu, Ekmel Beyin annesinin yasemin ağacını kıskanarak babasına "Benimle konuş, gidip çiçeklerle konuşacağına benimle konuş." dediği şeklinde kaydedilmiştir.

Yukarıdaki örneğe ek olarak 30 kasım cuma tarihli yazılarda bulunan bir rüya da kişilere göre farklı anlatılmıştır. Ekmel Bey, rüyayı Suzan'ın (Derya) gördüğünü belirtirken, Derya, rüyayı Ekmel Beyin gördüğünü anlatmaktadır. Rüya, biri boş, diğeri yanan iki ev arasına gerilmiş bir ipin üstünde ne yapacağını, nereye gideceğini bilmeksizin gidip gelen bir kahraman (Ekmel Bey/Derya) vardır.

Bir diğer örnekse, 3 aralık pazartesi tarihli yazılarda görülmektedir. Ekmel Beyin başından geçen, yoğun kar yağışında çıkılan ve neredeyse ölümle sonuçlanacak bir yolculuk anlatılmaktadır. Ekmel Beyin günlüğünde; evliliği boyunca karısı tarafından 'yok' farz edilen Ekmel Bey, yolculuğa karısına ihanet etmek üzere Nurhayat adındaki bir kadınla çıkmaktadır ve karla kaplı yolda kalan arabanın içinde kadınla kavga ettikleri için donmaktan kurtulduklarını anlatmaktadır. Derya'nın defterindeyse Ekmel Beyin bu yolculuk sırasında yanındaki kadın, karısı olarak anlatılmaktadır.

Son örnek yine 3 aralık Pazartesi tarihli yazılarda görülmektedir. Bu olay Derya, Suzan ve Derya'nın abisinin başlarından geçmektedir. Babaannesinin ölümünden sonra eve kapanan Derya'yı, Suzan Derya'nın abisinin kaldığı örgüt evine götürmüş ve geceyi üçü beraber bir şiltenin üzerinde uyuyarak geçirmiştir. Ekmel Beyin defterinde; o gece Suzan, iki kardeşin birbirlerine sarılıp uyumasıyla kendini fazlalık olarak hissederek bütün geceyi sessizce ağlayarak geçirmiş ve sabah uyandığında yanında kimseyi bulamamıştır. Derya'nın defterindeyse durum daha farklı aktarılmaktadır. Sabah uyandığında abisinin pencereden dışarı baktığını görmüş, ardından Suzan ve abisini odada bırakarak dışarı çıkmıştır. Kahvaltı ederken de abisinin bir an önce odadan çıkıp Suzan'ın yanından ayrılıp kendisine dönmesini nasıl heyecanla beklediğini yazmıştır.

Görüldüğü gibi Ekmel Bey ve Suzan'ın (Derya) konuştuklarıyla defterlere yansıyanlar yani gerçekler farklılıklar bulunmaktadır. Bu, kişilerin gerçeklerinin, olayları algılayışlarının ve aktarışlarının birbirinden başka olduğunun

hatta belki de kişinin aklından geçenlerle o anda anlattıklarının da farklılıklar arz edebileceğinin göstergesidir.

Günlük- Zaman Çoğulluğu

Suzan Defter adlı öykü, günlük biçiminde kurgulandığından zaman konusunda da bir çoğulluk durumu söz konusudur. Öyküdeki zaman; günlüklerin yazıldığı zaman, Ekmel Beyin ve Derya'nın sohbet ettikleri zaman ve hikâye kişilerinin kişisel tarihlerini içeren zaman olarak katmanlaşmaktadır.

Günlüklerin yazıldığı tarihler arasındaki zaman (16 kasım cuma ve 10 aralık Pazartesi) yirmi beş günlük bir zaman dilimine denk düşmektedir. Günlükler sayesinde okuyucuyu, Ekmel Bey'in ve Derya'nın (dolaylı olarak da Suzan'ın) kişisel tarihlerine tanıklık etmektedir. Öyküdeki kronolojik zaman, yirmi beş günle sınırlı iken anlatıcılar kişisel tarihlerini hikaye ettiklerinden Ekmel Beyin ve Derya'nın "çocukluklarına dair hatırlayabildikleri en eski resimden"²¹ başlamakta ve günlüklerin sona erdiği 10 aralık tarihine dek sürmektedir.

Ekmel Bey'in ve Derya'nın hayatları etrafında şekillenen öykü, dört kuşağın hayatına ışık tutmaktadır. Ekmel Beyin babasının babası, annesi, babası ve iki abisinden oluşan ailesi ve Ekmel Beyin eşi ve kızıyla olan hayatına karşılık Derya'nın babaannesi, hatırlayamadığı annesi, babası ve abisinden oluşan ailesi, eski eşi Cihan'la olan hayatı, abisinin eşi ve çocuklarından oluşan aile ve Suzan ve Öğretmen olan annesinin hayatları dolayısıyla bu zaman dilimleri anlatılmaktadır.

Günlük- Mekân Çoğulluğu

Öyküde, kişilerin ruhsal durumları, onları bir araya getiren neden ve aralarındaki ilişki türü, mekân olarak 'ev'in seçilmesini zorunlu kılmıştır. Ancak öykünün başından sonuna dek olaylar hep kapalı mekânda ve büyük oranda da evde yaşanmaktadır. Mekân, çoğulluğuna karşın tür olarak çeşitlilik göstermemektedir. Ekmel Beyin evi, öykünün ana mekânıdır. Ekmel Beyin çocuklukken ailesiyle yaşadığı ev, evliken karısı ve kızıyla yaşadığı ev, boşandıktan sonra karısına verdiği Suadiye'deki ev, Ekmel Beyin büyük abisi N.'nin mesken tuttuğu Bahçelievler'deki kahvehane,²² Derya'nın çocukluğunun geçtiği Yunus'taki ev, ilk gençliğinde yaşadığı Bahariye'deki ev, Derya'nın Cihan ile evliken oturduğu ev, Suzanların evi, abisinin ailesiyle oturduğu ev, Suzan'ın Sarayburnu'nu gören evi Derya'nın abisinin ailesiyle genellikle Pazar günleri gittikleri Adalara'a bakan kebabçı gibi mekânlar kullanılmıştır ve görüldüğü üzere mekânların çoğu 'ev'dir.

Ayfer Tunç, *Taş-Kâğıt-Makas* adlı öykü kitabındaki "Suzan Defter" adlı uzun öyküsünde günlük yazı türünü bir anlatım tekniği olarak kullanmakta-

H E C E Ö Y K Ü

dır. Yalnızlıktan mustarip kişinin sığınağı olan günlük, onun kendini anlaması ve anlamlandırması için bir ayna görevi üstlenirken kişinin birey olarak tarihini kaydettiği bir yazıttır da aynı zamanda. Bu noktada karşılıklı sayfalar da birleşen iki farklı kişinin günlükleri, hem kendilerine hem de karşı sayfa-
daki kişiye ayna tutmaktadır. Karşılıklı duran aynalara yansıyan görüntülerin çoğalmasına benzer biçimde, günlük tekniği ile yazılan Suzan Defter adlı öykünün; bakış açıları, hikâyeleri, gerçekleri, zamanı da katmanlaşmakta okuyucuya farklı okuma deneyimleri sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ayfer Tunç, *Taş-Kâğıt-Makas*, Can Yayınları, İstanbul 2005
Behçet Çelik, *Başkalarının Hikâyelerinden Hikâyelerimize Sızanlar*, Virgül, Nisan 2004
Hülya Soyşekerci, *Ayfer Tunç'un Suzan Defter Öyküsü için Bir Okuma Deneyimi*, Dergi H@vuz, Ekim, Kasım, Aralık, 2008

Öyküdeki tarihlerde ay ve gün adları küçük harfle yazılmıştır.

A.g.e. s. 77

Türk Dili, Sayı 127, Günlük Özel Sayısı, 1962

⁴ Cemal Süreya, *Günler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996

⁵ Oğuz Atay, *Günlük*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009. (Kitabın ilk sayfasında bu cümleyi söyleyerek başlıyor yazar günlüğüne.)

⁶ A.g.e. s. 132

⁷ A.g.e. s.75

⁸ Bu tencere, Derya'nın hayatında önemli ve işlevsel bir yere sahiptir ve öyküde de birçok defa anlatılmaktadır.

⁹ A.g.e. s.79

¹⁰ A.g.e s. 178 (Bu cümlede Derya, Ekmel Bey'e Suzan'ın ağzından Derya'yı ve onun fedakârlıklarını anlatmaktadır.)

A.g.e. s. 130

A.g.e. s. 96

¹³ A.g.e. s. 122

¹⁴ A.g.e. s. 80

¹⁵ A.g.e. s. 104-106

A.g.e. s.86

A.g.e. s.81

A.g.e. s. 167

A.g.e. s. 79-81

²⁰ A.g.e s. 95

²¹ Derya, 7 aralık cuma tarihli yazısında, Ekmel Bey'in ve kendisinin çocukluklarına dair hatırlayabildikleri en eski resimlerden bahseder. Ekmel Bey, babasının babasının ona eğilmiş yüzündeki iri dişleri hatırlar -ve anlatılana göre- onları görünce ağlamış. Derya'nın hatırladığı en eski resimdeyse annesinin bembeyaz dişleri ve annesinin kucağındayken başının üstünde dalgalanan tatlı bir kahkaha varmış.

²² Büyük abi N., Ekmel Bey gibi kendini eve hapsedecek biri olmadığından bütün gününü kağıt oynayarak yarenlik edeceği kahvehanelerde geçirmektedir. Bahçelievler'deki bu kahvehaneye giderek abisini burada gören Ekmel Bey o gün yaşadıklarını 22 kasım perşembe tarihli yazısında anlatmaktadır.

SABAHLEYİN BİR TANTANA

Yılmaz Yılmaz

Okur Kitaplığı

Sabahleyin Bir Tantana, 1980 doğumlu Yılmaz Yılmaz'ın ikinci öykü kitabı. *Salık Yola Düşünce* adlı ilk kitap ise 2010 yılında yayımlanmıştı.

Yılmaz'ın yeni kitabı *Sabahleyin Bir Tantana* dokuz öyküden oluşuyor. *Sabahleyin Bir Tantana* isim itibarıyla, hem sıcak hem de merak uyandırıcı. Öykülerinin yanı sıra inceleme yazılarına da aşina olduğumuz Yılmaz Yılmaz'ın çok titiz ve kendine has bir dili var. Yılmaz, okuyucusuna güvenirken, dikkatini açık tutacak şekilde yazıyor. Aynı öykü içinde çok sayıda kahramanın bilinç akışına eğiliyor.

Kitabın ilk öyküsü Tükürük Meselesi'nde, insanların kendi içindeki çelişkilerine vurgu yapılıyor. Öyküde dikkat çeken cümlelerden biri şu: *'Unutma evlat, insan zaman geçtikçe yaşlanmaz. Zamanı geçtikçe yaşlanır'*

Okuyucu şunu aklından geçirmeden yapamıyor; 'İnsanın içindeki vicdan çürüdükten sonra, dışındaki her eyleme 'fetva' bulur. Bu bağlamda güncelliğini hiçbir zaman yitirmeyecek ironik bir öykü 'Tükürük Meselesi'. Öykü çok hoş bir temenniye içinde barındırıyor: *'Fikri, Mümin'in yenildiği yerden ayağa kalkacaktır'*

Sümüklü Böcek isimli öykü Kafka'nın *Dönüşüm*'ünü hatırlatıyor. Öyküdeki şu cümlelerse oldukça dikkat çekici; *'Bu, öyle doğal, bir çırpıda söylenmiş buz gibi cevapla üstüme hücum eden Kızılderililer vardı da oklarından kaçmaya çalışırken bir oka yakalanmış gibi oldum.'* Kızılderililerin ok yağmuruna tutul-

mak, senin olmayan bir vatani (dünya denilen yer) sahiplenme çabasındaki insanın ruh halini anlatma yönünde çok güçlü bir tasvir.

Kitaptaki en güçlü öykülerden biri 'Garı diyanın Oğlu'. İsmi kadar güçlü olan bu öyküde bir cinayet konu edilir. Ancak cinayeti, ölen kişi işlemiştir. Ölen kişinin içindeki Kabil, Habil'i öldürmüştür. Kendi ruhunu öldüren kahraman bunun bedelini canından olarak ödemiştir. Ruhun kaybı, beraberinde bedeninin kaybını da getirmiştir. Bir cesedin pişmanlık duygusuna bürünmüş içsesiyle dış dünya anlatılır. İnsan olarak hepimizin arkasına saklandığı savunma mekanizmalarına şu ifadelerle dikkat çekilir; *'Ben öyle takvim yaprağıyla beraber gününü çöpe atacak adam değildim. Benim de bahtıma düşün istedim gökten düşen üç elmadan birisi.'*

'Ben istemedim ruhum beni terk etmesini, ama o durdukça bedenimde yapamazdım onca kötülüğü arabacının oğluna.'

'Göz kararmışsa kalbin ak pak olduğu nerede görülmüş?'

'Sonra? Öncesini yaşamayan sonrası olur mu hiç?'

Evde Yok Çocuklar'da;

kendine dair hiçbir planı olmayan kadınların, bir araya geldiklerinde çocuklarını yarıştırmaları konu edilmiş. En makbul çocuğun kurstan kursa koşturan, dolayısıyla 'Evde Yok' çocukları olduğu ifade edilmiş; *'Saç teline tutunan her çocuk, dibi olmayan bir kuyuya düşer gibi yankılanan sesini takarak peşine, kaybolup gidiyordu karanlıkta. Gözlerini açık tutamıyor, dizleri kırılıyor... Düşecek. Çocuklar bırakmıyor saçını bir türlü.'*

Yılmaz'ın öykülerinin çoğunda kahraman kendi sesiyle konuşur. Öykünün 'ben' diliyle yazılmış olması dahi size 'işte o yaza-

H E C E Ö Y K Ü

rrn ta kendisi' kopyası vermez. Bu bilinç akış-
şı öykülerinde yazar kendisini büyük bir us-
tallıkla gizlemiştir.

İki Hayat Bir Öykü'de biri kurgu diğeri
gerçek iki kişiyi dinleriz. Ancak o kişilerden
hangisi kurgu hangisi gerçektir? Gerçek olan
şey; her iki kişinin de *'Hani bir akordeon se-
si duysa hiç utanmadan hıçkırarak ağlaya-
cak'* kadar acı çektiğidir.

Sabahleyin Bir Tantana
ise evimizdeki tantananın ta
kendisi (Buraya bir gülüm-
seme koymak isterdim. Ben
koymayayım da herkes
kendi gülümsemesini koy-
sun buraya).

Yalnızlık Zamanında İç
Dökmeler, iç çatışmalardan
beslenen, güçlü bir felsefi
öykü. Yılmaz'ın öykülerin-
de kahramanların, 'Ben
yüksek sesle konuşuyorum,
siz de isterseniz dinleyin'
şeklindeki tavrı metni çok
samimi ve sevimli hale geti-
riyor.

HANDAN ACAR YILDIZ

KARADUYGUN

Sema Kaygusuz

Doğan Kitap

İlk kitabı "Ortadan Yarısından", ardın-
dan "Sandık Lekesi" üçüncüsü "Doyma
Noktası", iki yıl sonra da dördüncü kitabı
"Esir Sözler Kuyusu" ve ardından "öykü ya-
zarı" olarak uzun bir sessizlik.

Evet Sema Kaygusuz' un bu uzun sessiz-
liğinden sonra iki Roman' ı var, kimbilir Ro-
man ın uzun süren soluğu, Öykü serüve-
nine dur diyen ama Karaduygun bu uzun so-
luğa ve beklemeye değmiş görünüyor.

Karaduygun' da toplamda yedi öykü var,
öykü diyorum ama kitap ta Roman kokusu da
var ve ilk bu rüzgar karşılıyor sizi... her öy-
küde birbirini izleyen girişler de mevcut, ba-
ğımsız herhangi bir yerinden açıp okumaya
başlayıp öyküyü bitirdim diyemiyorsunuz.

Okumayı ilerlettikçe nedendir bilmiyo-
rum, hiç diyalogu olmayan, sessizlikle adeta
çığlıklar atan yabancı yapım sessiz sinema
izliyorum hissine kapıldım.

Her bir sahnesinden
sonra, her an bir diyalog
başlayacakmış ümidini bu
defa satırlarda hissettim,
sanki yüzüne baktığınız ka-
dının ifadelerinden, mimik-
lerinden anlamaya çalışmak
ve anında o müzmin hüzün-
lü anı kaydetmek lazımdı
ve zaten o yüze bakar bak-
maz hemen anlaşıyordu.

Bazen bir ölünün ya-
sanmış olmasından dolayı,
geriye gelip hayatını anlat-
ması kadar gerçek, bir o ka-
dar da kendinden emin ve

hemen ardından gelen vtr sonrası ise, dilini-
zin ortasına yerleşen ve hiç geçmeyecekmiş
hissi veren bir acı.

Kaygusuz tarzıdır, acı yı kimsenin üstün-
den, birini inciten tarzda anlatışı yoktur, her
ne kadar " acıyı anlatmak kolay değil. İster
istemez kekeliyor insan" dese de,bunu büyük
bir ustalıkla başarıyor.

Birhan' ı anlatırken, onun yalnızlığından
bahsederken;

"Birhan gibiler derken, dünyanın uğultu-
sunu içinde duyan karaduygun insanlardan
söz ediyorum.

Aşkın bir duyarlılığı sıska bacaklarıyla
taşıyan bu yeryüzü sürgünleri, nasıl ki sesle-
rin cismaniliğini derinden biliyorlarsa başla-
rında ki ağrıyı ucundan tutup iplik gibi yu-
mağından çözebileceklerini sanıyorlar.

Her şeyi dokunulur kılan imgesel bir
alemden kendi hatıralarıyla yeniden tasarlı-

SEMA KAYGUSUZ
Kara»kıygım

yorlar dünyayı. O yüzden onların hayal kırıklığı başkalarının ki gibi limoni değil, genelde kan tadında oluyor" diye devam ederek o yalnızlığı ciğerlerinize çekmenizi sağlıyor.

Çelişkili halde yürüyen, ökçe seslerine kendisi bile rahatsız olan bir tahammülsüzlük söz konusu.

Susarak konuşmak ama bütün taşların da yerine oturması, bütün ifadelerin tam yerini bulması ise; Kaygusuz' un dil zenginliğinin en büyük göstergesi.

Adak isimli öykü de, kendinizi iyice öykü atmosferinde buluyorsunuz.

"Birhan' ın uykusuzluğuysa yara almaya açık olmaktır" derken nasıl derin bir kederin tarifiyse, Adak isimli öykü de de," Biz... seninle... aynı denize baktığımız için buluştuk" diyerek tebessümün, insan olmanın, dost kalabilmenin en güzel tarifini yapar Kaygusuz.

Bora ile Helin' in o sıcak muhabbeti, en önce yüreklerinin konuşuyor olması;

"Bir deniz görünce insan sanıyor ki dünyadaki bütün denizler aynı. Neden biliyor musun? Çünkü biz karşıdan bakıyoruz. Olan biten her şeyi, her anı, her küçük ayrıntıyı böyle heykel gibi durarak yüz yirmi derecelik açıdan görebiliyoruz ancak. Heykeller nasıl bakar, aynı öyle!

"Karşıdan bakmak ezbere bir şey. Pekâlâ gözlerini kapatabilirsin. Denizleri birbirinden ayırt edemiyorsak, zihnimizle gördüğümüzü tenimizde bilmediğimiz için" diye de en dip te ki, insanın sadece kendi kendine söyleyeceği şeyleri paylaşımlarının samimiyeti bir güneş gibi yüzünüze vuruyor. Ve ardından Gülayşe'nin öyküsünde ki o kendi kendini kovalamaca, adeta sarıyor her yerinizi.

Hülasa; Kaygusuz, ta en başından "danga da dan dan" diyerek, şehirliyle kentliyi, en

uzaktakiyle en yakın olma halinin en duygulu halini kulaklarımıza kar suyu kaçıarak yansıtmış bizlere Karaduygun' da, kalemine sağlık diyor iyi okumalar diliyorum.

ZEYNEP DELAV

AYRI DÜŞMÜŞ ZAMANLAR

Yıldırım Türk

Ötüken Yayınları

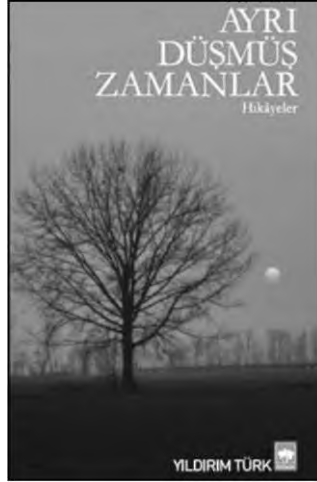
Yıldırım Türk'ün ilk kitabı *Ayrı Düşmüş Zamanlar* Ötüken Yayınlarından çıktı ve okurla buluştu. Kitap, yazarın farklı dergilerde yayımlanan hikâyelerinden oluşuyor.

Hikâyelerinde kahrmanlarını hayatın içinden, öğrencilerden seçen yazar, hikâyelerindeki tüm kahrmanların hayatlarından insani kesitler sunuyor.

Sıcak ve samimi bir dille hikâyelerini kaleme alan yazar hayatın incelikli bakışını kaçıranlar için de farklı bakışlar sunuyor. Oluşturduğu karakterleri öğretmen kimliği ve titizliğiyle oluşturan yazar gördüklerinden daha çoğunu okuyucuya yansıtıyor ve hissettiriyor.

Çözüm bekleyen hayatların sorunları, hayatlarını yük edinmiş ve başkasının yükleri altında ezilen zayıf insanları, farklı portrelerle birleştirerek kaleme alınan hikâyelerde bir başka açıdan okuyucuya da bu portrelerde yer veriyor.

Birbirinden farklı hayatları konu edinen hikâyelerin ortak yanı her birinde okurun kalbine dokunabilmesi, hikâyeleri sadece düşünce düzeyinde değil, yürekte algılayabilmesi. Sahici bir tutumla okuru yazınsal atmosfere çekip ağırlayabilmesi.

Mekân tasvirlerinde insanla içinde yaşadığı mekan ve maddi âlem arasındaki münasebeti kurması okurda hikâyeyi yaşanılır kıлып hafızasındaki yerini derinleştiriyor.

"Müşteriler seslerini çıkaramazlardı çoğu zaman. Onu tanımayan müşteriler, saatlerce oturur; çay gelmeyince "Nasıl yermiş burası?" diye söylene söylene giderlerdi. Huyunu bilenler kıs kıs gülmeye başlardı. Burada çay içmenin kendine göre bir yolu, bir adabı vardı Mustafa amcaya göre. İlk defa gelenden kesinlikle çay parası almaz; selam vermeyene çay, demini almayan çayı da kimseye vermezdi. Ayrıca çay verildiğinde bekletilmeden içilmeliydi. Soğutulmasına tahammül edemezdi. Çay bekledikçe kendisi duramazdı yerinde. Lafa dalıp çayını soğutan müşterinin önünden alıverirdi çayını. "Hadi kardeşim,

burası söğüt gölgesi mi?" diyerek kapı dışarı ederdi." (Çay Ocağında Karışır Zaman/34)

"Okullar açılalı birkaç ay olmuştu. Yazarların kapanmaya yüz tuttuğu bir gün, marangozhanenin önünden tesadüfen geçerken Yeterim Ethem'i incecik kollarıyla güneşte çatlamış kalasları taşıırken gördüm. İçimi ince bir sızı sarmaya başladı." (Talaş Yığını/60)

"Ama yalnız bırakmazlar, soyutu somuta dönüştürerek kırarlar seni. Ne olurdu hep hayal âleminde yaşasaydık, hayallerimize hayal katıp kendi dünyamızı yeniden yeşertseydik! İnsan birazda günlerin günlere, iyiliğin iyiliğe eklenmesiyle büyümüyor mu, insan olmuyor muydu?" (Yalnızlık Sardı Ruhumu/102)

İnsan bütün bu soruların içinden, anlamın dehlizlerine dalıp titreyerek çıkmıyor mu?...Ş

AYŞE BAĞCIVAN